

MOHORJEV KOLEDAR
2001

Izdala in založila Mohorjeva družba v Celju
v redni knjižni zbirki 2000

OSREDNJA
KNJIŽNICA
CELJE

P9385

MOHORJEV KOLEDAR 2001

MOHORJEVA
DRUŽBA
Celje 2000

JANUAR – PROSINEC

1. Ponedeljek	NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA, DAN MIRU (1) Našli so Marijo, Jožefa in dete (Lk 2, 16 - 21)
2. Torek	Bazilij Vel., Gregor Nac., šk. in cerk. uč. (3) ☽ 23.31
3. Sreda	Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, mučenec
4. Četrtek	Angela Folinjska, red.; Rigobert, opat
5. Petek	Simeon Stilit, puščavnik; Emilijana (Milena), dev.
6. Sobota	GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, Sv. Trije kralji (1) Z vzhoda smo se prišli poklonit kralju (Mt 2, 1 - 12)
7. Nedelja	JEZUSOV KRST (2); Rajmund Penjafortski, duh.; Lucijan Antioh., duh. Oče pričuje o Sinu (Lk 3, 15 -16. 21 - 22)
8. Ponedeljek	Severin Noriški, op.; Erhard, šk.; Jurij iz Hozibe, red.
9. Torek	Julijan iz Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat ○ 21.24
10. Sreda	Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo
11. Četrtek	Pavlin Oglejski, šk. (3); Teodozij, opat
12. Petek	Aelred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof
13. Sobota	Hilarij, škof, cerkv. uč. (4); Veronika Milanska, dev.
14. Nedelja	2. NAVADNA (2); Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red. Jezusov prvi čudež (Jn 2, 1 - 12)
15. Ponedeljek	Pavel, puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok
16. Torek	Marcel, papež; Berard in tov. franč. mučenci ☾ 13.35
17. Sreda	Anton (Zvonko), puščavnik (3); Marijan, diakon, muč.
18. Četrtek	Marjeta Ogrska, red.; Priska, mučenka
19. Petek	Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.
20. Sobota	Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), mučenca (4)
21. Nedelja	3. NAVADNA (2); Neža (Agnes, Janja), devica, muč.; Epifanij, škof Pismo se spolnjuje na Jezusu (Lk 1, 1 - 4; 4, 14 - 21)
22. Ponedeljek	Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teodolinda, kraljica
23. Torek	Emerencijana, mučenka; Ildefonz, škof; Pavel, mučenec
24. Sreda	Frančišek Saleški, šk., cerkv. uč. (3); Felician, šk., muč. ● 14.07
25. Četrtek	Spreobrnitev apost. Pavla (2); Ananija iz Damaska
26. Petek	Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Štefan, Alberik, opati
27. Sobota	Angela Merici, devica (4); Vitalijan, papež
28. Nedelja	4. NAVADNA (2); Tomaž Akvinski, duh., cerkv. uč.; Peter Nolasko, red. Jezus ni prerok samo za Jude (Lk 4, 21 - 30)
29. Ponedeljek	Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokomik
30. Torek	Martina, dev., muč.; Hijacinta (Jacinta) Marescotti
31. Sreda	Janez Bosco, red. ust. (3); Marcela, vdova

*

*

*

*

sejemo v zabožčke sejemo v zabožčke

pregledujemo shranke, čistimo in zračimo lončnice na prezimovanju

*

*

*

sejemo v zabožčke, zalivamo sejemo v zabožčke, zalivamo obrezujemo, škropimo obrezujemo, škropimo škropimo škropimo

*

*

zalivamo

zalivamo, gnojimo (zrel kompost)

zalivamo, gnojimo (zrel kompost)

zalivamo, gnojimo (zrel kompost)

obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jablane) obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jablane)

*

*

premečemo kompost, gnojimo (zrel kompost), obrezujemo premečemo kompost, gnojimo (zrel kompost), obrezujemo škropimo, uničujemo škodljivce škropimo, uničujemo škodljivce sejemo v zabožčke, zalivamo sejemo v zabožčke, zalivamo

*

*

*

*

sejemo v zabožčke, zalivamo

FEBRUAR – SVEČAN

1. Četrtek	Brigita Irska, devica; Sever, škof ☽ 15.02
2. Petek	Jezusovo darovanje, Svečnica (2) - Simeon in Ana Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2, 22 - 40)
3. Sobota	Blaž, škof, muč. (4); Oskar (Ansgar), škof (4)
4. Nedelja	5. NAVADNA (2); Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec Apostoli pustijo vse in gredo za Jezusom (Lk 5, 1 - 11)
5. Ponedeljek	Agata, devica, muč. (3); Ingenuin in Albiun, šk.
6. Torek	Pavel Miki in tov. muč.; Ljubo (Amand), belgijski škof
7. Sreda	Nivard, redovnik; Adavk in frigijski mučenci
8. Četrtek	Hieronim Emiliani, redovnik (4); Prešernov dan ○ 08.12
9. Petek	Apolonija, devica, mučenka; Nikefor, muč.
10. Sobota	Sholastika, devica (3); Viljem Veliki, puščavnik
11. Nedelja	6. NAVADNA (2); Lurška Mati božja - svetovni dan bolnikov Blagor ubogim, gorje bogatinom (Lk 6, 17. 20 - 26)
12. Ponedeljek	Evlalija, mučenka; Benedikt Anianski, opat
13. Torek	Katarina de Ricci, redovnica; Gregor II., papež
14. Sreda	Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kvertfurtski, muč.
15. Četrtek	Jordan Saški, opat; Klavdij, redovnik ☾ 04.23
16. Petek	Julijana, mučenka; Onezim, škof
17. Sobota	Sedem ustanoviteljev servitov (4); Frančišek Clet, muč.
18. Nedelja	7. NAVADNA (2); Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof Bodite usmiljeni, kakor je Bog usmiljen (Lk 6, 27 - 38)
19. Ponedeljek	Konrad iz Piacence, spokornik; Barbat, škof
20. Torek	Sadot in tov. muč.; Evherij, škof; Leon, škof
21. Sreda	Peter Damiani, škof, cerkv. uč. (4); Maksimijan Puljski, škof
22. Četrtek	Sedež apostola Petra (2); Marjeta, spokornica
23. Petek	Polikarp, škof, cerkv. uč. (4); Dositaj, menih ● 09.21
24. Sobota	Matija, apostol (2); Sergij, mučenec
25. Nedelja	8. NAVADNA (2); Valburga, devica; Viktorin Egiptovski, mučenec Govorjenje razodeva človekovo notranjost (Lk 6, 39 - 45)
26. Ponedeljek	Matilda iz Hackenborna, devica; Porfirij, škof
27. Torek	Gabrijel Žalostne Matere božje, red.; Leander, škof; pust
28. Sreda	++Pepelnica (1); Ožbolt, škof; Roman, opat

- sejemo v zabožke ●
- pregledujemo shranke in lončnice, premečemo kompostni kup *
- pregledujemo shranke in lončnice, premečemo kompostni kup
- *
- sejemo v zabožke, tople grede, presajamo lončnice, zalivamo ● ●
- sejemo v zabožke, tople grede, presajamo lončnice, zalivamo ● ●
- pregledujemo shrambe in lončnice
- pregledujemo shrambe in lončnice
- čistimo drevesna debla
- zalivamo
- *
- *
- zalivamo
- zalivamo, gnojimo (trate), cepimo
- zalivamo, gnojimo (trate), cepimo
- obrezujemo drevje, hortenzije, jagodičje, maline, lončnice ●
- obrezujemo drevje, hortenzije, jagodičje, maline, lončnice ●
- gnojimo (zrel kompost) trate in vrtnice, obrezujemo ●
- *
- *
- gnojimo (zrel kompost) trate in vrtnice, obrezujemo ●
- škropimo, čistimo (krtačimo) drevesna debla, uničujemo škodljivce ●
- škropimo, čistimo (krtačimo) drevesna debla, uničujemo škodljivce ●
- *
- *
- presajamo lončnice, zalivamo ●
- *
- *
- sejemo v zabožke, v tople grede, presajamo ● ●
- sejemo v zabožke, v tople grede, presajamo, zalivamo ● ●
- sejemo v zabožke, v tople grede, presajamo, zalivamo ● ●

MAREC – SUŠEC

1. Četrtek	Albin, škof; Evdoksija, mučenka
2. Petek	+ Neža Praška, devica; Karel Dobri, knez
3. Sobota	Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, mučenca ☽ 03.03
4. Nedelja	1. POSTNA (1); Kazimir, kraljevič; Arkadij, škof, mučenec Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1 - 13)
5. Ponedeljek	Janez Jožef od Križa, redovnik; Evzebij, mučenec
6. Torek	Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nikoleta, Nika), devica
7. Sreda	Perpetua in Felicita, mučenki
8. Četrtek	Janez od Boga, red. ustanovitelj; Filemon, mučenec
9. Petek	+ Frančiška Rimska, red.; Gregor Niški, škof ○ 18.23
10. Sobota	Štirideset mučencev; Makarij, škof; kvatre
11. Nedelja	2. POSTNA (1); Sofronij, škof; Evlogij, mučenec; Konstantin, spokornik Jezus se med molitvijo spremeni (Lk 9, 28b - 36)
12. Ponedeljek	Doroteja (Rotija), mučenka; Gregor, pp.; Inocenc I., pp.
13. Torek	Kristina, devica; Teodora (Božidara), mučenka
14. Sreda	Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
15. Četrtek	Klemen Marija Dvorak, redovnik; Ludovika de Marillac, red.
16. Petek	+ Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, mučenec ☾ 21.45
17. Sobota	Patrik, škof; Jedrt Niveljska, opatinja
18. Nedelja	3. POSTNA (1); Ciril Jeruzalemski, škof, cerkv. uč.; Salvator, redovnik Pokora odvzame božjo kazen (Lk 13, 1 - 9)
19. Ponedeljek	JOŽEF, mož device Marije (1); Sibilina, devica Jožef je ubogal angela (Mt 1, 16. 18 - 21, 24a)
20. Torek	Klavdija in tovarišice, mučenke; Kutbert, škof
21. Sreda	Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, mučenec
22. Četrtek	Lea, spokornica; Zaharija, papež
23. Petek	+ Turibij iz Mongroveja, škof; Jožef Oriol, duhovnik
24. Sobota	Dionizij in tov. muč.; Katarina Švedska, red.
25. Nedelja	4. POSTNA (1); Gospodovo oznanjenje; Dizma, desni razbojnik ● 03.21 Izgubljeni sin se vrne k očetu (Lk 15, 1 - 3. 11 - 32)
26. Ponedeljek	Evgenija, mučenka; Kastul, mučenec
27. Torek	Rupert Salzburški, škof; Lidija, mučenka
28. Sreda	Milada Praška, devica; Bojan (Vojan), knez, muč.
29. Četrtek	Bertold, red. ustanovitelj; Helmut, škof
30. Petek	+ Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa, muč.
31. Sobota	Modest Gosposvetski, škof; Gvido, opat

 sejemo, sadimo, presajamo ● ● ●

 sadimo buče v zabojček (!) ●

 sadimo buče v zabojček (!) ●

 *

*

 sejemo, sadimo, cepimo drevje, zalivamo ● ●

 (nabiramo zdravilne rastline), škropimo ● ●

 (nabiramo zdravilne rastline), škropimo, (odstremo grede) ● ●

 sejemo rože, škropimo ● ●

 sejemo rože, škropimo ● ●

 nabiramo zdravilne rastline (korenine) zalivamo ●

 *

*

 cepimo drevje in vrtnice, sadimo in presajamo trajnice (gmovnice, čebulnice, korene), zalivamo ● ●

 cepimo drevje in vrtnice, sadimo in presajamo trajnice (gmovnice, čebulnice, korene), zalivamo ● ●

 obrezujemo, nabiramo zdravilne rastline, odstremo grede, gnojimo (zrel kompost) ● ●

 obrezujemo, nabiramo zdravilne rastline, odstremo grede, gnojimo (zrel kompost) ● ●

 obrezujemo, nabiramo zdravilne rastline, odstremo grede, gnojimo (zrel kompost) ● ●

 obrezujemo (drevje in živo mejo) ●

 *

*

 čistimo drevesna debela, odstremo grede, škropimo, nabiramo zdravilne rastline (korene) ● ●

*

 čistimo drevesna debela, odstremo grede, škropimo, nabiramo zdravilne rastline (korene) ● ●

 čistimo drevesna debela, odstremo grede, škropimo, nabiramo zdravilne rastline (korene) ● ●

 presajamo, zalivamo, gnojimo ●

 presajamo, zalivamo, gnojimo ●

 pripravljamo zemljo za setev in sajenje, nabiramo zdravilne rastline ●

 *

*

 pripravljamo zemljo za setev in sajenje, nabiramo zdravilne rastline ●

 sejemo, sadimo trajnice (gmovnice, gomolje, korene), presajamo ● ● ●

 sejemo, sadimo trajnice (gmovnice, gomolje, korene), presajamo ● ● ●

 sadimo buče v zabojček (!) ●

 sadimo buče v zabojček (!) ●

 sejemo, presajamo, cepimo drevje in vrtnice, zalivamo ● ●

APRIL - MALI TRAVEN

1. Nedelja	5. POSTNA - TIHA (1); Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, muč. ☽ 12.49 Grešnik ne sme obsojati grešnika (Jn 8, 1 - 11)
2. Ponedeljek	Frančišek Paolski, red. ust.; Teodozija, mučenka
3. Torek	Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, mučenka
4. Sreda	Izidor Seviljski, škof, cerkv. uč.; Zosim, puščavnik
5. Četrtek	Vincenc Ferrer, duhovnik; Nikefor I., patriarh
6. Petek	+ Irenej Simijski, škof, muč.; Celestin I., papež
7. Sobota	Janez Krstnik de la Salle, red. ust.; Aleksander, mučenec
8. Nedelja	CVETNA NEDELJA GOSPODOVEGA TRPLJENJA (1); Albert, škof Blagoslovljen, ki prihaja v Gospodovem imenu (Lk 19, 28 - 40) Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa (Lk 22, 14 - 17; 23, 1 - 56) ○ 05.22
9. Ponedeljek	Marija Klopajeva, svetop. žena
10. Torek	Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., mučenci
11. Sreda	Stanislav, škof, mučenec; Domnij (Dujam), škof
12. Četrtek	Vel. četrtek (1) Zenon Veronski, škof; Julij I., papež
13. Petek	Vel. petek (1) + + Martin I., papež, mučenec; Ida, redovnica
14. Sobota	Vel. sobota (1) Lidvina, devica; Valerijan in tov., mučenci
15. Nedelja	VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE ☾ 17.31 Jezusa ni med mrtvimi, ker živi (Jn 20, 1 - 9)
16. Ponedeljek	Velikonočni ponedeljek; Bernardka Lurška, dev.; Benedikt J. Labre, spokornik
17. Torek	Rudolf, mučenec; Fortunat, mučenec; Vando, opat
18. Sreda	Apolonij, mučenec; Elevterij Ilirski, mučenec
19. Četrtek	Leon IX., papež; Ema Saška, redovnica
20. Petek	Hilda, devica; Teotim, škof; Sulpicij, mučenec
21. Sobota	Anzelm, škof, cerkv. uč.; Konrad iz Parzhama
22. Nedelja	2. VELIKONOČNA - BELA (1) Leonid, mučenec; Agapit, papež Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19 - 31)
23. Ponedeljek	Jurij, muč. (4); Vojteh, šk. ● 17.26
24. Torek	Fidel (Zvest) Sigmarinški, duh., muč.
25. Sreda	Marko, evangelist (2); Ermin, škof, mučenec
26. Četrtek	Pashazij, opat; Mati dobrega sveta; Marcellin, pap.
27. Petek	Hozana Kotorska, devica; Cita, devica; Dan upora
28. Sobota	Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
29. Nedelja	3. VELIKONOČNA (1); Katarina Sienska, dev., c. uč.; Peter Veron., muč. Jezus da apostolom jesti (Jn 21, 1 - 19)
30. Ponedeljek	Pij V., pp. (4); Jožef Cottolengo, red. ust. ☽ 19.08

*

*

 rahljamo prst, plevemo, nabiramo zdravilne rastline (korenine) ●

 rahljamo prst, plevemo, nabiramo zdravilne rastline (korenine) ●

 sejemo, sadimo rože ● ●

 sejemo, sadimo rože ● ●

 sejemo in sadimo rože, zalivamo ● ●

 sejemo in sadimo rože, zalivamo ● ●

*

*

*

 sadimo trajnice, zalivamo, cepimo drevje in obrezujemo vrtnice, sadimo krompir, presajamo dveletnice ● ● ●

 sadimo trajnice, zalivamo, cepimo drevje in obrezujemo vrtnice, sadimo krompir, presajamo dveletnice ● ● ●

 nabiramo zdravilne rastline, sadimo trajnice, sadno drevje ● ●

 nabiramo zdravilne rastline, sadimo trajnice, sadno drevje, kosimo zelenice ● ●

 cepimo drevje in vrtnice, obrezujemo ●

 cepimo drevje in vrtnice, obrezujemo, sejemo korenaste vrtnine ● ●

*

*

 kosimo zelenice, uničujemo škodljivce (škropimo) ●

 kosimo zelenice, uničujemo škodljivce, nabiramo zdravilne rastline (gnojimo) ● ●

 zalivamo, gnojimo

 zalivamo, gnojimo

 zalivamo, gnojimo

 nabiramo zdravilne rastline, škropimo, rahljamo prst, plevemo, gnojimo ● ●

*

*

 sadimo krompir, presajamo, sadimo ● ●

 sadimo krompir, sejemo listne vrtnine ● ●

 sadimo buče (!) ●

 sadimo buče (!) ●

 sejemo, sadimo (fižol, grah), zalivamo, presajamo ● ● ●

 sejemo, sadimo (fižol, grah), zalivamo, presajamo ● ● ●

*

*

 rahljamo prst, plevemo, okopavamo

MAJ – VELIKI TRAVEN

1. Torek	Jožef Delavec (2); Iztok, škof; Praznik dela
2. Sreda	Atanazij, škof, cerk. učitelj (3); Boris, knez
3. Četrtek	Filip in Jakob ml., apostola (2); Teodozij Kijeovski, menih
4. Petek	Florijan, mučenec (4); Cirijak, škof
5. Sobota	Gotard, škof; Angel, mučenec; Juta, spokornica
6. Nedelja	4. VELIKONOČNA (1); Marija srednica milosti; Dominik Savio, dijak Dobri pastir daje večno življenje (Jn 10, 27 - 30)
7. Ponedeljek	Gizela, opatinja; Dominicijan, škof ○ 15.53
8. Torek	Viktor Milanski, mučenec; Desider (Željko), škof
9. Sreda	Pahomij, opat; Beat Švicarski, puščavnik
10. Četrtek	Antonin, škof; Gordijan, mučenec
11. Petek	Sigismund (Žiga), kralj; Alojzij Rabatta, redovnik
12. Sobota	Leopold Mandič, duh. (3); Pankracij, mučenec
13. Nedelja	5. VELIKONOČNA (1); Servacij, škof; Mucij, mučenec Nova zapoved medsebojne ljubezni (Jn 13, 31 - 33a. 34 - 35)
14. Ponedeljek	Bonifacij, mučenec; Justina, mučenka
15. Torek	Zofija (Sonja), mučenka; Izidor, kmet ☾ 12.11
16. Sreda	Janez Nepomuk, duhovnik, muč. (3); Andrej Bobola, mučenec
17. Četrtek	Jošt, opat (4); Pashal Bajlon, redovnik
18. Petek	Janez I., papež, mučenec (4); Erik (Oroslav), kralj
19. Sobota	Peter Celestin, papež; Ivo Bretonski (Ives), duhovnik
20. Nedelja	6. VELIKONOČNA (1); Bernardin Sienski, duhovnik; Elfrida, redovnica Sveti Duh nas uči evangelij (Jn 14, 23 - 29)
21. Ponedeljek	Prošnji dan; Krispin, duh.; Valens, škof; Hospicij, puščavnik
22. Torek	Prošnji dan; Renata, spokornica; Marjeta (Rita) Kasijska, redovnica
23. Sreda	Prošnji dan; Janez de Rossi, duhovnik; Evfrozinja, redovnica ● 04.46
24. Četrtek	VNEBOHOD (1); Marija Pomagaj; Servul, mučenec Jesus blagoslavlja apostole in gre v nebo (Lk 24, 46 - 53)
25. Petek	Urban I., pp. (4); Beda Častitljivi, cerkv. uč. (4); Gregor VII., pp. (4)
26. Sobota	Filip Neri, duh. (3); Lambert de Vence, škof
27. Nedelja	7. VELIKONOČNA (1); Avguštin Canterburyski, škof; Julij, mučenec Jesusovi učenci naj bodo vsi eno (Jn 17, 20 - 26)
28. Ponedeljek	German Pariški, škof; Bernard Menthonski, škof
29. Torek	Maksim Emonski, škof (4); Teodozija, mučenka; prošnji dan
30. Sreda	Kancijan in tov. muč. (3); Ferdinand Aragonski, kralj; prošnji dan ☽ 00.09
31. Četrtek	Obiskanje Device Marije (2); Vital, menih; Silvij, škof; prošnji dan

- *
- sejemo rože
- sejemo rože
- sadimo rože, buče, fižol, grah, kumare, zalivamo
- sadimo rože, buče, fižol, grah, kumare, zalivamo
- *
- *
- presajamo, sadimo, zalivamo
- kosimo zelenice, obrezujemo grmičevje, vlagamo
- kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke
- presajamo dveletnice in trajnice, sejemo trajnice
- presajamo dveletnice in trajnice, sejemo trajnice, obrezujemo
- presajamo dveletnice in trajnice, sejemo trajnice, obrezujemo
- *
- *
- kosimo zelenice, rahljamo prst, uničujemo škodljivce
- presajamo, rahljamo prst, zalivamo, gnojimo
- *
- *
- plevemo, rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, vlagamo
- plevemo, rahljamo, nabiramo zdravilne rastline, škropimo
- *
- *
- gnojimo, rahljamo, škropimo, uničujemo mrčes
- gnojimo, rahljamo, škropimo, uničujemo mrčes
- plevemo, škropimo, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo plodove
- plevemo, škropimo, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo plodove
- *
- sejemo, presajamo, rahljamo prst, zalivamo
- sejemo, presajamo, zalivamo
- *
- *
- kosimo travo, plevemo, nabiramo zdravilne rastline
- rahljamo prst, škropimo, uničujemo škodljivce
- rahljamo prst, škropimo, uničujemo škodljivce
- pobiramo pridelke, nabiramo zdravilne rastline

JUNIJ - ROŽNIK

1. Petek	Justin, mučenec; Kaprazij, opat
2. Sobota	Marcelin in Peter, mučenca (4); Erazem, škof, mučenec
3. Nedelja	BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Karel Lwanga in tov. muč. Jezus pošilja učence in daje Svetega Duha (Jn 20, 19 - 23)
4. Ponedeljek	Marija, Mati Cerkve (2); Frančišek Caracciolo, red. ust.; Kvirin iz Siscije, šk.
5. Torek	Bonifacij, škof, mučenec (3); Svetko (Svetopolk), muč.; Igor, mučenec
6. Sreda	Norbert, škof, red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof ○ 03.39
7. Četrtek	Robert Newminsterski, opat; Pavel Carigrajski, opat
8. Petek	Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
9. Sobota	Efrem Sirski, diakon, c. u.; Primož in Felicijan, mučenca (4); kvatre
10. Nedelja	PRESVETA TROJICA (1); Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovniški škof Duh oznanja, kar ima Sin od Očeta (Jn 16, 12 - 15)
11. Ponedeljek	Barnaba, apostol (2); Jolenta, opatinja
12. Torek	Janez Fakundski, redovnik; Eskil, mučenec; Odulf, duhovnik
13. Sreda	Anton Padovanski, redovnik, c. u. (3); Trifil, škof
14. Četrtek	SVETO REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Elizej, prerok ☾ 05.28 Vsi so jedli in se nasitili (Lk 9, 11b - 17)
15. Petek	Vid (Vitomir), mučenec (4); Benilda, mučenka
16. Sobota	Frančišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido Kortonski, redovnik
17. Nedelja	II. NAVADNA (2); Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof Jezus odpusti spokorjeni grešnici (Lk 7, 36 - 50; 8, 1 - 3)
18. Ponedeljek	Marko in Marcelijan, muč.; Amand (Ljubo), škof
19. Torek	Romuald, opat (4); Nazarij, škof; Gervazij, Protazij, muč.
20. Sreda	Silverij I., papež; Marjeta, redovnica
21. Četrtek	Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, redovnik (3); Demetrija, mučenka ● 13.58
22. Petek	SRCE JEZUSOVO (1); Pavlin iz Nole, šk.; Tomaž More, muč. S Kristusom se veselimo najdene ovce (Lk 15, 3 - 7)
23. Sobota	Srce Marijino (3); Agripina, dev., muč.; Jožef Cafasso, duhovnik
24. Nedelja	ROJSTVO JANEZA KRSTNIKA (1); kres; Faust, mučenec Janez je njegovo ime (Lk 1, 57 - 66. 80)
25. Ponedeljek	Viljem, opat; Doroteja, devica; Dan državnosti
26. Torek	Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, mučenec
27. Sreda	Ema (Hema) Krška, kneginja (3); Ladislav Ogrski, kralj
28. Četrtek	Irenej, škof, mučenec (3); Potamijena, muč.; Marcela, muč. ☽ 05.20
29. Petek	PETER IN PAVEL, apostola (1); Marcel, mučenec Jezus obljubi Petru najvišjo oblast (Mt 16, 13 - 19)
30. Sobota	Prvi muč. rimske Cerkve; Emilijana, mučenka

 sadimo rože, zalivamo ●

 sadimo buče, fižol, grah, zalivamo ●

 *

*

 kosimo, sadimo buče ●

 kosimo, nabiramo zdravilne rastline ●

 kosimo, nabiramo zdravilne rastline ●

 sadimo in sejemo rastline z gomolji, čebulami, koreniki ● ●

 sadimo in sejemo rastline z gomolji, čebulami, koreniki ● ●

 pobiramo pridelke, plevemo, nabiramo zdravilne rastline, redčimo pregoste plodove ●

 *

*

 pobiramo pridelke, plevemo, nabiramo zdravilne rastline, redčimo pregoste plodove ●

 obrezujemo grmičevje, zalivamo ●

 obrezujemo grmičevje, zalivamo ●

 pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, rahljamo prst ● ●

*

 pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, rahljamo prst ● ●

 pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, rahljamo prst ● ●

 *

*

 dognojujemo, okopavamo

 plevemo, škropimo, rahljamo prst, nabiramo zdravilne rastline ● ●

 plevemo, škropimo, rahljamo prst, nabiramo zdravilne rastline ● ●

 zalivamo

 sadimo, presajamo, sejemo listnate vrtnine, zalivamo ● ● ●

*

 kosimo travnike

 *

*

 sejemo in presajamo rože, uničujemo škodljivce ● ● ●

 sejemo in presajamo rože, uničujemo škodljivce ● ● ●

 sejemo, presajamo, zalivamo ● ●

 sejemo, presajamo, zalivamo ● ●

 presajamo, obrezujemo drevje, ribez, maline ● ●

*

 presajamo, obrezujemo drevje, ribez, maline ● ●

JULIJ – MALI SRPAN

1. Nedelja	13. NAVADNA (2); Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopisem. žena Jezusove zahteve do učencev (Lk 9, 51 - 62)
2. Ponedeljek	Oton Bamberski, škof; Ptujskogorska Mati božja
3. Torek	Tomaz, apostol (2); Anatolij, škof
4. Sreda	Urh, škof (4); Elizabeta Portugalska
5. Četrtek	CIRIL in METOD, slovanska apostola (1); Anton M. Zaharia, duh. ☉ 17.04
6. Petek	Marija Goretti, dev., mučenka (4); Bogomila, spokornica
7. Sobota	Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, devica
8. Nedelja	14. NAVADNA (2); Kilijan, škof, mučenec; Prokop, mučenec Kristusovi učenci prinašajo mir (Lk 10, 1 - 12. 17 - 20)
9. Ponedeljek	Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
10. Torek	Amalija (Ljuba), redovnica; Rufina in Sekunda, mučenki
11. Sreda	Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneginja
12. Četrtek	Mohor in Fortunat, mučenca (4); Janez Gualbert, red. ust.
13. Petek	Henrik I. (Hinko), kralj (4); Evgen, škof ☾ 20.45
14. Sobota	Kamil de Lellis, duh. (4); Francišek Solan, redovnik
15. Nedelja	15. NAVADNA (2); Bonaventura, škof, c. uč.; Vladimir Kijevski, knez Kdo je moj bližnji (Lk 10, 25 - 37)
16. Ponedeljek	Karmelska Mati božja; Evstacij, škof
17. Torek	Aleš (Aleksej), spokornik; Marcelina, devica
18. Sreda	Friderik (Miroslav), škof, mučenec; Arnold, škof
19. Četrtek	Arsen, diakon, puščavnik; Makrina, devica
20. Petek	Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok ● 21.44
21. Sobota	Lovrenc iz Brindisija, duh., c. uč. (4); Danijel (Danilo), prerok
22. Nedelja	16. NAVADNA (2); Marija Magdalena (Majda); Menelij, opat Marta sprejme Jezusa (Lk 10, 38 - 42)
23. Ponedeljek	Brigita Švedska, red., ust.; Apolinarij, škof, mučenec
24. Torek	Krištof (Kristo), muč. (4); Kristina, dev. muč.; Boris in Gleb, mučenca
25. Sreda	Jakob st., apostol (2); Olimpija, vdova
26. Četrtek	Joahim in Ana, starša (3); Valens (Valuk), škof
27. Petek	Gorazd, Kliment, Naum in drugi učenci Cirila in Metoda (3) ☽ 12.08
28. Sobota	Viktor (Zmago), papež; Samson (Samo), škof
29. Nedelja	17. NAVADNA (2); Marta iz Betanije; Olaf, kralj, mučenec Jezus obljublja uslišanje vztrajne molitve (Lk 11, 1 - 13)
30. Ponedeljek	Peter Krizolog, škof, c. u. (4); Ingeborga, kneginja
31. Torek	Ignacij Lojolski, red., ust. (3); Fabij, mučenec

*

*

obrezujemo drevje, grmičevje (ribez, maline) ●

obrezujemo drevje, grmičevje (ribez, maline) ●

obrezujemo grmičevje (žive meje), ribez ●

obrezujemo grmičevje (žive meje), ribez ●

obrezujemo grmičevje (žive meje), ribez ●

nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke ●

*

*

vršičkamo mladike sadnega drevja, zalivamo, obrezujemo ribez ●

vršičkamo mladike sadnega drevja, zalivamo, obrezujemo ribez ●

vršičkamo mladike sadnega drevja, zalivamo, obrezujemo ribez ●

nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, plevemo, kosimo zelenice ● ●

nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo, škropimo, plevemo, kosimo zelenice ● ●

škropimo, plevemo, rahljamo ●

*

*

kosimo zelenice, gnojimo, nabiramo zdravilne rastline ●

kosimo zelenice, gnojimo, nabiramo zdravilne rastline ●

zalivamo, gnojimo

zalivamo, gnojimo

kosimo travnike, gnojimo, škropimo, nabiramo zdravilne rastline ● ●

kosimo travnike, pobiramo pridelke, vlagamo ●

*

*

sejemo (dveletnice), presajamo rože ● ●

sejemo (dveletnice), presajamo rože ● ●

zalivamo, sejemo (dveletnice), presajamo rože ● ●

zalivamo, sejemo (dveletnice), presajamo rože ● ●

vršičkamo mladike sadnega drevja, sejemo, presajamo, zalivamo ● ●

vršičkamo mladike sadnega drevja, sejemo, presajamo, zalivamo ● ●

*

*

kosimo travnike, vršičkamo mladike sadnega drevja, sejemo, presajamo, zalivamo ● ●

*

AVGUST – VELIKI SRPAN

1. Sreda	Alfonz Marija Ligvorij, šk., c. uč. (3); Makabejski bratje
2. Četrtek	Porciunkula; Evzebij, škof (4); Štefan I., pp., muč.
3. Petek	Lidija, makedon. žena; Avguštin Kazotić, zagreb. škof
4. Sobota	Janez M. Vianney, duhovnik (3); Perpetua, žena ○ 07.56
5. Nedelja	18. NAVADNA (2); Posvetitev bazilike Marije Snežne; Ožbalt, kralj Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13 - 21)
6. Ponedeljek	JEZUSOVA SPREMENITEV NA GORI (2); Pastor, mučenec
7. Torek	Sikst II. papež in tov. muč. (4); Kajetan, duhovnik (4)
8. Sreda	Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak
9. Četrtek	Peter Faber, redovnik; Jaroslav (Verijan), mučenec
10. Petek	Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), mučenka
11. Sobota	Klara (Jasna), devica (3); Tiburcij in Suzana, mučenca
12. Nedelja	19. NAVADNA (2); Evplij, mučenec; Inocenc XI., papež ☾ 09.53 Vedno moramo biti pripravljeni (Lk 12, 32 - 48)
13. Ponedeljek	Poncijan, papež in Hipolit, duhovnik, mučenca (4)
14. Torek	Maksimilijan Kolbe, mučenec (3); Evzebij iz Rima
15. Sreda	MARIJINO VNEBOVZETJE (1) - Tarzicij, mučenec Bog povišuje nizke (Lk 1, 39 - 56)
16. Četrtek	Rok, spokornik (4); Štefan Ogrski, kralj (4)
17. Petek	Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), op., muč.
18. Sobota	Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
19. Nedelja	20. NAVADNA (2); Janez Eudes, red., ust.; Ludvik Touluški, škof ● 04.55 Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49 - 53)
20. Ponedeljek	Bernard, opat, c. u. (3); Samuel (Samo), prerok
21. Torek	Pij X., papež (3); Baldvin, kralj; Sidonij, škof
22. Sreda	Devica Marija Kraljica (3); Siegfrid (Zmago), škof
23. Četrtek	Roza iz Lime, devica; Timotej Galski, mučenec
24. Petek	Jemej, apostol (2); Emilija de Vialar, redovnica
25. Sobota	Ludvik IX., francoski kralj (4); Jožef Kalasanc, redovnik (4) ☽ 21.55
26. Nedelja	21. NAVADNA (2); Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, škof Jezus je odrešenik vseh ljudi (Lk 13, 22 - 30)
27. Ponedeljek	Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, škof
28. Torek	Avguštin, škof, cer. uč. (3); Hermes, mučenec
29. Sreda	Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, mučenka
30. Četrtek	Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gaudencija, mučenka
31. Petek	Rajmund (Rajko) Nonat, redovnik; Pavlin, škof

 obrezujemo ●

 obrezujemo ●

 rahljamo zemljo

 rahljamo zemljo

 *

*

 cepimo (vrtnice), zalivamo

 cepimo (vrtnice), zalivamo

 kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo ●

 kosimo zelenice, nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo ●

 sadimo trajnice (gomoljnice, čebulnice, korenaste) in dveletnice ●

 sadimo trajnice (gomoljnice, čebulnice, korenaste) in dveletnice ●

 *

*

 pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, škropimo, kosimo zelenice ● ●

 pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline, škropimo, kosimo zelenice ● ●

 cepimo (vrtnice), zalivamo, gnojimo

*

 cepimo (vrtnice), zalivamo, gnojimo

 škropimo, gnojimo, plevemo, rahljamo prst, pobiramo pridelke, vlagamo ● ●

 škropimo, gnojimo, plevemo, rahljamo prst, pobiramo pridelke, vlagamo ● ●

 *

*

 sejemo in sadimo rože ● ●

 sejemo in sadimo rože, zalivamo ● ●

 sejemo in sadimo rože, zalivamo ● ●

 sejemo in presajamo, cepimo vrtnice, zalivamo, obrezujemo (sadno drevje) ● ● ●

 cepimo (okuliramo) in potaknemo vrtnice, zalivamo, obrezujemo ●

 rahljamo zemljo, kosimo travnike

*

*

 rahljamo zemljo, kosimo travnike

 obrezujemo, cepimo vrtnice ●

 obrezujemo, cepimo vrtnice ●

 rahljamo prst, kosimo travnike

 rahljamo prst, kosimo travnike

SEPTEMBER - KIMOVEC

1. Sobota	Egidij (Tilen), opat (3); Verena, devica
2. Nedelja	22. NAVADNA - ANGELSKA (2); Maksima, mučenka; Kastor, škof ○ 23.43 Kdor se ponižuje, bo povišan (Lk 14, 1. 7. 14)
3. Ponedeljek	Gregor Veliki, papež; Mansvet, škof
4. Torek	Rozalija (Zalka), devica; Ida, spokornica; Mojzes, prerok
5. Sreda	Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, mučenec
6. Četrtek	Petronij, škof; Bertrand, redovnik
7. Petek	Regina, dev., muč.; Marko Križevčan in tov. muč.
8. Sobota	MARIJINO ROJSTVO - MALI ŠMAREN (2); Hadrijan, mučenec
9. Nedelja	23. NAVADNA (2); Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, mučenca Odповed prinaša svobodo (14, 25 - 33)
10. Ponedeljek	Nikolaj Tolentinski, spokornik; Otokar, red. ☾ 20.59
11. Torek	Prot in Hijacint, mučenca; Ertruda (Erna), dev.
12. Sreda	Marijino ime; Gvido, spokornik; Tacijan (Tihomil), mučenec
13. Četrtek	Janez Zlatousti, škof, cer. uč. (3); Ljubo (Amat), opat
14. Petek	Povišanje Sv. Križa (2); Notburga, devica
15. Sobota	Žalostna Mati Božja (Dolores) (3); Melita, muč.; kvatre
16. Nedelja	24. NAVADNA (2); Kornelij, pp. in Ciprijan, šk., muč.; Ljudmila, kneginja Veselje v nebesih zaradi spreobrnjenja grešnikov (Lk 15, 1 - 32)
17. Ponedeljek	Robert Belarmino, šk., c. u. (4); Lambert, šk., muč. ● 12.27
18. Torek	Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, mučenki
19. Sreda	Januarij, škof, muč. (4); Emilija de Rodat, redovnica
20. Četrtek	Korejski mučenci (3); Kandida (Svetlana), muč.
21. Petek	Matej (Matevž), apostol, evangelist (2); Jona, prerok
22. Sobota	Tomaž Vilanovski, škof; Mavricij in tov. mučenci
23. Nedelja	25. NAVADNA (2); Paternij (Domogoj), škof in muč.; Lin, papež Izbira med Bogom in bogastvom (Lk 16, 1 - 13)
24. Ponedeljek	Anton M. Slomšek, škof (2); Rupert Salzburški, šk.; Marija rešit. jetnikov ☽ 11.31
25. Torek	Avrelija (Zlata), devica; Sergij Radoneški, škof
26. Sreda	Kozma in Damijan, mučenca (4); Nil, opat
27. Četrtek	Vincenc Pavelski, duhovnik (3); Adolf Španski, mučenec
28. Petek	Venčeslav (Vaclav), muč. (4); Lovrenc Ruiz in japonski muč. (4)
29. Sobota	Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli (2)
30. Nedelja	26. NAVADNA (2); Hieronim, duh., c. u.; Zofija, spokornica V večnosti ima vse drugačno vrednost (Lk 16, 19 - 31)

☞ *

☞ *

*

☞ zalivamo

☞ kosimo zelenice, pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

☞ pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

☞ kosimo zelenice, pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

☞ sadimo trajnice (gomolje, korene, čebulice) ●

☞ sadimo trajnice (gomolje, korene, čebulice) ●

☞ *

*

☞ nabiramo zdravilne rastline, pobiramo pridelke, vlagamo ●

☞ zalivamo, gnojimo prazne grede (nezrel kompost), zastiramo grede

☞ zalivamo, gnojimo prazne grede (nezrel kompost), zastiramo grede

☞ pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

☞ pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

☞ škropimo, rahljamo prst, zastiramo grede ●

☞ *

*

☞ pospravljamo korenaste in gomoljaste rastline ●

☞ sejemo rože, sadimo, zalivamo ● ●

☞ sejemo, presajamo lončnice, zalivamo ● ●

☞ sejemo, presajamo lončnice, zalivamo ● ●

☞ sejemo, presajamo lončnice, zalivamo ● ●

☞ sadimo jabolane (samo!), kosimo travnike ●

☞ *

*

☞ rahljamo zemljo

☞ rahljamo zemljo

☞ *

☞ *

☞ *

☞ zalivamo

☞ *

*

OKTOBER – VINOTOK

1. Ponedeljek	Terezija DJ, cer. uč. (3); Remigij, škof
2. Torek	Angeli varuhi (3); Teofil (Bogomil, Bogoljub), spokornik ○ 15.49
3. Sreda	Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.; Frančišek Borgia, redovnik
4. Četrtek	Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof
5. Petek	Marcelin, škof; Flavija, mučenka
6. Sobota	Bruno, red. ustanovitelj (3); Renato, škof
7. Nedelja	27. NAVADNA - ROŽNOVENSKA (2); Rožnovenska Mati Božja Prosimo za močno vero (Lk 17, 5 - 10)
8. Ponedeljek	Demetrij, muč.; Pelagija, mučenka
9. Torek	Dioniz, škof in tov. muč. (4); Janez Leonardi, duh. (4)
10. Sreda	Florencij, red., muč.; Hugolin, mučenec ☾ 06.20
11. Četrtek	Emilijan (Milan, Milko), škof; Etelburga, opatinja
12. Petek	Maksimilijan Celjski, muč. (4); Serafin, red.
13. Sobota	Fatimska Mati Božja; Edvard, kralj; Koloman, muč.
14. Nedelja	28. NAVADNA (2); Kalist I., pp., muč.; Gaudencij (Veselko), škof, muč. Pohvala hvaležnega ozdravljenca (Lk 17, 11 - 19)
15. Ponedeljek	Terezija (Zinka) Jezusova, dev., c. u. (3); Avrelija, dev.
16. Torek	Hedvika, red. (4); Marjeta M. Alakok, dev. (4); Gal, opat ● 21.23
17. Sreda	Ignacij Antioh., šk., muč. (3); Viktor, škof
18. Četrtek	Luka, evangelist (2); Peter Alkantarski, red.
19. Petek	Izak Jogues in kanadski muč. (4); Pavel od Križa (4)
20. Sobota	Irena (Miroslava), mučenka; Vendelin, opat
21. Nedelja	29. NAVADNA (2); Uršula, dev. mučenka; Hilarion, opat Bog pomaga do pravice (Lk 18, 1 - 8)
22. Ponedeljek	Marija Saloma, svetop. žena
23. Torek	Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Koelna, škof
24. Sreda	Anton Marija Claret, škof (4); Feliks, škof, muč. ☽ 04.58
25. Četrtek	Krizant, mučenec; Darinka (Darija), mučenka
26. Petek	Lucijan, mučenec; Amand iz Strasbourga, škof
27. Sobota	Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
28. Nedelja	30. NAVADNA (2); Simon in Juda Tadej, apostola; Cirila, mučenka Bog odpušča skesanemu grešniku (Lk 18, 9 - 14)
29. Ponedeljek	Narcis, škof; Ermelinda Brab., devica
30. Torek	Marcel, škof; Angel, redovnik; German, škof
31. Sreda	Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, mučenec; Dan reformacije

*

zastiramo prazne grede

zastiramo prazne grede

sadimo trajnice (drevesa, gromovnice) ●

sadimo trajnice (drevesa, gromovnice) ●

pobiramo pridelke, škropimo, nabiramo zdravilne rastline (korene) ● ●

*

*

zalivamo, škropimo ●

zalivamo, škropimo ●

zalivamo, škropimo ●

pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

pobiramo pridelke, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline ●

trosimo nezrel kompost na prazne grede in jih zastiramo, škropimo ●

*

*

pobiramo pridelke, zalivamo (drevje), nabiramo zdravilne rastline ●

pobiramo pridelke, zalivamo (drevje), nabiramo zdravilne rastline ●

gnojimo, zastiramo grede, zalivamo, presajamo lončnice ●

zastiramo grede, zalivamo, presajamo lončnice ●

sadimo jablane ●

sadimo jablane ●

*

*

sadimo trajnice in rastline s koreniko, čebulnice, gromovnice, presajamo lončnice ● ●

sadimo trajnice in rastline s koreniko, čebulnice, gromovnice, presajamo lončnice ● ●

*

*

presajamo trajnice in lončnice, zalivamo, sadimo vrtnice in sadno drevje ● ●

presajamo trajnice in lončnice, zalivamo, sadimo vrtnice in sadno drevje ● ●

*

*

zastiramo prazne grede

zastiramo prazne grede

sadimo trajnice, drevesa in gromovnice ●

NOVEMBER - LISTOPAD

1. Četrtek	VSI SVETI (1) ○ 06.41 Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1 - 12a)
2. Petek	Spomin vseh vernih rajnih (1)
3. Sobota	Viktorin Ptujski, šk., muč. (4); Just Tržaški, muč. (4); Martin Porres, šk. (4)
4. Nedelja	31. NAVADNA - ZAHVALNA (2); Karel Boromejski, škof Jezus vabi grešnike k pokori (Lk 19, 1 - 10)
5. Ponedeljek	Zaharija in Elizabeta, starša Jan. Krst.
6. Torek	Lenart (Narte), opat (4); Sever, škof, mučenec
7. Sreda	Engelbert, šk., muč.; Ernest, opat; Vilibrord, škof
8. Četrtek	Bogomir (Mirko), škof; Bogdan (Deodat), škof ☾ 13.21
9. Petek	Posvet. lateran. bazilike (2); Teodor (Božidar), mučenec
10. Sobota	Leon Veliki, pp., c. u. (3); Andrej Avelinski, duhovnik
11. Nedelja	32. NAVADNA (2); Martin iz Toursa, škof; Menas, puščavnik Bog daje večno življenje (Lk 30, 27 - 38)
12. Ponedeljek	Jozafat Kunčevič, š., muč. (3); Kunibert, škof
13. Torek	Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec
14. Sreda	Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, škof
15. Četrtek	Albert Veliki, šk., c. u. (4); Leopold (Polde), knez ● 07.40
16. Petek	Marjeta Škotska, kraljica (4); Jedrt (Gertruda) iz Helfe, dev. (4); Otmar, opat
17. Sobota	Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, mučenki
18. Nedelja	33. NAVADNA (2); Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla; Abdija, prerok Stanovitno čakajmo Kristusov prihod (Lk 21, 5 - 19)
19. Ponedeljek	Narsej, škof, mučenec; Barlam, mučenec
20. Torek	Edmund, kralj, mučenec; Feliks Valois, redovnik
21. Sreda	Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež
22. Četrtek	Cecilija, dev., muč. (3); Mavricij, muč.; Filemon, uč. sv. Pavla
23. Petek	Klemen, papež, muč. (4); Kolumban, opat (4) ☽ 00.21
24. Sobota	Andrej Dung-Lac in tov. vietnam. muč. (3); Flora, dev., muč.
25. Nedelja	JEZUS KRISTUS, KRALJ VESOLJSTVA (1) Desni razbojnik prosi za sprejem v Kristusovo kraljestvo (Lk 23, 35 - 43)
26. Ponedeljek	Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, škof
27. Torek	Virgil, apostol Karantanije (4); Marija s čud. svetinjo; Fakund, muč.
28. Sreda	Jakob iz Marke, duhovnik; Eberhard, škof
29. Četrtek	Saturnin, mučenec; Radogost (Radbod), škof
30. Petek	Andrej, apostol (2); Justina, devica ○ 21.49

 presajamo lončnice ●

*

 obrezujemo drevje, pobiramo pridelke ● ●

 obrezujemo drevje, pobiramo pridelke ● ●

 *

*

 zalivamo

 zalivamo

 obrezujemo drevje, pobiramo pridelke, vlagamo ● ●

 obrezujemo drevje, pobiramo pridelke, vlagamo ● ●

 trosimo nezrel kompost po gredah in jih zastiramo

 trosimo nezrel kompost po gredah in jih zastiramo

 *

*

 zalivamo

 zalivamo, trosimo nezrel kompost

 zalivamo, trosimo nezrel kompost

 vlagamo, pospravljamo vrt

 pospravljamo vrt

 pospravljamo vrt

 *

*

 sadimo trajnice (drevesa, gmovnice) ●

 *

 *

 zalivamo drevje, gnojimo z lesnim pepelom

 zalivamo drevje, gnojimo z lesnim pepelom

 zalivamo drevje, gnojimo z lesnim pepelom

 *

*

 *

 *

 *

 *

 pospravljamo po vrtu, obrezujemo ●

DECEMBER – GRUDEN

1. Sobota	Eligij, škof; Natalija (Božena), spokornica
2. Nedelja	1. ADVENTNA (1); Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spokornica Bodite budni, da boste pripravljeni (Mt 24, 37 - 44)
3. Ponedeljek	Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, mučenec
4. Torek	Janez Damaščan, duh. c. u. (4); Barbara, dev. mučenka
5. Sreda	Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
6. Četrtek	Miklavž (Nikolaj), škof (3); Dionizija, mučenka
7. Petek	Ambrož, škof, c. u. (3); Agaton, mučenec ☾ 20.52
8. Sobota	BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1) Zdrava, milosti polna, Gospod je s teboj (Lk 1, 26 - 38)
9. Nedelja	2. ADVENTNA (1); Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak Spreobrnite se, približalo se je nebeško kraljestvo (Mt 3, 1 - 12)
10. Ponedeljek	Melkijad, papež, Judita, svetopisemska žena
11. Torek	Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, puščavnik
12. Sreda	Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, mučenka
13. Četrtek	Lucija, devica, mučenka (3); Tilka (Otilija), opatinja
14. Petek	Janez od Križa, duh., c. u. (3); Spiridion (Dušan), škof ● 21.47
15. Sobota	Kristina (Krista), dev.; Marija di Rossa, red. ust.
16. Nedelja	3. ADVENTNA (1); Albina, dev., muč.; Adelhajda (Adela), cesarica Janez Krstnik sprašuje o Kristusu (Mt 11, 2 - 11)
17. Ponedeljek	Lazar iz Betanije; Jolanda, devica
18. Torek	Teotim in Bazilijan, mučenca; Gacijan, škof
19. Sreda	Urban V., papež; Favsta, spokornica; Tea, mučenka
20. Četrtek	Evgenij in Makarij, mučenca; Ptolomej, muč.
21. Petek	Peter Kanizij, duh., c. u. (4); Severin, škof
22. Sobota	Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, redovnica; kvatre ☽ 21.56
23. Nedelja	4. ADVENTNA (1); Janez Kancij, duh., c. u.; Viktorija, dev., muč. Jesus se bo rodil Mariji, Jožefovi zaročenki (Mt 1, 18 - 24)
24. Ponedeljek	Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.
25. Torek	BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1) O Jezusovem rojstvu (Lk 2, 1 - 14; Lk 2, 15 - 20; Jn 1, 1 - 18)
26. Sreda	Štefan, prvi muč. (2); Dan samostojnosti Božji Duh bo v vas govoril (Mt 10, 17 - 22)
27. Četrtek	Janez, evangelist, apostol (2); Fabiola, spokornica
28. Petek	Nedolžni otroci, mučenci (2); Kastor in tov. mučenci
29. Sobota	Tomaz Becket, škof, mučenec (4); David, kralj
30. Nedelja	SV. DRUŽINA (2); Jožef reši sveto Družino (Mt 2, 13 - 15. 19 - 23) ○ 11.40
31. Ponedeljek	Silvester, papež (4); Melanija, opatinja

 obrezujemo ●

 *

*

 zalivamo

 *

 *

 pospravljamo vrt

 pospravljamo vrt

 zalivamo, pospravljamo vrt

*

 *

*

 zalivamo, pospravljamo vrt

 zalivamo

 zalivamo

 redčimo in pomlajujemo drevje, grmovnice, žive meje

 redčimo in pomlajujemo drevje, grmovnice, žive meje, trosimo pepel okrog drevja

 *

 *

*

 *

 načrtujemo za naslednje leto na vrtu

 *

 zalivamo (posejemo krešo v plitvo koritce - za jaslice) ●

 zalivamo (posejemo krešo v plitvo koritce - za jaslice) ●

 *

 *

*

 *

 *

*

 *

 *

 *

 zalivamo

 *

 zalivamo

Januar	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.44	07.44	07.42	07.40	07.36	07.31	07.26
zahod Sonca	16.27	16.32	16.38	16.44	16.51	16.58	17.06
dolžina dneva	08.43	08.48	08.56	09.04	09.15	09.27	09.40

Do konca meseca se dan podaljša za 57 minut.

Lunine mene: prvi krajec 2. ob 23.31, ščip 9. ob 21.24, zadnji krajec 16. ob 13.35, mlaj 24. ob 14.07.

Februar	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	07.25	07.18	07.11	07.03	06.55	06.46
zahod Sonca	17.07	17.15	17.22	17.30	17.37	17.44
dolžina dneva	09.42	09.57	10.11	10.27	10.42	10.58

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 22 minut.

Lunine mene: prvi krajec 1. ob 15.02, ščip 8. ob 08.12, zadnji krajec 15. ob 04.23, mlaj 23. ob 09.21.

Marec	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	06.41	06.32	06.22	06.13	06.03	06.54	06.44
zahod Sonca	17.48	17.55	18.02	18.09	18.16	19.22	19.29
dolžina dneva	11.07	11.23	11.40	11.56	12.13	12.28	12.45

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 38 minut.

Sonce stopi v znamenje Oвна 20. marca ob 14.31. Začetek pomladi.

Lunine mene: prvi krajec 3. ob 03.03, ščip 9. ob 18.23, zadnji krajec 16. ob 21.45, mlaj 25. ob 03.21.

April	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.42	06.33	06.23	06.14	06.05	05.57
zahod Sonca	19.30	19.37	19.43	19.50	19.57	20.03
dolžina dneva	12.48	13.04	13.20	13.36	13.52	14.06

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 31 minut.

Lunine mene: prvi krajec 1. ob 12.49, ščip 8. ob 05.22, zadnji krajec 15. ob 17.31, mlaj 23. ob 17.26, prvi krajec 30. ob 19.08.

Maj	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.49	05.41	05.34	05.28	05.23	05.19	05.15
zahod Sonca	20.10	20.17	20.23	20.29	20.35	20.40	20.45
dolžina dneva	14.21	14.36	14.49	15.01	15.12	15.21	15.30

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 9 minut.

Lunine mene: ščip 7. ob 15.53, zadnji krajec 15. ob 12.11, mlaj 23. ob 04.46, prvi krajec 30. ob 00.09.

Junij	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	05.14	05.12	05.11	05.10	05.11	05.12
zahod Sonca	20.46	20.50	20.53	20.55	20.57	20.57
dolžina dneva	15.32	15.38	15.42	15.45	15.46	15.45

Do 21. junija se dan podaljša za 14 minut, nato pa skrajša do konca meseca za 3 minute.

Sonce stopi v znamenje Raka 21. junija ob 09.38. Začetek poletja.

Lunine mene: ščip 6. ob 03.39, zadnji krajec 14. ob 05.28, mlaj 21. ob 13.58, prvi krajec 28. ob 05.20.

Julij	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.15	05.18	05.22	05.26	05.31	05.37	05.43
zahod Sonca	20.57	20.55	20.53	20.49	20.45	20.39	20.33
dolžina dneva	15.42	15.37	15.31	15.23	15.14	15.02	14.50

Do konca meseca se dan skrajša za 52 minut.

Lunine mene: ščip 5. ob 17.04, zadnji krajec 13. ob 20.45, mlaj 20. ob 21.44, prvi krajec 27. ob 12.08.

Avgust	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.44	05.50	05.56	06.02	06.09	06.15	06.21
zahod Sonca	20.32	20.25	20.17	20.09	20.01	19.52	19.42
dolžina dneva	14.48	14.35	14.21	14.07	13.53	13.37	13.21

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 27 minut.

Lunine mene: ščip 4. ob 07.56, zadnji krajec 12. ob 09.53, mlaj 19. ob 04.55, prvi krajec 25. ob 21.55.

September	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.23	06.29	06.35	06.41	06.48	06.54
zahod Sonca	19.40	19.31	19.21	19.11	19.02	18.52
dolžina dneva	13.17	13.02	12.46	12.30	12.14	11.58

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 32 minut.

Sonce stopi v znamenje Tehtnice 23. septembra ob 01.05. Začetek jeseni.

Lunine mene: ščip 2. ob 23.43, zadnji krajec 10. ob 20.59, mlaj 17. ob 12.27, prvi krajec 24. ob 11.31.

Oktober	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.00	07.07	07.13	07.20	07.27	07.34	06.41
zahod Sonca	18.42	18.33	18.23	18.14	18.06	17.57	16.49
dolžina dneva	11.42	11.26	11.10	10.56	10.39	10.23	10.08

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 34 minut.

Lunine mene: ščip 2. ob 15.49, zadnji krajec 10. ob 06.20, mlaj 16. ob 21.23, prvi krajec 24. ob 04.58.

November	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.42	06.49	06.57	07.04	07.11	07.17
zahod Sonca	16.48	16.41	16.34	16.29	16.24	16.21
dolžina dneva	10.06	09.52	09.37	09.25	09.13	09.04

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 10 minut.

Lunine mene: ščip 1. ob 06.41, zadnji krajec 8. ob 13.21, mlaj 15. ob 07.40, prvi krajec 23. ob 00.21, ščip 30. ob 21.49.

December	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.24	07.29	07.34	07.38	07.41	07.43	07.44
zahod Sonca	16.18	16.17	16.16	16.17	16.19	16.22	16.26
dolžina dneva	08.54	08.48	08.42	08.39	08.38	08.39	08.42

Do 21. decembra se dan skrajša za 16 minut, potem pa podaljša do konca meseca za 4 minute.

Sonce stopi v znamenje Kozoroga 21. decembra ob 20.22. Začetek zime.

Lunine mene: zadnji krajec 7. ob 20.52, mlaj 14. ob 21.47, prvi krajec 22. ob 21.56, ščip 30. ob 11.40.

MALI KALENDARIJ ZA LETO 2002

Januar

- 1 To Novo leto
- 2 Sr Bazilij
- 3 Če Genovefa
- 4 Pe Angela
- 5 So Simeon, Milena
- 6 Ne Trije kralji
- 7 Po Rajmond Pen.
- 8 To Severin
- 9 Sr Julijan
- 10 Če Viljem
- 11 Pe Pavelin Oglejski
- 12 So Ačeld
- 13 Ne Jezusov krsni, Hilarij
- 14 Po Feliks N.
- 15 To Pavel Pašavnik
- 16 Sr Marcel
- 17 Če Anton
- 18 Pe Suzana
- 19 So Karm
- 20 Ne 2. navadna, Bošijan
- 21 Po Neža
- 22 To Vincencij
- 23 Sr Ildelfonz
- 24 Če Siročišek Salotski
- 25 Pe Spročimitev ap. Pavla
- 26 So Timotej, Ti
- 27 Ne 3. navadna, Angela
- 28 Po Tomaz Akvinski
- 29 To Valerij
- 30 Sr Martina
- 31 Če Janez Bosko

Februar

- 1 Pe Brigita
- 2 So Sivčica
- 3 Ne 4. navadna, Blaž
- 4 Po Andrej
- 5 To Agata
- 6 Sr Fridolin
- 7 Če Ričard
- 8 Pe Hieronim - Presk dan
- 9 So Apolonija
- 10 Ne 5. navadna, Školastika
- 11 Po Lurška Mati božja
- 12 To Evladija
- 13 Sr ++ Pepelnica, Katarina
- 14 Če Valentin
- 15 Pe + Jordan
- 16 So Julijana
- 17 Ne 1. postna, Silvin
- 18 Po Simeon
- 19 To Konrad
- 20 Sr Salot
- 21 Če Peter Damiani
- 22 Pe + Lea
- 23 So Polikarp, kvare
- 24 Ne 2. postna, Marija
- 25 Po Taras
- 26 To Marišta
- 27 Sr Gabrijel
- 28 Če Ožbolt

Marec

- 1 Pe + Albin
- 2 So Neža
- 3 Ne 3. postna, Kunigunda
- 4 Po Kazimir
- 5 To Erzebij
- 6 Sr Fridolin
- 7 Če Perpetua
- 8 Pe + Janez od Boga
- 9 So Franciška
- 10 Ne 4. postna, 40 mučenicev
- 11 Po Sefernij
- 12 To Gregor
- 13 Sr Kristina
- 14 Če Marišta
- 15 Pe + Klemen Dvojak
- 16 So Hilarij, Tacijan
- 17 Ne 5. postna - tihša, Patrik
- 18 Po Ciril Jeruzalemski
- 19 To Jožef
- 20 Sr Klavdija
- 21 Če Justinijan
- 22 Pe + Lea
- 23 So Turbiji
- 24 Ne Ovestna ned., Dionizij
- 25 Po Gospodovo oznanjenje
- 26 To Evgenija
- 27 Sr Rupert
- 28 Pe Vel. čerček
- 29 Če Vel. sobota
- 30 So Vel. sobota
- 31 Ne VELIKA NOČ, Mišest

April

- 1 Po Vel. ponedeljek, Teodora
- 2 To Francišek
- 3 Sr Irena
- 4 Če Izidor
- 5 Pe Vincencij Ferrer
- 6 So Irenj
- 7 Ne Bela ned., Janez de la Salle
- 8 Po Valter
- 9 To Eziqij
- 10 Sr Engelbert
- 11 Če Stanislav
- 12 Pe Julij
- 13 So Martin
- 14 Ne 3. velikonocna, Lidvina
- 15 Po Anastazija
- 16 To Bernardka
- 17 Sr Rudolf
- 18 Če Apolonij
- 19 Pe Leon
- 20 So Hilda
- 21 Ne 4. velikonocna, Anzelim
- 22 Po Leonid
- 23 To Junj
- 24 Sr Fidelis
- 25 Če Marko
- 26 Pe Pesharij
- 27 So Cila - dan upora
- 28 Ne 5. velikonocna, Peter Chanel
- 29 Po Katarina
- 30 To Pij V.

Maj

- 1 Sr Jožef delavec
- 2 Če Anazuj
- 3 Po Filip, Jacob
- 4 So Florjan
- 5 Ne 6. velikonocna, Gotard
- 6 Po Dominik
- 7 To Gizela
- 8 Sr Viktor
- 9 Če Palomij
- 10 Pe Antonin
- 11 So Žiga
- 12 Ne 7. velikonocna, Pankracij
- 13 Po Servacij
- 14 To Bonifacij
- 15 Sr Zofija
- 16 Če Janez Nepomuk
- 17 Pe Jošt
- 18 So Janez I.
- 19 Ne BINKOSTI, Peter
- 20 Po Bernardin
- 21 To Teobald
- 22 Sr Rema
- 23 Če Janez de Rossi
- 24 Pe Marija Pomožaj
- 25 So Breda Castiljivi, kvare
- 26 Ne Sv. Trojica, Filip Neri
- 27 Po Avgušin
- 28 Sr Maksim
- 29 So Peter in Pavel
- 30 Če Sv. Ršcije tebo in kn. Kancijan
- 31 Pe Marijano obiskanje

Junij

- 1 So Justin
- 2 Ne 9. navadna, Marcellin
- 3 Po Karel Lwanga
- 4 To Francišek
- 5 Sr Bonifacij
- 6 Če Norbert
- 7 Pe Srec. Jezusov, Robert
- 8 So Srec. Marijino, Medard
- 9 Ne 10. navadna, Primoz
- 10 Po Bogumil
- 11 To Barnaba
- 12 Sr Eskil
- 13 Če Anton
- 14 Pe Elzej
- 15 So Vid
- 16 Ne 11. navadna, Beno
- 17 Po Gregor Barbargo
- 18 To Marcel
- 19 Sr Romuald
- 20 Če Silverij
- 21 Pe Alojzij
- 22 So Pavlin
- 23 Ne 12. navadna, Agripina
- 24 Po Janez Ksintik - kres
- 25 To Viljem - dan državnosti
- 26 Sr Vigilij
- 27 Če Ema
- 28 So Irenj
- 29 Sr Peter in Pavel
- 30 Ne 13. navadna, Prvi muč.

MALI KALENDARIJ ZA LETO 2002

Julij

- 1 Po Estera
- 2 To Oton
- 3 Sr Tomaz
- 4 Če Urh
- 5 Pe Ciril in Metod
- 6 So Marija Goreti
- 7 **Ne 14. navadna, Vilhold**
- 8 Po Kilijan
- 9 To Veronika
- 10 Sr Amalija
- 11 Če Benedikt
- 12 Po Mohor in Fortunat
- 13 So Henrik
- 14 **Ne 15. navadna, Kamil**
- 15 Po Bonaventura
- 16 To Karmelska Mati božja
- 17 Sr Ales
- 18 Če Friderik
- 19 Pe Arsen
- 20 So Marjeta
- 21 **Ne 16. navadna, Danijel**
- 22 Po Marija Magdalena
- 23 To Brigita
- 24 Sr Kristof
- 25 Če Jakob
- 26 Pe Ana in Joabin
- 27 So Gorazd in Kliment
- 28 **Ne 17. navadna, Viktor**
- 29 Po Marja
- 30 To Peter Krizolog
- 31 Sr Ignacij

Avgust

- 1 Če Alfonz
- 2 Pe Evzebij
- 3 So Ladja
- 4 **Ne 18. navadna, Janez Vianney**
- 5 Po Marija Snežna
- 6 To Jezusova spremenitev
- 7 Sr Kajetan
- 8 Če Domaljski
- 9 Pe Jozef
- 10 So Lovrenc
- 11 **Ne 19. navadna, Klara**
- 12 Po Evplij
- 13 To Poncejan, Hipolit
- 14 Sr Maksimilijan Kolbe
- 15 **Če Marijino vzhovržetje**
- 16 Pe Rok
- 17 So Hipacij
- 18 **Ne 20. navadna, Helena**
- 19 Po Janez Eudes
- 20 To Bernard
- 21 Sr Pij X.
- 22 Če Marija kraljica
- 23 Po Roza iz Lime
- 24 So Jenaj
- 25 **Ne 21. navadna, Ludvik**
- 26 Po Ivana
- 27 To Monika
- 28 Sr Avgustin
- 29 Če Mikesivino Janeza
- 30 Pe Feliks
- 31 So Rajmund

September

- 1 **Ne 22. navadna, Egdij**
- 2 Po Maksima
- 3 To Gregor Veliki
- 4 Sr Rozalija
- 5 Če Rozvita
- 6 Pe Penonij
- 7 So Marko Križevčan
- 8 **Ne 23. nav., Marijino rojstvo**
- 9 Po Peter Klaver
- 10 To Nikolaj Tavčič
- 11 Sr Prot. Hipacint
- 12 Če Tibomil
- 13 Pe Janez Zlatousti
- 14 So Povisvanje sv. Križa
- 15 **Ne 24. navadna, Zmestna Mati božja**
- 16 Po Komejli
- 17 To Robert Belamin
- 18 Sr Jozef Kupertin
- 19 Če Januaj
- 20 Pe Evstahij
- 21 So Maiej
- 22 **Ne 25. navadna, Tomaz Vilhanovski**
- 23 Po Paernij
- 24 To Anton M. Slomsek
- 25 Sr Avredja
- 26 Če Korina in Damijan
- 27 Pe Vincencij Pavelski
- 28 So Vencoslav
- 29 **Ne 26. nav., Mihael, Gabrijel, Rafael**
- 30 Po Hieronim

Oktober

- 1 To Terezija DJ
- 2 Sr Angelj varuhi
- 3 Če Zarko
- 4 Pe Francšek Asiški
- 5 So Marčelin
- 6 **Ne 27. navadna, Bruno**
- 7 Po Rožnovenska Mati božja
- 8 To Demetrij
- 9 Sr Dionizij
- 10 Če Florentij
- 11 Pe Emilijan
- 12 So Maksimilijan Celjski
- 13 **Ne 28. navadna, Edvard**
- 14 Po Kalist I.
- 15 To Terezija Jezusova
- 16 Sr Hedvika
- 17 Če Ignacij Antiohijski
- 18 Pe Luka
- 19 So Pavel od Križa
- 20 **Ne 29. navadna, Irena**
- 21 Po Ursula
- 22 To Marija Salorna
- 23 Sr Janez Kapistran
- 24 Če Dejan
- 25 So Krizant
- 26 So Lucijan
- 27 **Ne 30. nav., Vincencij in Sabina**
- 28 Po Simon in Juda
- 29 To Narcis
- 30 Sr Marcel
- 31 **Če Galbrek - dan reformacije**

November

- 1 Pe Vsi sveti
- 2 So Spomin vernih rajnih
- 3 **Ne 31. navadna, Viktorin**
- 4 **Pruski**
- 4 Po Karel Boromejski
- 5 To Zaharja in Elizabeta
- 6 Sr Lenar
- 7 Če Engelbert
- 8 Pe Bogomir
- 9 So Božidar
- 10 **Ne 32. navadna, Leon Veliki**
- 11 Po Martin
- 12 To Jozafa
- 13 Sr Stanislav Koska
- 14 Če Nikolaj
- 15 Pe Leopold
- 16 So Jurij
- 17 **Ne 33. navadna, Elizabeta**
- 18 Po Roman
- 19 To Narsej
- 20 Sr Edmund
- 21 Če Maver
- 22 Pe Cecilija
- 23 So Klemen
- 24 **Ne KRISTUS KRALJ**
- 25 Po Katarina
- 26 To Leonard Portomavriški
- 27 Sr Virgil
- 28 Če Berta
- 29 Pe Saturnin
- 30 So Andrej

December

- 1 **Ne 1. adventna, Elij**
- 2 Po Bthijan
- 3 To Francšek Ksaver
- 4 Sr Barbara
- 5 Če Kriština
- 6 Pe Miklavž
- 7 So Ambrōž
- 8 **Ne 2. adv., Brzmasedrina**
- 9 Po Peter Founzer
- 10 To Mekijad
- 11 Sr Demaz
- 12 Če Ivana Šantaska
- 13 Pe Lucija
- 14 So Janez od Križa
- 15 **Ne 3. adventna, Kristina**
- 16 Po Albina
- 17 To Lazar
- 18 Sr Teodim
- 19 Če Urban
- 20 Pe Evgen
- 21 So Peter Kamizij
- 22 **Ne 4. adventna, Demetrij**
- 23 Po Janez Kancij
- 24 To Adam in Eva
- 25 **Sr BOŽIC**
- 26 **Če Stefan - dan samostojnosti**
- 27 Pe Janez Evangelist
- 28 So Nabolžni otroci
- 29 **Ne 5. družina, Tomaz Becket**
- 30 Po Rajner
- 31 To Silvester

NAVADNO LETO 2001

Ima 365 dni, začne se s ponedeljkom. Februar ima 28 dni.

Zlato število	VII
Sončev krog	22
Epakta	5
Nedeljska črka	G
Rimsko število	9
Letni vladar	Jupiter

LETNI ČASI

Začetek pomladi – spomladansko enakonočje (ekvinokcij): 20. marca ob 14. uri in 27 minut.

Trajanje zime: 89,0 dneva.

Začetek poletja – poletni Sončev obrat (solsticij): 21. junija ob 9. uri in 34 minut. Trajanje pomladi: 92,75 dneva.

Začetek jeseni – jesensko enakonočje (ekvinokcij): 23. septembra ob 1. uri in 01 minuti.

Trajanje poletja: 93,64 dneva.

Začetek zime – zimski Sončev obrat (solsticij): 21. decembra ob 20. uri in 19 minut. Trajanje jeseni: 89,85 dneva.

VIDNOST PLANETOV

MERKUR

Merkur je Soncu najbližji planet, zato se na našem nebu nikoli prav dosti ne oddalji od naše zvezde. Ker se večinoma skriva v soju Sonca, ga na nebu le težko najdemo. Le ob ugodnih vremenskih razmerah in čistem ozračju ga lahko za kratek čas vidimo nizko nad obzorjem kmalu po zahodu oziroma malo pred vzhodom Sonca. V letošnjem letu bo v večernih urah Merkur viden zadnje dni januarja, konec maja in v začetku junija ter zadnje dni decembra. V jutranji zarji pa se bo pokazal v prvi polovici julija, konec oktobra in v začetku novembra.

VENERA

Venera je za Soncem in Luno najsvetlejšo nebesno telo. Njena bližina in svetli oblaki, ki jo obdajajo, so glavni razlog za to. Ker je Soncu bližje kot Zemlja, na našem nebu vidimo, kako se oddaljuje vzhodno od Sonca, se mu

nato približa in se čez čas pojavi na zahodni strani naše zvezde. Zaradi tega navideznega gibanja v določenem obdobju Venero vidimo kot Danico, drugič pa kot Večernico. Opazovalec je zaradi velikega navideznega sija ne more zamenjati z nobenim drugim nebesnim telesom, saj je vidna še v svetli jutranji oziroma večerni zarji. Ob izjemnih vremenskih pogojih jo je mogoče videti celo sredi dneva. Z boljšim daljnogledom lahko opazimo tudi Venerine mene, ki se spreminjajo glede na medsebojno lego Venere in Zemlje.

Venera je v začetku leta 2001 Večernica. V večernih urah je vidna nad jugozahodnim obzorjem vse do konca marca. Konec aprila se pojavi na jutranjem nebu kot Danica. Na jutranjem nebu kraljuje do novembra. Ob koncu leta ni več v ugodni legi za opazovanje.

MARS

Rdeči planet je dobro viden skoraj vse leto 2001. V začetku leta vzhaja okrog 2. ure in je viden vso drugo polovico noči. Nato vzhaja vse bolj zgodaj, v začetku aprila okrog polnoči, konec maja ob 10. uri, poleti pa že v zgodnjih večernih urah. 14. junija je v opoziciji, torej na nasprotni strani neba kot Sonce, zato je v najugodnejši legi za opazovanje. Čeprav nam je Mars tedaj najbližje, je zaradi skromne velikosti brez pomoči velikih teleskopov skoraj nemogoče opaziti podrobnosti na njegovem površju. Z boljšim ljubiteljskim teleskopom je mogoče videti kvečjemu Marsove ledene polarne kape. Proti koncu leta bo Mars vzhajal že sredi dneva, zahajal pa v zgodnjih večernih urah okrog 22 h.

Mars je prve dni leta v ozvezdju Device, 5. januarja pa pride v ozvezdje Tehtnice in se giblje po tem ozvezdju do 19. februarja. Do prvega marca se nahaja v ozvezdju Škorpijona, nato pa do druge polovice aprila potuje po Kačenoscu. Do začetka junija se giblje po ozvezdju Strelca, nato pa se zopet vrne v Kačenosca, kjer se zadržuje do začetka septembra. Do konca oktobra Mars prepotuje Strelca, nato pa se preseli v ozvezdje Kozoroga. V začetku decembra pride v ozvezdje Vodnarja, kjer tudi dočaka prihod novega leta.

JUPITER

Orjak med planeti je v začetku leta viden vso noč. Januarja namreč vzhaja okoli 13. ure, zahaja pa okrog 4. ure zjutraj. Vse do konca aprila je v ugodni legi za opazovanje, v maju pa zahaja že v zgodnjih večernih urah. 15. junija je v konjunkciji s Soncem, zato ni viden. V začetku julija se ponovno pojavi v zgodnjih jutranjih urah nad vzhodnim obzorjem. Vzhajal bo vse bolj zgodaj, v začetku septembra že kmalu po polnoči, sredi novembra okrog 20. ure, konec leta pa okrog 17. ure. Jupiter je razen v juniju skoraj vse leto v primerni legi za opazovanje. Že z lovskim dvogledom lahko vidimo njegove štiri naj-

svetlejšje lune Jo, Evropa, Ganimed in Kalisto. Z manjšim ljubiteljskim teleskopom so vidne tudi nekatere podrobnosti v Jupitrovi atmosferi, temnejše in svetlejšje proge oblakov. Z nekoliko večjim teleskopom je mogoče videti tudi veliko Rdečo pego, orjaški ciklon, ki neprestano divja v zgornjih plasteh Jupitrove atmosfere, in druge manjše vrtnčaste strukture v oblakih.

Jupiter je do konca junija v ozvezdju Bika, potem pa se preseli v ozvezd-je Dvojčkov.

SATURN

V začetku leta je Saturn v bližini Jupitra in bo viden vso noč. Vzhaja okoli poldneva, zahaja pa v drugi polovici noči. Dobro je viden vse do začetka maja, ko se navidezno približa Soncu. 25. maja pride v konjunkcijo s Soncem in ni več viden. Na jutranjem nebu se pojavi v začetku junija. Vzhaja vse bolj zgodaj, v začetku avgusta kmalu po polnoči in je viden vso drugo polovico noči. Proti koncu leta vzhaja že v zgodnjih popoldanskih urah in je viden vso noč. 4. decembra pride v opozicijo, najugodnejšo lego za opazovanje. Že manjši teleskop razkrije največjo Saturnovo znamenitost – Saturnove obroče. Leta 2001 bo lega obročev zelo ugodna za opazovanje, saj bodo vidni pod velikim kotom.

Saturn je vse leto v ozvezdju Bika.

URAN

Uran se v začetku leta zadržuje v navidezni bližini Sonca in ni v ugodni legi za opazovanje. V konjunkcijo s Soncem pride 10. februarja. V začetku aprila vzhaja v zgodnjih jutranjih urah, konec maja pa kmalu po polnoči in je v vse ugodnejši legi za opazovanje. 16. avgusta je Uran v opoziciji in je viden vso noč. Proti koncu leta vzhaja sredi dneva, zahajal pa bo vse prej, konec oktobra okrog polnoči, konec decembra pa že ob 20. uri. Za opazovanje Urana so potrebni večji teleskopi, saj je navidezni premer njegove ploskvice vedno manjši od štirih ločnih sekund. Z manjšimi daljnogledi je Uran viden kot zelenkasta zvezdica.

Uran je vse leto v ozvezdju Kozoroga.

NEPTUN

Neptuna ni mogoče videti s prostim očesom. Med tisočimi podobnih zvezd ga lahko z nekoliko večjim daljnogledom najdejo le spretni in opazovanja večji astronomi. Neptun je v začetku leta v neugodni legi za opazovanje, saj je 26. januarja v konjunkciji s Soncem. Najugodnejši čas za njegovo opazovanje je sredi poletja, saj pride 30. julija v opozicijo. Neptun je vse leto v ozvezdju Kozoroga.

PLUTON

Pluton je v opoziciji 4. junija in je tedaj viden vso noč. Zaradi velike oddaljenosti in skromne velikosti je njegov navidezni sij na nebu tako majhen, da ga je mogoče videti le z velikimi teleskopi in primerjavami njegove lege z natančnimi zvezdnimi kartami. Zanimivost: Pluton ni vedno najbolj oddaljen planet v osončju. Zaradi sploščenega tira je na svoji poti okoli Sonca nekaj časa bližje naši zvezdi kot Neptun.

Pluton je vse leto v ozvezdju Kačenosca.

MRKI

Leta 2001 bodo trije Lunini mrki in dva Sončeva mrka. Iz naših krajev bo viden le popolni Lunin mrk, ki bo 9. januarja.

Dne 9. januarja bo popolni Lunin mrk, ki bo viden iz Evrope, Afrike in Azije. Luna se bo Zemljine ploskve dotaknila ob 18. uri in 45 minut, ob 19. uri in 42 minut pa se bo dotaknila sence. Luna bo potrebovala približno eno uro, da se bo cela znašla v Zemljini senci. Tako bo popolna faza mrka nastopila ob 20. uri in 50 minut. Sredina mrka bo ob 21. uri in 21 minut. Popolni mrk bo trajal do 21. ure in 51 minut, nato pa bo Luna pričela lesti iz sence in jo bo zapustila ob 22. uri in 59 minut. Mrk se bo končal ob 23. uri in 56 minut, ko bo Luna zdrsnila tudi iz ploskve. Tega dne Luna vzhaja ob 16. uri in 16 minut, zaide pa šele naslednjega dne, zato bo iz naših krajev mrk mogoče opazovati v vseh fazah. Popolni Lunin mrk je zelo barvit pojav, saj se Lunino površje ob prehodu v Zemljino senco obarva rdeče. Sončevi žarki se namreč v ozračju sipajo, tako v Zemljino senco zaide predvsem rdeča svetloba. Zaradi tega ob popolnem mrku Luna ne postane nevidna, temveč le temnejša. Obarvanost Lunine ploskve je od mrka različna in se lahko spreminja od svetlo rožnate do temno rdeče.

Dne 21. junija bo popolni Sončev mrk, ki bo viden na južnem delu Atlantika in na jugu Afrike in Madagaskarja. Kot delni mrk bo viden na vzhodu Južne Amerike in v večjem delu Afrike. Pri nas mrk ni viden.

Dne 5. julija bo delni Lunin mrk, ki bo viden v vzhodnem in južnem delu Azije ter Avstraliji.

Pri nas mrk ni viden.

Dne 14. decembra bo delni Sončev mrk, ki bo iz Kostarike viden kot kolo-barjast, kot delni pa od Severne do Južne Amerike.

Pri nas mrk ni viden.

Dne 30. decembra bo polsenčni Lunin mrk, ki bo viden iz Severne Amerike, Pacifika in vzhodne Azije. Pri nas mrk ni viden.

OPOMBE:

V tabelah Luninih men so navedeni časi prvega krajca, ščipa, zadnjega krajca in mlaja.

Vrednosti so zaokrožene na polno uro. Navedeni časi so v srednjeevropskem času oziroma v poletnem času med 1. aprilom in 28. oktobrom.

V nekaterih koledarjih boste zasledili, da je v maju prvi krajec v torek 29. Prvi krajec res nastopi 29. maja ob 23. uri in 11 minut, vendar po srednjeevropskem času. Zaradi uvedenega poletnega časa pa nastopi prvi krajec 30. maja ob 0. uri in 11 minut.

Vsi navedeni časi so v srednjeevropskem času, od konca marca do konca oktobra pa v poletnem času.

ŽIVLJENJE UPANJA IN LJUBEZNI

CERKEV V SLOVENIJI IN PO SVETU

Pregled dogodkov od velikega šmarna 1999
do velikega šmarna 2000

V časovnem obdobju, ki ga bomo vsaj kratko preleteli in iz njega omenili vsaj nekaj pomembnejših, zanimivejših in povednejših dogodkov, se je v Cerkvi v Sloveniji in po svetu zgodilo veliko zelo pomembnih stvari. V Sloveniji drugi obisk papeža Janeza Pavla II. in razglasitev mariborskega škofa Antona Martina Slomška za prvega blaženega med Slovenci (19. septembra 1999), o čemer je Mohorjev koledar 2000 že poročal, ter imenovanje novega beograjskega nadškofa pomočnika mag. Stanislava Hočevarja in treh novih pomožnih škofov v Sloveniji (prelata Andreja Glavana za ljubljanskega pomožnega škofa, dr. Antona Stresa za mariborskega pomožnega škofa in dr. Jurija Bizjaka za koprskega pomožnega škofa (o tem poročal Mohorjev koledar 2001 na posebnem mestu). V Cerkvi po svetu, zlasti v Rimu, pa je bil najodmevnejši dogodek slovesen začetek svetega leta 2000 na sveti večer 1999 ob 2000. obletnici rojstva našega odrešenika Jezusa Kristusa ter več velikih slovesnosti v njem in papeževih apostolskih obiskov.

V SLOVENIJI

PASTIRSKO PISMO PRED SLOMŠKOVO BEATIFIKACIJO

Slovenski škofje so 15. avgusta objavili pastirsko pismo pred drugim apostolskim obiskom papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji in razglasitvijo škofa Antona Martina Slomška za blaženega 19. septembra 1999 v Mariboru. Pismu so dali naslov Slomšek – učitelj naroda. V njem se najprej spominjajo prvega obiska Janeza Pavla II. v Sloveniji od 17. do 19. maja 1996. Nato govorijo o Slomšku kot svetniške časti resnično vrednem Slovencu. Pri tem poudarjajo, da Slovence »beatifikacija škofa Antona Martina Slomška obvezuje, naj v njegovem duhu delamo z vsemi močmi za lastno versko, duhovno, kulturno in narodno spopolnitev. Samo tako bomo dediščino svojih prednikov večali, bogatili in pred zgodovino dokazali, da smo njegovi vredni nasledniki.

VERNOSTI NE ODLOŽIMO KOT PLAŠČ V GARDEROBI!

Ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode je ob začetku šolskega leta 1999/2000 napisal pismo vernim učencem, staršem ter duhovnikom, katehistom in katehistinjam. Pismo nosi naslov Vzgoja s srcem in z dušo, v njem pa so priporočila, kaj naj omenjeni naredijo za čim boljši pouk verouka pri nas ter da ne bodo kratene pravice vernih učencev v šoli. Nadškof Rode slednjim svetuje: »Bodite ponosni in samozavestni kristjani; tudi v šoli. Svoje vernosti vam ni treba odložiti v garderobi. Ni vam je treba skrivati ali se je sramovati pred učitelji in nevernimi sošolci. Kristjani nimamo nobenega razloga, da bi se pred nevernimi čutili manjvredne. Vaši očetje in matere, vsi prejšnji rodovi so bili verni kristjani. Vi ste dediči krščanske kulture, ki je bila in je temelj slovenskega naroda. Bodite na to ponosni. Hkrati se zavedajte, da ste državljani Republike Slovenije, ki v svoji ustavi ščiti pravico do izpovedovanja vere – tako v zasebnem kot v javnem življenju. Vsako kratenje te pravice bi bilo nedopustno nasilje nad vami in v nasprotju s temeljnimi človekovimi pravicami.«

USTANOVLJENA SLOMŠKOVA USTANOVA

Mariborski škof dr. Franc Kramberger in eden od pobudnikov za ustanovitev Slomškove ustanove, ravnatelj Zavoda Antona Martina Slomška dr. Ivan Štuhec, sta 2. septembra na tiskovni konferenci predstavila namen in zgodovino ustanovitve Slomškove ustanove. Delovala bo v duhu škofa Slomška, ki je moralno in gmotno podpiral vzgojo in izobraževanje mladih. To je naredil tudi zaradi tega, ker je sam izkusil, kako težko je v življenju nadarjenemu, a siromašnemu dijaku in študentu.

140 LET OD PRENOSA ŠKOFIJSKEGA SEDEŽA IZ ŠT. ANDRAŽA V MARIBOR

V nedeljo, 4. septembra 1859, je tedanji lavantinski škof Anton Martin Slomšek prvi maševal v novi mariborski stolnici – nekdanji župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika – obenem pa praznoval prenos škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor. Tega izrednega dogodka za samobitnost Slovencev in ohranitev slovenstva na Štajerskem se je 140 let pozneje v isti cerkvi slovesno spomnil sedanji mariborski škof dr. Franc Kramberger. Ta je pri maši poudaril, da je škof Slomšek, ki si je posebej prizadeval za prenos škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor, s tem opravil delo neprecenljive vrednosti za slovenski narod, besedo in kulturo.

TROJE MAŠNIŠKIH POSVEČENJ SLOVENCEV V GORICI

V goriški cerkvi sv. Ignacija na Travniku je apostolski administrator goriške nadškofije (nekdanji goriški nadškof) Antonio Vitale Bommarco 4. septembra posvetil v mašnike tri domačine, Slovence, člane Družbe Jezusove: Frančka Bertolinija, Davida Brescianija in Mirka Pelikona. Novo mašo so imeli skupaj naslednjega dne v cerkvi Srca Jezusovega v Gorici.

DVANAJST NOVIH MALTEŠKIH VITEZOV IN DAMA

Veliki kancler Suverenega malteškega viteškega reda (SMVR) grof Carlo Marullo di Condojanni je 8. septembra v ljubljanski stolnici umestil v SMVR dvanajst novih slovenskih članov tega reda in prvo članico reda v Republiki Sloveniji – magistralno damo baronico Kristino Lazarini Stupico.

ŠKOF KVAS – OSEMDESETLETNIK

Ljubljanski pomožni škof mons. Jožef Kvas je 9. septembra dopolnil 80 let življenja. Ob tem visokem življenjskem jubileju mu je ljubljanski nadškof dr. Franc Rode napisal pismo z dobrimi željami. V njem je med drugim o škofu Kvasu dejal: »S svojo globoko in preprosto besedo povsod nagovarjate stare in mlade, s svojo osebno skromnostjo osvajate srca, s svojo izkušnjo in modrostjo ste iskan svetovalec v vsem, kar zadeva življenje, delo in načrte v škofiji. Postali ste živ spomin na pol stoletno dogajanje v Sloveniji, z zanesljivim modrim pogledom na sedanost.«

ODPRTA ŠKOFIJSKA GIMNAZIJA V VIPAVI

Koprski škof Metod Pirih je 11. septembra blagoslovil nove šolske prostore in kapelo škofijske gimnazije v Vipavi in jih s tem izročil namenu. Rektor gimnazije mons. Vinko Lapajne je ob odprtju nove srednje verske šole na

Primorskem povedal, da je ta »sad in viden spomenik požrtvovalnosti, dobrote in ljubezni primorskih duhovnikov in vernikov«. Na novo gimnazijsko stavbo so na koprski škofiji začeli misliti leta 1994. Snovali so jo pet let, do uresničitve načrtov pa je prišlo v manj kot 15 mesecih. To je bilo mogoče zaradi »podpore mnogih dobrotnikov in številnih prijateljev naše krajevne Cerkve« (V. Lapajne).

SPOMIN NA NEKDANJE KOČEVSKO TABORIŠČE V FERDRENGU

V Ferdrengu na nekdanjem zaprtem kočevskem območju so se v nedeljo, 12. septembra, zbrale preživele taboriščnice in taboriščniki (v Ferdrengu so po ustanovitvi taborišča julija 1949 na »družbeno koristno delo« najprej pošiljali ženske, pozneje pa tudi moške), da bi se ob 50. obletnici ustanovitve taborišča spomnile trpkih dni in vsega hudega, kar so prestale v njem ter iz te izkušnje mlademu rodu povedale, kako naj živi. Kakšne žrtve so pod komunistično partijo prestajali ljudje, je povedal maševalec beograjski nadškof in metropolit dr. Franc Perko, ki je sam dodobra izkusil trdoto komunističnega režima med služenjem vojaškega roka.

RAZSTAVA ZAKLADI SLOVENSКИH CERKVA

V novem krilu Narodne galerije v Ljubljani so 16. septembra odprli razstavo z naslovom Zakladi slovenskih cerkva. Obiskovalcem so pokazali več kot dvesto predmetov (kelihov, paten, monštranc, svečnikov, kadilnic, razpel, relikviarijev ...), zbranih po slovenskih župnijah. Razstavo je odprl slovenski predsednik Milan Kučan, pripravila jo je Marjetica Simoniti, slavnostni govornik pa je bil ljubljanski nadškof dr. Franc Rode.

ŠTIRJE BREZNIŠKI JUBILEJNI ZVONOVI

V zvoniku župnijske cerkve Žalostne Matere božje na Breznici na Gorenjskem so 25. septembra zazvonili štirje novi bronasti zvonovi. Uliti so bili v zvonarni mojstra Rudolfa Pernerja v nemškem Passauu. Pred mašo jih je posvetil ljubljanski nadškof dr. Franc Rode, po njej pa so zazvonili v pozdrav bližnji dvatisočletnici rojstva Jezusa Kristusa, sinodi Cerkve na Slovenskem, dvestoletnici rojstva pesnika dr. Franceta Prešerna in stoletnici rojstva ljubljanskega nadškofa Antona Vovka (v letu 2000). Zvonovi bodo spominjali na slavne rojake, na njih so tudi zapisane njihove besede. Najtežjega (2855 kilogramov) so namenili nadškofu Vovku, drugega po teži pesniku Prešernu, tretjega po vrsti pisatelju Janezu Jalnu, najmanjšega, ki bo pozvonil ob rojstvu domačih novorojencev, pa pisatelju Franu Saleškemu Finžgarju.

KNJIGA O PAPEŽEVEM OBISKU V MARIBORU

V »dvorani prednikov« v mariborskem škofijskem domu so 4. oktobra predstavili knjigo založbe Družine ob obisku papeža Janeza Pavla II. 19. septembra v Mariboru in razglasitvi škofa Antona Martina Slomška za blaženega. Na predstavitvi so govorili: tajnik cerkvenega odbora za papežev obisk mariborski stolni župnik dr. Stanko Lipovšek, mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej in urednik knjige mons. Franci Petrič. Knjiga z naslovom Luč vere za tretje tisočletje je sklenila Družinin »triptih o Janezu Pavlu II.«, začel s knjigo Sinovom in hčeram slovenskega naroda, kateri je sledila knjiga o prvem papeževem obisku od 17. do 19. maja 1996 pri nas z naslovom Bog blagoslovi predrago Slovenijo. Založba Družine je pri zadnji od omenjenih knjig tudi dosegla svoj časovni rekord, saj sta od papeževega obiska 19. septembra 1999 do izida knjige minila le dva tedna.

BOGATO ŽIVLJENJE ERNE MEŠKO

Na božji njivi pri Sv. Tomažu pri Ormožu se je 15. oktobra 1999 več kot tisoč pogrebcev poslovilo od Erne Meško, znane prleške kmetice, navdušene planinke in pisateljice. Rodila je devet otrok, enega pa sta z možem Maksom posvojila. Vse je vzgajala z veliko ljubeznijo in predvsem spoštovanjem do kruha. Bila je globoko verna žena in mati, ki se ni bala kjerkoli in kadarkoli povedati, kaj je prav in kaj narobe. Bralci in poslušalci so cenili predvsem njene zdrave nazore kmečke žene in matere. Pri Mohorjevi družbi v Celju je leta 1985 v knjigi Rada bi vam povedala izdala izbor napisanega, leta 1992 pa še knjigo Še bi vam rada povedala.

SREČANJE TREH SOSEDNIH ŠKOFIJ V SLOVENJ GRADCU

V Slovenj Gradcu so se 17. oktobra zbrali na desetem srečanju udeleženci iz graške, somboteljske in mariborske škofije. Srečanje je potekalo pod geslom Skupaj živeti, verovati in delati.

DOSTOJNO UREDITI MNOŽIČNA GROBIŠČA

Komisija pravičnost in mir je 25. oktobra objavila izjavo O ureditvi množičnih grobišč. Podpisal jo je predsednik dr. Anton Stres, poslana pa je bila predsedniku Republike Slovenije, državnemu zboru, vladi in varuhu človekovih pravic v RS. Komisija v izjavi najprej obsoja »nemaren odnos do žrtev medvojnih in povojnih pobojev, ki jih je zagrešila revolucijska oblast«, pa tudi »trajno neurenjenost množičnih grobišč« v Sloveniji. Odgovorne znanstvene ustanove poziva, naj »objektivno in celovito raziščejo« poboje in kdo jih je zagrešil, ugotovijo, kje vse so množična grobišča ali grobovi posameznih žrtev, saj »zgolj simbolna ure-

ditev nekaterih grobišč ni dovolj«. »Če so žrtve pokopane na neprimernem kraju, je potrebno posmrtno ostanke izkopati, zanje urediti primerne kostnice ter jih dostojno pokopati. Kjer je mogoče, naj se ugotovi identiteta žrtev.«

OBŽALOVANJE IN ODPUŠČANJE ZA ŽRTVE VOJNE

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode se je 31. oktobra pri maši za vse žrtve druge svetovne vojne in revolucije pri Sv. Urhu (župnija Sostro) poklonil omenjenim žrtvam ne glede na to, na kateri strani so se bojevale ter kakšno je bilo njihovo svetovnonazorsko in politično prepričanje. Obžaloval je vse, kar se je pri Sv. Urhu dogajalo med drugo svetovno vojno, hkrati s tem pa tudi vse nasilne smrti, ki so jih med to vojno povzročili kristjani, ter sorodnike žrtev prosil odpuščanja. Ob njih pa se je tudi spomnil veliko večjega števila žrtev, ki jih je zagrešila druga stran in ležijo po množičnih grobiščih Slovenije, kajti vse žrtve so enake ter vredne našega spoštovanja in molitve. Odpuščanja za žrtve, povzročene od roke vernih ljudi, je prosil tudi zaradi tega, da bi to dejanje prispevalo k narodni spravi in zgladilo razdore, do katerih je prišlo zaradi vojne in revolucije na slovenskih tleh.

PRVO ZASEDANJE SINODE CERKVE NA SLOVENSKEM

V Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu (Ljubljana) se je 4. novembra začelo prvo zasedanje sinode Cerkve na Slovenskem; sklenilo se je 6. novembra z mašo v ljubljanski stolnici. Zasedanje je ob razpravah v delovnih skupinah, namenjenih posameznim področjem v življenju Cerkve na Slovenskem, pokazalo, da je bila dveletna priprava na sinodo, zajeta v delovnem gradivu za zasedanje, dobro opravljena. Sodelujoči na zasedanju so oblikovali številne predloge in dopolnila k sinodalnemu besedilu. Geslo zasedanja (sinode) je bilo Izberi življenje, ključne besede na njem pa sodelovanje, razlikovanje, načrtovanje in uresničevanje; vse to zaradi prenove Cerkve na Slovenskem v duhu drugega vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora in pokoncilskih cerkvenih dokumentov.

SIMPOZIJ O STAROSTI IN STAREJŠIH LJUDEH

V Domu sv. Jožefa v Celju je bil od 11. do 13. novembra drugi simpozij zdravstvene pastorale o starosti v mednarodnem letu starejših ljudi. Kot je izjavil narodni voditelj zdravstvene pastorale pri SŠK dr. Jože Štupnikar, je bil glavni namen strokovnega srečanja oblikovanje zavesti o nalogah Cerkve na Slovenskem do starejših ljudi, pravilno razumevanje starosti kot življenjskega obdobja, vzgoji za starost, pa tudi pritegnitvi čim večjega števila mladih prostovoljcev za pomoč starejšim. Vseskozi je bila navzoča misel, da je starost božji dar; tisto življenjsko obdobje, ki ga je treba kar najboljše preživeti.

NAJVEČJE CERKVENE ORGLE NA SLOVENSLEM

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode je 21. novembra – dan pred godom zavetnice cerkvene glasbe in petja sv. Cecilije – blagoslovil nove orgle v frančiškanski cerkvi Marijinega oznanjenja na Tromostovju v Ljubljani. Izdelala jih je kot svoje jubilejno petdeseto delo, Škofijska orglarska delavnica v Mariboru, pri tem pa upoštevala izročilo prvega izdelovalca orgel v tej cerkvi Franca Gorišiča (leta 1870), čigar orgle so potem doživele številne posege in predelave. Nove orgle imajo 58 registrov, tri manuale, 4356 piščali ... in so trenutno največje cerkvene orgle v Sloveniji.

NOVA CERKEV ANGELOV VARUHOV

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode je 28. novembra blagoslovil temeljni kamen za novo župnijsko cerkev v župniji Kašelj-Zalog ter doslej opravljena dela. Ta so po besedah župnika Francija Frantarja pravi čudež, saj so v razmerno kratkem času spravili cerkev »pod streho«, čeprav so se pred tem »kresali duhovi«, župljani (župnija šteje več kot 6000 prebivalcev) pa so jo že pri blagoslovitvi temeljnega kamna popolnoma napolnili. Župnik Frantar je prepričan, da bodo zavetniki cerkve ob dobrih ljudeh srečno pripeljali zidavo do konca in tudi pomirili razgrete duhove v župniji.

SIMPOZIJ OB JUBILEJU TEOLOŠKE FAKULTETE V LJUBLJANI

Teološka fakulteta v Ljubljani je ob 80-letnici ustanovitve (praznovala jo je skupaj z Univerzo v Ljubljani, saj je bila Teološka fakulteta ena izmed petih fakultet, ki so sestavljale omenjeno univerzo ob njeni ustanovitvi) 29. novembra priredila znanstveni simpozij. Na njem so predstavniki posameznih katedr na fakulteti govorili o vlogi teologije v družbi in Cerkvi na Slovenskem. Udeležence simpozija je v imenu vodstva ljubljanske univerze pozdravil prorektor dr. Peter Fister. Opozoril je, da je začetek visokošolskega študija v Ljubljani neločljivo povezan s teološkimi predavanji, ki so prvič omenjena že pred 380 leti. Dekan Teološke fakultete v Ljubljani dr. Anton Stres pa je povedal, da je teološki študij v Ljubljani dosegel fakultetno raven že za časa Ilirskih provinc, vnovič pa pred 80 leti ob ustanovitvi Univerze v Ljubljani.

SPOMINSKA PLOŠČA DR. IVU JUVANČIČU

Na bovškem župnišču so 5. decembra ob 100. obletnici rojstva odkrili spominsko ploščo rojaku duhovniku, vzgojitelju, profesorju in zgodovinarju dr. Ivu Juvančiču. Njegovo življenje, delo in pomen, znan le malo Slovencem, je 3. decembra ovrednotil simpozij v Novi Gorici. Dr. Ivo Juvančič je

moral v življenju prestatl veliko hudega najprej zaradi svoje zavednosti pod fašizmom, nato pa, osamljen, v Ljubljani, kamor se je zatekel po priključitvi Gorice Italiji, mesta, v katerem se je zaradi svoje zavednosti moral odpovedati službi podravnatelja bogoslovnega semenišča. V Ljubljani je doživel hudo osebno krizo, v kateri je zapustil duhovniški poklic, vendar je ostal do konca zvest Kristusu ter vdano sam zase nosil težak križ, ki si ga je naložil. Iz nekdanjega odličnega vzgojitelja je postal raziskovalec in zgodovinar ter se ves predal preučevanju dogodkov in osebnosti iz polpretekle zgodovine na Primorskem.

RAČUNALNIŠKO SVETO PISMO ZA SLEPE V SLOVENŠČINI

Svetopisemska družba Slovenije je izdala računalniško inačico Svetega pisma za slepe v naši državi. Teh oziroma slabovidnih je pri nas kar tri tisoč. Doslej so bili pri branju Svetega pisma večinoma odvisni od dobre volje drugih; da so jim ti brali »vknjiženo božjo modrost«. Odslej pa bodo tisti slepi in slabovidni, ki uporabljajo računalnik oziroma računalniško Braillovo vrstico – teh je vedno več – sami brali Sveto pismo za slepe. Imenuje se Bartimaj po slepem možu v Svetem pismu, ki ga je ozdravil Jezus, slepi pa ga lahko dobi-jo zastoj na naslovu: Svetopisemska družba, Dunajska c. 5, Ljubljana, tel.: 01/431-31-17.

S. KRIZINA BOJANC IN S. ANTONIJA FABJAN KANDIDATKI ZA BLAŽENI

V Sarajevu se je 6. decembra začel škofijski postopek za prištetje »drinskih mučenk« k blaženim. Med njimi sta bili tudi slovenski redovnici s. Krizina (Jožefa) Bojanc in s. Antonija (Jožefa) Fabjan. 15. decembra 1941 so jih umorili pijani četniki, ki so se hoteli prej spolno izživljati nad njimi, vendar so se jim sestre (Hčere krščanske ljubezni) z vso silo uprle, nazadnje pa rešitev videle le v skoku skozi okno vojašnice, kamor so jih četniki zaprli. Postopek za beatifikacijo petih umorjenih sester – njihove življenjske zgodbe in mučniško smrt je v knjigi z naslovom Zavjet krvlju podpisan popisala sestra iz iste reda M. Slavica Buljan – je prvi, kar je bila 5. julija 1881 ustanovljena vrhbosenska (sarajevska) nadškofija, prvo sejo pa je vodil sam vrhbosenski nadškof, kardinal Vinko Puljič.

BREZJE – SLOVENSKO NARODNO MARIJINO SVETIŠČE

Na prvi dan leta 2000 se je v brezjanskem Marijinem svetišču zbral »vrh« slovenske Cerkve, da bi (slovenski škofje ordinariji) s podpisom pergamentne listine in žigom Slovenske škofovske konference potrdil brezjansko Marijino

baziliko za slovensko narodno Marijino svetišče. Voditelj somaševanja, nadškof Rode, je v govoru poudaril izjemen pomen, ki ga je imela (ga ima) Marija v slovenskem narodu, posebno priljubljenost brezjanske podobe Marije Pomagaj pri Slovencih ter upravičenost, da imamo Slovenci kot narod po zgledu drugih narodov svoje narodno Marijino svetišče. To namreč spada k naši državnosti.

ZLATA POROKA ZAKONCEV HRASTNIK

Med zlatimi porokami v letu 2000 v Sloveniji je bila še posebej »zlata« zakoncev Ane in Avgusta Hrastnika iz Stopc pri Laškem. Prvič zaradi tega, ker sta jo sploh čakala (tu je pomagala priprošnja blaženemu Antonu Martinu Slomšku), drugič zaradi njunih enajstih otrok in 39 vnukov, ker je njun sin Jože postal duhovnik (duhovnik je tudi Anin brat Martin Belej iz Gradca), četrtič pa zaradi njunega izgorevanja pri delu na kmetiji in zares krščanski vzgoji svojih otrok. Ti so jima ob 50-letnici življenja v krščanskem zakonu 15. januarja v nadžupnijski cerkvi sv. Martina v Laškem in 16. januarja na domu v Stopcah pripravili veličastno cerkveno in družinsko slavje, vnuki pa poleg tega kar sami lep kulturno-sprostitutveni program.

KATEHEZA V NOVEM JEZIKU, Z NOVIMI BESEDAMI IN POJMI

Trideseti katehetski teden od 6. do 11. februarja na Mirenskem Gradu (ponovili so ga od 14. do 18. februarja pri lazaristih v Domu sv. Jožefa v Celju) je bil posvečen otrokovi vzgoji, pripravi in doživljanju zakramenta sprave. O tem je govorilo tudi geslo tedna: Kateheza v službi sprave. Koprski škof mons. Metod Pirih je pri zahvalni maši 7. februarja ob 40-letnici Slovenskega katehetskega sveta in jubilejnem katehetskem tednu poudaril, da mora biti kateheza »sprejemljiva za sodobnega človeka«. Zato mora Slovencu sedanjega časa spregovoriti »v novem jeziku, z novimi besedami in pojmi izraziti in približati krščansko sporočilo,« pri tem pa biti odprta za navdihe Svetega duha. Verski pouk mora »preiti iz razuma v srce, iz srca pa v življenje«.

MEDALJE ZA ŠKOFIJSKA VINA

Vina mariborskega škofijskega gospodarstva Rast, poslovne enote Kmetijstvo Pristava, z oznako »Mašna vina« so na sejmu GAST od 1. do 5. marca v Splitu med več kot 150 prijavljenimi vzorci, ki jih je na sejem poslalo 61 pridelovalcev vin, dobila veliko zlato medaljo, dve zlati diplomii in srebrno diplomu. V Mariboru so bili posebej veseli velike zlate medalje za izvorno celostno podobo in opremo embalaže za predikatna vina. Vinarstvo škofije Maribor je začelo nastajati leta 1994, ko je oblast mariborski škofiji vrnila prve podržavljene vinograde. Takrat so pripravili program za oživljanje vinogradništva in vinarstva.

SKAVTI PRAZNOVALI DESETO OBLETNICO USTANOVITVE

Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov (ZSKSS) je prvo soboto v aprilu v škofovih zavodih v Šentvidu (Ljubljana) praznovalo deseto obletnico ustanovitve in delovanja v Sloveniji. V tem času je iz skupine 30 skavtskih zanesenjakov, ki so se zgedovali po ustanovitelju skavtskega gibanja Baden-Powellu, nastalo gibanje, ki v 54 skavtskih enotah po vsej Sloveniji združuje več kot 3500 mladih in njihovih voditeljev. Skavte je škof Piriš, ki je bil z njimi tudi pri ustanovitvi ZSKSS, pri maši v kapeli zavoda povabil, naj naredijo vse, kar morejo, da bi ZSKSS pritegnilo čim več mladih po Sloveniji in jih vzgojilo v »močne, zrele in samostojne osebnosti«. ZSKSS je na srečanju pregledalo, kaj je naredilo v desetih letih, odlikovalo najzaslužnejše člane in naredilo načrt za akcije v prihodnosti.

VLADA SPREJELA BESEDILO SPORAZUMA S SVETIM SEDEŽEM

Vlada Republike Slovenije je 9. marca sprejela besedilo sporazuma o pravnih vprašanjih med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem.

NA MARIBORSKI ŠKOFIJI ODKRILI PRISLUŠKOVALNE NAPRAVE

Mariborski škof dr. Franc Kramberger, kanonik Franc Zdolšek in dr. Ivan Štuhec so 10. aprila v mariborskem Andreanumu obvestili slovensko javnost o najdbi dveh prisluškovalnih naprav v škofijskih prostorih. Nameščeni sta bili v pisarni škofa Krambergerja in zasebnem prostoru kanonika Zdolška. Odkrili so jih leta 1999, ko jim je neka neimenovana oseba povedala, da škofiji prisluškujejo. Najverjetneje sta bili nameščeni leta 1982 ob obnovi škofijskih prostorov. Prisluškovalni napravi sta bili podobni telefonskim vtičnicam, odkrili pa so jih uslužbenci, ki so pripravljali prostore za obisk papeža Janeza Pavla II. 19. septembra v Mariboru.

OBŽALOVANJE V IMENU KOPRSKE ŠKOFIJE

Koprski škof Metod Piriš je 12. marca na prvo postno nedeljo pri svetoletnem postnem romanju vernikov ilirsko-bistriške, kraške in postojnske dekanije v koprsko stolnico (svetoletno cerkev) po papeževem zgledu prosil odpuščanja: »Tudi mi obžalujemo vse, kar so v preteklosti člani katoliške Cerkve v naši škofiji: škofje, duhovniki in verniki povzročili hudega. Sami pa odpuščamo vsem, ki so nam prizadejali krivico.«

KRIŽEV POT FORTUNATA BERGANTA V KOLOSEJU

Molilci križevega pota, ki so s papežem Janezom Pavlom II. na veliki petek 21. aprila pozno zvečer opravili to pobožnost v rimskem Koloseju – besedilo za

križev pot je letos zopet napisal papež sam – ter gledalci pred malimi zasloni po vsem svetu so lahko na velikem panoju in v priložnostnih knjižicah z molitvijo križevega pota občudovali lepe posnetke postaj križevega pota. Tega je po naročilu opata cistercijanskega samostana v Stični Franca Ksaverja Tauffererja leta 1766 za stiško samostansko cerkev izdelal veliki slovenski baročni slikar Fortunat Bergant in sodi med njegove največje umetniške dosežke. Bergantov križev pot v stiški baziliki je pritegnil pozornost papeževega ceremonierja mons. Piera Marinija, ko si je lani ob pripravah na papežev obisk v Mariboru ogledal tudi stiško baziliko. Zapomnil si ga je in ga predlagal kot umetniško dopolnilo papeževi molitvi križevega pota na veliki petek v Koloseju.

NOVA ŽUPNIJSKA CERKEV V GRAHOVEM

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode je 27. aprila na državni praznik upora posvetil novo župnijsko cerkev Marijinega brezmadežnega spočetja v Grahovem pri Cerknici, ki je posebej močno trpelo med drugo svetovno vojno.

ČESTITKA JANEZU PAVLU II. ZA 80. ROJSTNI DAN

Cerkev v Sloveniji je s slovesno večerno mašo 18. maja v ljubljanski stolnici izrazila svojo veliko hvaležnost papežu Janezu Pavlu II. ob njegovem 80. rojstnem dnevu za vse, kar je kot papež naredil za Slovence, slovenski narod, Cerkev in državo. Tega je bilo zelo veliko, od podpore slovenski državni samostojnosti in njenemu mednarodnemu priznanju, do dveh obiskov pri nas ter velikega števila nagovorov in pozdravov Slovencev v slovenskem jeziku. Nadškof Rode, ki je vodil somaševanje, je ugotavljal, da smo Slovenci kot narod očitno papežu zelo pri srcu, da nas ima zelo rad, kar je še posebej poudaril v govoru mladim ob obisku v Postojni. Zato se ga bomo še posebej Slovenci spominjali kot Janeza Pavla Velikega.

Janez Pavel II. je svoj visok življenjski jubilej praznoval v Rimu z mašo na Trgu sv. Petra, pri kateri se mu je pridružilo več kot 7000 kardinalov, škofov in duhovnikov z vsega sveta.

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE NADŠKOFU VOVKU

Od 19. maja 2000 bo spominska plošča na Prešernovi rojstni hiši »pri Ribčovich« v Vrbi spominjala na to, da se je v tej hiši poleg največjega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna rodil tudi ljubljanski nadškof Anton Vovk, kateremu je bil pesnik Prešeren prastric. Ob stoletnici rojstva – 19. maja 1900 – so mu jo postavili vaščani rojstne vasi, blagoslovil pa jo je nadškof Rode. Ta je v govoru poudaril, da pesnik Prešeren predstavlja slovensko kulturo v njenem najvišjem dometu, nadškof Vovk pa slovensko vero v

najtežjih razmerah izvrševanja svojega nadpastirskega poslanstva v ljubljanski škofiji. Vera in kultura sta poglobljena vira, iz katerih slovenski narod črpa moč, ki ga ohranja in združuje; sta temelja, ki našemu narodu dajeta trdnost in samoniklost. Iz njiju je pognal in rasel, se razvijal in obstal. Ob 100. obletnici rojstva nadškofa Vovka je Družina izdala knjigo z naslovom V Gospoda zaupam, v kateri so zapiski njegovih zaslišanj, večinoma iz obdobja od 1947 do 1951.

SIMPOZIJ O BLAŽILNI OSKRBI UMIRAJOČIH

19. in 20. maja je bil v Ljubljani prvi slovenski simpozij o blažilni oskrbi umirajočih. Namenjen je bil predvsem zdravstvenemu osebju, ki se srečuje s hudo bolnimi in umirajočimi ljudmi ter njihovimi sorodniki. Bistvo blažilne oskrbe umirajočih je neozdravljivo bolnemu človeku zagotoviti čim bolj kakovostno življenje do zadnjega diha, obenem pa tudi pomagati bolnikovi družini, da bo laže kos težavam, ki jih prinaša umiranje njenega člana. Predsednica društva Hospic, ki se predvsem posveča spremljanju umirajočih, dr. Metka Klevišar, poudarja, da nikdar ne smemo misliti in reči, da se za umirajočega človeka ne da nič narediti. Ravno nasprotno – zanj lahko naredimo veliko, koliko, pa je odvisno predvsem od nas samih!

PRVI KRŠČANSKI FESTIVAL V STIČNI

V okrilju stiškega cistercijanskega samostana je bil prvo junijsko soboto pod geslom Tukaj sem – pošlji mene prvi slovenski krščanski festival. Pripravil ga je Svet katoliških laikov Slovenije, ki je že pred leti začutil potrebo po narodnem srečanju vseh slovenskih laičkih organizacij, združenj, gibanj in društev, ki delujejo na krščanskih etičnih temeljih. Njihovi predstavniki so prišli v Stično, da bi razčlenili, pa tudi kritično presodili stanje, v kakršnem so trenutno slovenski katoliški laiki v Cerkvi in družbi, predvsem pa naredili načrt, kako bi lahko imeli vidnejšo vlogo pri prizadevanju za duhovno blaginjo slovenskega človeka in družbe. Apostolski nuncij v Sloveniji nadškof dr. Edmond Farhat je festival v pozdravnem govoru imenoval prvo konkretizacijo sinode Cerkve na Slovenskem.

KRST DEVETEGA OTROKA

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode je 8. junija med mašo v župnijski cerkvi v Šmartnem pri Litiji krstil devetega otroka Hostnikove družine – Benjamina. Novokrščenec se je tako pridružil precejšnjemu številu članov Cerkve, ki so jim podarili življenje verni slovenski zakonci v zavesti, da je večje število otrok največje bogastvo in dar slovenskemu narodu.

RAZGLASITEV 217 SLOVENSКИH PRIČEVALCEV ZA VERO

Slovenski metropolit dr. Franc Rode je 18. maja na slovenski spravnih slovesnosti pri jami pod Krenom v Kočevskem rogu po vzoru papeža Janeza Pavla II. (7. maja) med mašo razglasil imena 217 slovenskih pričevalcev za vero in Kristusa v 20. stoletju. Njihova imena je s pričevanji zbral narodni odbor za obhajanje svetega leta 2000, dvakrat (lani za vse svete, letos pa v novomašni številki) jih je objavila Družina. V Rogu so jih prebrali med posebnim obredom po metropolitovi pridigi.

POVEZUJOČE JE MOČNEJŠE OD LOČUJOČEGA

Na dan državnosti 25. junija je bilo v murskosobotski evangeličanski cerkvi ekumensko bogoslužje v spomin in počastitev podpisa skupne izjave v Augsburgu o opravičenju 31. oktobra 1999 med kardinalom Edwardom Cassidyjem, predsednikom Papeškega sveta za edinost kristjanov, in evangeličanskim škofom Christianom Krausejem v imenu Svetovne luteranske zveze. Senior Geza Erniša je ekumensko bogoslužje ocenil kot »velik in pomenljiv dogodek, ki mora ostati trajno zapisan v naš spomin in naša srca«. Poudaril je, da »različni pogledi ne smejo nikoli več postati kamen spotike, ki bi nas klicali na betonske okope«, saj je tisto, kar nas povezuje, močnejše od onega, kar nas ločuje. Podpisana izjava o opravičenju, s katero katoliška in evangeličanska Cerkev po 470 letih vnovič soglašata v nekaterih temeljnih teoloških vprašanjih, je po seniorjevih besedah le prva stopnica na poti k bolj spravljeni sedanosti.

OBNOVLJENI BISER SUHE KRAJINE

Generalni vikar ljubljanske nadškofije Božidar Metelko je 2. julija blagoslovil temeljito obnovljeno gotsko podružnično cerkev sv. Petra in Pavla na hribčku nad vasjo Kamni Vrh v župniji Ambrus. Stara naj bi bila kar 900 let, leta 1991 so jo zaradi treh zlatih baročnih oltarjev in fresk Janeza Ljubljanskega razglasili za kulturno-umetnostni spomenik. Vaščani Kamnega Vrha so s pomočjo ambruških župljanov in drugih dobrotnikov ob večji roki in spremeljavi strokovnjakov cerkev obnovili tako lepo in temeljito, da je postala pravi biser Suhe krajine, medtem ko je še pred trinajstimi leti kazala popolnoma drugačen obraz. Tako so pred nadaljnjim propadanjem rešili še enega slovenskih umetnostnih in sakralnih spomenikov.

PRVI MALTEŠKI VITEŠKI DNEVI NA POLZELI

Polzelski župnijski svetoletni odbor, kulturno-umetniško društvo in turistično društvo so od 6. do 9. julija v župniji in občini Polzela pripravili prve

malteške viteške dneve. Zanje so se odločili, ker so malteški vitezi Polzeli – bila je ena od treh njihovih postojank v Sloveniji – s svojim večstoletnim bivanjem in delovanjem v njej vtisnili neizbrisni pečat. Na dnevih se prireditelji niso spominjali le slavne preteklosti, marveč se odločili za pogumen korak – postopno obnovo malteške viteške komende nad vasjo Polzela. Podružnično in romarsko (svetoletno) cerkev Sv. Križa na gori Oljki, v kateri je bil sklep dnevov in so jo pozidali prav malteški vitezi, so namreč že v dobršni meri obnovili.

PRVA VOVKOVA NEDELJA V TRŽIČU

V Trziču, kjer je bil nekdanji ljubljanski nadškof Anton Vovk od leta 1926 do 1928 kaplan, nato pa do leta 1940 župnik, so 16. julija ob 60. obletnici njegovega slovesa od tega mesta in meščanov, ki so ga imeli zelo radi, on pa njih, praznovali prvo Vovkovo nedeljo in mu odkrili spomenik. To so naredili z namenom, da oživijo spomin nanj in molijo za njegovo prištetje k blaženim. Anton Vovk je že v Trziču pokazal svoje vrline in odlike: dobroto do ljudi, neustrašnost, kadar je šlo za njihovo blaginjo in Cerkev, potrpežljivost pri prenašanju bremen ... Vovkovo nedeljo bomo odslej v Cerkvi na Slovenskem praznovali vsako leto.

BETNAVO VRNILI MARIBORSKI ŠKOFIJI

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije je 19. julija izdalo delno odločbo, s katero je država vrnila mariborski škofiji v takojšnjo posest vzhodni in zahodni trakt dvorca Betnava pri Mariboru, za severnega pa se bo morala škofija še dogovoriti s podjetjem Lipa iz Ajdovščine, ki je leta 1986 del dvorca odkupila od takratne občine Tabor in ga obnovila. Tako se je po sedmih letih prizadevanj mariborske škofije končal še en denacionalizacijski postopek, s katerim je bilo Cerkvi na Slovenskem vrnjeno odvzeto nekdanje premoženje. Dvorec pa bo moral novi (stari) lastnik najprej temeljito obnoviti, kar ga bo stalo veliko denarja. V njem naj bi bil predvidoma Slomškov muzej.

DVOJE NOVIH DOMOV ZA NEKDANJE ODVISNIKE OD MAMIL

Ustanovitelj Skupnosti srečanje don Pierino Gelmini je v Sloveniji odprl dvoje novih središč za fante, ki se želijo trajno rešiti oklepa uživanja mamil; prvo 20. julija v Vremah pri Divači, drugo pa 23. julija na Razborju pod Lisco. Skozi njegovo »šolo življenja«, kot pravi svojemu načinu zdravljenja odvisnosti od mamil, je šlo že več kot 600 slovenskih fantov, od katerih so številni zaživel normalno življenje. To je bil tudi povod, da ga je slovenski predsednik Milan Kučan odlikoval s častnim znakom svobode Republike Slovenije.

ŠKOFJE O JESENSKIH VOLITVAH

Slovenski škofje so na osmi izredni seji 27. julija pri Sv. Jožefu v Celju razpravljali o pripravah na drugo zasedanje Cerkve na Slovenskem, ki bo v začetku novembra v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu (Ljubljana), duhovni oskrbi vojakov in zapornikov, niso pa se mogli izogniti tudi parlamentarnim volitvam, ki jih je predsednik države Milan Kučan razpisal za 15. oktober. Sklenili so, da bodo pred njimi s pastirskim pismom povabili vernike k odgovorni udeležbi na volitvah, pripravili pa so že besedilo molitve za domovino pred volitvami.

SVETOLETNI SHODI KMETOV, GOZDARJEV IN LOVCEV

Za svetoletnim stanovskim shodom slovenskih kmetov (16. julija v petrovški Marijini baziliki) je Pastoralna služba mariborske škofije pripravila še svetoletna shoda slovenskih gozdarjev (30. julija pri kapeli Sv. Ane na Pungartu na Pohorju) in slovenskih lovcev (13. avgusta) pri cerkvi Sv. Križa nad Belimi Vodami.

PO SVETU

SREČANJE TREH DEŽEL JE BILO V TARČIZMU PRI VIDMU

Tokratno tradicionalno letno srečanje narodov treh dežel je bilo 21. avgusta pred svetiščem Marije misijonarke v Tarčizmu (Tricesimo) pri Vidmu (Udine) v Furlaniji. Od slovenskih škofov so bili navzoči ljubljanski nadškof dr. Franc Rode, koprski škof Metod Pirih in ljubljanski pomožni škof Jožef Kvas, veliko Slovencev; tudi slovenskih narodnih noš. Nadškof Rode je v pozdravnem govoru na začetku romanja oziroma srečanja treh dežel (Slovenije, Koroške in Furlanije-Juljske Krajine) poudaril, da je Evropa obstala, ker je v svojih koreninah krščanska. Takšna je bila in naj bo tudi Slovenija, ko se pripravlja na vstop v skupnost razvitih evropskih narodov.

ŠKOF POSVETIL V DUHOVNIKA BRATA DVOJČKA

Ameriški škof Donald Pelotte (škofija Gallup) je 4. septembra podelil zakrament mašniškega posvečenja bratu dvojčku Danu Pelottu, članu Kongregacije Presvetega zakramenta in nekdanjemu vojaku v Vietnamu. Brata dvojčka sta bila kot najmlajša sinova rojena v družini s petimi moškimi potomci. V semenišče sta vstopila vsak zase, tudi teologijo sta študirala na različnih teoloških fakultetah.

50 LET MIVA AVSTRIJA

Dobrodelna organizacija MIVA Avstrija, ki pomaga misijonarjem v misijonih predvsem z avtomobili, usposobljenimi za vožnje po prometno zahtevnih območjih, je leta 1999 praznovala 50. obletnico ustanovitve. V petdesetih letih je poslala v misijone 12.000 vozil, pa tudi slona, s katerim si eden od misijonarjev pomaga pri opravljanju svojega poslanstva. Pred dvanajstimi leti je MIVA Avstrija pomagala pri ustanovitvi sorodne slovenske dobrodelne ustanove – MIVA Slovenija.

UMRL BRANITELJ ZATIRANIH – NADŠKOF CAMARA

V brazilskem mestu Recife je 27. avgusta umrl 90-letni nekdanji nadškof brazilske nadškofije Olinda in Recife Helder Pessoa Camara. Poznali so ga po vsem svetu kot neustrašnega zagovornika pravic Cerkve in revnih Brazilcev. Od priljubljenega nadškofa, za katerega je papež Janez Pavel II. v sožalni brzojavki poudaril, da »si ni prizadeval le za blaginjo svoje škofije, marveč vse Cerkve v Latinski Ameriki«, se je pred in pri pogrebu 28. avgusta poslovilo na desetisoče ljudi.

POSVETITEV IN UMESTITEV NOVEGA GORIŠKEGA NADŠKOFA

V stolnici v Chioggii je bil 15. septembra posvečen v nadškofa novi goriški nadškof Dino De' Antoni, slovesno umeščen pa 26. septembra v goriški stolnici. Nadškof De' Antoni je ob koncu maše v Chioggii (posvečenje je bilo v tem mestu zato, ker je bil pred imenovanjem za nadpastirja goriške nadškofije tu upravitelj škofije) navzoče vernike pozdravil tudi v slovenskem jeziku. Slovenski verniki, predvsem iz Gorice in goriške nadškofije, pa so sodelovali pri maši ob njegovi umestitvi za šestnajstega goriškega nadškofa v stolnici sv. Hilarija in Tacijana v Gorici. Nadškof De' Antoni je v slovenščini spregovoril na koncu svoje pridige.

DRUGO ZASEDANJE POSEBNE EVROPSKE ŠKOFOVSKE SINODE

V Vatikanu se je 1. oktobra začelo drugo zasedanje posebne evropske škofovske sinode; trajalo je do 23. oktobra. V tem času je nad dvesto škofov »stare celine« s papežem Janezom Pavlom II. pregledalo delovanje Cerkve v Evropi od prvega zasedanja posebne škofovske sinode za Evropo leta 1991. Geslo sinode je bilo: Jezus Kristus, ki živi v Cerkvi, je vir upanja za Evropo, njen namen pa neposredna priprava Cerkve na vstop v tretje tisočletje ter sklep vrste sinod za Cerkve po celinah v prejšnjih letih. Od slovenskih škofov so se zasedanja udeležili ljubljanski nadškof dr. Franc Rode, koprski škof Metod Pirih in beograjski nadškof dr. Franc Perko. Prvi dan zasedanja je papež med mašo

s posebnim apostolskim pismom »motu proprio« razglasil svetnice Edith Stein, Brigito Švedsko in Katarino Siensko za sozavetnice Evrope, 30. septembra pa je blagoslovil temeljito obnovljeno pročelje bazilike sv. Petra v Rimu, ki so ga obnavljali kar dve leti in pol.

PODPISALI IZJAVO O OPRAVIČENJU

Predsednik Papeškega sveta za edinost kristjanov kardinal Edward Casidy (v imenu katoliške Cerkve) in predsednik Svetovne luteranske zveze škof Christian Krause sta 31. oktobra v nemškem Augsburgu podpisala skupno izjavo o opravičenju. S tem dejanjem sta, vsaj na formalni ravni, sklenila teološki spor, ki je bistveno vplival na zahodni cerkveni razkol v 16. stoletju. Prav različni pogledi na vprašanje, kako človek doseže opravičenje (ali predvsem po božji zaslugi, kar je poudarjal Luter, ali tudi z lastnim sodelovanjem z božjo milostjo, kar so trdili katoliški teologi), so v 16. stoletju privedli do hudih medsebojnih obsojanj med zagovorniki Lutrovega nauka in učenja katoliške Cerkve. Podpis izjave je še istega dne pozdravil tudi papež Janez Pavel II. Dejal je, da pomeni »mejnik na nelahki poti do polne edinosti med kristjani«, izjavo samo pa ocenil kot trden temelj za nadaljnje ekumensko teološko raziskovanje.

PAPEŽ V INDIJI IN V GRUZIJI

Papež Janez Pavel II. je med 89. apostolskim potovanjem na tuje drugič obiskal Indijo (od 5. do 8. novembra) in prvič Gruzijo (8. in 9. novembra). V Indiji je sklenil posebno škofovsko sinodo Cerkve v Aziji (bila je od 19. aprila do 14. maja 1998 v Vatikanu), podpisal in razglasil posinodalno apostolsko spodbudo Cerkev v Aziji ter se srečal s predstavniki krščanskih Cerkva in glavnih azijskih nekrščanskih verstev, Gruzijo pa je obiskal na povabilo tamkajšnjega predsednika Edvarda Ševardnadzeja in poglavarja gruzinske pravoslavne Cerkve patriarha Ilija II. predvsem z namenom, da bi poglobil ekumenske stike. Papež se je predsedniku Ševardnadzeju zahvalil za njegov prispevek pri razvoju demokratičnih odnosov v nekdanjem komunističnem delu sveta, poudaril pa, da je že čas za mir tudi na Kavkazu.

PAPEŽ ODPRL SVETA VRATA

Papež Janez Pavel II. je na sveti večer 24. decembra po triindvajseti uri odprl sveta vrata bazilike sv. Petra v Rimu, naslednji dan, na božič popoldne pred večernicami, pa še sveta vrata lateranske bazilike, matere in glave vseh cerkva v Rimu in po svetu ter sedeža rimskega škofa. S tema dejanjema in s polnočnico, ki je sledila odpiranju svetih vrat v baziliki sv. Petra, je dal vidno

znamenje za praznovanje 2000-letnice Kristusovega rojstva oziroma »velikega jubileja« v Rimu in po vsem svetu. Pri tem je vse verne ob Kristusovem zgedu povabil, naj v svetem letu 2000 odpustimo vsem tistim, ki so nam kdaj naredili kaj hudega, pa tudi sami prosijo odpuščanja tiste, do katerih so bili krivični. Kot Gospod naj se izkažejo s svojo pravičnostjo, slavo in zahvalo Najpravičnejšemu, kar je tudi namen odpiranja svetih vrat. Na sam novoletni dan je Janez Pavel II. odprl tretja sveta vrata rimske bazilike, posvečene Mariji Snežni, 18. januarja pa še četrta, in sicer bazilike sv. Pavla zunaj obzidja. Ta, zadnja sveta vrata, je papež odprl ob začetku molitvene osmine za edinost kristjanov, odprtja pa so se udeležili visoki predstavniki 23 krščanskih Cerkva. Tudi to je izpričevalo, kako velik poudarek daje sedanji papež ravno prizadevanjem za edinost vseh verujočih v Kristusa.

PRVI SO V RIM ROMALI OTROCI

V svetem letu 2000 bo v Rimu kar 23 stanovskih romanj oziroma srečanj. Prvi so v »središče krščanstva« romali oziroma se prišli priklonit ter zahvalit božjemu Novorojencu tisti, ki jih ima najraje – otroci. S starši in drugimi spremljevalci se jih je iz več kot 40 držav zbralo nad 100.000. Večinoma so bili iz Italije. Z njimi so prišli tudi »Pueri cantores« (Pojoči dečki), da so polepšali romarsko slavje, pa tudi na svoj 30. mednarodni kongres. Otrokom je 2. januarja v baziliki sv. Petra maševal predsednik osrednjega cerkvenega odbora za praznovanje svetega leta 2000, kardinal Roger Etchegaray, pred molitvijo angelovega češčenja pa jim je govoril Janez Pavel II. S tem je pokazal, na koga naj bo v svetem letu posebej pozorna Cerkev in družba; prav posebej še na otroke, ki doživljajo hudo nasilje. Janez Pavel II. je otroke povabil, naj v svetem letu »sklenejo posebno prijateljsko pogodbo z Jezusom«, mu sledijo v svojem življenju. Pri tem naj bo njihovo srce polno pristnega veselja.

ROMANJE BOLNIKOV V RIM

Ob svetovnem dnevu bolnikov in godu Lurške Marije, ki ga praznujemo 11. februarja, se je na svetoletnem romanju v Rimu zbralo več deset tisoč bolnih z vsega sveta s spremljevalci; med njimi so bili tudi bolni iz Slovenije. Janez Pavel II. je udeležencem romanja govoril predvsem o smislu sprejemanja in prenašanja trpljenja. Tega je mogoče razumeti le v skrivnosti Kristusovega križa, saj je sam Božji sin sprejel nase naše slabosti, nas s svojim trpljenjem ter smrtjo na križu odrešil in nam odprl pot v nebesa. Na tej poti pa moramo vdano sprejemati in prenašati tudi razne oblike trpljenja, s katerimi nam v življenju ni prizaneseno. Kakšni naj bomo do bolnih in trpečih, nam najlepše govori zgled usmiljenega Samarijana.

PAPEŽ ROMAL PO ABRAHAMOVIH IN MOJZESOVIH STOPINJAH

Papež Janez Pavel II. je 23. februarja začel svoje svetoletno romanje »v duhu«, ker mu v resnici ni bilo dano, v domovino očaka Abrahama, sedanji Irak. To romanje v nekdanji Ur na Kaldejskem (danes Tar al Mukkayar v Iraku), iz katerega se je očak Abraham odpravil v neznano deželo (Kanaan), v katero ga je napolil Gospod, je papež opravil v upanju, da bo kdaj zares stopil na iraška tla. Janez Pavel II. je pri bogoslužju posebej spomnil na povezanost med Abrahamom in Kristusom, na Abrahamovo trdno vero v Boga ter brezpogojno poslušnost, zaradi katere je lahko prišlo do izpolnitve božjega odrešitvenega načrta v Kristusu.

Takoj naslednji dan pa se je papež »v resnici« odpravil na tridnevno romanje po poteh očaka Mojzesa, ki ga je najprej vodilo v Kairo, nato pa na Sinaj, kjer je Bog sklenil zavezo z »izvoljenim ljudstvom«, kot zunanje znamenje potrditve te zaveze z božje strani pa je očak Mojzes dobil od Boga tabli z desetimi božjimi zapovedmi. Prav pomenu te zaveze – »postave življenja in svobode« – je papež posvetil svoj zadnji govor na potovanju pri bogoslužju božje besede 26. februarja na Sinaju na kraju, kjer se je Bog Mojzesu prikazal v podobi gorečega grma, mu razodel svoje ime in mu zaupal postavo.

PROŠNJA V IMENU CERKVE ZA ODPUŠČANJE NAPAK V PRETEKLOSTI

Papež Janez Pavel II. je pri spravnem bogoslužju na prvo postno nedeljo 12. marca v baziliki sv. Petra v Rimu tiste, ki so jim katoliška Cerkev in katoličani prizadejali kakršne koli krivice, prosil odpuščanja. To dejanje je sklenilo vrsto poprejšnjih papeževih prošenj za odpuščanje prizadejanih krivic in narejenih napak s strani Cerkve in njenih članov nad posameznimi znanimi zgodovinskimi osebnostmi, ki jih je treba rehabilitirati. Janez Pavel II. je v tem duhu med spravnim obredom objel križ iz 14. stoletja. S tem dejanjem je pokazal, da je vzor največjega odpuščanja Jezus Kristus sam, ter da moramo svoje grehe priznati pred Bogom in ga prositi, naj nam jih odpusti.

To papeževo dejanje, ki je zelo močno odmevalo po vsem svetu, je sledilo dokumentu Mednarodne teološke komisije z naslovom Spomin in sprava: Cerkev in napake preteklosti. V Vatikanu so ga predstavili 7. marca, prevod v slovenščino pa 9. marca v tiskovnem središču na Družini. V podkomisiji omenjene komisije, ki je pripravljala ta dokument, je sodeloval tudi tajnik Slovenske škofovske konference, profesor dogmatike na Teološki fakulteti v Ljubljani dr. Anton Štrukelj.

V JEZUSOVI DEŽELI

Papežu Janezu Pavlu II. se je izpolnila ena največjih želja v svetem letu

2000: obiskal je kraje, kjer se je rodil, živel, deloval in umrl sam Jezus Kristus. 91. apostolsko potovanje na tuje ga je namreč od 20. do 26. marca vodilo v Jordanijo, na ozemlje, ki ga upravljajo Palestinci, in v sam Izrael. Kot naslednik apostola Petra je za papežem Pavlom VI. (leta 1964) prvi stopil na tla Svete dežele. Pri tem najpomembnejšem obisku ga je vodil zgolj verski namen, kar je poudaril dan pred začetkom romanja. Vrhunec romanja je pomenila papeževa maša zadnji dan obiska v Sveti deželi v Kapeli prikazanja v baziliki Božjega groba v Jeruzalemu, na »rojstnem kraju novega, vstalega človeštva«, kot je Janez Pavel II. poudaril v govoru. Dokaz za to je prazen grob – »tihi pričevalec osrednjega dogodka človeške in odrešitvene zgodovine: vstajenja Gospoda Jezusa Kristusa«. Ta prazni grob že dva tisoč let pričuje o zmagi življenja nad smrtjo, resnici, ki nas, kristjane, osvobaja strahu pred smrtjo in jo lahko veselega srca oznanjamo drugim. Nepozabni pa so bili tudi drugi papeževi obiski: Zidu objokovanja, kjer je tudi papež, kot to delajo Judje, v razpoko med kamnite bloke vtaknil listek z molitvijo; Betlehema in Nazareta, maši v dvorani Jezusove zadnje večerje z učenci in na Gori blagrov; pa obisk Yad Vashema, kraja spomina na šest milijonov Judov, ki so umrli nasilne smrti v nacističnih taboriščih.

GORIŠKI NADŠKOF SE JE ZAVZEL ZA PRAVICE SLOVENCEV V ITALIJI

Goriški nadškof Dino De' Antoni se je pri svetoletnem romanju Slovencev iz goriške nadškofije 2. aprila v Oglej (goriška nadškofija je nastala po razdelitvi oglejskega patriarhata na to nadškofijo in videmsko) zavzel za pravice Slovencev v Italiji. V zvezi z zaščitnim zakonom za slovensko manjšino v tej državi je izjavil: »Danes sem po vaših duhovnikih izvedel za nezadovoljstvo in razočaranje ljudi zaradi nerazumljive odložitve zakona za zaščito slovenske manjšine v Italiji. Ne da bi se spuščal v zadevo samo, pa ne morem ne vzeti si k srcu – kot pravi Gaudium et Spes – te stvarnosti, ki pobliže zadeva tudi mene. Jasno je, da zakon sam ne bo rešil vsega, če ne bo neke identitete, osnovane na moralnih vrednotah. Vsekakor pa je zakon pomemben dejavnik, saj je pravna gotovost pogoj za mirnost in večje sodelovanje. Živeti ob meji naj se iz prekletstva spremeni v blagoslov, kot je že zaželela naša škofijska sinoda.« (Zakon o zaščiti slovenske manjšine v Italiji so pozneje v Rimu le sprejeli.) Nadškof De' Antoni je slovenskim romarjem iz goriške nadškofije tudi povedal, da se je takoj, ko je zvedel, da bo imenovan za goriškega nadškofa, odločil, da se bo začel učiti slovenščine in to tudi naredil. Zato jih je v Ogleju že lahko pozdravil v našem jeziku.

500-LETNICA POKRISTJANJENJA BRAZILIJE

Vatikanski državni tajnik kardinal Angelo Sodano je 26. aprila kot pape-

žev predstavnik pri maši v kraju Coroa Vermelha v Braziliji, kjer je frančiškan Henrique Soares de Coimbra pred petsto leti prvič maševal po vstopu na brazilska tla, Indijance in črnce prosil odpuščanja za napake in opustitve katoliške Cerkve v poltisočletnem oznanjevanju evangelija v Braziliji. Govoril pa je tudi o uspehih misijonarjev: kako so pomagali domorodcem in branili njihovo dostojanstvo.

PRVI MAJ Z DELAVCI

Papež Janez Pavel II. je letošnji prvi maj – god Jožefa Delavca in mednarodni praznik dela – praznoval z več sto tisoč delavci, podjetniki, bankirji, sindikalisti in gospodarstveniki iz Italije in drugih držav. Zbrali so se v Tor Vergati na obrobju Rima, saj bi bil Trg sv. Petra zanje premajhen. Dopoldne jim je papež maševal in govoril, popoldne pa so prisluhnili prazničnemu koncertu italijanskih in drugih pevcev. Tako je imelo srečanje svetoletni, romarski značaj, obenem pa tudi družabnega. Janez Pavel II. je udeležencem govoril, kar je že večkrat poudaril ob raznih priložnostih – o vrednoti in smislu dela, pa tudi o delavčevem dostojanstvu, na kar delodajalci radi pozabljajo.

SPOMIN PRIČEVALCEM ZA VERO (MUČENCEM) 20. STOLETJA

Papež Janez Pavel II. se je pri ekumenski spominski slovesnosti 7. maja zvečer pred rimskim Kolosejem s predstavniki devetnajstih krščanskih Cerkva spomnil tistih kristjanov, ki so bili v 20. stoletju zaradi svoje vere ter zvestobe Kristusu in Cerkvi preganjani, zasramovani, mučeni in umorjeni. Posebej se je spomnil »žrtev komunizma, nacizma ter malikovanja države in rase«, pa tudi misijonarjev in drugih oznanjevalcev evangelija, ki so raje umrli, kot pa da bi zatajili svoje versko prepričanje. Poudaril je, da je »ekumenizem mučencev najbolj prepričljiv«, saj je pričevanje za Kristusa, posebej pa še razne vrste preizkušenj, trpljenje in smrt zanj skupna dediščina kristjanov. Spisek pričevalcev za Kristusa v 20. stoletju obsega 12.692 imen in priimkov (med njimi 117 slovenskih), vendar še zdaleč ni končan. Še naprej ga bodo dopolnjevali. Spominska slovesnost pred rimskim Kolosejem je bila drugi ekumenski vrhunec svetega leta 2000 v Rimu, nanjo pa je posebej vidno opozarjal velik krvavordeč prt s Kristusom, upodobljenim na bolgarski ikoni.

FATIMSKA PASTIRČKA RAZGLAŠENA ZA BLAŽENA

Papež Janez Pavel II. je fatimska pastirčka in vidca, bratca in sestrico Frančiška in Hijacinto Marto (njima in še živi 93-letni karmeličanki Luciji dos Santos se je od 13. maja do 13. oktobra 1917 prikazovala Marija in jih prosila, naj veliko molijo in se pokorijo za spreobrnjenje grešnikov), med trideset-

urnim apostolskim obiskom na Portugalskem in v Fatimi 13. maja razglasil za blaženega. Po maši je vatikanski državni tajnik kardinal Angelo Sodano množici romarjev razkril vsebino doslej tako skrbno varovane tretje fatimske skrivnosti – da bo »škof, oblečen v belo, padel na zemljo kot mrtev, pod streli iz ognjenega orožja«. To se je res zgodilo 13. maja 1981 na Trgu sv. Petra v Rimu, ko je na papeža Janeza Pavla II. streljal Turek Ali Agça, vendar rane niso bile smrtne. Papež je trdno prepričan, da ga je prav fatimska Marija, katere vnet častilec je, na svoj god rešila gotove smrti. Tudi zato se ji je doslej že trikrat prišel osebno zahvalit: prvič leta 1982, drugič leta 1991 in tretjič leta 2000.

V VARŠAVI ODPRLI SEMENIŠČE REDEMPTORIS MATER, KATEREGA REKTOR JE SLOVENEK

Poljski primas Jožef Glemp je 18. maja v Varšavi blagoslovil novo škofijsko misijonsko semenišče Redemptoris Mater, sad duhovnega gibanja Neokatehumaska pot. Leta 1990 ga je ustanovil prav primas Glemp, in sicer za potrebe nove evangelizacije ter pomoč škofijam s premalo duhovniki, posebej še na območju nekdanje SZ. Za prvega rektorja je bil imenovan duhovnik iz ljubljanske nadškofije Alojzij Oberstar, ki je tudi vodil njegovo zidavo in skrbel zanj.

SVETOLETNO ROMANJE IN SREČANJE ČASNIKARJEV

V Vatikanu so se od 1. do 4. junija na svetoletnem romanju in srečanju zbrali časnikarji z vsega sveta. Prišlo jih je več tisoč iz 52 držav. Papež Janez Pavel II. jih je pri sprejemu v vatikanski avdienčni dvorani povabil, naj se pri opravljanju svojega dela zavedajo, da je to »sveta služba«. Zato jih pri njej ne smejo voditi zahteve po povišanju naklade njihovega glasila ali večje gledanosti oddaje, marveč blaginja človeka, družine in družbe. Prav posebej, seveda, verne časnikarje. Ti po papeževem prepričanju kljub svoji vernosti lahko odlično opravljajo svoje delo.

NAPADALEC NA PAPEŽA POMILOŠČEN

Italijanski predsednik Carlo Azeglio Ciampi je 13. junija podpisal odlok o pomilostitvi atentatorja na papeža Janeza Pavla II. Turka Alija Agça, pravosodni minister Pierro Fassino pa odlok o Agčevi izročitvi Turčiji, kjer bo prestajal osemletno zaporno kazen zaradi umora časnikarja Abdija Ipekčija. Umoril ga je leta 1978. Sveti sedež je pomilostitev sprejel z velikim zadovoljstvom, prav posebej papež Janez Pavel II., ki je atentatorju takoj odpustil. Že pred časom je namreč italijanskim oblastem dal vedeti, da je za napadalčevo pomilostitev, če bo italijansko pravosodje predvidelo to možnost. To je res naredilo, pomilostitev pa je bila tudi v duhu praznovanja svetega leta 2000.

OBED Z BREZDOMCI

Papež Janez Pavel II. je h kosilu v atrij dvorane papeža Pavla VI. 15. junija povabil 200 rimskih brezdomcev. Pri kosilu so jim postregli tako dobro, kot se za posebej povabljeni goste spodobi, čeprav so brezdomci k obedu sedli tako oblečeni, kot so sami želeli. Janez Pavel II. je kmalu našel prijateljski stik z njimi, brezdomci pa so se ob njem po začetni zadregi tudi dobro počutili. Papež jim je v pozdravnih besedah zagotovil, kako zelo so mu pri srcu, kot tudi vsi drugi brezdomci po svetu, ter da vsak dan misli nanje in moli zanje. Kadar jim bo hudo, naj se spomnijo, da jih ima Bog rad, prav tako pa tudi papež.

47. SVETOVNI EVHARISTIČNI KONGRES V RIMU

V »središču krščanstva« je bil od 15. do 25. junija 47. svetovni evharistični kongres. Vodilna misel je bila: Jezus Kristus, edini odrešenik sveta, kruh za življenje. Vrhunec kongresa je bila veličastna maša in telovska procesija na praznik sv. Rešnjega telesa in krvi po rimskih ulicah. Kongresa se je udeležila tudi skupina 36 Slovencev. Za dva dneva se jim je pridružil tudi novi ljubljanski pomožni škof mons. Andrej Glavan, vse dni pa je bil s slovenskimi udeleženci kongresa stiški opat p. dr. Anton Nadrah. Osrednje sporočilo kongresa je bilo: poživiti evharistično življenje po družinah, župnijah, škofijah ...

USPEŠEN VATIKANSKI DIPLOMAT

V tiskovnem središču Svetega sedeža so 27. junija predstavili knjigo spominov nekdanjega vatikanskega »zunanjega ministra«, tvorca vatikanske »Ostpolitik« in poznejšega vatikanskega državnega tajnika kardinala Agostina Casarolija (1914-1998). Knjiga nosi naslov Mučeništvo potrpežljivosti, v njej pa veliki cerkveni dostojanstvenik in izredno sposoben vatikanski diplomat pripoveduje, kako je v obdobju zadržega komunizma v Vzhodni Evropi potrpežljivo in sila previdno, hkrati pa pogumno, navezoval stike s tedanjimi komunističnimi oblastniki in režimi, da bi ohranil pri življenju Cerkve v vzhodnoevropskih državah. Šlo je za zgodovinsko pomembne, dobro pretehtane, kljub temu pa močno tvegane korake, pri katerih je na svojih ramenih nosil veliko odgovornost – in jo tudi dobro odpravil.

PAPEŽ MAŠEVAL ZAPORNIKOM

Papež Janez Pavel II. je 9. julija, na dan zapornikov, obiskal zapornike v znanem rimskem zaporu Regina Coeli, jim maševal in v njihovem imenu oblasti prosil, naj jim v svetem letu 2000 znižajo zaporne kazni. Za ta ukrep je papež prosil predsednike držav že 30. junija v posebni poslanici, hkrati pa jih

opozoril na velik moralni pomen tega njihovega morebitnega dejanja za zapornike. Papež piše, da bi že »majhno zmanjšanje njihove kazni prav gotovo pozitivno odmevalo v njihovi notranjosti, jih spodbudilo k obžalovanju zagrešene krivde in pospešilo njihovo kesanje«. Dan zapornikov so različno praznovale tudi številne Cerkve po vsem svetu.

Jože Pavlič

»POMLAD ŠKOFOV« V SLOVENIJI

V jubilejnem letu so bili za škofo imenovani štirje Slovenci

Ko bodo zgodovinpisci zapisovali pomembne dogodke v slovenskem narodu za jubilejno leto 2000, zagotovo ne bodo zaobšli podatka, da so zgodnjo pomlad in poletje na Slovenskem zaznamovala imenovanja škofov. Najprej je na praznik Marijinega oznanjenja, 25. marca, nadškof dr. Franc Rode na škofiji v Ljubljani oznanil novico, da je papež Janez Pavel II. imenoval salezijanskega duhovnika mag. Stanislava Hočevarja za nadškofa s pravico nasledstva beograjskemu nadškofu dr. Francu Perku. Kot je dejal nadškof Perko ob objavi imenovanja, je beograjska škofija sicer majhna po številu, a zelo težavna, zato bo na željo svetega očeta ostal še nekaj časa na svojem položaju in uvajal novega nadškofa v delo v novih razmerah.

Poldrugi mesec po objavi imenovanja msgr. Hočevarja, 13. maja, pa smo izvedeli, da je papež imenoval tri nove pomožne škofo za slovenske škofije: v Kopru dr. Jurija Bizjaka, v Ljubljani msgr. Andreja Glavana in v Mariboru dr. Antona Stresa. Dr. Rode je ob objavi imenovanj povedal, da vsak izmed njih prinaša v zbor slovenskih škofov svoje izkušnje, sposobnosti in znanje. S tremi pomožnimi škofi so Slovenski škofovski konferenci dane nove možnosti za večjo navzočnost v mednarodnih krogih, pa tudi za poglobljeno in temeljito delo v Cerkvi na Slovenskem. Za koprsko škofijo je bilo imenovanje še posebnega pomena, saj je to prvi pomožni škof (msgr. Pirih je bil imenovan leta 1985 kot škof s pravico nasledstva) odkar je bila obnovljena, zato so pripravili ob objavi imenovanja lepo slovesnost na škofijskem ordinariatu ob navzočnosti vseh dekanov. Škof Pirih je zaželel novemu škofu »vse potrebne človeške, duhovne, umske in pastoralne darove za pogumno, modro, veselo in požrtvovalno opravljanje škofovskega poslanstva za blagor škofije in Cerkve na Slovenskem«.

Leta 2000 ima slovenski narod doma in v svetu kar sedemnajst škofov in nadškofov, kar je edinstveno v vsej zgodovini. Ob napovedih zadnjih let, da bodo na Slovenskem ustanovljene nove škofije, so škofovska imenovanja zna-

menje, da se bo to vsaj ponekod v bližnji prihodnosti res zgodilo, kot je potrdil nadškof Rode v pogovoru za TV Slovenija 15. avgusta. Tudi sicer smo Slovenci kot večinsko katoliški narod dobili večje zastopstvo v zboru škofov v svetu. Imamo slovenskega kardinala, nadškofa dr. Alojzija Ambrožiča v Torontu, sedem nadškofov (Franc Rode, Alojzij Ambrožič, Alojzij Šuštar, Franc Perko, Stanislav Hočevar, Elden F. Curtiss, Janez Moretti), dva škofa ordinarija (Metod Piriš, Franc Kramberger), sedem pomožnih škofov (Jožef Smej, Alojz Uran, Jožef Kvas, Andrej Glavan, Anton Stres, Jurij Bizjak in Edward Pevec) ter naslovnega škofa (Vekoslav Grmič).

»SLUŽITE GOSPODU Z VESELJEM«

Stanislav Hočevar se je rodil kot četrti otrok 12. novembra 1945 v Jelenolu, v župniji Škocjan pri Novem mestu. Očeta ni poznal, ker so ga ubili, preden je bil rojen. Kot ministrant se je ob zgledu duhovnika Mirka Žerjava navdušil za Don Boska in po končani osnovni šoli leta 1960 kot salezijanski kandidat odšel v Križevce na Hrvaško in tam nadaljeval šolanje. Noviciat je opravil na Reki in bil leta 1973 posvečen v duhovnika. Kot duhovnik je deloval najprej v salezijanskem zavodu v Želimljem: bil je vzgojitelj, učitelj verouka, liturgike in svetega pisma. Ob tem je nadaljeval teološki študij v Ljubljani in leta 1979 napravil magisterij iz teologije. Kmalu je postal ravnatelj salezijanskega zavoda v Želimljem, dve leti je bil inšpektorjev namestnik, leta 1984 pa

Beograjski nadškof blagosavlja

Fotoarhiv Družine

je za štiri leta postal ravnatelj novo ustanovljenega Modestovega doma v Celovcu. Leta 1988 je bil imenovan za predstojnika slovenskih salezijancev in je to službo opravljal kar dvanajst let. V tem času je prišlo v domovini do velikih sprememb, ki jih je budno spremljal in v njih sodeloval. Zavzel se je za to, da se je štiriletna srednja verska šola v Želimljem preoblikovala v katoliško gimnazijo, pospeševal je ustanavljanje mladinskih centrov v duhu redovnega ustanovitelja in tudi sicer poskrbel za razširjeno delovanje svoje družbe v salezijanskem duhu, kar so omogočale demokratične spremembe. V času, ko je bil inšpektor, je bil dva mandata predsednik pri Konferenci slovenskih redovnih predstojnikov, zadnja leta pa njen generalni tajnik. Zavzeto je sodeloval pri ustanavljanju Krekove banke in močno podpiral delovanje Aninega sklada. Pri tem je veliko tudi pisal. Ob izvolitvi Janeza Pavla II. je napisal knjižico Peter iz Poljske, pozneje šmarnice Veliko znamenje, sodeloval je s članki v različnih slovenskih časnikih doma in v svetu, vodil duhovne vaje, ljudske misijone in si posebej prizadeval v postopku za kanonizacijo Alojzija Grozdeta. Velja za priljubljenega govornika. Za škofovsko geslo si je izbral besede: »Služite Gospodu z veseljem!« Njegovo škofovsko posvečenje je bilo na Rakovniku v Ljubljani, saj so okoliščine v Zvezni republiki Jugoslaviji take, da bi bila večja slovesnost težko izvedljiva. Tudi administrativnih ovir za prihod gostov v Beograd je bilo zelo veliko. Zato je bila slovesnost v cerkvi Marije Pomočnice na njen praznik, v sredo, 24. maja. Glavni posvečevalec je bil apostolski nuncij v Sloveniji msgr. Edmond Farhat, sopusvečevalca pa dr. Rode in dr. Perko. Slovesnosti se je udeležilo okrog dva tisoč ljudi, med njimi 180 duhovnikov in 19 škofov.

»KAR KOLI VAM REČE, STORITE!«

Nadškof in metropolit dr. Franc Rode je na novinarski konferenci ob objavi imenovanja, 13. maja, opisal msgr. Andreja Glavana kot moža z bogatimi pastoralnimi izkušnjami in zato zelo dobrodošlega sodelavca v škofovstvu za načrtovanje in delo v obsežni ljubljanski nadškofiji. Andrej Glavan izhaja iz družine z enajstimi otroki. Rojen je bil 14. oktobra leta 1943 v Soteski pri Dolenjskih Toplicah. Oče je bil cerkovnik in organist. Nižjo gimnazijo je obiskoval v Dolenjskih Toplicah, maturiral pa je leta 1961 v Kranju. Po maturi je odšel na študij kemijske tehnologije na ljubljanski univerzi in leta 1966 diplomiral. Po nekaj mesecih službe in enoletni vojaščini je vstopil v bogoslovje. Na duhovniški poklic je mislil že po prvi stopnji študija kemije, vendar ga je prelat Josip Šimenc prepričal, naj najprej diplomira, da bo poučeval, če bo treba, v srednji verski šoli v Vipavi. Duhovniški poklic je v njem dozorel v razgibanem pokoncilskem obdobju. Sodeloval je pri organizaciji pokoncilskega in

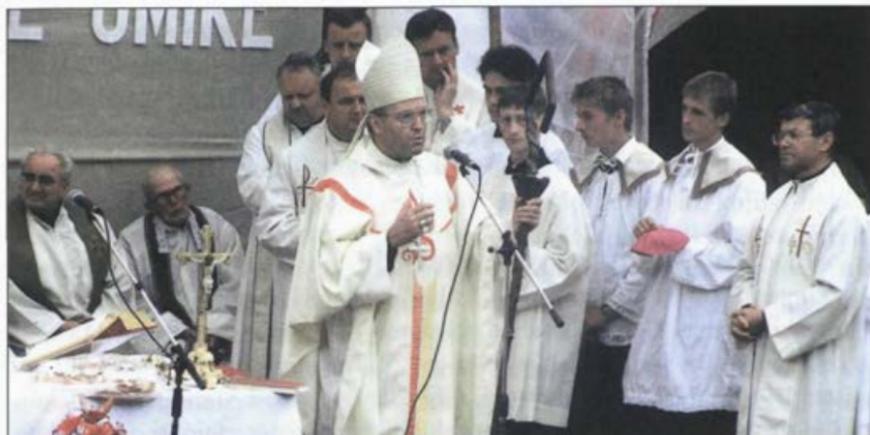

Dobri pastir pozna svoje Fotoarhiv Družine

tov in vodstvenih ustanov. Leta 1999 ga je papež odlikoval z naslovom prelat, nadškof pa mu je zaupal službo arhidiakona za Gorenjsko. Andrej Glavan je v župniji, ki šteje nekaj več kot pet tisoč prebivalcev, zelo razgibal pastoralno delo in organiziral obnovo cerkva, ki so vse po vrsti izjemni umetnostni spomeniki. Ljudje ga cenijo kot pozornega sogovornika in modrega svetovalca. Škofovsko posvečenje je bilo na binkoštni ponedeljek, 12. junija, v ljubljanski stolnici. Škofu posvečevalcu dr. Francu Rodetu se je pridružilo devet drugih škofov, veliko duhovnikov in številni verniki, predvsem iz rojstne in drugih župnij, kjer je deloval. Za svoje geslo si je izbral Marijine besede s svatbe v Kani Galilejski, ki so zadnje njene besede, zapisane v evangeliju: »Kar koli vam poreče, storite!«

»VSE ZARADI EVANGELIJA!«

Imenovanja prof. dr. Antona Stresa, dekana Teološke fakultete v Ljubljani, za pomožnega škofa v Mariboru se ni razveselila le mariborska škofija, ampak vsa Slovenija. Novi škof je namreč kot profesor filozofije na fakulteti, avtor številnih knjig in razprav pa tudi voditelj odmevne Komisije pravičnosti in mir pri škofovski konferenci, ena najbolj prominentnih osebnosti v Sloveniji. Njegovo imenovanje je močno odmevalo v cerkveni pa tudi laični javnosti. Življenjska pot cenjenega predavatelja, prodornega misleca in duhovnika Antona Stresa se je začela 15. decembra leta 1942 v Donački Gori v župniji Rogatec. V družini s tremi otroki se je kalila njegova vera. Kot ministrant v

Prva škofovska daritev dr. Stresa v Žičah

Foto J. Jeromen

domači župnijski cerkvi sv. Jerneja se je navdušil za duhovniški poklic. Osnovno šolo je obiskoval doma v Gabrju, gimnazijo pa v Rogaški Slatini. Leta 1960 je vstopil v Misijonsko družbo, k lazaristom. Teologijo je študiral v Ljubljani in Parizu. Leta 1967 je naredil večne zaobljube in leto pozneje je bil v aprilu posvečen v nadškofijski kapeli v Ljubljani v duhovnika. Po posvetitvi je v Parizu nadaljeval študij filozofije in leta 1972 diplomiral na tamkajšnjem Katoliškem inštitutu. Vrnil se je v Slovenijo in postal predavatelj filozofije na teološki fakulteti. Leta 1974 je doktoriral s tezo *Razvoj marksističnega pojmovanja religije v povojni Jugoslaviji*. Njegovo delo ni ostalo skrito takratnim partijskim oblastem in hitro je dobil vzdevek »jastreb«. Komunistični oblasti je zaradi jasne kritike razmer ostal trn v peti do konca. V zbirki *Duhovni razgledi* je leta 1979 izdal študijo *Nič in smisel*, v kateri je obravnaval filozofske osnove nihilizma. Nadaljeval je študij in leta 1984 uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo. Leto pozneje je postal izredni profesor, čez tri leta pa predstojnik katedre za filozofijo na teološki fakulteti. Leta 1990 je postal redni profesor, od leta 1999 pa je vodil fakulteto kot dekan. Dr. Stres je slovenski javnosti dobro poznan kot publicist, odlični komentator v Družini, iskriv sogovornik in pisec strokovnih knjig s filozofskega in družbenega področja. Vodil je različne komisije in svete, opravljal vodstvene službe (bil je vizitator province Misijonske družbe), med zadnjimi nalogami, ki mu jih je zaupala škofovska konferenca, pa voditelj cerkvenega dela pogajalske komisije z državo. Posvečenje novega škofa je bilo na praznik sv. Janeza Krstnika, 24. junija, v prav temu svetniku posvečeni mariborski stolnici. Ob škofu posvečevalcu dr. Francu Krambergerju je bilo še deset drugih škofov iz domovine in sveta, dvesto du-

hovnikov in množica vernikov iz vse Slovenije. V zahvalnem nagovoru se je škof Stres med drugim obrnil na laike v Cerkvi in poudaril, da je le z njimi mogoče graditi Cerkev prihodnosti. Mlade je povabil v Cerkev, ki naj postaja vedno bolj prostor za srečevanja in odkrit pogovor. Za škofovsko geslo si je izbral Pavlove besede iz Prvega pisma Korinčanom: »Vse delam zaradi evangelija!«

»POGUM VSE LJUDSTVO V DEŽELI!«

Župnija Col je z imenovanjem Jurija Bizjaka za pomožnega škofa dobila v koprski krajevni Cerkvi posebno priznanje za številne duhovne poklice, ki so izšli iz nje. Dr. Jurij Bizjak je bil rojen 22. februarja leta 1947 na Colu kot najstarejši v družini s štirimi otroki. Oče Stanko in mati Marija sta že pokojna. Pet razredov osnovne šole je končal doma na Colu, zadnje tri pa v Ajdovščini. Gimnazijska leta je preživel v semenišču v Vipavi, bogoslovje pa je študiral v Ljubljani, kjer je diplomiral leta 1972. Že prej je bil na praznik apostolov Petra in Pavla leta 1971 posvečen v duhovnika. Po posvečenju je bil nekaj mesecev kaplan v Sežani, nato pa od leta 1972 do 1975 v Ilirski Bistrici. Od leta 1975 je bil župnijski upravitelj na Planini in na Ustjah. Leta 1976 pa je odšel v Rim, kjer je nadaljeval študij na papeškem bibličnem inštitutu in na papeški univerzi Urbaniani. Študij je končal z doktorsko disertacijo z naslovom Sporni pogovori o svetopisemski knjigi Pregovorov in tako postal doktor

bibličnih znanosti. Po vrnitvi v Slovenijo je prevzel službo spirituala v malem semenišču v Vipavi, leta 1997 pa je bil imenovan za duhovnega voditelja v ljubljanskem bogoslovju. Od leta 1983 je profesor svetopisemskih ved na Teološki fakulteti v Ljubljani. Širša javnost dr. Bizjaka pozna iz novega prevoda celotnega Svetega pisma, ki je izšel leta 1996. Dr. Bizjak je v prevajalski skupini sodeloval deset let, prevedel pa je več starozaveznih knjig. Napisal je številne članke v Družini, Ognjišču in izdal nekaj samostojnih knjig. Znan je kot iskan predavatelj in duhovni voditelj. O svojem duhovnem poklicu pravi, da imajo zanj največ zaslug duhovniki, s

Božja beseda oživlja

Fotoarhiv Družine

katerimi se je srečeval. Prvi zgled za poklicno odločitev mu je bil v ministrantskih letih Bogomir Berce, župnik v Šturjah in nekaj časa upravitelj colske župnije. Škofovsko posvečenje je prejel v sredo, 5. julija, na praznik sv. Cirila in Metoda, v stolnici v Kopru. Ob škofu posvečevalcu Metodu Pirihiu je bilo trinajst škofov, 210 duhovnikov in velika množica vernikov iz vseh delov škofije. Novi pomožni škof si je izbral za geslo besede iz knjige preroka Ageja: »Pogum vse ljudstvo v deželi!« Kot je dejal, ga vzклик spominja na spodbudo, ki jo je izrekel papež mladim v Postojni: »Korajža velja!« V njegovem imenu in v tem njegovem duhu bi rad z veseljem in preprostim srcem služil Kristusu in Cerkvi v koprski škofiji.

Naloga škofov je, da vodijo Cerkev in varujejo zaklad vere, ki se od Kristusa naprej ohranja in bogati z novimi spoznanji po navdihu Svetega Duha. Duhovna razsežnost njihovega poslanstva, ki ga v moči Kristusa opravljajo med božjim ljudstvom, poživlja naše veselje. Zato kristjani ne gledamo le na zunanja znamenja njihove službe in hierarhični položaj, ampak predvsem na službo utrjevanja vere in opogumljanja. Vse to razodevajo tudi gesla, ki so jih novi slovenski škofje izbrali. Njihova imenovanja so tako znamenja duhovne moči Cerkve na Slovenskem, ki se po mnogih letih ideoloških pritiskov ohranja, prenavlja in krepi.

Po Družini pripravil Franci Petrič

CERKEV NA ZAČETKU TRETJEGA TISOČLETJA

Edinost v različnosti

Cerkev je in bi naj ostala do konca sveta »ena, sveta, katoliška – vesoljna in apostolska, kot molimo v nicejsko-carigrajski veroizpovedi iz 4. stoletja. Vse te štiri lastnosti Cerkve so pomembne, vendar na prvem mestu stoji označitev »ena« Cerkve. Vodilni cerkveni očetje, ki so sestavljali in potrjevali to veroizpoved, so se zavedali, da je enost ali edinost Cerkve prvi najpomembnejši temelj za obstoj in rast Cerkve v vseh stoletjih in tisočletjih. Pred seboj so videli svetopisemske besede – Kristusovo molitev: »Da bi bili vsi eno« (Jn 17,21), ki bi jo morali vsi kristjani moliti in živeti v vseh časih.

Edinost Cerkve v nauku, v vodstvu in v bogoslužju je bila v prvem tisočletju krščanstva v bistvu ohranjena. Res so imeli kristjani o nekaterih teoloških vprašanjih, zlasti glede Kristusa in Svete Trojice, deloma različna mnenja,

vendar so se zavedali, da morajo ohranjati edinstvo. Glavno skrb zanjo so prepuščali tako na Zahodu kot na Vzhodu rimskemu škofu – papežu in vesoljnim cerkvenim zborom.

Drugo tisočletje pa je, žal, zaradi človeških slabosti v vodilnih krogih Cerkve in zaradi zapletenih in napetih družbenih razmer prineslo najprej veliki vzhodni razkol v 11. stoletju, potem pa še veliki zahodni razkol ali reformacijo v 16. stoletju. Ta dva razkola sta zasekala med kristjane dve veliki rani, ki še vedno izpodjedata zdravo rast Cerkve in vnašata razdor v človeško družbo.

Veliki krščanski duhovi, razne zedinitvene družbe, posebej pa še pripadniki svetovnega ekumenskega gibanja v 20. stoletju so klicali in še kličejo kristjane raznih poimenovanj k zbližanju, spravi in edinstvu.

Med najbolj odmevnimi je beseda sedanjega papeža Janeza Pavla II., ki v svoji okrožnici »Da bi bili eno« (1995) naglašaja: »Katoliška Cerkev skupaj z vsemi Kristusovimi učenci utemeljuje na božjem načrtu svoje ekumensko prizadevanje, ki ima namen, da jih vse zbere v edinstvu.« Naloga Cerkve je namreč, »v Kristusu zbrati vse stvari in vse ljudi, biti za vse nerazdeljivi zakrament edinstvu« (št. 5).

Po mnenju mnogih naj bi se razne krščanske Cerkve med seboj sprejemale in se druga od druge učile. Svoja izkustva naj bi posredovale tudi drugim Cerkvam.

Lepo sta o tem spregovorila brat Roger Schutz, ustanovitelj in prior ekumenskega samostana Taizé v Franciji, pobudnik prijateljstva med vsemi mladimi, ter sedaj že pokojna mati Terezija iz Kalkute, velika pričevalka dejanske ljubezni in edinstvu med najbolj ubogimi, v svoji skupni Ekumenski poslanici leta 1976. V njej spodbujata, naj bi se vsi kristjani od katoliške Cerkve učili ljubezni do evharistije, od protestantskih Cerkva spoštovanja do Svetega pisma in od pravoslavnih Cerkva zvestobe tradiciji. To svojo kratko in jasno poslanico sklepata s temi besedami: »O Kristus, odpri nas vse, da bomo presegli sami sebe in ne bomo več odlašali s spravo v tej edinstveni skupnosti, ki se imenuje Cerkev, nenadomestljivi kvas v testu človeštva« (V edinstvu 1977, 155-156).

Tretje tisočletje, ki ga začenjamo, naj bi bilo tisočletje ponovne edinstvu med krščanskimi Cerkvami. To je veliki cilj in velika naloga vseh kristjanov.

Na prvo mesto bi pri tem prizadevanju morali postavljati duhovni ekumenizem: spreobrnjenje srca, svetost življenja, zasebne in javne molitve za edinstvo kristjanov. To je »duša vsega ekumenskega gibanja« (Odlok o ekumenizmu, 8).

Svetniški zavetniki tega duhovnega ekumenizma so, ob Kristusovi Materi Mariji, sveti »Bogorodici«, zlasti sveta brata Ciril in Metod, sv. Leopold Man-

dič in blaženi Anton Martin Slomšek. Čim več bo med kristjani takšnih vnetih molivcev in evanġeljskih posnemovalcev Kristusa, tem bolj in toliko prej bo uresničena vsekrščanska edinost, kakor jo hoče Kristus.

Kristus pa nikakor noče nasilja. Bog je človeka ustvaril razumnega in svobodnega, »po svoji podobi« (1 Mz 1,26), in želi, da človek svoj dar razuma in svobode, v tem je Bogu podoben, ohranja in razvija. Bog, ki je sam v sebi troedin, ljubi pestrost, zunanjo in notranjo raznoličnost. Tudi vesoljna Kristusova Cerkev mora odsevati to raznoličnost.

Tako naj bi Cerkev krščanskega Vzhoda in Zahoda, katoliške, pravoslavne, anglikanske, luteranske, reformirane (kalvinske) ali kakršne koli druge usmeritve, tudi po dosegi ponovne edinosti ohranile svoje značilnosti. Držale naj bi se vodila, ki ga daje glede tega 2. vatikanski koncil: »Držeč se v nujnih stvarih edinosti, naj vsi, ki so v Cerkvi, ohranijo, vsak v skladu z nalogo, ki mu je dana, tudi potrebno svobodo, tako v različnih oblikah duhovnega življenja in discipline kakor v različnosti liturgičnih obredov in celo v teološkem obravnavanju razodete resnice. V vsem pa naj gojijo ljubezen. Tako bodo vsak dan popolneje razodevali resnično vesoljnost in apostolstvo Cerkve« (Odlok o eku­menizmu, 4).

Kot to velja za posameznike, tako naj bi veljalo za večje skupnosti in Cer­kve. Kratko to staro težnjo sv. Avguš­tina povzema koncil­ska Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu takole: »Bodi edinost v potrebnem, v dvomnem svoboda, ljubezen v vsem« (CS 92).

Poleg življenja po evangeliju in molitve pa je za doseg, utrditev in rast edinosti potreben tudi dialog – pogovor o verskih vprašanjih, zlasti še med teološkimi izvedenci raznih krščanskih Cerkv. Hvala Bogu, v zadnjih desetletjih 20. stoletja je bil ta dialog med katoliško Cerkvijo na eni strani ter anglikansko Cerkvijo, luteranskimi in reformiranimi (kalvinskimi) Cerkvami na drugi strani zelo zavzet in tudi uspešen (nauk o evharistiji, duhovniških službah, avtoriteti v Cerkvi, o opravičenju itd.). Katoliško-pravoslavni dialog poteka počasneje, predvsem zaradi odtujenosti, čeprav velikih teoloških razlik (razen pogledov na petrinsko službo – papeštvo) skoraj da ni.

Vsekakor bodo Cerkve ta teološki dialog morale na začetku tretjega tisočletja še pospešiti, ga poglobiti in razširiti, pa tudi privedi do soglasnih sklepov, ki naj bi kmalu prešli v prakso vsakdanjega življenja.

Že sedaj naj bi krščanske Cerkve med seboj sodelovale na vseh področjih, kjer je to mogoče: skupne molitve, skupno oznanjevanje, kateheza, tisk, širši dogovori o pastoralnem sodelovanju, dobrotel­nost itd. Postopoma pa naj bi, v dogovoru z vodstvi Cerkv, to sodelovanje zajelo celotno življenje kristjanov, čimprej tudi sodelovanje v svetih 3rečeh – interkomunijo.

Krajevne Cerkve naj bi to vsestransko prizadevanje za vsekrščansko edinost po svojih močeh podpirale, tako skupnosti (npr. župnije) kot posamezniki. V vseh naj bi rasla zdrava ekumenska zavest.

Le ob takšni ekumenski zavzetosti in sodelovanju vseh, tudi naših krščanskih Cerkva v Sloveniji, je mogoče pričakovati, da bo tretje tisočletje Cerkve tisočletje živega ekumemizma in z ljubeznijo prežete edinosti. In kristjani bodo v veseli sproščenosti mogli govoriti o Kristusovi Cerkvi – eni, sveti, katoliški – vesoljni in apostolski.

V njej se bodo počutili doma. In v njej bodo z veseljem in zadoščenjem doživljali edinost v različnosti.

Stanko Janežič

PAPEŽEV NAGOVOR MLADIM V RIMU 19. 8. 2000

1. »Kaj pravite, kdo sem« (Mt 16,15)?

Dragi fantje in dekleta, z velikim veseljem se znova srečujem z vami ob priložnosti tega molitvenega bedenja, med katerim želimo skupaj prisluhniti Kristusu, ki ga doživljamo prisotnega med nami. On je tisti, ki nam govori.

»Kaj pravite, kdo sem?« Jezus to vprašanje zastavlja učencem blizu Cezareje Filipove. Na vprašanje odgovarja Simon Peter: »Ti si Kristus, Sin živega Boga« (Mt 16,16). Učenik pa mu odgovarja s presenetljivimi besedami: »Blagor ti, Simon, Jonov sin, kajti ne meso ne kri ti nista tega razodela, ampak moj Oče, ki je v nebesih« (Mt 16,17).

Kakšen je pomen tega pogovora? Zakaj hoče Jezus slišati to, kar ljudje mislijo o njem? Zakaj želi vedeti, kaj mislijo o njem učenci?

Jezus želi, da bi se učenci zavedli tega, kar je skrito v njihovem razumu in v njihovih srcih ter izrazili svoje prepričanje. Istočasno pa kljub temu ve, da sodbo, ki jo bodo izrekli, ne bo samo njihova, ker se bo v njej odrazilo to, kar je Bog vлил v njihova srca z milostjo vere.

Dogodek v bližini Cezareje Filipove nas na nek način uvaja v »laboratorij vere«. V njem se razodeva skrivnost začetka in zorenja vere. Najprej je tu milost razodetja: intimno in neizrekljivo darovanje Boga človeku. Nato sledi klic po oblikovanju odgovora. Končno pa je tu človekov odgovor, ki bo moral od slej dati smisel in obliko njegovemu življenju.

To je torej vera! Gre namreč za odgovor razumnega in svobodnega člove-

ka na besedo živega Boga. Vprašanja, ki jih Kristusa postavlja, in odgovori, ki jih dajejo apostoli, ter končno Simon Peter, predstavljajo skoraj preizkus zrelosti vere tistih, ki so Kristusu najbližje.

2. Pogovor pri Cezareji Filipovi se je odvil v predvelikonočnem času, se pravi pred Kristusovim trpljenjem in vstajenjem. Treba bi bilo priklicati v spomin še drug dogodek, med katerim je Kristus, sedaj že vstali, preizkusil vero svojih apostolov. Gre namreč za srečanje z apostolom Tomažem. Ta je bil namreč po vstajenju, ko je Kristus prvič prišel v dvorano zadnje večerje, edini odsoten. Ko so mu drugi učenci rekli, da so videli Gospoda, ni hotel verjeti. Govoril je: »Če ne vidim na njegovih rokah znamenj žebeljev in ne položim prsta v njegovo stran, ne bom veroval« (Jn 20, 25). Po osmih dneh so bili učenci znova zbrani skupaj in Tomaž je bil med njimi. Kristus je prišel pri zaprtih vratih in pozdravil apostole rekoč: »Mir z vami« (Jn 20,26)!, takoj zatem pa se je obrnil k Tomažu: »Položi tvoj prst in poglej moje roke; stegni roko in položi jo v mojo stran; in ne bodi neveren, ampak veren« (Jn 20,27)! In Tomaž je odvrnil: »Moj Gospod in moj Bog« (Jn 20,28)!

Tudi dvorana zadnje večerje v Jeruzalemu je bila za apostole neke vrste »laboratorij vere«. Kar se je tamkaj zgodilo s Tomažem, v določenem smislu presega dogodek pri Cezareji Filipovi. V dvorani zadnje večerje stojimo pred dialektiko vere in korenite nevere, istočasno pa tudi pred še globljo izpovedjo resnice o Kristusu. Resnično ni bilo lahko verjeti, da bi bil ponovno živ tisti, ki so ga pred tremi dnevi položili v grob.

Božji Učitelj je večkrat napovedal, da bo vstal od mrtvih, večkrat je tudi dokazal, da je Gospodar življenja. Kljub temu pa je bila izkušnja smrti tako močna, da so vsi potrebovali neposredno srečanje z njim, da bi lahko verovali v vstajenje: apostoli v dvorani zadnje večerje, učenca na poti v Emavs, pobožne žene pri grobu... Tega je bil potreben tudi Tomaž. Ko pa se je njegova nevera srečala z neposredno izkušnjo Kristusove prisotnosti, je dvomeči apostol izrekel tiste besede, v katerih se izraža najbolj intimno jedro vere: če je tako, če si ti zares živ, čeprav si bil umorjen, pomeni, da si »moj Gospod in moj Bog«.

S Tomaževo dogodivščino se je »laboratorij vere« obogatil z novo sestavino. Božansko razodetje, Kristusovo vprašanje in človekov odgovor sta se dopolnila v osebнем srečanju učenca z živim Kristusom, z Vstalim. To srečanje je postalo začetek novega razmerja med človekom in Kristusom, razmerje, v katerem človek bivanjsko priznava, da je Kristus Gospod in Bog; ne samo Gospod in Bog sveta in človeštva, ampak tudi Gospod in Bog mojega konkretnega človeškega bivanja. Nekega dne je sv. Pavel zapisal: »Blizu tebe je beseda, v tvojih ustih in v tvojem srcu: namreč beseda vere, ki jo oznanjamo. Kajti

če boš s svojimi usti priznal, da je Jezus Gospod, in boš v svojem srcu veroval, da ga je Bog obudil od mrtvih, boš rešen« (Rm 10,8-9).

3. V berilih današnjega bogoslužja so opisane sestavine »laboratorija vere«, iz katerega so apostoli prišli kot ljudje, ki se popolnoma zavedajo resnice, ki jo je Bog razodel v Jezusu Kristusu, resnice, ki bo potem oblikovala njihovo osebno življenje in življenje Cerkve skozi zgodovino. Tudi današnje rimsko srečanje, dragi mladi, je za vas, sodobne učence, izpovedovalce Kristusa na pragu tretjega tisočletja, neke vrste »laboratorij vere«.

Vsak izmed vas lahko v sebi odkrije dialektiko vprašanj in odgovorov, ki smo jih navedli zgoraj. Vsak lahko oceni lastne težave pri verovanju in izkusi skušnjavo nevernosti. Istočasno pa lahko izkusi tudi postopno zorenje zavesti in prepričanja o lastni verski pripadnosti. V tem občudovanja vrednem laboratoriju človeškega duha, laboratoriju vere, se med seboj vedno srečujeta Bog in človek. Vstali Kristus še vedno vstopa v dvorano zadnje večerje našega življenja, omogoča vsakomur izkušnjo svoje prisotnosti ter izpovedovanja: Ti, o Kristus, si »moj Gospod in moj Bog«.

Kristus je rekel Tomažu: »Ker si me videl, veruješ: blagor tisti, ki niso videli, pa so verovali« (Jn 20,29). Vsako človeško bitje ima v sebi nekaj od apostola Tomaža. Nahaja se v skušnjavi, da bi veroval ter postavlja temeljna vprašanja: je res, da Bog obstaja? Je res, da je On ustvaril svet? Je res, da je Božji Sin postal človek, umrl in vstal? Odgovor se ponuja sam od sebe skupaj z izkušnjo njegove prisotnosti. Potrebno je odpreti oči in srce za luč Svetega Duha. V tem primeru bodo odprte rane vstalega Kristusa spregovorile vsakomur: »Ker si me videl, veruješ: blagor tisti, ki niso videli, pa so verovali«.

4. Dragi prijatelji, verovati v Kristusa, hoditi za njim po Petrovih in Tomaževih sledih, po sledih prvih apostolov in pričevalcev, tudi danes zahteva zavzemanje stališča zanj, neredko pa tudi skoraj novo mučeništvo: mučeništvo tistega, ki je tako kot včeraj tudi danes poklican hoditi proti toku, da bi sledil božanskemu Učitelju, da bi sledil »Jagnjetu, kamor gre« (Apd 14,4). Dragi mladi, dejstvo, da sem se hotel med tem svetim letom v Koloseju spomniti pričevalcev vere v 20. stoletju, ni naključno.

Mogoče se od vas ne bo zahtevala kri, prav gotovo pa se bo zahtevala zvestoba Kristusu! Zvestoba, ki jo je treba živeti v vsakdanjih okoliščinah: pri tem mislim na zaročence in na težave, da bi znotraj današnjega sveta živeli čisto v pričakovanju zakona. Mislim na mlade pare in na preizkušnje, katerim je izpostavljeno njihovo prizadevanje za vzajemno zvestobo. Mislim na odnose med prijatelji in na skušnjavo nepoštenosti, ki se lahko prikrade mednje.

Mislím tudi na tiste, ki so se odločili za pot posebne posvečenosti in na napor, s katerim se morajo včasih soočiti, da bi vztrajali v zavezanosti Bogu in bratom. Mislím še nadalje na tiste, ki želijo živeti v odnosih solidarnosti in ljubezni v svetu, kjer se zdi, da nekaj velja samo logika dobička ter osebnega ali skupinskega interesa.

Prav tako mislim na tiste, ki delujejo za mir, pa se pred njimi na različnih koncih sveta pojavljajo in razvijajo nova vojna žarišča; mislim na tiste, ki si prizadevajo za človekovo svobodo, pa pred njimi še vedno stoji suženj samega sebe in drugih; mislim na tiste, ki se bojujejo, da bi ljubili in spoštovali človekovo življenje, pa morajo gledati pogoste atentate proti njemu, proti spoštovanju, ki mu gre.

5. Dragi mladi, ali ni težko verovati v takem svetu? Ali ni res težko verovati leta 2000? Da! Težko je. Ni pametno skrivati tega dejstva. Težko je, s pomočjo milosti pa je vendarle mogoče, kakor je Jezus pojasnil Petru: »Ne meso ne kri ti nista tega razodela, ampak moj Oče, ki je v nebesih« (Mt 16,17).

Nocoj vam bom izročil Evangelij. To je dar, ki vam ga papež pušča med tem nepozabljivim bedenjem. Beseda, zapisana v njem, je Jezusova Beseda. Če ji boste prisluhnil v molku, molitvi ter si pri tem pustili pomagati za njeno razumevanje v vašem življenju s strani vaših duhovnikov in vzgojiteljev, potem boste srečali Kristusa in hodili za njim ter svoje življenje vsak dan zastavili zanj!

Prav Jezus je tisti, ki ga iščete, ko sanjate o sreči; On je tisti, ki vas čaka, kadar vas ne zadovolji nič od tega, kar najdete; On je lepota, ki vas tako privlači; On je tisti, ki povzroča žejo po radikalnosti, ki vam ne dovoljuje sklepanja kompromisov; On je tisti, ki vas sili, da odložite maske, ki ponarejajo življenje; On je tisti, ki vam v srcu bere najbolj resnične odločitve, ki bi jih drugi hoteli zadušiti. Jezus je tisti, ki v vas vzbuja željo, da bi v vašem življenju naredili nekaj velikega, voljo, da bi sledili idealom, zavračanje možnosti, da bi vas pogoltnila povprečnost, pogum, da bi si prizadevali za ponižnost in vztrajnost pri izboljšanju vas samih in družbe, da bi jo naredili bolj človeško in bratsko.

Dragi mladi, pri teh plemenitih nalogah niste sami. Z vami so vedno vaše družine, vaše skupnosti, vaši duhovniki in vzgojitelji, pa tudi mnogi izmed vas, ki se na skrivnem ne utrudijo ljubiti Kristusa in verovati Vanj. Pri boju zoper greh niste sami: tako kot vi se bojujejo tudi mnogi drugi in z Gospodovo milostjo zmagajo!

6. Dragi prijatelji, v vas vidim »jutranje straže« (prim. Iz 21,11-12) ob svitu tretjega tisočletja. Med stoletjem, ki umira, so bili mladi, kot ste vi, skli-

cani skupaj v oceanske množice, da bi se naučili sovražiti, poslani so bili v boj eni proti drugim. Različni razkristjanjeni mesijanizmi, ki so skušali nadomestiti krščansko upanje, so se potem izkazali za pravi pravcati pekel. Danes pa ste prišli sem, da bi potrdili, kako se v novem stoletju ne boste pustili, da bi postali orodje nasilja in uničenja; branili boste mir, kar boste plačali tudi s svojo lastno osebo, če bo potrebno. Nikoli se ne boste predali pred svetom, v katerem drugi ljudje umirajo od lakote, ostajajo nepismeni, nezaposleni. Branili boste življenje v vsakem trenutku njegovega zemeljskega razvoja, trudili se boste z vsemi svojimi močmi, da boste to zemljo naredili vedno bolj prijetno za bivanje za vse.

Dragi mladi stoletja, ki se pričinja, s tem ko Kristusu odgovorite »da«, odgovorite »da« tudi vsakemu vašemu najbolj plemenitemu idealu. Molim, da bi On kraljeval v vaših srcih in v človeštvu novega stoletja in tisočletja. Ne bojte se zaupati se Njemu. On vas bo vodil, vam dal moč, da boste hodili za njim vsak dan in v vsaki okoliščini.

Presveta Marija, Devica, ki je v svojem življenju rekla Bogu »da«, sveta apostola Peter in Pavel ter vsi svetniki in svetnice, ki so skozi stoletja zaznamovali pot Cerkve, naj vas vedno ohranijo v tej sveti nameri!

Vsem in vsakomur iz srca ponujam svoj blagoslov.

ROJSTVO SLOVENSKE CERKVE V AVSTRALIJI

(Pred 50 leti so rojaki v Avstraliji dobili prva slovenska duhovnika)

V avstralsko zgodovino 19. stoletja sta se zapisala vsaj dva Slovence, ki sta bila v tistem času Avstrijca. Ljubljčan Janez Degotardi je prispel v Sydney konec leta 1853. Uveljavil se je kot tiskar in avtor prve knjige o tiskarstvu na tej celini. Savinjan Matevž Drolc je bil namenjen v Ameriko, a je leta 1885 prispel v Melbourne. Kot orodjar in mehanik si je hitro opomogel in postal tovarnar. Poleg njiju so v tem času v Avstralijo prišli le redki posamezniki, nekateri pa so se z njo srečali na potovanjih. V letih pred prvo svetovno vojno naj bi živelo v Avstraliji že nekaj deset Slovencev. Med obema vojnoma se je število naših priseljencev povečalo. K temu je pripomogel fašizem, ki se je razdivjal na Primorskem. Po nekaterih podatkih je bilo v poznih tridesetih letih že več sto Slovencev na tej odmaknjeni celini.

Cleveland 5, Ohio, 17. / 1950
357 E. 80 St.

Spoštovani gospod:

Viste mi prvi dati podatke o slovenskih
imigrantih v Avstraliji; za to vam spa-
ročam, da se je posrečilo dobiti dva
stor. duhovnika za Avstralijo. Sta
to bratinihano. p. Klavdij in p. Bano,
oba K2 - Dachau, ki sta že nekaj časa
ta v USA in znata že nekaj anglešči-
na, ki bosta se naučila, če ho-
le videlo na lice mesta, kjer bo bolj
potrebno, pomembno imate ač.

Ko se pride vnet katolice
svetovna politična avira (H. M. B. 1950)
na), bosta začetkom oktobra mogla
odpraviti. Spremljajo ju nam
razbojnišče in svetitve, da bi
mogla za Slovence in evrop. kupa-
te mnoga storiti.

Verdvan in blagoslov!

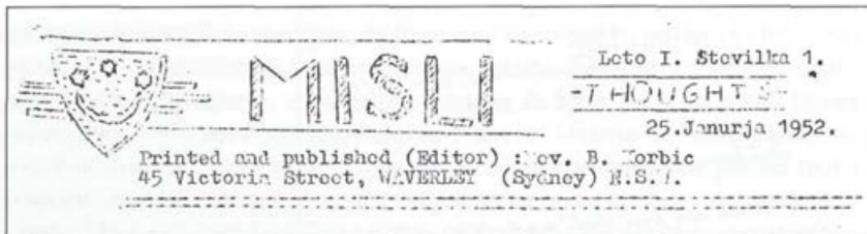
+Gregorij Rožman
Kof

Blagoslov škofa Rožmana

let v Avstraliji od dvajset do trideset tisoč Slovencev. Na podlagi zbranih po-
datkov zadnjega štetja prebivalcev, naslovov v verskih in kulturnih središčih,
v slovenskih društvih, ter s seznamom konzulata bi danes lahko govorili o
osemnajst tisočih. Tretja generacija se slovenstvu odmika, več tisoč Sloven-
cev, ki so živeli v Avstraliji, pa je že v večnosti.

Cerkev je že od nekdaj skrbela za tiste, ki so iz domačih krajev odhajali
na tuje. Četrti lateranski koncil je že leta 1215 naročil voditeljem krajevnih
Cerkva, naj ne zanemarijo duhovne oskrbe tistih, ki se mudijo na tujem. V 19.
stoletju se je iz Evrope v Ameriko izselilo precej ljudi, med njimi več deset

Razmere so se
spremenile po drugi
svetovni vojni, saj je
Avstralija pod pritis-
kom mednarodnih be-
gunskih organizacij
konec leta 1947 odprla
svoje meje za razse-
ljene osebe v Evropi.
Na drugi ladji, ki je v
Avstralijo prispela feb-
ruarja naslednje leto,
je bila prva skupnica
Slovencev, ki je odprla
pot povojnemu prise-
ljevanju. V nekaj letih
je prišlo na novo celi-
no prek begunskih ta-
borišč v Italiji, Avstriji
in Nemčiji vsaj dva ti-
soč Slovencev. Konec
šestdesetih let je števi-
lo rojakov naraslo na
dvajset tisoč ljudi. V
sedemdesetih letih je
priseljevanje iz naših
krajev začelo počasi
upadati. Različni viri
ocenjujejo, da je bilo v
začetku osemdesetih

Misli / glava ciklostiranega lista

tisoč Slovencev; izseljevanje se je nadaljevalo tudi v 20. stoletju. V skrbi za njihov dušni blagor je papež Pij X. prosil evropske škofo, naj pošljejo čim več duhovnikov z izseljenci, da se ti ne bi odtujili Cerkvi v novem svetu. Kot podružnica dunajske je v Ljubljani leta 1908 zaživela samostojna Družba sv. Rafaela, ki si je prizadevala med izseljence poslati domače duhovnike ter slovenske knjige in časopise. Družba je med obema vojnama vzdrževala stike z nekaterimi posamezniki v Avstraliji, ki so bili po letu 1945 prekinjeni, saj so razmere onemogočale njeno delovanje.

Druga svetovna vojna in njen konec sta povzročila nov val preseljevanj zlasti iz držav, kjer je zavladal komunizem. Cerkev je vprašanje beguncev in izseljencev pozorno spremljala. Begunska taborišča v Evropi so se polnila in v njih so bili večinoma katoličani. Začeli so se oblikovati katoliški emigracijski uradi na stari celini in tudi v deželah, ki so begunce množično sprejemale. Leta 1952 pa je izšla apostolska konstitucija Exul familia. Gre za prvi poskus cerkvenopravne ureditve pastoracije izseljencev. Dokument govori o posebni duhovni oskrbi izseljencev do vključno druge generacije na tujem. Kasnejši dokument Pastoralis migratorum cura je razveljavil prejšnja določila in poudaril, da je duhovna oskrba izseljencev nujna, dokler je to potrebno.

Čeprav so bili po drugi svetovni vojni izseljenci odrezani od domače Cerkve, se je prav v tem času pastoralno delo med njimi precej poživilo. Za izseljence so skrbeli duhovniki, ki so bili na tujem že pred vojno in tisti, ki so odšli iz domovine po njej. Med njimi je bil tudi ljubljanski škof Gregorij Rožman. Z očetovsko ljubeznijo je skrbel za slovensko Cerkev v izgnanstvu in izseljenstvu. Rojake je spodbujal, naj ostanejo zvesti veri staršev in svojemu narodu, naj skrbijo za edinost in si v stiskah med seboj pomagajo. Posvetil je lepo število duhovnikov, ki so kasneje delovali med izseljenci. Obiskoval je naše skupnosti v obeh Amerikah in v Evropi, prihod v Avstralijo pa mu je preprečila bolezen.

Mesečnik Ave Marija, ki je začel izhajati v New Yorku marca 1909, je našel pot tudi do najbolj oddaljenih Slovencev. Po drugi svetovni vojni pa je bil za

nekateri edini stik s slovensko besedo in domačim duhovnikom. Takrat je izhajal na ameriških Brezjah v Lemontu, kjer so slovenski frančiškani zgradili lep duhovno-kulturni center s kapelo Marije Pomagaj. Število naročnikov v Avstraliji se je v nekaj letih namnožilo. Bralci s tega konca sveta so se večkrat oglašali v rubriki Kramljanje na zapečku. Pisali so o življenju v novi deželi, prosili za knjigo ali molitvenik in tožili nad tem, da nimajo svojega duhovnika. Taka in podobna pisma je dobival tudi škof Rožman, ki je takrat bival v Clevelandu, sicer pa bil stalni gost v Lemontu. S škofom so stopili v stik tudi odgovorni iz katoliškega emigracijskega urada v Sydneyju. To ga je spodbudilo, da je začel iskati nekoga, ki bi odšel v Avstralijo. Ker med škofijskimi duhovniki ni našel prostovoljca, je poskusil še pri frančiškanih, kjer pa je imel več uspeha.

Razmere v Avstraliji, zlasti v Sydneyju, je škofu Rožmanu prvi podrobneje predstavil Gorazd Jože Čuješ. Tako je škof najprej njemu sporočil novice, da je našel duhovnika, v pismu, ki ga je 17. avgusta 1950 poslal iz Clevelanda, je zapisal: »Vi ste mi prvi dali podatke o slovenskih imigrantih v Avstraliji, zato Vam sporočam, da se je posrečilo dobiti dva slovenska duhovnika za Avstralijo. Sta to frančiškana p. Klavdij in p. Beno, oba iz Dachaua, ki sta že nekaj časa tu v USA in znata že nekaj angleščine. Kje bosta se naselila, se bo šele videlo na licu mesta, kjer bo bolj potrebno, ponudb imate več. Ako ne pride vmes kakšna svetovna politična ovira, bosta začetkom oktobra mogla odpotovati. Spremljajo ju naše najboljše želje in molitve, da bi mogla za Slovence in morebiti Hrvate mnogo storiti. Pozdrav in blagoslov!«

Frančiškana p. Klavdij Okorn, rojen 8. novembra 1912 v Dolenji vasi v župniji Podbrezje, in p. Beno Korbič, rojen 28. avgusta 1914 v Smedniku, sta začetek druge svetovne vojne dočakala kot mlada duhovnika v Ljubljani. Zaradi sodelovanja z ilegalno Slovensko legijo so ju Nemci prijeli in poslali v Dachau. Ob osvoboditvi taborišča so ju hoteli na silo odpeljati domov, vendar se jima je s skupino Slovencev uspelo rešiti. V primeru vrnitve bi bila v domovini, tako kot mnogi drugi, obsojena in zaprta kot nasprotnika revolucije. Ostala sta v Nemčiji in skupaj s tisoči delila usodo povojnih begunskih taborišč. V začetku leta 1948 sta odšla v Združene države Amerike in se pridružila našim frančiškanom, ki so imeli v Chicagu in okolici več župnij.

Čeprav je škof Rožman v omenjenem pismu zagotavljal, da bodo Slovenci v Avstraliji dobili svoja duhovnika morda že oktobra, se to ni zgodilo. Urejanje dokumentov se je zavleklo in tako sta p. Beno in p. Klavdij šele na praznik Marije Pomagaj z letalom preko San Francisca odpotovala v Avstralijo ter 26. maja 1951 pristala na letališču Mascot v Sydneyju. Po srečanju s frančiškani, pri katerih sta se začasno naselila, sta obiskala sydneyjskega kardinala, ki je vodil katoliški urad za priseljence. O obisku pri njem je p. Klavdij pisal v pr-

vem pismu sobratom v Lemont: »Obiskala sva kardinala, ki nama je dal vse fakultete (dovoljenja za delitev zakramentov). On je tajnik izseljeniškega komiteja, od katerega sva zdaj popolnoma odvisna. Sva kaplana, slična vojaškim kuratom. Dobiva mesečno plačo 10 funtov. P. Beno ostane zaenkrat v škofiji Sydney, jaz pa bom potoval iz kraja v kraj.«

V času prihoda obeh frančiškanov v Avstralijo so že obstajale manjše skupine Slovencev, ki so se občasno srečevali. Skupina, ki se je zbirala v Sydneyju, je razmišljala celo o ustanovitvi svojega lista. V Melbournu so se rojaki med drugim srečevali ob sobotah popoldne na največji tržnici. Tudi v Adelaidi je že obstajala skupinica, ki se je srečevala najprej v Port Adelaide in zatem v središču mesta. Večina tistih, ki so prihajali iz Evrope, je prve mesece, včasih tudi leta, preživela v taboriščih za begunce, kjer so čakali na primerno delo. Medtem ko se je p. Beno posvetil predvsem tistim, ki so živeli v Sydneyju, je p. Klavdij potoval, kamor so ga poslali. Že v drugem tednu svojega bivanja v Avstraliji je zapisal: »Pravkar se nahajam v taborišču Greta blizu Maitlanda, nekako 130 milj severno od Sydneyja. Zelo veliko velemesto barak, nad pet tisoč ljudi. Pravi babilon vseh narodnosti, kar jih premore Evropa. Naših ljudi: Slovencev, Hrvatov in še ostalih jugoslovanskih katoličanov je precej. Obiskal sem jih po barakah in našel celo nekaj družin, s katerimi smo bili skupaj v Nemčiji.«

Prve mesece po prihodu v Avstralijo sta se p. Beno in p. Klavdij srečevala le s Slovenci v Sydneyju in okolici, saj sta bila zelo odvisna od katoliškega urada za priseljence, ki je v tistih letih sponzoriral večino naših rojakov. Šla sta, kamor so ju poslali; večkrat tudi v kraje, kjer sploh ni bilo Slovencev. Po tistih, ki sta jih spoznala, sta dobila zvezo z drugimi, bolj oddaljenimi. Nudila sta jim pomoč, da bi lažje ostali zvesti veri in nasvetom svojih staršev ter domovini. Čutila sta, da je treba ljudi povezati in ohraniti narodno zavest. Večkrat sta zaprosila pristojno oblast, da bi jima dovolili razmnoževati slovenski list in to dovoljenje sta konec leta 1951 dobila. Za božič sta rojakom, katerih naslove sta do takrat zbrala, poslala božično pismo. V njem sta objavila tudi vabilo za polnočnico v hostelu Villawood, kakor je določil katoliški urad. Tam je živelo kakih štirideset Slovencev, k polnočnici pa se jih je zbralo več kot sto. Božičnemu pismu sta dodala vrstice: »Z božjo in tudi vašo pomočjo bo začel izhajati slovenski časopis tudi v Avstraliji. Pošiljajte prispevke in zbirajte naročnike. Vsa pojasnila dobite pri uredniku lista g. Rev. Beno Korbiču.« Pismo sta poslala na vse zbrane naslove in tako sta z njim dosegla rojake, ki so živeli v večjih mestih Avstralije vse do Perth na zahodni obali in nekatere od tistih, ki so delali daleč v notranjosti celine.

V januarju 1952 je izšla prva številka Misli kot glasilo društva Slovenec, ki je bilo ustanovljeno istočasno s časopisom. Kmalu sta ugotovila, da bosta s

pisano besedo najlažje prišla do ljudi, kamor bi ju katoliški urad sam od sebe nikoli ne poslal. V marčni številki Misli je bilo objavljeno tole besedilo: »Če vas je v kakem kraju več in želite, da vas obišče slovenski duhovnik, zberite se in sporočite svojo željo na: Federal Catholic Immigration Committee, 150 Elizabeth St., Sydney, N.S.W. Pismo bo imelo več uspeha, če mu bodo sledili podpisi.« Mesec dni po tej objavi je p. Klavdij obiskal tisoč kilometrov oddaljen Melbourne. Konec meseca maja ali v začetku junija je prišel še v Adelaido v Južno Avstralijo. Z obiski se je število naročnikov Misli precej povečalo.

Pred iztekom avstralske vize sta se patra Klavdij Okoren in Beno Korbič 6. maja 1953 vrnila v Združene države Amerike in tam tudi ostala. Težke razmere in številne ovire so jima vzele pogum, saj v tistih letih tako državna kot cerkvena oblast nista podpirali dela izseljenskih duhovnikov. Ti naj bi premostili težave, ki so jih imeli tuji priseljenci ob prihodu v novo domovino. Po načrtih urada za priseljence naj bi se ljudje čimprej vključili v avstralsko družbeno kot cerkveno življenje in obenem pozabili na kraje, od koder so prišli. Kljub temu sta patra v dveh letih postavila temelje slovenski Cerkvi v Avstraliji. Izoblikovale so se prve skupnosti v večjih mestih, rojaki pa so s pomočjo lista Misli začutili, da se tudi na tej celini rojeva Slovenija. Ljudi tudi nista prepustila brez duhovne oskrbe. V Avstralijo je 13. septembra 1952 prišel koroški škofijski duhovnik dr. Ivan Mikula in se naselil v Perthu, kot izseljeniški kaplan za nemško govorno področje. Mesec dni za njim je v Sydney prišel še frančiškan p. Rudolf Pivko. Slabih pet let je bil misijonar na Kitajskem, od koder so ga komunisti izgnali. Prav on je za nekaj let prevzel nase to, kar sta začela p. Beno in p. Klavdij.

Tone Gorjup

SUŠA V DEŽELI KESUD

Močno deževje je v petih dneh prevrnilo to velemesto na glavo. Deževna doba se je zakasnila za cel mesec junij, ko so nebeška vrata ostala zaprta, zemlja pa postala suha in močno ogreta. Končno je bila naša prošnja uslišana in julija je prišel dež. Dež? Bilo je kot da bi se oblaki usedli na naše glave in razkrili, iz česa je to mega-mesto nastalo: iz sedmih otokov, ločenih med seboj z veliko količino vode. Mumbajski kanalizacijski sistem je izredno slab, a ceste so še slabše. Naši vladajoči fevdalni voditelji znajo krasti in se pripraviti, a o skupnem načrtovanju in sodelovanju še pojma nimajo. Torej ni čudno, da je to hudo deževje velemestu dalo krepko zaušnico.

V Mumbaju je mokro, a po drugih krajih Indije še ni deževalo. Največje pomanjkanje vode je v Gudžeratu, ki doživlja najhujšo sušo stoletja. Tam sem bila 25 let, vse do nedavnega, zato v srcu občutim to tragedijo tamkajšnjih ljudi. V Saurastri, od suše najbolj prizadetem predelu, je skupina hindujskih fundamentalistov (militantov) napadla sestro in duhovnika, ki sta lačnim pomagala s hrano in vodo. Kot da bi lakota tudi imela religijo in to v fundamentalističnem smislu, ki ljudi razdvaja z medsebojno mržnjo.

Še par novic o kristjanih v Indiji in o preganjanju, s katerim se soočamo. Verjetno ste slišali o smrti delhijskega nadškofa Alana de Lastica, ki je umrl v prometni nesreči na Poljskem. Bil je član Komisije za narodne manjšine in »blag, a vztrajen glas kristjanov v Indiji«. Komisija za narodne manjšine ne zastopa le katoličanov, temveč tudi vse ostale kristjane, kakor tudi muslimane, sikhe, budiste in Žide. V eni milijardi Indijcev je vseh kristjanov le kakih 5 milijonov. Mnogi škofje so boječi in nervozni, Alan pa je bil pogumen mož dejanj. Kdaj bomo spet slišali koga govoriti tako kot je on, ki se je izpostavljal za nas?!

Napadi na kristjane se vztrajno nadaljujejo. Pred nekaj tedni je bil umorjen frančiškanski brat, in sicer ponoči, ko je spal v šolskem poslopju. Kot sem že omenila, sta bila pretepena redovnica in duhovnik, ker sta pomagala revežem. Tudi vsa pšenica, ki sta jo nabrala za lačne, je bila pokradena. Prav včeraj sem zvedela za uboj mladega duhovnika, jezuita, ki je bil ustreljen, ko se je na motorju peljal v svojo postojanko. V mnogih cerkvah so bile nastavljene bombe. Nekim sestram so pretili s posilstvom in ubojem vse dokler niso zapustile določenega kraja. Ta dogajanja niso znak zmanjšanja napadov.

Zanimivo glede kristjanov v Indiji je to, da večina Hindujcev nima težav glede sprejetja Kristusa. Cerkev je tista, ki povzroča zmedo in jih moti. Po eni strani zato, ker je hindujska religija zasebna stvar, stvar posameznika, in ne javna, občestvena odgovornost za svojega bližnjega. Zato Hindujci gledajo z nezaupanjem in mržnjo na organizirano religijo, to je Cerkev kot ustanovo. Veliko Hindujcev je prebralo Sv. pismo in pozna osebo Jezusa Kristusa, ki ga spoštujejo in cenijo. A prisotnost Cerkve in njena zgodovinska povezanost z zahodnimi kolonialnimi silami povzroča težave. Stvar poslabšuje dejstvo, da se večina indijskih kristjanov, ki prihajajo iz nižjih slojev, raje istoveti s »krščanskim« *zahodom* (= odnos, ki jim prinaša status), namesto da bi se vrnili k svojim hindujskim koreninam, kjer so bili izkoriščani s strani svojih hindujskih sosedov.

Misijonska dejavnost v Indiji danes doživlja drastične spremembe. Hindujski fundamentalisti kristjane izzivajo češ: »Nehajte spreobračati! Vsa spreobračanja s strani kristjanov so bila storjena s prisilo ali ukano, in izvedena samo

nad revnimi! Kristjani so v Indiji tujci in jih je treba izgnati!« Kristjani protestirajo, češ da so vse te napelpe lažne in hudobne. Obenem neprenehoma zahtevajo od vlade, da jih zaščiti, ker imajo to za njeno osnovno dolžnost. A vlada je šibka in pristranska ter pasivna. Res smo v zelo težkem položaju.

Toliko o deželi. Sedaj še nekaj o sebi. Že nekaj tednov mi zdravje ne služi. Teden dni sem bila v bolnišnici in od takrat sem privezana na posteljo. Najprej so postavili diagnozo spondiloze, ki so jo kasneje korigirali v neuritis. Koliko neprespanih noči je bilo in kako težki in utrudljivi so bili tudi dnevi! Ko sem se o tem pogovarjala s prijateljicami in prijatelji, me je presenetil tale utrinek: »Tvoje telo te opozarja, da je nastopil čas, da spremeniš svoj življenjski stil. V tej starosti ne moreš biti neutrudljivo aktivna misijonarka, kot si bila pri sedemindvajsetih, ko si se brez postanka razdajala, si pritrgovala pri hrani in spancu, ne da bi si vzela čas za počitek in okrepitev. (Da, taka sem bila!). Če hočeš še naprej biti misijonarka, potem se bo tvoje misijonsko delo moralo spremeniti. Prenehaj delati »za« druge, in začni delati »z« njimi; to je, sodeluj z njimi in jih navdihuj ter spremljaj, ko oni sami najdejo svoje poslanstvo. Na kakšen način me je Bog presenetil! Na čudovit in boleč način obenem! Biti mentorica, svetovati in podpirati, inspirirati ter navduševati – da, to bo sedaj moje delo. In pa moliti.

Kako je Bog dober! Ta bolezen je prišla v pravem trenutku, da na tem življenjskem ovinku odprem oči in spregledam. Srce je polno hvaležnosti za ta dar razločevanja Duha, da jasno vidim, kaj Bog od mene zahteva in kam me pelje. In vseskozi mi v ušesih donijo Jezusove besede: »Nisi le moja služabnica; prijateljica si mi. Prijateljica, ker sem ti o sebi vse razodel.«

Tako je bolezen, ki me je prisilila na hrbet, postala nekaj, kar me postavlja nazaj na nogo. Počutim se ljubljeno in cenjeno za vse, kar sem delala. Počutim se navdušeno in izzvano s tem, kar mi je še dano storiti. Kako čudovito super darilo za moj god, to čudovito spoznanje, prelepa božja milost.

Kjerkoli si v tem času, vedi, da molim zate. Ti moli tudi zame in za mojo Cerkev v tej ogromni deželi, ki tudi rabi to preganjanje, da se najde okrepi in ustali na trdnih tleh.

Sestra Marija Sreš v indijskem oblačilu

Foto arhiv MD

Marija Sreš

ČLOVEČNOST (DOBROTA) V OSRČJU NUBSKIH GORA

ODKRIVANJE NUB IN PRVI STIK Z NJIMI

Malokdo med nami ve, kaj se pravi živeti v resnično težkih razmerah. Resničnost te trditve spoznaš, ko enkrat izkusiš izziv preživetja v klimatsko neugodnih razmerah, kjer za nameček divjata še vojna in lakota. V takšnih razmerah živijo Nube, iz mnogih plemen sestavljeno ljudstvo gora v osrčju Sudana.

V času od 7. do 24. junija 2000 sem jih s Tomom Križnarjem obiskal, da jim izročim pomoč, ki je bila zbrana v Karitasovi akciji POZABLJENI. Tomo Križnar je ostal med njimi še mesec dni dlje kot jaz. Obiskal je še nekatera področja, ki jih ni bilo mogoče obiskati v tako kratkem času, kakor je bil odmerjen meni.

IGNACIJ KNOBLEHAR – PRED STOPETDESETIMI LETI

Ko sem se pripravljal na pot v Nubske gore, mi je don Kizito, ki misijonari v Keniji in Sudanu, poslal eno od svojih knjig, v kateri omenja tudi pomembno delo, ki so ga opravljali misijonarji. Med njimi sta bila tudi dva Slovenca: Knoblehar in Možgan. Knoblehar je še zelo mlad prevzel odgovornost za misijon. Star je bil samo 28 let. Odlikoval se je v znanju jezikov in imel razvito »znanstveno žilico«. Bil je zelo priljubljen v Kartumu. Imenovali so ga »Abuna Suleiman«. Živel je v času, ko se je v Evropi začelo prebujanje narodov in s tem povezane razne revolucije. Zanimivo je, da je Knoblehar deloval na področju, kjer danes živijo Nube. Po več kot 150 letih pa naša mala država Slovenija znova pomaga na istem področju, kjer je deloval naš rojak Ignacij Knoblehar. Nepredvidljiva so pota Gospodova!

NOVE ŽRTVE V NUBSKIH GORAH

V mesecu februarju, ko smo že načrtovali akcijo zbiranja pomoči za Nube, so vladne enote iz Sudana napadle neko nubsko šolo blizu glavnega mesta Kauda. Pri tem je bilo ubitih 14 otrok in učitelj. Tragičen dogodek je dodatno spodbudil zamisel, da je potrebno kaj narediti za te ljudi v Nubskih gorah. Kmalu za tem pa je prišlo do nove tragedije: napada vladnih enot na prebivalce Tabnye, Tora in Lada v okrožju Buyram. Begunci so se zatekli na druga področja (okrožje Nagurban). Pregnanih je bilo 15.000 ljudi. Med napadom so vladne sile požgale hiše, šole, bolnišnice, cerkve, mošeje. Uničile so pridelek na polju, zaplenile hrano, semena in gospodinjinske potrebščine. Podatki so seveda nepopolni, ker ni znano, koliko ljudi se je skrilo v same gore. Okrožje

(Buyram) je znano po tem, da je izredno rodovitno in je s svojimi presežki pomagalo okrožjem, ki so včasih zaradi suše ali česa podobnega ostala brez pridelka. Vladne enote so napadle v dne, ko bi bilo potrebno pospraviti pridelok. Ljudje so nenadoma ostali brez pridelka sorge (njihovega osnovnega žitnega pridelka), brez orodja za delo in brez semena za setev v naslednjem letu. Takoj so morali vse zapustiti in reševati gola življenja. Preselili so se k drugim plemenom, ki pa sama trpijo pomanjkanje. Kljub temu pa Nube od nas, ki jim želimo pomagati, pričakujejo le takšno pomoč, da bodo ob njej lahko sami poskrbeli za svoje preživetje.

Tako smo zanje nabavili le zdravila, posodo za kuhanje, orodje za obdelovanje zemlje, posodo za prenašanje vode, odeje in nekaj najnujnejše obleke. Vsa pomoč je odšla pred nami iz Nairobija v Lokichokio v Keniji, ki je izhodišče za polete v Nubske gore.

POT V NEGOTOVOST

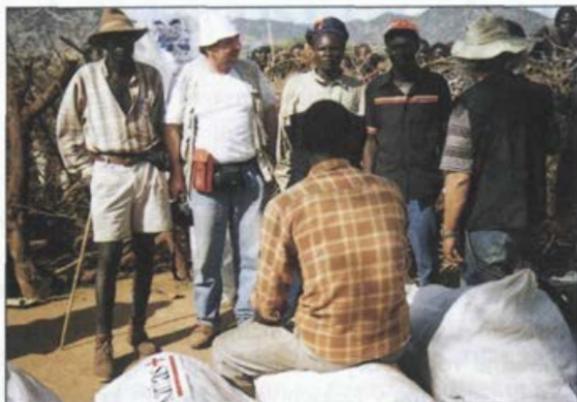
Torek 13. junija 2000 smo se podali na pot. Na poti iz Nairobija v Lokichokio sem se zalotil, kako mi misli uhajajo v Slovenijo, domov. Po pristanku v Lokichokio smo uredili vse formalnosti in nestrpno, z negotovostjo v srcu čakali, kako se bodo stvari odvijale naprej. Pred nami je bila neke vrste »gotova negotovost«. Letalo, ki je bilo naročeno, je tisto jutro že odpeljalo pomoč v Nubske gore. Ko se je vrnilo, smo naložili vso preostalo in se vkrcali tudi sami. Let je trajal malo manj kot tri ure. Leteli smo počasi, preko močvirij Belega Nila proti Nubskim goram.

KONČNO MED NUBAMI

Trd pristanek, cviljenje zavor, hrumenje motorjev, veselje, pričakovanje, vse to je bilo med seboj pomešano. Vrata letala so se odprla. Tu sem, v osrčju Nubskih gora. In že zaslišim tisti znani smeh otrok, ki bi ga lahko prepoznal kjerkoli, smeh otrok, ki prihaja globoko iz srca. In ta smeh, to veselje me bo spremljalo vse dni v Nubskih gorah.

POMOČ IZROČENA PREDSTAVNIKOM PREGNANIH

Sledil je uradni del, sprejem s strani vlade v Nubskih gorah. Letalo je takoj, ko so ga raztovorili, odletelo nazaj. Od tega trenutka naprej smo bili sami z Nubami in nenehno nevarnostjo, da nas zajamejo sudanske enote. Ko je bila pomoč razložena, smo jo uradno izročili trem predstavnikom pregnanih ljudi. Dejali so, da je pomoč prišla v pravem času. Nekateri ljudje so že mislili oditi v tako imenovana »mirovna taborišča«, kjer sudanska vlada deli milostno pomoč tistim, ki jih obup prižene z gora. Tu ljudje neopazno izgubljajo svojo

Pogovor ob izročanju

Foto S. Kerin

identiteto, počasi jih na lep način uničujejo.

Ob tem sem začutil, kako pomembno je, da človek v svoji stiski ne ostane sam. Vsi so nanje pozabili. Res je, da s pomočjo, ki smo jo prinesli, nismo rešili nubskega vprašanja. Toda vedo, da v svoji stiski niso sami. Nekje v Evropi je majhen narod, ki se

je moral v svoji zgodovini ravno tako bojevati. Mislim pa, da smo tudi drugim mednarodnim nevladnim organizacijam dali pobudo in zgled, da je mogoče pomagati, če je le volja.

Vseh pet ton tovora je bilo treba zdaj prenesti do ljudi v stiski. Tu ni cest, ni prevoznih sredstev. Sto ljudi si je vsak svoj del tovora naložilo na glavo in se podalo na nekajdnevno, precej tvegano pot. Prečkati je bilo treba vladno področje, kjer so tudi odredi vladnih vojakov. Velikokrat se je že zgodilo, da so vojaki napadli obiskovalce Nubskih gora.

PRIJATELJSKA SREČEVANJA Z LJUDMI

Pomoč smo tako izročili; sledilo je spoznavanje Nub in njihovega življenja. Ko enkrat zapustiš letalo, si odvisen samo še od sebe. Razdalje se merijo v urah hoje. Verjetno si lahko predstavljate, kaj pomeni iti izza pisalne mize na tako dolgo pot. Včasih se mi je zazdelo, da ne bo šlo. Že prvi večer smo občutili tudi prihajajočo deževno dobo. Začelo se je naše srečevanje z lepim, še bolj pa s tistim težjim delom življenja v Nubskih gorah.

Dan, ki je sledil, smo uporabili za obisk bližnjih naselij. Ogledali smo si prostore njihove šole. To so iz kamna zidane stavbe, precej temne, svetloba prihaja v prostor samo skozi majhno odprtino. Večji del pouka poteka pred to stavbo, če je le lepno vreme. V prostoru ni nobenih klopi, samo hlodi, ki so položeni na rogovile. Problem je, da se jih le malo zavzema za izobraževanje teh ljudi. Don Kizito, ki je potoval z nami, je obisk namenil začetku izobraževanja nove skupine odraslih. Seveda gre tu res le za najbolj osnovno izobrazbo. Čeprav je med Nubami veliko navdušenja in pripravljenosti za prostovoljno delo, je izobraževanje težavno, saj je potrebno vse stvari za pouk prinesiti iz Nairobija.

Nubska vas

Foto S. Kerin

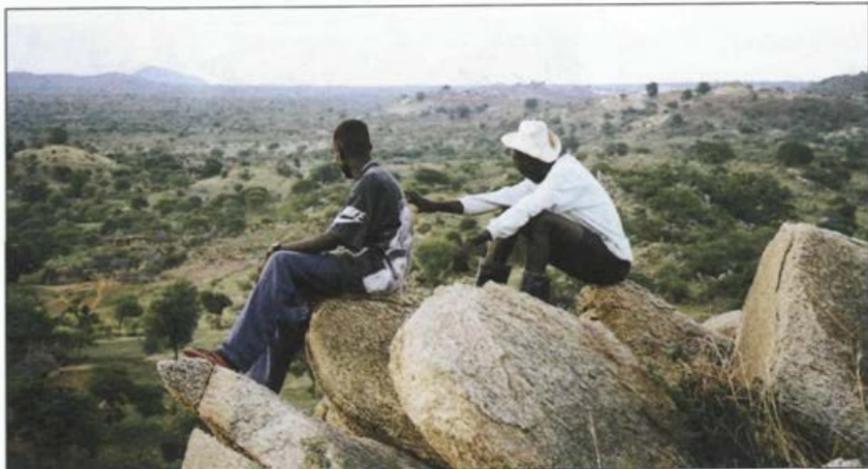
Isti dan zvečer smo imeli sveto mašo. Pri mašah v Afriki lahko človek zares začuti afriško dušo. Brez zadržkov privre iz njih pristno veselje, ki človeka navduši. V Evropi se ne znamo več tako veseliti, navdušiti. Vedno nas zadržuje kaj, kar nam ne pusti, da bi zaživelj bolj polno.

Naslednji dan smo se srečali z nubskim vsakdanjikom. Ljudje so že navsezgodaj začeli z delom na svojih poljih. Imajo veliko obdelanih površin. Na poljih raste sorga, ki jo ženske v skupinah okopavajo. Vmes se sliši pesem, ki delu daje ritem.

Vsak dan je bil po svoje zanimiv. Don Kizito je pripovedoval zgodbe iz svojega življenja. Sam pravi, da občuduje prve misijonarje, ki so prihajali sem. Tu življenje ni enostavno. Veliko jih zaradi težkih življenjskih razmer ni zdržalo ali pa so umrli za malarijo. Zanimiv je način, kako so se pred njo branili. S kurjenjem suhih kravjakov so odganjali komarje, ki prenašajo malarijo, pepel pa so si potem za dodatno zaščito pred komarji vtirali v kožo. Ta način zaščite pred komarji so uporabljali tudi domačini.

Z velikim spoštovanjem je Don Kizito govoril o tem pionirskem delu misijonarjev. Ni bilo tehničnih pripomočkov, ki jih imajo danes na razpolago misijonarji, pa vendar so vztrajali. In v tem je njihova veličina. Tu bi se sodobni kristjani lahko marsičesa naučili. Kaj vse so bili pripravljeni storiti misijonarji, ki so začeli svoje delo na tem delu sveta!

Na poti proti vasi Kacham smo doživeli neverjetno gostoljubje. Vaščani so za nami prinesli v pozdrav svojo tradicionalno pijačo, ki se imenuje merisa. To je neke vrste njihovo domače pivo. Srečali smo tudi katehista s tega področja, ime

Kakšen je svet za obzorjem?

Foto S. Kerin

mu je bilo Butrus, ki nas je povabil na svoj dom. Postregel nam je z doma pridelanimi in praženimi arašidi. Hiše so narejene tako, da sta zelo blizu skupaj postavljeni dve okrogli hiši, zidani iz kamna in blata. V eni od teh stavb je shramba za njihovo žito. To je velika okrogla glinena posoda, visoka vsaj dva metra. Iz sorguma, njihovega žita, si kuhajo polento in jed, ki spominja na palačinke.

Naslednjih nekaj dni smo imeli več hoje. Prva stvar je bil obisk zdravnikov in osebja GERMAN EMERGENCY DOCTORS. Že več let delajo tu in so narodnostno zelo pestra skupina ljudi. Imajo zanimivo urejeno bolnišnico, ki je velikokrat cilj bombnih napadov vladnih sil. Bolnišnica seveda ne izgleda tako, kot tiste v Evropi. Hiše so enake vsem drugim tu, le okrogle niso, ampak štirioglate. Poleg bolnišnice je še majhen center za ženske, porodnice in matere z otroki. Tu jih cepijo, a je to delo zelo naporno in tvegano, ker je težko voditi evidenco o prejetih cepivih. Ljudje hitro izgubijo vse zapise. Potrebno je imeti dvojen ali trojen pregled.

Od zdravnikov nas je pot vodila v glavno mesto KAUDA. To mesto je izrednega pomena za Nube, saj je edino zidano mesto na nubskem področju. To je (naj bi bilo) upravno središče Nubskih gora. Če to mesto izgubijo, potem lahko vlada v Sudanu reče, da nimajo niti enega središča in jih razglasi za razbojnike. Pa še ena stvar je zelo pomembna in težavna. Ker v teh krajih ne poznajo katastrof, bo kdorkoli, ki bi pregnal Nube in zasedel te kraje, trdil, da je ta zemlja njegova.

Iz popotniških zapisov si sedaj prebiram, kaj vse sem razmišljal, ko sem se srečeval s temi ljudmi. Izredno sem bil presenečen nad njihovo človeškos-

tjo. V njih je nekaj pristno človeškega. Ljudi v Afriki ali drugje po svetu si Evropejci predstavljamo drugačne, kot so v resnici. Presojamo jih po svojih merilih. Vprašanje pa je, ali so naša merila res dobra, pravilna in povsod merodajna. Na primer: Kaj si mi predstavljamo pod besedo zaostal, primitiven? Največkrat je za nas to nekaj na meji tega, kar je še človek. Ko nekaj časa živiš med Nubami, si začneš postavljati vprašanja o sebi, ne o njih. Vprašanja se kar vrstijo: Kakšen sem, kakšen je moj odnos do življenja, do ljudi? Veliko bi se lahko naučili od Nub. O njih bi lahko dejal, da so srečni ljudje, da imajo srečne oči, srečen nasmeh, smeh, ki ga v svetu ne srečaš več.

Namesto zaključka morda samo nekaj malega o tem, kar sem izvedel nekaj tednov pozneje, ko se je iz Nubskih gora vrnil tudi Tomo Križnar. Povedal mi je, da so nekateri od tistih, ki so prenašali pomoč do izgnancev, umrli pod streli vladne vojske. Ali je bil zločin, da so hoteli prinesiti pomoč tja, kjer živijo izgnanci? Ali je morda zločin, da hočejo še naprej svobodno živeti v svojih gorah. Bodo obstali?

Stane Kerin in Iztok Kržič

SVETOLETNO ROMANJE V OGLEJ

Luč vere še sveti Slovencem iz tega starega cerkvenega in misijonskega središča.

Kaj nas, Slovence, privablja, da tako radi romamo v Oglej? Ali je to v prvi vrsti mogočna sedanja bazilika, ki jo je dal postaviti in jo je 13. julija 1031 tudi posvetil patriarh Popon (1019–1045); postaviti pa je dal tudi 73 metrov visok zvonik poleg nje – zgled tudi slovenskim gradbenikom, kako je treba zidati zvonike!? Ali so to mogoče še dobro ohranjene kamnite in druge ostaline v samem osrčju oglejskega patriarhata, od katerih so še posebej pomembne krstilnica (baptisterij), talni mozaiki s krščansko simboliko zmage življenja nad smrtjo, kar je osrednje sporočilo evangelija, kripta iz 8. do 9. stoletja; pa tudi številne razvaline, ki po eni strani pričujejo o nekdanjih slavnihih časih Ogleja (Aquileie), posebej še za časa rimskega cesarja Avgusta, po drugi pa o žalostni usodi, ki v poznejših stoletjih ni prizanesla tudi tako pomembnemu mestu? Ali ima danes skromno mestece v zamočvirjeni Furlanski nižini mogoče prav posebno moč, privlačnost, turističen in romarski mik kraja blizu morja, v katerem človek nehote išče svojo duhovno in življenjsko prabit?

Vse to je lahko, vendar je pri Ogleju še veliko več. To mesto velja za kraj našega duhovnega spominjanja, vračanja, iskanja in navdihovanja, za mesto

Svetloba tisočerih let (notranjost bazilike)

Foto J. Pavlič

naših začetkov. To pa zaradi tega, ker nam je iz njega prisijala luč vere, kulture in narodne istovetnosti. Vse to so nam prinašali oglejski misijonarji, ki so med naše davne prednike prihajali z baklo prave vere ter z blagoslovljeno vodo, ki so jo izlivali na čela naših pradedov in prababic in jih z njo krščevali, še prej pa pokristjanjevali. To so delali nenasilno, kot so sami pri sebi čutili, da je prav, in kot so se leta 976 na obrežju Donave (ad ripas Danubii) po zmagi frankovske vojske nad Obri dogovorili cerkveni in svetni (vojaški) veljaki, med katerimi je imel zelo pomembno besedo oglejski patriarh Pavlin II. (787–802), pozneje razglašen za svetnika, zaradi njegovega misijonskega dela med Slovenci pa so mu dali tudi vzdevek »apostol Slovencev«. Udeleženci srečanja ob veletoku so se dogovorili za enoten način pokristjanjevanja Slovanov, pri katerem naj prevladuje blagost in pristno približanje ljudem. Kot središči za misijonsko delo med Slovenci so določili Salzburg na severu in Oglej na jugu, razmejevala pa ju je reka Drava. To naravno mejo je leta 811 cesar Karel Veliki, pobudnik čimprejšnjega pokristjanjenja podjarmljenih narodov, potrdil v Aachnu.

Po tem letu je imel Oglej vodilno vlogo pri širjenju in utrjevanju krščanstva med Slovenci na njihovem celotnem ozemlju južno od Drave. Čeprav so njegovi patriarhi zaradi političnih zdrah in računih avstrijskih cesarjev in Beneške republike, v katere so bili hočeš nočeš vpleteni, upočasnjevali nastanek

novih škofij znotraj svojega ozemlja (ustanovitve ljubljanske škofije leta 1461 – ustanovil jo je cesar Friderik II., papež Pij II. pa jo je naslednje leto potrdil – niso več mogli zaustaviti), vendarle v raznarodovalnem pogledu še zdaleč niso tako pritiskali na slovensko prebivalstvo, kot se je to dogajalo na območju salzburške metropolije, kjer je potekalo načrtno ponemčevanje naših ljudi z vsemi danes znanimi posledicami. Patriarhi so bili zaslužni tudi za zgodnje ustanavljanje župnij in samostanov na slovenskem ozemlju (od 11. stoletja naprej župnij v Posočju, na Vipavskem, pozneje pa tudi na Kranjskem in Spodnjem Štajerskem; leta 1135 je patriarh Peregrin I. (1132–1161) ustanovil cistercijanski samostan v Stični, leta 1238 je patriarh Bertold Andeški (1218–1251) ustanovil samostan dominikank v Velesovem ...).

Vse to, pa še veliko drugega, je botrovalo temu, da je danes na Slovenskem kar 28 cerkva posvečenih mučencema sv. Mohorju in Fortunatu, od leta 1031 glavnima zavetnikoma oglejskega patriarhata, ki sta bila do leta 1962 tudi zavetnika ljubljanske škofije; od omenjenega leta naprej sta to sveta brata Ciril in Metod, prvotna zavetnika pa sta postala drugotna. Mohor in Fortunat naj bi bila doma iz Singidunuma (Beograda). Mučeniške smrti sta umrla leta 304 v Sirmiju (Sremski Mitrovici) ali Cibalah (Vinkovcih). Njune relikvije so prebivalci teh krajev ob vpadih barbarskih ljudstev prenesli v Oglej in shranili v tamkajšnji baziliki, kjer so jih po čudežih, ki so se dogajali na njuno priprošnjo, začeli častiti kot svetnika, prebivalci Ogleja pa ju privzeli za svoja.

Poleg njiju so tu še mučenci iz zgodnjekrščanskega obdobja v Ogleju, h katerim prištevamo Kancija, Kancijana, Kancijanilo in Prota, katerim je na Slovenskem posvečenih 23 cerkva.

Oglej, v katerem naj bi po izročilu prvi oznanjal evangelij že sv. Marko (odtod tudi sklicevanje Ogleja na apostolsko tradicijo pri privzemanju častnega naslova patriarhata), pa je na versko življenje Slovencev vplival ne le kot staro misijonsko središče in izhodišče (poleg njega tudi benediktinski samostan sv. Janeza Krstnika ob Timavi in, po vsej verjetnosti, tudi stara župnijska središča in samostani ob Jadranskem morju znotraj patriarhata), marveč tudi v bogoslužnem pogledu in celo izrazoslovju. Oglej je torej res kraj, kjer si Slovenci lahko marsikaj »ogledamo« na zunaj, predvsem pa navznoter, pri razbiranju svoje pretekle verske, kulturne in narodne podobe.

Zato nas je v soboto, 27. maja, tja pod vodstvom naših škofov vodila predvsem hvaležnost za vsa dobra dela, za plemenito izročilo in dediščino, ki so jo med nami pustili oglejski patriarhi in misijonarji.

To je bilo resnično romanje k »materi mnogih Cerква«, saj so na ozemlju nekdanjega oglejskega patriarhata oziroma iz njega nastale številne škofije in nadškofije v srednjeevropskem prostoru; med drugimi leta 1751, ko je prišlo

Slovenski nasledniki apostolov ob oglejskem oltarju

Foto J. Pavlič

bogoslovcev pred mašo skozi krstilnico v baziliko ter prihajanje romarjev v molitvi, tišini in pesmi po »vii sacri« do bazilike.

To je najlepše izpričala beseda gostitelja – goriškega nadškofa Dina De' Antonija (Oglej danes spada pod goriško nadškofijo), ki je na začetku maše poudaril: »Dobrodošli v skupnem oglejskem domu, kjer niste gostje, marveč domačini, saj v tem prostoru ponovno odkrivате sledove naših skupnih očetov v veri.«

To so potrjevale že prve misli voditelja slovesnega somaševanja ljubljanskega nadškofa in metropolita dr. Franca Rodeta v pridigi: »Naša navzočnost v starodavni oglejski baziliki v tem svetem jubilejnim letu je najprej dejanje hvaležnosti Bogu za neprecenljivi dar vere, ki se je iz tega krščanskega središča skozi stoletja širila med slovenskim narodom, hkrati pa tudi osvežitev našega zgodovinskega spomina, ki naj nas potrdi in utrdi v naši istovetnosti naroda, ki ga je bistveno zaznamovala krščanska kultura.«

Zatem je nadškof Rode podrobneje razčlenil velik pomen oglejske Cerkve, njenih pomembnih mož in njihove vsestranske dejavnosti v cerkveni zgodovini nasploh, prav posebej pa še zgodovini slovenskega naroda. O tem skoraj ni pisnih virov in sledov, so pa drugi, vidni, zaznavni, ki so v večstoletni navzočnosti Ogleja na naših tleh »vtisnili neizbrisni pečat slovenski vernosti«. »Tu je Božji grob, procesija in obred vstajenja na velikonočno jutro, posebne litanije vseh svetnikov, ki jih spet uvajamo. Tu je krščansko izrazoslovje, ki je iz slovenščine prešlo v druge slovanske jezike. Tu so ljudske pobožnosti, kot je molitev rožnega venca in slovesne telovske procesije, še vedno pri srcu slovenskemu človeku. O vplivu Ogleja pričajo celo naša krajevna imena kot so Šmarjeta, Škocjan, Šmartno, Št. Jurij, Šmohor, Sv. Križ in druga, ki spominjajo na imena svetnikov,

do dokončne delitve patriarhata, goriška in videmska nadškofija.

To je bilo pravo romanje »h koreninam naše vere« (lani, 29. maja, nas je podobno romanje vodilo na Chiemsko jezero na Bavarskem), kar je Oglej v resnici za Slovence bil in je in sta to najlepše pokazala sprevod škofov, duhovnikov in

ki jih je posebno častila oglejska Cerkev. Skratka, Oglej je odločilno zaznamoval slovensko krščanstvo in kulturo, ne da bi nas nameraval potučiti.«

Kako je bilo v tem pogledu s strani obeh evangelizatorjev Slovencev – Salzburga in Ogleja, je nadškof Rode že prej povedal v pridigi: »Medtem ko so bile salzburške sufragane škofije dejansko izpostave germanske ekspanzionistične politike, na področju, ki pripada Ogleju, kaj takega ni čutiti. Tako je ozemlje južno od Drave ostalo vse-skozi pretežno slovensko, medtem ko je bila usoda slovenstva severno od Drave bistveno drugačna. Priznajmo danes Ogleju to širino in izrazimo mu hvaležnost za evangelij, ki smo ga od njega prejeli, pa tudi spoštovanje samobitnosti slovenskega naroda.«

Nadškof Rode se je tudi vprašal, kako Slovenci danes živimo tisto dragoceno evangelijsko sporočilo, ki je bilo iz Ogleja zaupano našim daljnim prednikom, in kako ga bomo živeli jutri. Kot so se naši pradedi in prababice nekdanj po božji besedi, prejeti iz Ogleja, odločili za življenje, tako ravnajmo tudi mi, da bomo spremenili sedanjo Slovenijo, v kateri pogrešamo upanja in veselja, v njej pa se širijo strah in brezup, nespoštovanje do spočetega življenja, samomor, nasilje, zasvojenosti vseh vrst. »V tem svetu moramo biti luč, ki sveti vsem v slovenski hiši,« je opozoril nadškof Rode. Luč, kakršna je bil stoletja Slovincem Oglej, bi lahko dejali.

Podobno misel je v pozdravnem nagovoru Slovincem izrekel nadškof Dino De' Antoni, ko je kakšnih tri tisoč slovenskih romarjev povabil, naj bo njihova vrnitev domov »romanje pričevanja«, če je bil že prihod v Oglej »romanje spomina in hrepenenja«. V Oglej so prišli v obrnjeni smeri, kot »so jo prehodili verni evangelijski oznanjevalci, da so dosegli vašo zemljo«, sta jo leta 867 »prehodila Ciril in Metod, tu v Ogleju nekoliko postala in nato nadaljevala pot proti Rimu«.

Sveto leto 2000 nas vabi, da »razglašamo svetu, da je Kristus včeraj, danes in vedno rešitelj sveta«. Kot so to delali misijonarji iz Ogleja, bi lahko nadaljevali nadškofovo povabilo. To razglašanje, oznanjevanje evangelija in živ-

Glej hiša Gospodova, trdno zidana ...

Foto J. Pavlič

ljenje iz njega v družini, na delovnem mestu, v župniji je pomembnejše kot pa sam prihod slovenskih romarjev v Oglej.

Romanje v ta kraj si bomo tisti, ki smo se ga udeležili, zapomnili ne le po teh in drugih opozorilih in povabilih omenjenih nadškofov in drugih škofov (Krambergerja, Piriha), marveč tudi po lepem petju pri maši združenih cerkvenih pevskih zborov iz Mirna pri Gorici in s Kapele (Nova Gorica) pod vodstvom zborovodja Andreja Budina iz Mirna (peli so Tomčevo Slovensko mašo v čast sv. Cirilu in Metodu) ter slovenskih narodnih pesmi po maši v senci baptisterija. Zapomnili si ga bomo tudi po nenavadno prijaznih in uslužnih italijanskih policistih, ki so nas od državne meje naprej na vseh pomembnejših križiščih usmerjali proti Ogleju; pri tem so se poleg njih takoj za mejo izkazali tudi naši zamejski Slovenci. Italijanski obmejni organi tudi niso, kar se je nekoč rado dogajalo, tečnarili pri opravljanju svojih obveznosti ob prestopu državne meje in po nepotrebnem zadrževali romarje v avtobusih. Romanje je torej potekalo gladko, veliko pa je k temu prispevalo tudi lepo vreme, da smo si romarji lahko ogledali in začutili vso lepoto domačega in furlanskega sveta, močne vonjave Mediterana, posebej na »vii sacri«, ki so prihajale od bujnega rastja in visokih dreves vzdolž nje, ter veselje in skrbi zamejskega duhovnika, ko nas je precejšnje število romarjev ob vrnitvi domov obiskalo še Marijino romarsko svetišče Repentabor prav na slovensko-italijanski meji. Mnogi med nami so si podrobneje ogledali prelepe in povedne talne mozaike v oglejski baziliki, se kar niso mogli načuditi tej veličastni romansko-gotski cerkvi, v kateri je iz apside na nas pogledovala upodobljena njena zavetnica Marija Vnebovzeta in v katero je skozi visoka okna lila blaga, razpršena svetloba, primerna srednjeveški veličini in duhovni ubranosti tega izjemnega svetišča. Ustavljali smo se še pri darovih slovenskih škofij, položenih pred oltar, v kripti, pa, seveda, tudi v krstilnici, viru krstne milosti poleg drugih narodov v oglejskem patriarhatu tudi za slovenskega.

O zgodovini Ogleja, njegovih cerkvah in še drugem, kar je prav, da ve vsak Slovenec, prav posebej pa še svetoletni romar iz naših krajev, smo lahko med romanjem ali po njem prebrali v priložnostni brošuri, ki jo je izdala Družina, in s pomočjo katere smo lahko tudi lepo sodelovali pri maši. Pri tej, kot tudi že med potjo do bazilike, smo v posebnih molitvah vseh svetnikov prosili blagoslova tudi evangelista sv. Marka – »očeta naše vere«, Mohorja in Fortunata – »ustanovitelja oglejske Cerkve«, Kancija, Kancijana in Kancijanilo – »mlade zavetnike naših krajev«, oglejske mučence – »zaklade naše vere«, in druge svetnike in svetnice. Z vso dušo in srcem smo čutili, da smo bili na resnično svetih tleh.

Jože Pavlič

DRAGOCENI SLOVENSKI KAMNI V PAPEŽEVI KAPELI

Večina Slovencev, ki je v nedeljo, 14. novembra prisluhnila radijskim ali televizijskim poročilom ali vzela v roke nedeljsko izdajo časopisa, zlepa ni mogla verjeti novici: Slovenski slikar p. Marko Ivan Rupnik je z mozaiki opremil papežovo kapelo v sami apostolski palači v Vatikanu. Že takrat so mediji enodušno zatrjevali, da gre za enkratni dogodek zgodovinskega pomena. Slovenska javnost je slikarju dala priznanje nekaj mesecev kasneje, ko mu je podelila Prešernovo nagrado za leto 2000.

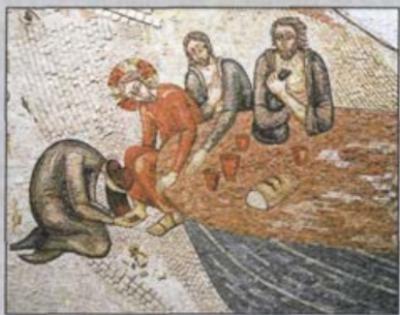
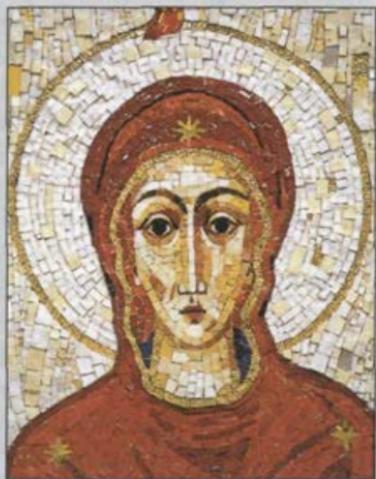
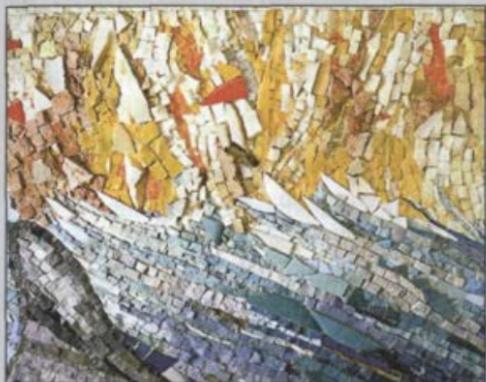
Kako dogodek presega slovenske nacionalne okvire je ob predstavitvi kapele, na tiskovni konferenci 12. novembra, nakazal papežev ceremonier, mons. Marini, ko je dejal, da so v apostolski palači samo tri velike kapele: Sikstinska, ki jo je poslikal Michelangelo in nekateri mojstri 15. stoletja. Druga je Pavlinska, tretja pa kapela Matilde, ki jo je sedanji papež kot velik Marijin častilec imenoval Redemptoris Mater (Odrešenikova Mati) in pred Rupnikovim posegom ni imela prave umetniške opreme. Kapela pa po sedanjem papežu že dobiva naziv Karolina, Karolinska.

Upravičeno se lahko vprašamo, kako to, da je papež tako pomembno in odgovorno nalogo zaupal prav slikarju p. Marku Rupniku, rojenemu leta 1954 v župniji Črni vrh nad Idrijo, profesorju na papeški univerzi Gregoriana in na Papeškem vzhodnem inštitutu v Rimu, voditelju Centra Aletti, predavatelju in avtorju več teoloških knjig, ki se močno navdihujejo v vzhodni duhovnosti.¹ Pred študijem teologije je leta 1981 diplomiral na likovni akademiji v Rimu. Ko pa je v okviru centra ustanovil šolo za duhovno umetnost, je po nekaj osebnih stikih postal na njegovo delo pozoren tudi sedanji papež.² Sveti oče je namreč že dolgo iskal ustrezno umetniško rešitev za kapelo Odrešenikova Mati, ki naj bi po njegovem mnenju postala sakralni prostor, izražajoč Cerkev, ki diha z dvema deloma pljuč, vzhodnim in zahodnim. Ne preseneča, da je papež sprejel umetniško vizijo kapele, ki sta jo izdelala jezuitska patra Rupnik in Špidlik, saj sta oba poznavalca tudi vzhodne teologije in duhovnosti. Sicer pa naj o tem, kako ga je papež izbral, da poslika kapelo, spregovori umetnik sam: »Začelo se je pravzaprav 23. januarja 1996. Takrat je papež povabil na kosilo nekatere iz centra Aletti. Želel se nam je zahvaliti za tečaj o pravoslavni teologiji, ki smo ga imeli zanj. Šlo je za več srečanj, ko smo mu dobro uro govorili o pravoslavni teologiji ter se potem z njim zadržali pri kosilu.«³ Papežu strokovnjaki z različnih področij teologije poročajo o novostih in p. Marko je s svojimi sodelavci iz Centra Aletti govoril papežu o vzhodni teologiji. Ome-

Pater Marko Rupnik, pogled v kapelo in detajli mozaika.

Foto AMENDOLA

njeni center pa povezuje s svetim očetom tudi češki pater Tomaš Špidlik, ki je imel zanj duhovne vaje v postnem času leta 1995. Znamenje papeževe povezanosti je bila tudi njegova poteza, da je sam blagoslovil center in v nagovoru poudaril pomen, ki ga ima to središče pri srečevanju Vzhoda in Zahoda.

Zaradi vseh teh stikov je p. Marko napisal papežu čestitko za božič leta 1995. Takole se pa se spominja odmevov nanjo: »Napisal sem mu, da smo v centru odprli atelje duhovne umetnosti. Pri omenjenem kosilu mi papež reče: ›Za božič ste mi pisali, da ste odprli atelje. Kaj pa delate tam?‹ Vprašanje me je nemalo presenetilo. Prvič zato, da je voščilo prebral, drugič, da si je med množico voščil zapomnil vsebino. Razložil sem mu naše delo. Nato se obrne k msgr. Stanislavu Dziwiszu, svojemu osebnemu tajniku, in reče: ›Stopi s patrom Rupnikom v kapelo, mogoče bi on s svojim ateljejem našel rešitev.‹ Ko prideva vanjo, mi tajnik reče: ›Že več umetnikov je iskalo rešitve za kapelo Matilda, a z nobeno ni bil papež zadovoljen. Želi si namreč tak prostor, ki bo dajal občutek cerkve, kapele, skratka svetega prostora. Naredite svoj načrt, a hitro. Že drugi teden mi prinesite svoj predlog.‹ S patrom Špidlikom sva se brž začela pogovarjati, kajti morala sva hiteti. Osnovna duhovno-teološka zamisel poslikave je pravzaprav Špidlikova. Moj predlog so pregledale različne papeške komisije od teoloških, liturgičnih do umetniških. Tudi papež sam jih je odobril in mi rekel: ›Želim, da bi to bila kapela, ki bi s svojo umetniško govorico izrazila Cerkev, ki diha z dvema deloma pljuč, vzhodnim in zahodnim.‹«

Sveti oče je želel, da bi bila kapela v tehniki mozaika, kar je ustrezalo tudi slikarju, ki pa je izdelavo prve stene zaupal ruskemu umetniku. »Prav zaradi ideje, da bi kapela predstavljala razmerje vzhodnega in zahodnega krščanstva, sem k sodelovanju povabil svetovno znanega strokovnjaka iz Rusije, ki je izdelal glavno steno, novi Jeruzalem. Ko je on končal svoje delo, sem začel z izdelavo stene učlovečenja Besede. Najprej sem izdelal obličje Kristusa pri krstu,« se spominja začetnih del slikar Rupnik. In prav ta obraz je prišel na naslovnico italijanske izdaje knjige *Obraz vseh obrazov*, kjer so prikazani Kristusovi obrazi v zgodovini. Čeprav je površina kapele ogromna (nad 600 kvadratnih metrov), je slikar Rupnik sam lastnoročno okrasil velik del površin. Svoje delo pa je zasnoval tako, da je delal s skupino sodelavcev, med katerimi sta bila tudi dva Slovenca: Barbara Ravnikar, inženirka tehnologije iz Ljubljane – končala je tudi šolo mozaika v Spilimbergu in je velika ljubiteljica mozaika – ter jezuitski sholastik Jožko Zajec, ki je pomagal pri dobavi raznovrstnih materialov in jih tudi vestno pripravljaj. Ekipo štirih asistentov je sestavljala zelo različna, mednarodna družba. Poleg omenjene Slovenke še arhitekt Amirani Bakuradze iz Gruzije, sestra Manuela Viezzoli, in akademska slikarka Valerija Stojakovik. Pred ekipo je bilo ogromno delo, ki mu je umetniš-

ka poslikava dajala še večji napor. P. Rupnik tega ne skriva: »Delali smo po deset ur na dan. Tudi v vročini, ki je v Rimu julija, avgusta in septembra kar precejšnja, takrat tudi po dvanajst ur. S seboj smo si prinesli hrano in jo pogreli v mikrovalovni pečici. Jedli smo kar med kamni in lepili, malto in odri.« Ob enem pa opozarja na prijetno plat tega dela: »Izrednega pomena se mi zdi stil življenja, ki ga je v tistem obdobju živela ekipa. Vsi asistenti so živeli v našem centru, kjer gre sploh za izreden poudarek na medsebojnih odnosih. Življenje in resnica se pretakata in komunicirata v ljubezni, v srečavanjih in prijateljstvu. Skupno življenje je realizem, ker ljubezen ni nekaj idealističnega, ampak je odrešenjska pot človeka, kjer se zraščajo veselje, obedi, molitev, solze, žulji. Največjo pozornost posvečamo sožitju miselnosti. Zato sem hvaležen asistentom, kajti če danes ocenjujejo te stene kot izredno žive, je to samo zato, ker so bile ustvarjene iz življenja.«

Brez dvoma je p. Rupnik s poslikavo kapele Redemptoris Mater odprl novo poglavje v sakralni umetnosti, saj je v svojem ogromnem delu naredil ne le sintezo med Vzhodom in Zahodom, ampak tudi med tradicijo in sodobnostjo. »Zdi se mi, da je na koncu drugega tisočletja glavno vprašanje umetnosti, toliko bolj pa še tako imenovane sakralne umetnosti, življenje. Kajti če je umetnost živa, potem lahko prebujajo življenje in mu služi. Pri sakralni umetnosti gre v bistvu za to, da umetnost ne potrjuje le kateregakoli življenja, ampak da vzpodbuja, usmerja in krepi duhovno življenje. Zato je pravi izraz za sakralno umetnost verjetno liturgična umetnost, ker le v bogoslužju (npr. pri maši) živimo in doživljamo, kako se naše življenje v Kristusu zrašča z Božjim in kako se v moči Svetega duha posvečuje človekovo delo, miselnost, kultura in življenje sploh. Iz krščanskega izročila vidimo, da je verjetno najbolj popolna liturgična umetnost v vzhodnih Cerkvah, ki so nedvomno v zadregi prav glede inkulturacije, dialoga s kulturami, kar je bila sicer nekoč njihova glavna značilnost in bogastvo. Zahodna Cerkev pa je v zadnjih stoletjih svojega razvoja vložila ogromno energij v vedno nove razlage bogastev naše vere, v iskanje novih izrazov in govoric, da bi v vsaki dobi uspela nagovoriti človeka. Zato sem pri mozaiku vzel osnovno strukturo iz ikonografije in s tem mi je bila dana možnost dogmatično teološke globine, z druge strani pa sem likovno in izrazno skušal uporabiti velike dosežke avantgard tega stoletja. Po pravici povedano se v to smer trudim že skoraj dvajset let,« poudarja slikar. Tudi zato ne presenečajo besede enega od razlagalcev kapele, velikega pravoslavnega teologa Olivierja Clementa, ki je zapisal, da vidi kapelo kot neko prerokbo, kjer Vzhod ponudi najboljše kar ima: svoje teološko dogmatično izročilo, ohranjeno v liturgični govorici, za katero je značilna vesoljnost, Zahod pa tudi spet najboljše, kar ima, drznost spraševanja, dinamiko ustvarjalnosti in pogum za

novu. Tako se Vzhod odpre novostim in dinamiki, Zahod pa se pusti oploditi z globino in smislom.

Okrasiti tako velike površine z mozaiki ni majhna stvar, tudi ko jo gledamo z vidika izbire kamnov. Za kvadratni meter mozaika je bilo potrebnih približno štiri do pet tisoč kamenčkov, različnih velikosti in reliefnosti, ki so bili vsi ročno nasekani. Za Slovence bodo dragoceni trije kamni, položeni pod noge treh sodobnih mučencev. Tudi pri tej izbiri se pozna umetnikova povezanost z življenjem in njegovo stalno soočanje s problemi človeka. Takole jo utemeljuje: »Mozaik sem spustil po stenah do tal povsem namerno, ker sem želel pomagati tistim, ki bodo tu imeli bogoslužje, doživeti eno pomembnih resnic našega življenja: smrt ne prekine medosebnih razmerij, nasprotno, pri svetih ti odnosi postanejo še izrazitejši in vesoljni. V kapeli se počutimo, da smo v družbi svetih očakov, prerokov in svetnikov do današnjih dni. Važno je imeti nekaj prijateljev med svetniki. Še posebej pa se mi zdi to pomembno za naš čas, čas nove evangelizacije, razkristjanjene Evrope, važna prisotnost mučencev. Ne pozabimo, da ima dvajseto stoletje več mučencev kot prva tri stoletja skupaj. Mučenci so tisto svetlo življenje, ki ga ne uspejo mogoče besedno izraziti in besedno razložiti, ampak je tako absolutno resnično, da ga lahko do konca izpričajo. Oni praktično govorijo: ker imamo Svetega Duha, se pravi, božje življenje, lahko darujemo telesno življenje. Pod nogami mučencev tega stoletja sem položil tri kamne, ki smo jih prinesli iz moje rojstne vasi, Zadloga, s »samotnega« groba treh mladih deklet, ki so jih ubili leta 1944, potem ko so prestale nekaj tednov moralnega in fizičnega mučenja. Dve od treh sta bili sestre, teti našega sholastika Jožka Zajca, asistenta pri mozaikih.⁴ Že kot otroku so mi starši pripovedovali o teh sestrah kot o resničnih mučenkah, ki sta bili ubiti samo zaradi vere in poštenosti. Pri njiju gre za popolno odsotnost politične dejavnosti. Sta čista žrtev obsedenosti ljudi, znorelih od ideologij. Njun oče ni nikoli govoril svojim otrokom, kdo je odpeljal njihovi sestri in kdo ju je ubil, čeprav je vse to vedel. Zato so otroci zrasli brez napetosti zla v sebi, brez sumničnej in sovraštva. To je zame eden svetlejših likov krščanstva v tem stoletju, kajti bolečino, krivico in zlo je v svoji veri z ljubeznijo prežgal do tal. To je primer sprave.«

Ob tem je zanimiv tudi dogodek, povezan s papeževim obiskom kapele. Ko mu je umetnik razlagal kapelo in konkretne rešitve, mu je povedal tudi zgodbo o očetu ubitih hčera, ki je v moči krščanske vere premagal sovraštvo in zlo ter z ljubeznijo, ki črpa moč v Kristusu, celil rane sovraštva. In tedaj je papež vprašal: »Pa je kje to zapisano? Zgled tega očeta? Morali bi to zapisati!« Naj bo tudi na tem mestu uresničena želja svetega očeta, da zapišemo zgodbo o tem možu pogumne vere in dejavne krščanske ljubezni.

Ko sem obiskal poslikano kapelo, se mi je zgodilo podobno kot Rusom, ko so izbirali vero. Takrat so se – tako Vladimirska legenda – odločili za vzhodno krščanstvo, ker ob čudovitem bogoslužju v krasni cerkvi niso več vedeli, ali so na zemlji ali so v nebesih. Šele po tem »estetskem šoku« sem se lahko posvetil bogatemu teološkemu razmišljanju, ustvarjenemu s poezijo kamna. Dotaknila sta se me predvsem dva ženska lika. Prvi je povezan s prizorom, ko se Jezus, Božji sin tako poniža, da je z grešniki in pusti, da mu grešna žena umiva noge. Tej ženi ne vidimo obraza. Predstavlja ljudi vseh časov, ki so jim uničili pravi obraz, a prav ti ljudje brez lastnega obličja in dostojanstva, dobivajo v Kristusu svojega zaščitnika in tolažnika, nekoga, ki jih razume in ljubi. Na drugi strani pa Kristus sam umiva noge Petru in je tako podoba vseh, ki služijo v ljubezni in razodeva njihovo obličje. Podobno me je pretresla upodobitev mučenke Edith Stein. Slikarju je ta svetnica s svojim odločnim značajem postala izredno blizu v letih ustvarjanja mozaikov. Veliko časa je porabil za proučevanje njenega življenja in njenih spisov – nenazadnje je napisala nekaj razprav in bila pred vstopom v samostan obetavna filozofinja –, da bi jo čim bolj verodostojno upodobil. Dal ji je mesto na desni strani kapele, na steni, kjer je prikazal, kako Sveti duh prihaja na človeštvo in se vrača k Bogu v obliki zakonske ljubezni, v obliki ljubezni do bližnjega, v obliki mučeništva in v obliki kontemplacije (meniškega življenja). Svojo odločitev slikar takole utemeljuje: »Upodobil sem jo, ko kleči pred gorečim grmom in z levo roko boža plamene. Goreči grm je sam po sebi simbol meništva, ker je simbol zrenja Boga, ker je Edith Judinja in je Bog govoril Judom v gorečem grmu, sem v ta grm vstavil še bodečo žico, ki spominja na plamen taborišča. To pomeni, da je poistovetila plamen gorečega grma, v katerem je Bog spregovoril Mojzesu, in plamen Auschwitzta, v katerem je Bog dokončno spregovoril Edith. Zato Edith nežno poboža plamen. Želel sem pokazati, da je resnična inteligenca tista, ki v zlu odkrije Dobro, Boga.«

Vedno znova sem bil presenečen, na koliko načinov smo Slovenci povezani s papeževo kapelo Odrešenikove matere. Naddurje župnijske cerkve v Kamnjah na Vipavskem, od koder sem doma, krasi mozaik Kristusa, Dobrega pastirja. S pomočjo rodne sestre Pavle ga je izdelala domačinka, redovnica s. Darinka Bajec. Ko sem ji navdušen pripovedoval o delu p. Rupnika v papeževi kapeli, mi je vesela dejala: »In med asistentkami je tudi Barbara Ravnik. Prve korake v tehniki mozaika sva naredili skupaj, pravzaprav se je navdušila zanj, ko sva jih skupaj izdelovali. Po teh prvih izkušnjah se je šolala tudi drugje. Morda je bilo to delo Previdnosti, da je bila takrat pri nas ...« Sam pa sem čedalje bolj prepričan, da je vse ogromno delo v papeževi kapeli delo Previdnosti ...

Božo Rustja

¹ Tu naštevam samo naslove knjig in tista dela, ki so prevedena v slovenščino. Teologija, pogled na človeka in stvarstvo, ki se kaže v teh knjigah, je namreč izražena tudi v poslikavi kapele Odrašenikova Mati.

Najprej je tu knjiga Umetnost – spomin skupnosti (L'arte memoria della comunione, Rim 1994), ter knjiga Reči človek (Dire l'uomo, Rim 1996), nekakšna sinteza Rupnikove misli. Tema dvema stojijo ob strani štiri manjša, a nič manj zgovorna dela: V plamenih gorečega grma s podnaslovom Uvod v duhovno življenje, Ljubljana 1995, (Nel fuoco del roseto ardente); Od izkušnje do modrosti (Dall'esperienza alla sapienza, Rim 1996) ter dve knjigi, razlagi, ki sta namenjeni duhovnemu branju Svetega pisma. Prva je duhovno branje – lectio divina – prilike o usmiljenem očetu ali izgubljenem sinu, vzete iz Lukovega evangelija (Lk 15,11–32; Gli si getto al collo, Rim 1997), katere prevod imamo v slovenskem prevodu z naslovom Vrgel se mu je v objem (Ognjišče, Koper 1999), druga pa o egiptovskem Jožefu (1 Mz 37, 2 – 45,15; Cerco i miei fratelli, Rim 1998) v slovenskem prevodu Brate iščem (Ognjišče, Koper 2000).

Skupaj s svojim učiteljem in sodelavcem Tomašem Špidlikom je izdal dve knjigi Beseda in podoba (Parola e immagine, 1995) in Pripoved podobe (Narrativa dell'immagine, 1996) ter prispeval več prispevkov za razne zbornike, med njimi tudi slovenska predavanja na teološkem tečaju.

Naj omenim še dve njegovi daljši pridigi, objavljeni v slovenskem prevodu knjige Božične pridige, (Koper 1998). Več Rupnikovih knjig je prevedenih v ruščino, ukrajinščino, češčino, slovaščino, hrvaščino, poljščino, litvanščino, romunščino, španščino, francoščino in morda še v kateri drug jezik. V pripravi je slovenski prevod Rupnikovega temeljnega dela, knjige Reči človek.

² Strnjen Rupnikov življenjepis lahko dobimo ob koncu knjige Marko Ivan Rupnik, Vrgel se mu je v objem, Ognjišče, Koper 1999, 79–84.

³ Slikarjevi navedki v tem sestavku so vzeti iz pogovora, ki ga je z Rupnikom imel Božo Rustja (Zame je bila velika milost opremljati kapelo za papeža), objavljen pa je v knjigi: Marko Ivan Rupnik, Brate iščem, Ognjišče, Koper 2000, 113–126.

⁴ Zanimivo, da Jožko Zajec ni edini duhovni poklic iz družine teh dveh sester. Poleg nečakov in sestre redovnice je tudi brat ubitih sester duhovnik: msgr. Silvester Čuk. Da so te poklice ljudje imeli za sad »mučeniške krvi«, priča tudi priložnostna pesem ob Silvestrovi novi maši leta 1964, ki pravi, da je bratov poklic »sad daritve sestic dveh«.

V velikem zboru sem oznanjal odrešenje; glej, svojih ustnic ne zadržujem, Gospod, ti sam veš.

Tvojega odrešenja nisem skrival v srcu, govoril sem o tvoji zvestobi in rešitvi.

Nisem prikrival tvoje dobrote in zvestobe pred velikim zborom.

Ps 40,10–11

ZADNJI DNEVI MOHORJEVE V CELJU

Pisalo se je leto 1936, ko sem bil sprejet kot stavski vajenec v Mohorjevo tiskarno v Celju. Tedaj je bil ravnatelj dr. Fran Kotnik, tehnični vodja pa Fran Milavec. Uprava je bila skromno zasedena: knjigovodja je bil Ivan Vodušek, pisarniški uradnik Ciril Debeljak in tajnica Ančka Mikeln in še uradnica Gizela Vodušek Tako je vodstvo in uprava bilo le v dveh prostorih v pritličju. Tam je bila tudi sejna soba in arhivska zbirka Mohorjeve družbe. V dvoriščni stavbi v pritličju je bilo veliko skladišče knjig in potrebščin za potrebe tiskarne, vodil ga je prizadevni Mirko (Fric) Mikeln. V novo dozidanem delu pa je bila sodobna enonadstropna stavba, zgrajena za potrebe tiskarne in desno v pritličju še knjigoveznica, ki jo je vodil mojster Alojz Terček. V pritličju nove stavbe so ropotali tiskarski stroji, ta del je vodil nadstrojnik Emmerik Schuh, kot strojniki pa so delali Jože Jurač, Stane Kováč in Bogo Kotnik. V prvem nadstropju je bila stavnica z dvema stavnima strojema in veliko stavčne opreme. Vodil jo je faktor Jože Samsa, pred njim pa nekaj časa faktor Jože Kroflič. Za stavnimi stroji so delali Franc Podgoršek, Jože Kroflič in Peter Kusterle. Stavci pa so bili: Drago Barle, Marijan Herman, Blažej in Prelog. Kmalu so se jim pridružili še Janez Kleč, Mirko Zupančič, Riko Presinger, Margetič in Franjo Maver.

Omeniti velja, da je tedaj delalo v Mohorjevi v Celju še dosti ljudi, ki so s tiskarno bežali iz Celovca na Prevalje in potem prišli leta 1927 v Celje. Predvsem so to bili pomožni delavci Polde Prevovnik, Jože Lakovnik in Tonček Voršič. Med črnimi umetniki pa so bili Korošci: Kusterle, Jurač, Kotnik in Blažej, med knjigovezi pa jih je bilo celo več, na čelu njih pa mojster Terček. Naj omenim, da so bili naši knjigovezi pravi umetniki svoje stroke. Kako razkošno so opremljali nekatere knjige, predvsem pa molitvenike, tem so pogosto namenili odlično narejeno pozlato vidnih delov.

Mohorjeva tiskarna je bila za tiste čase dokaj sodobna in dobro opremljena. Veliko bogastvo je bila obilica klišejev in vinjet, vse prineseno še iz Celovca. Stavčni material so nenehno posodabljali, tako je tiskarna poleg velikega števila knjig tiskala tudi zahtevne poslovne tiskovine.

Če smemo ponoviti Finžgarjeve misli, ko je bil urednik družbe, da je Mohorjeva učila Slovence brati in peti, moramo hkrati poudariti, da je poskrbela

Ravnatelj dr. Fran Kotnik (peti z leve) med delavci tiskarniške strojnice. Prvi z leve stoji Bogo Kotnik, drugi je Stane Kovač, tretji Jože Jurač in četrti Emmerik Schuh. Slika je iz leta 1936.

za niz znanstvenih knjig vseh zvrsti že od prve slovenske pravniške knjige dr. Ivana Tavčarja pa tja do Ušeničnika, Gosarja, Vebra, Sovreta, skratka, še dela brez števila drugih vidnih slovenskih piscev in znanstvenikov. Tudi prve slovenske pesmarice so zagledale dan v Mohorjevi tiskarni, zato smo imeli v naši stavnici še vedno notno stavčno gradivo, pa tudi hebrejske in grške pismenke, da ne omenjam posebej še gotice. Tudi ruske črke, pa seveda srbska cirilica so bile v naši stavnici.

Vsa moja leta v Mohorjevi tiskarni so bila lepa, plodna in eno samo doživetje. Delo z vidnimi možmi naše literature in znanosti je bilo pravo doživetje, hkrati pa šola za življenje. Delali smo v znamenju zvestobe do delodajalca in iz veselja do poklica.

Že leta 1939 so se pričele naše vrste krčiti zaradi pogostih vpoklicev v vojsko. V zraku je visela vojna grožnja! V drugi polovici leta 1940 je bila stavnica domala prazna. Le tu in tam je še kdo staval. Tako je odpadlo veliko dela na nas, ki smo še ostali. Tako je naneslo, da sem predčasno moral opravljati zahtevna dela, kar me je sicer veselilo, pa tudi skrbelo. Nekako ponosen sem bil, da to zmorem. Spominjam se, kako je vodja stavnice sredi leta 1940 naročil, da bom lomil (metiral) Mladiko. Za to delo sem se skrbno pripravil, tako je

lomljenje z urednikom dr. Jožetom Pogačnikom potekalo dokaj hitro in uspešno. Tako je potem tudi nanese, da sva skupaj pripravila še zadnjo številko te odlične družinske revije malo pred prihodom Nemcev v Celje in sploh zadnjo tega imena.

Naslednji dan po vkorakanju Nemcev v Celje (aprila 1941) so prišli zasedbeni uradniki prevzemati tiskar-

no. Hudo se jim je mudilo, saj je tiste čase pomenila tiskarna poglavitni člen v poteku obveščanja javnosti. Z njimi so prišli trije Celjani, okrašeni z nacističnimi obveznicami na desnem rokavu, bili so neke vrste »poročevalci« in tolmači. Toda v tiskarni smo imeli glavnega zaupnika in ovaduha novih mogotcev – nadstrojnika Schuha. Očitno je bilo že vse vnaprej pripravljeno. Mohorjevo tiskarno je prevzel komisar (vodja) Helmut Haupt, doma iz Leipziga. Gotovo je bil nacist, toda deloval je pošteno in ljudje so ga spoštovali.

Takoj so sklicali stavce in naročili dosledno uničenje srbskih in ruskih pismenk, hkrati pa smo morali razdejati Zvezno tiskarno (nekdanjo tiskarno Hribarja in pozneje Mihaela Vošnjaka oziroma Zveze slovenskih posojilnic v Celju). Delo je nadziral sam nadstrojnik Schuch. Kar je bilo še novega stavčnega materiala, smo prenesli v Mohorjevo, ki se je že imenovala Cillier Zeitung, drugo pa smo metali v odpadni svinec. Ko smo se opoldne tretjega dne vračali s tega mučnega dela, so bile na dvorišču že zmetane knjige iz naših skladišč. Grozno je bilo videti lepe slovenske knjige, ki bodo v Radečah uničene. Številni tovornjaki so prevažali mohorjanske knjige na zadnjo pot ... Nekega dne so praznili tudi knjigovoznico, kjer so pripravljali vezavo Sovretove knjige Stari Grki, prava lepota tiskarske umetnosti in veličina znanstvenega uma. Ob ugodnem času sem izmaknil kompletne pole in jih odnesel domov. Tako sem storil tudi z rokopisom Breznikove nemške vadnice, ki sem jo zadnjo stavil. Videl sem namreč, da nasilneži mečejo vse rokopise na kup za v papirnico. Kup je bil vsak dan velik, hudo nam je bilo gledati čudovite knjige z zlato ob-

Mohorjeva tiskarna. Ime: *Vidanie* Izplačilni dan *8. IV. 41.*

	Znesek		Znesek		Opomba
	din	p	din	p	
Zasluzek:					
Tedenska plača					
Draginjska doklada					
Čez čas ur po din					
Odbitki: Skupaj			570	-	
Za odsotnost					
Bojniška blagajna			28	75	
Uslužbenski davek			18	-	
Bednostni fond do			5	-	
Državni doprinos					
Narodno-obrambni fond					
Skupni odbitki			49	75	
Čisto izplačilo			520	25	

Plačilni list Mohorjeve tiskarne iz leta 1941

Fran Milavec, tehnični vodja tiskarne, slikan na letnem izletu Mohorjeve tiskarne leta 1937, poleg njega je videti Cirila Debeljaka, uradnika uprave tiskarne

povsem enaka. V Radečah je delal papirniški mojster Petelinšek, ki je bil zaveden Slovenec in je množico knjig na lastno tveganje rešil in skril. To v tistih časih ni bilo lahko. Po vojni je naš skladiščnik Mikeln našel pot k Petelinšku in v nahrbtniku prinašal zanimive knjige nazaj v Celje. Pa tudi z drugimi prevozi so se vračale knjige in skladiščile v nekdanji knjigarni Domovina (zraven gostilne Branibor v Celju). Temu je pripisati, da se je kar nekaj Sovretovih »Starih Grkov« in drugih dragocenih knjig rešilo. Moje pole Sovreta so dobile po naključju izvorne platnice. Ko sem leta 1952 predal dr. Kotniku rokopis Breznikove vadnice, mi je podaril platnice, tako sem z velikim veseljem dobil izvorno knjigo velike kulturne vrednosti.

Mohorjeva tiskarna je zaprla svoja vrata prve dni okupacije in nemškega nasilja nad našo kulturo. Žal jih nikoli več ni odprla za svobodno tiskanje mohorjevih knjig. Če je s pomočjo vojakov Majstrove armade uspela leta 1919 pobeigniti Nemcem v Celovcu, jo je usoda uničenja doletela v Celju leta 1941.

Ostala pa je zgodovina in resnica o njej in njeni veliki narodni, buditeljski in kulturni vlogi za prosvetljenje slovenskega naroda.

Aleksander Videčnik

rezo na poti v uničenje in sploh smo ob tem občutili gnev, saj je šlo za naše delo oziroma delo naših marljivih prednikov v Celovcu in na Prevaljah.

Previdno sem se zanimal za arhiv, videl sem namreč, da to gradivo skrbno zlagajo v zaboje, tako tudi arhivske izvode knjig. Nek znani šofer mi je povedal, da vozijo ta del na železniško postajo. Torej bi moralo vse to še kje obstajati, saj so Nemci bili poznani po skrbnem ravnanju z arhivi. Mimogrede, kot mi je povedala po vojni Ančka Mikeln, so dve zlati knjigi ustanoviteljev Mohorjeve družbe uničili šele po letu 1945, seveda ne Nemci.

Vso to uničevanje je trajalo kak teden dni. Med tem se je že tiskala naklada nemškega časopisa Cillier Zeitung. Tiskarna se je tudi imenovala tako, pozneje pa Südost – Druck.

Usoda zavrženih knjig pa le ni bila

SLOMŠKOV DAR SLOVENCEM

DRUŽBA SV. MOHORJA

Naglo se približuje 150-letnica velikega daru slovenskega škofa, blažene- ga Antona Martina Slomška, to je ustanovitve prve slovenske knjižne založbe Družbe sv. Mohorja. Naslednje 2002. leto bo jubilejno – 150 let mohorjev- ke med slovenskim narodom. V tem obdobju je slovenski narod doživel vojne in politične viharje, ki so usodno vplivali na narodno telo. Razdeljeno je bilo med različne države in ideologije in končno je velik del Slovencev pred desetimi leti dočakal stoletni sen – svobodno samostojno državo Slovenijo. Mohorjev- ke so, hvala Bogu, preživele vse viharje in so še danes temelj duhovne in nar- odne omike vseh Slovencev doma in po svetu.

Žal pa viharji vojn in družbenih sprememb niso mirno obšli našo najsta- rejšo in najdragocenejšo knjižno založbo.

Pri ustanovitvi Mohorjeve družbe je imel blaženi škof Anton Martin Slomšek cilj ustanoviti **eno** izdajateljsko ustanovo, žal pa imamo danes kar tri Mohorjeve družbe. Ob koncu prve svetovne vojne je bil slovenski narod raz- deljen med tri države: Jugoslavijo (večinski del), Italijo in Avstrijo, druga sve- totna vojna pa je večinski del Slovencev pahnila v komunistični blok. Posle- dica obeh je bila ustanovitev še dveh sestrskih Mohorjevih družb. Za Slovence, živeče v Avstriji v Celovcu, in za Slovence, živeče v Italiji v Gorici.

Osamosvojitve Slovencev in ustanovitev samostojne, mednarodno pravno priznane Slovenije sta bila povod, da sem pričel intezivno razmišljati o tej dragoceni Slomškovi zapuščini, ki so jo viharji časa razdelili na tri dele. Padeč komunizma in realno bližajoča se vključitev Slovenije v Evropsko skupnost pomenita, da bomo v bližnji prihodnosti vsi Slovenci ponovno združeni in s tem bodo odpadli tudi vsi razlogi za obstoj treh Mohorjevih družb v enotnem slovenskem narodnem telesu. Popolnoma razumljivo je, da je razdeljenost Slovencev v različne države in ideološke sisteme upravičeno terjala prilago-jeno organiziranost Mohorjeve družbe posameznim delom, kjer so mohorjev- ke še naprej opravljale svojo zgodovinsko nalogo – širjenje duhovne in narod- ne omike med Slovenci.

V septembru 1999 je papež Janez Pavel II. na svojem drugem pastoralnem obisku v Sloveniji slovesno proglasil za blaženega slovenskega božjega slu- žabnika in narodnega buditelja škofa Antona Martina Slomška. Slovenci mo- ramo biti na to še prav posebno zahvalni in ponosni za vse prejete njegove da- rove. Svojo hvaležnost bomo najbolj pokazali s tem, da bomo nadaljevali in negovali njegovo delo. Pri tem mislim v prvi vrsti na Družbo sv. Mohorja,

ustanovljeno skoraj pred 150 leti. Najlepšo in največjo hvaležnost blaženemu Antonu Martinu Slomšku bi predstavljala ponovna združitev vseh treh Mohorjevih družb v enotno družbo pod prvotnim imenom Družba sv. Mohorja.

Želja je lepa in enostavna, njeno uresničenje pa bo vsekakor naporno. Zgodovinske izkušnje nas uče, da so delitve več ali manj hitro izvedljive, da pa so ponovni združitvi postavljene skoraj nepremagljive ovire. Lep dokaz za to je zgodovinsko pogojena razdeljenost kristjanov. Ekumenski duh pa le počasi napreduje in še veliko časa bo preteklo, da bomo vsi kristjani ponovno združeni v eno enotno čredo.

Od razdeljivite Mohorjeve družbe na tri sestrskeske družbe še ni preteklo toliko časa, da bi to bila lahko velika ovira združitve. Veliko je še živih udov vseh treh mohorjevsk, ki so bili še udje enotne družbe.

Popolnoma je razumljivo, da združitev ni mogoča čez noč! Blaženemu Antonu Martinu Slomšku pa bi vsi Slovenci, posebno pa še Mohorjani, dali najlepšo zahvalo ob 150-letnici mohorjevsk z resno pristopitvijo k združitvi vseh treh Mohorjevih družb v enotno družbo. Prvi korak v postopku združevanja lahko predstavlja ustanovitev Mohorjeve družbe s tremi podružnicami: Celje, Celovec in Gorica, potem poenotenje v nekaj letih ne bi bilo več težko. Imeti moramo pred očmi dejstvo, da je v slogi moč. Vsaka še tako utemeljena delitev to slogu načinja in počasi pokoplje še tako enotno skupnost. Slovenski narod je že bil zgodovinsko dovolj razdeljen, tako geografsko kot tudi ideološko-politično, zakaj bi moral še naprej biti razdeljen pri ohranjanju Slomškove dediščine – Mohorjeve družbe?

Že kmalu po osamosvojitvi Slovenije so razmišljali o tem. Prvi korak naj bi bila ena skupna knjiga v letni zbirki mohorjevsk pri vseh družbah. O tem problemu sem že pisal Mohorjevi družbi davnega leta 1993, veliko sem razpravljaj s pokojnim celjskim opatom g. Friderikom Kolškom, pisal sem tudi predsednikoma Mohorjeve družbe v Ljubljani g. dr. Ivanu Štuhec in g. Jožetu Planinšku. Slednji je pohvalil mojo vztrajnost in mi tudi priporočil, da to svojo zamisel objavim v koledarjih za leto 2001 vseh treh Mohorjevih družb. Za to idejo sem mu izredno hvaležen.

Naj zaključim svojo misel z iskreno željo: Priporočimo se blaženemu škofu Antonu Martinu Slomšku, naj pri Vsemogočnemu izprosi milost, da vodstvu slovenskih mohorjanov podeli moč in pogum, da v njegovo čast ob 150-letnici Družbe sv. Mohorja, vse mohorjane združi pod eno streho in pod prvotnim imenom: DRUŽBA SV. MOHORJA.

Janez Lampret

O MOHORJANIH V BOSNI IN HERCEGOVINI V LETIH 1882–1940

Že nekaj časa so predmet mojega zanimanja udje Družbe sv. Mohorja tako v matični Sloveniji, kot v zamejstvu in v izseljenstvu. O tem sem objavil več razprav in člankov, od teh dva v predlanskem in lanskem Mohorjevem koledarju. Tokrat predstavljam nekatere najvidnejše Mohorjane v Bosni in Hercegovini brez običajnega kratkega uvoda o pomenu te nadvse zaslužne slovenske ljudske založbe, ki si ga lahko preberete v omenjenih prejšnjih koledarjih. Pričujoči prispevek je povzetek veliko obsežnejše študije o okoli 1200 udih Družbe sv. Mohorja v obdobju od 1882 do 1940. Zbral sem jih po letnih poročilih v Koledarjih družbe sv. Mohorja ter predstavil v tabelah po posameznih bosansko-hercegovskih krajih, kjer se pojavljajo, z navedbo njihovih poklicev ter pregledom števila in kategorij članstva. Na ta način je seveda zajet samo del vseh Slovencev v Bosni in Hercegovini, vendar pa ob pregledu krajev, kjer se pojavljajo in številčnosti ter časovnem obdobju pojavljanja Mohorjanov v njih lahko v precejšnji meri sklepamo na zemljepisno razširjenost in številčnost Slovencev v Bosni in Hercegovini. Največ Mohorjanov je bilo v Sarajevu, Banja Luki, Mostarju, Travniku, Visokem in Zenici. Vseh mohorjanskih postojank je v obdobju 1882–1940 120, od tega 50 velikih in 70 manjših. Od teh jih je vključno do leta 1918 delovalo 66, od tega 23 velikih in 43 manjših, po letu 1918 se jih na novo pojavi 22, od tega 3 velike in 19 manjših, preostalih 32 pa je delovalo tako do leta 1918 kot po njem.

Tokrat nas zanimajo zgolj nekateri najvidnejši slovenski Mohorjani v Bosni in Hercegovini v obravnavanem obdobju. Izmed udov Družbe sv. Mohorja, ki jih tu obravnavamo, je bil nedvomno najbolj znan sarajevski kanonik in kasnejši ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič (Begunje na Gorenjskem, 29. 5. 1850 – Stična, 2. 7. 1937). Kanonik v Sarajevu je bil od 1882 do 1898, v letih 1882 in 1883 še upravitelj stolne župnije in od 1890 dalje nadškofov generalni vikar. Septembra 1897 je bil posvečen za sarajevskega pomožnega škofa. Med svojim delovanjem v Sarajevu je vsestransko deloval tudi kot pedagog, pisec in misijonar. V Sarajevu je ostal do 5. 5. 1898, ko je odšel v Ljubljano. Dr. Jeglič je bil ud Družbe sv. Mohorja v Sarajevu od leta 1883 do 1897, od leta 1885 dalje tudi poverjenik.

Duhovnik Karel Cankar (Vrhnika, 14. 10. 1877 – Ljubljana, 9. 2. 1953) je bil mlajši brat pisatelja Ivana Cankarja. V Sarajevu je od 1901 dalje študiral bogoslovje, bil leta 1903 posvečen za duhovnika, v letih 1904–1905 katehet na tamkajšnji dekliški šoli, od 1908 do 1923 škofijski tajnik, leta 1923 kanon-

ik in naslednjega leta zaradi spora z vlado upokojen. V letih 1906–1916 je bil glavni urednik Hrvatskega dnevnika, ki ga je izdajal nadškof dr. Stadler. V letu 1909 je bil pri njem dva meseca njegov brat Ivan kot gost dr. Stadlerja. Karel Cankar je bil ud Družbe sv. Mohorja v Sarajevu od 1903 do 1918, od leta 1915 dalje kot dosmrtni ud.

Naslednje najvidnejše osebnosti so med bosansko-hercegovskimi slovenskimi Mohorjani so bili šolniki. Šolnik in jezikoslovec Davorin Nemanič (Rosalnice pri Metliki, 10. 3. 1850 – Zagreb, 17. 6. 1929) je obiskoval gimnazijo v Novem mestu in na Reki ter študiral klasično in slovansko filologijo na Dunaju in bil učenec Frana Miklošiča. Služboval je v Gorici (1877) in v Pazinu, od 1885 do 1900 je bil ravnatelj sarajevske velike gimnazije, nato pa do upokojitve leta 1910 nadzornik za srednje šole v Bosbi in Hercegovini. Med službovanjem v Pazinu je temeljito proučil čakavsko narečje severozahodne Istre. V letih 1885–1899 in 1902–04 je bil ud Družbe sv. Mohorja v Sarajevu.

Šolnik, zgodovinar in etnolog Emilijan Lilek (Zgornja Voličina, 15. 10. 1850 – Celje 19. 2. 1940) je obiskoval gimnazijo v Mariboru, nato v letih 1871–1875 na graški univerzi študiral zgodovino in zemljepis, hkrati pa poslušal tudi predavanja iz klasične in slovanske filologije, arheologije, nemške literature in filozofije. V letih od 1875 do 1883 je služboval na učiteljišču in višji realki v Wiener Neustadtu, na I. gimnaziji v Gradcu, na Mahrovem trgovskem zavodu v Ljubljani in na privatni gimnaziji prof. Feichtingerja v Gradcu, vmes pa je na graški univerzi študiral nemščino in francoščino. Leta 1883 je postal suplent in leta 1889 profesor na gimnaziji v Sarajevu, kjer je ostal do leta 1902, čeprav so mu leta 1899 ponudili vodstvo novoustanovljene gimnazije v Tuzli. V letih 1888–1902 je poučeval zgodovino na šeriatski šoli v Sarajevu. Leta 1902 je bil premeščen na gimnazijo v Zadru, kjer je ostal do leta 1909, ko je bil premeščen v Celje, kjer je od 1918 do 1924 učil na tamkajšnji gimnaziji. Med svojim delovanjem v Bosni in Hercegovini je veliko potoval po tej deželi, skupaj z ženo Emo, rojeno Planinšek, s Ptuja in profesorskim kolegom Jakobom Žnidaršičem veliko potoval po tej deželi in se poglobil v življenje tamkajšnjega prebivalstva vseh treh ver oziroma narodnosti. Vse to znanje mu je nedvomno prišlo zelo prav, ko je med drugim v srbohrvaškem jeziku po naročilu bosanske vlade napisal pregled razvoja tamkajšnjega srednjega šolstva od turških časov do leta 1900, za šolsko uporabo pa je sestavil tudi zemljepis in statistiko Bosne in Hercegovine ter več zgodovinskih učbenikov za višje in nižje razrede srednjih šol. Bosni in Hercegovini je posvetil več zgodovinskih in vse svoje etnografske študije. Zaradi vsega svojega prosvetnega in znanstvenega delovanja si je med bosanskim izobraženstvom pridobil velik ugled. Ud Družbe sv. Mohorja je bil v Sarajevu od 1896 do 1899 in od 1901 do 1902.

Lilekov profesorski kolega in popotni tovariš Jakob Žnidaršič, šolnik in publicist (Kal pri Košani, 2. 7. 1847 – Sarajevo, 3. 10. 1903) je po ljubljanskih nemški normalki in klasični gimnaziji v letih 1868–71 študiral matematiko in fiziko na Dunaju, učil v letih 1871–73 kot suplent na gimnaziji v Sremskih Karlovcih in v letih 1875–77 na realki v Osijeku, po usposobljenostnem izpitu na Dunaju leta 1878 pa v letih 1879–82 pa na gimnaziji v Gradcu. Po opravljenih dopolnilnih izpitih iz fizike in srbohrvaščine kot učnega jezika je leta 1882 postal profesor na Veliki gimnaziji v Sarajevu, kjer je s prekinitvami zaradi bolezni učil vse do svoje smrti leta 1903. Zelo živahno literarno-publicistično, družabno in politično panslavistično delovanje, med drugim tudi večletno podpredsednikovanje sarajevskemu hrvaškemu pevskega društva Trebević (kot navedeno zgoraj kolektivnemu udu Družbe sv. Mohorja), mu je po letu 1896 zavrila živčna bolezen. V letih 1898–99 in 1901–03 je bil ud Družbe v. Mohorja v Sarajevu.

Šolnik in pisec znanstvenih prispevkov Martin Bedjanič (Središče, 8. 11. 1855 – Maribor, 7. 1. 1931) je bil dijak varaždinske in mariborske gimnazije. V letih 1875–79 je študiral v Gradcu klasično filologijo in bil profesor na mariborski gimnaziji (1880) in na graški I. gimnaziji (1881), nato od 1882 do 1893 na veliki gimnaziji v Sarajevu, od leta 1893 do 1900 pa na gimnaziji v Mostarju, kjer je 1896 postal ravnatelj. Leta 1900 je postal ravnatelj velike gimnazije v Sarajevu, po upokojitvi leta 1913 pa se je preselil v Maribor. V letih 1896–1900 je bil ud Družbe sv. Mohorja v Mostarju, v letih 1899–90 tudi poverjenik, nato pa Mohorjan v Sarajevu od 1901 do 1907.

Šolnik in stenograf Ivan Dolenc (Sopotnica pri Škofji Loki, 24. 10. 1884 – prav tam, 12. 2. 1971) je v letih 1896–1904 obiskoval gimnazijo v Kranju, nato v letih 1904–1909 študiral na Dunaju klasično jezikoslovje in stenografijo. Poučeval je najprej na I. državni gimnaziji v Ljubljani, nato pa po premoru, ko je služboval kot stenograf v dunajskem in beograjskem parlamentu, na III. ljubljanski državni gimnaziji. Ker se je leta 1931 postavil po robu srbskemu centralističnemu Živkovičevemu režimu Jugoslovanske nacionalne stranke, v kateri so delovali tudi slovenski liberalci, je bil leta 1932 kazensko prestavljen na gimnazijo v Mostar, kjer je deloval do oktobra 1935. Po spremembi režima v Beogradu se je vrnil v Slovenijo, kjer je deloval kot prosvetni inšpektor pri banski upravi, ravnatelj ljubljanskega učiteljskega inštituta, poslanec škofjeloškega okraja v beograjskem parlamentu, novembra 1939 pa je postal ravnatelj novomeške gimnazije, kar je ostal s premorom ob partizanski zasedbi Novega mesta po kapitulaciji Italije do konca vojne. Po vojni ga je revolucionarna oblast obsodila na kratkotrajen zapor in na dosmrtno »prekletstvo spomina«. Tako n. pr. še leta 1988 ni bil »vreden« gesla v Enciklopediji Slovenije, njegovi spomini

Moja rast pa so izšli po njegovi smrti v Buenos Airesu leta 1973. Ivan Dolenc je bil ud Družbe sv. Mohorja v Mostarju v letih 1934–35, leta 1934 pa tudi njegova žena Leopoldina (Poldka).

Pri razširjanju knjig Družbe sv. Mohorja je imelo pomembno vlogo sarajevsko Slovensko omizje, ki je od leta 1897 dalje neformalno zbiralo sarajevske Slovence, leta 1910 pa se je formalno ustanovilo kot Slovenski klub. Pri Slovenskem omizju sta bila zelo delavna tudi že omenjena profesorja Lilek in Žnidaršič. Kljub temu da so bili po ugotovitvah preučevalca delovanja Slovenskega omizja oz. Slovenskega kluba Martina Gruma njuni člani pretežno liberalno usmerjeni, naletimo med njimi na vrsto udov Družbe sv. Mohorja, sam Slovenski klub pa je bil pod svojim imenom v letih 1925–33, 1935–37 in 1939 njen kolektivni član, veliko večino tega obdobja, z izjemo let 1931–32, pa celo njen »farni poverjenik« za Sarajevo. Tako so bili med člani omenjenega omizja oziroma kluba udje Družbe sv. Mohorja poleg omenjenih Lileka in Žnidaršiča še drugi trije pobudniki Slovenskega omizja: uradnika deželne vlade Matija Valpotič (1896–97) in Anton Peterlin (1907) ter kamnoseški mojster Ivan Dolžan (1898). Računski uradnik tamkajšnje deželne vlade Anton Peterlin je užival med sarajevskimi Slovenci zaradi svoje aktivnosti tak ugled, da so ga imenovali »slovenski konzul«. Poleg njih so bili udje Mohorjeve družbe še naslednji člani Slovenskega omizja oziroma Slovenskega kluba: prof. Martin Bedjanič in Davorin Nemanič, ki smo ju že predstavili, poleg njih pa zanesljivo še Janko Urlep (1899–1903), dr. Ferdo Preindl (Preindel) (1907), Franc Zemljarič (1898, 1902), Janko Premrov (Premru) (1898–1902), Josip Dovič (1898–1907), Jože Steindl (1898–1903), Stipe Knežević (1907), Anton Pezdirc (1907), Andrej Smodič (Smodiš) (1896–1903), Alojz Slekovec (1896–1903), Franc Rožmarič (Rožmarič) (1898–1903), Franc Brodnik (1900, 1902), Franjo Skorčič (1899–1915, 1919, 1931–33, 1935–37) in Ivan Kos (1915–1918). Pri naslednjih sarajevskih Slovencih pa so pri ugotavljanju njihovega »dvojnega članstva!« določene težave. Tako so v raziskavi Martina Gruma sledeči člani omizja oziroma kluba navedeni samo s priimki, čeprav se da zelo upravičeno sklepati, da jim ustrezajo udje Družbe sv. Mohorja z enakimi priimki: Matija(?) Požar (1898–1903, 1905–10), Miha (?) Medvešček (1898–1911), Fran (?) Vidmar (1896–1907), Ivan (?) Štrucelj (1898, 1900), Ignac(?) Lah (1896–1902, 1907), (?) Kralj (1907) obakrat brez imena in Anton (?) Lušina (1902). »Mohorjanski« Iv. Pogorelc, (1898–1903), ima, če je ista oseba, v omizju ime Josip, Aleš Mikuš, (1898–1900), pa je podobno med člani omizja naveden kot Anton, obakrat pa kot uradnik državnih železnic. Mohorjan in član omizja Kralj (1907) je obakrat naveden brez imena, priimku Kajbič kot članu omizja pa v omenjenem času pustrezata dva Mohorjana – Fran

(1907–08) in Ivan (1898–1903, 1905–10(?), 1915–18(?)).

Letno število udov Družbe sv. Mohorja v Bosni in Hercegovini je svoj vrh doživelo leta 1900, ko jih je mohorjanski knjižni dar prejelo 237, potem pa je njihovo število padalo vse do leta 1916, ko je razumljivo doseglo najnižjo številko 70, v letu 1918 pa spet nekoliko naraslo na 114. V kraljevini SHS oziroma Jugoslaviji je bilo število Mohorjanov v Bosni in Hercegovini znatno nižje, saj je samo leta 1929 preseglo številko 100, nikoli pa ni preseglo števila iz leta 1918. Slednji podatek se ujema tudi s splošnim gibanjem števila udov Družbe sv. Mohorja. V obravnavanem času je bila daleč najmočnejša mohorjanska postojanka v Bosni in Hercegovini Sarajevo, ki je precej let prispevala polovico vseh bosansko-hercegovskih Mohorjanov. Ostale močnejše postojanke so bile v Banja Luki, Bosanski Gradiški, Mostarju, Travniku Visokem in Zenici, torej pretežno v Bosni in precej manj v Hercegovini.

Čeprav je obdobje po letu 1945 zunaj našega prikaza, na kratko omenimo, da se v tem času udje Družbe sv. Mohorja konec 40. let in v 50. letih pojavljajo v sicer zelo nerednih pregledih letnih Mohorjanov v Koledarjih Mohorjeve družbe v nekaterih sicer tradicionalnih mohorjanskih krajih: predvsem v Banji Luki (včasih tudi preko 20 udov), manj pa v Alipašinem mostu, Sarajevu, Odžaku in Visokem.

V imenskih seznamih udov Družbe sv. Mohorja se v obdobju od 1882 do 1940 pojavi okoli 1200 imen, od teh okoli 280 po letu 1918, kakih 30 v tem času pa je starih iz obdobja pred letom 1918. Za primerjavo navedimo uradna popisa prebivalstva Bosne in Hercegovine po materinem jeziku iz let 1910 in 1921. Po prvem je bilo v Bosni in Hercegovini 3.108, po drugem pa 4.682 prebivalcev s slovenskim materinim jezikom. Natančno preračunavanje števila članov Družbe sv. Mohorja v Bosni in Hercegovini nekoliko ovira dejstvo, da se je kakih 50 udov po večkrat selilo iz ene v drugo mohorjansko postojanko. Po pregledovanju imen in priimkov sodeč kakih 120 bosansko-hercegovskih Mohorjanov ni bilo Slovencev, od teh pa bili v ogromni večini bosanski in hercegovski Hrvatje, za nekaj Mohorjanov v Bosni in Hercegovini lahko predvsem po značilnih imenih sklepamo, da so bili češkega ali srbskega rodu, tako za slednje za sodnika Milana Neforoviča v Bosanski Gradiški, okrajnega načelnika Svetozarja Brkanoviča v Fojnici in trgovca Radeta Jovanoviča v Čajnici, medtem ko na bosansko-hercegovske Muslimane ne naletimo. Določanje narodnosti otežuje pogosto spreminjana pisava priimkov in včasih celo imen, končnica *-č* pri povsem slovenskih priimkih, pohrvatena (posrbljena) imena in podobno. Zelo visok je delež Mohorjanov – duhovnikov hrvaške narodnosti, od nadškofov Stradlerja in Šariča, do vrste frančiškanskih redovnikov, sarajevskih bogoslovcev ter dijakov gimnazij v Travniku, Mostarju in drugje, med

katerimi so Slovenci v manjšini. Ob upoštevanju še veliko večjega deleža neslovenskih Mohorjanov na Hrvaškem lahko zaključimo, da so bile mohorske knjige med Hrvati očitno zelo priljubljene in da jim branje slovenščine očitno ni povzročalo posebnih težav.

Zanimiv je tudi seznam 30 skupinskih udov sv. Mohorja v Bosni in Hercegovini :

Sirotišnica sv. Bernarda Banja Luka, Društvo Triglav Banja Luka, Knjižnica samostana trapistov Banja Luka, Usmiljenke Banja Luka, Frančiškanski samostan Banja Luka, Hrvaško pevsko društvo Nada Banja Luka, Slovensko pevsko in izobraževalno društvo Banja Luka, Hrvaško pevsko in tamburaško društvo Posavac Bosanska Gradiška, Ženski samostan Bosanska Gradiška, Frančiškanski samostan Fojnica, Frančiškanski samostan Jajce, Ženski samostan Maglaj, Frančiškanski samostan Mostar, Sirotišnica sv. Frančiška Mostar, Sestre usmiljenke Mostar, Zbor Bakula Mostar, Katoliški župni urad Mostar, Šolske sestre Mostar, Šolske sestre Mostar – bolnišnica, Škofijska sirotišnica Posušje, Deška sirotišnica Marija Zvezda Prijedor, Župnijska knjižnica Prijedor, Slovenski klub Sarajevo, Hrvaško pevsko društvo Trebevič Sarajevo, Usmiljenke Sarajevo, Nadškofijsko semenišče Travnik, Usmiljenke Dolac pri Travniku, Hrvaško pevsko društvo Majeвица Tuzla, Biblioteka frančiškanske gimnazije Vareš, Gimnazija šolskih sester Vareš. Med njimi so hrvaški samostani in hrvaška prosvetna in podobna društva slej ko prej v veliki večini.

Pregled poklicev bosansko-hercegovskih Mohorjanov nam daje precej zanimivo sliko. Opazimo lahko zelo velik delež žagarjev, uslužbencev oz. uradnikov najrazličnejših vrst, zaposlenih na železnici, podčastnikov in častnikov, zlasti po letu 1918 v Mostarju. Prosvetnih delavcev raznih stopenj je nekoliko manj, imajo pa praviloma zelo vidna mesta. Značilen je tudi zelo velik delež orožništva, predvsem stražmojstrov, ki so tudi eden najbolj gibljivih mohorjanskih poklicev v Bosni in Hercegovini in jim lahko lepo sledimo od enega službenega mesta do drugega. Skoraj izključno orožniške mohorjanske postojanke so bile Goražde, Kazanci, Višegrad, Rudo, Bihač in še kakšna manjša, pretežno orožniške pa predvsem Čajnica, Maglaj in Sanski most. Med zelo dobro zastopanimi duhovniki in bogoslovci zasledimo najvišje predstavnike vrha cerkvene hierarhije, poleg že omenjenih škofov Stadlerja in Šariča še nekaj kanonikov, vendar so bili med duhovniki Slovenci v izraziti manjšini. Tudi precej duhovnikov Mohorjanov je kot pripadniki drugih poklicev svoje članstvo »prenašalo« s seboj od enega službenega mesta do drugega.

Zavedam se, da moje raziskave Mohorjanov zajemajo le manjši del Slovencev, ki so si iz različnih vzrokov v časovnem obdobju šestdesetih let služili svoj vsakdanji kruh v Bosni in Hercegovini, vendar pa ob pregledu krajev, kjer

se pojavljajo in številčnosti ter časovnem obdobju pojavljanja Mohorjanov v njih lahko v precejšnji meri sklepamo na zemljepisno razširjenost in številčnost vseh Slovencev v Bosni in Hercegovini. V krajih, kjer zasledimo močno in dolgotrajno prisotnost slovenskih Mohorjanov, lahko upravičeno sklepamo na prisotnost močne slovenske kolonije. Pričujoči pregled mohorjanskih postojank nam tako daje enega pomembnejših prvin za določitev topografije slovenske naselitve v Bosni in Hercegovini v obdobju 1882–1940. Dobršen del Slovencev, o katerih je beseda, se je za izselitev v Bosno in Hercegovino odločil bolj ali manj prostovoljno, bodisi iz želje po boljšem življenju ali zaradi verskih, kulturnih in podobnih nagibov, del pa je prišel v svojo krušno domovino »po službeni dolžnosti« ali celo kazensko zaradi upiranja vsakokratni vladajoči oblasti. Vsekakor pa nam je raziskava, ki se mogoče na prvi pogled ne zdi posebno zahtevna, zato pa je bila nedvomno dolgotrajna in je terjala veliko natančnosti in potrpežljivosti, postregla z imeni, priimki, kraji naselitve in v polovici primerov tudi poklici zelo pisane skupine okoli 1200 Slovenk in Slovencev, katerih skupni imenovalec je bila navezanost na najstarejšo slovensko ljudsko založbo, ki pa je bila več kot zgolj »razdeljevalka knjig«. Stotine knjig Družbe sv. Mohorja, ki so leto za letom redno prihajale v Bosno in Hercegovino, so bile predvsem dragocene poslanke domače Slovenije in so našim po vsej Bosni in Hercegovini razpršenim gozdarjem, orožnikom, poštnim, železniškim in drugim uradnikom, duhovnikom, častnikom, profesorjem in učiteljem poleg vseh verskih, kulturnih, prosvetno-izobraževalnih in drugih duhovnih dobrin pomenile zlasti tisto sredstvo, ki jih je ob tem, ko jim je lajšalo nedvomno osamljenost (pomislimo samo na gozdne delavce) in premagovalo domotožje, hkrati povezovalo z matično domovino in jim kljub bolj sorodnemu okolju, kot je bila to recimo Amerika, ohranjalo slovensko narodno zavest.

Andrej Vovko

TRIKRATNA BESEDA

Že nekaj časa je v zraku želja, da naj KMD objavi tudi pogovor s poverjeniki, duhovniki, ki so skozi 150 let življenja tega našega triglavega in najstarejšega ljudskega knjižno kulturnega organizma najbolj zaslužni za to, da je podjetje uspelo, se razraslo in obrodilo tisočeren sad. Na več načinov so udeleženi. S svojim uredniško-pisateljskim sodelovanjem po eni strani, po drugi pa z neutrudno prizadevnostjo na poteh od vrat do vrat slovenskih domov, na-

govarjajoč srce in pamet hišnih gospodarjev in ljubeznivih mater, da je ob vsem, kar življenje prinaša, pač treba imeti doma tudi dobro knjigo.

Najprej je pospeševala število mohorjanov prebujena narodna zavest, kasneje kljubovalnost zatirane verske zavesti. Tako si lahko razlagamo številnost članstva ob koncu prve in druge svetovne vojne.

Kako pa danes?!

Časi so spremenjeni. Tiskana in brana beseda izginjata. Že davno ni več njun nasprotnik filmsko platno – ah, klasika! Izpodriva ju vsemogočni ekran (ček), ki ne razsvetljuje več le noči v skoraj vsaki špelunki na tem planetu, sedi že v vsakem žepu, objema celo domala že vsako zapestje. Še malo, in zlezel nam bo – oziroma nam ga bodo vsadili – pod kožo, da mu bomo prepuščeni na milost in nemilost.

Sredi takšnih časov Mohorjeva še kar nekako vztraja pri knjigi. Zasluge za to imajo tudi duhovniki, poverjeniki, ki še branijo okope temeljne človečnosti, osebne in osebnostne drže v spopadu med resnico in mamonom.

S tremi sem se pogovarjal ob začetku letošnjega poletja in sredi njega, ko je najvišji dan. Kako nam je uspelo premeriti daljo in nebeško stran? Kaj so mi povedali?

Prav vsega sicer ne morem dobesedno navesti, čeprav je zabeleženo na MD (mini disk – čudo sodobne tehnike, žepna priprava za stereo snemanje, ki zabeleži ne le vdihne in izdihne, ampak tudi vse potrebne in nepotrebne šume življenja, ki so pač zvočna kulisa takšnih pogovorov). Lahko pa zajamem v tole kratko reportažo misli, ki so tudi mene nagovorile, se mi zdele bistvene in zvesto odražajo razpoloženje, razmišljanja, hotenja in poglede mojih sogovornikov.

I.

G. Vinko Čonč je župnik v Sv. Lovrencu nad Štorami in v Svetini. Obe župniji sta mladi, stari tri leta. Prej je kaplanoval v Rogaški Slatini, v Šoštanju, Slovenj Gradcu in pri sv. Danijelu v Celju. Z njim se pogovarjam pri sv. Lovrencu. V Štorah zgodaj dopoldne zavijem desno med griče in se po kratkem vzponu znajdem na čudovito osončeni zeleni planoti, ki mi ni popolnoma neznan, saj je tu dolga leta učiteljeval stric Vane Rutar. Pa v do najmanjše podrobnosti urejenem župnišču tik pred cerkvijo in pokopališčem beseda nanese najprej na rajnega g. Friderika Kolška.

»Seveda sem poznal pokojnega celjskega opata. Bil je zavzet mohorjan. Kar se je pri Mohorjevi novega pripravljalo, ga je veselilo. Posebej še ustanovitve trgovine Mohorjan.«

Potem se vprašanja in odgovori kar nizajo.

Kakšen je vaš odnos do medijev?

»Danes se mi zdi ena osnovnih potreb pastoralnega dela tudi smotrna uporaba medijev. Z lokalnimi radijskimi postajami sem rad sodeloval: na velenjskem radiu, ko sem bil še v Šoštanj, in sedaj na radiu Šmarje. Radio se mi zdi med mediji še najbolj dostopen. Ljudje poslušajo radio mimogrede, med vožnjo ali ko delajo, ženske ko kuhajo itd. Sklopi morajo biti kratki, vmes pa veliko glasbe.

Imamo na voljo veliko duhovne glasbe in kratkih duhovnih misli, kar je moč lepo vključiti v radijsko oddajo.«

Kako vam uspeva združiti delo na dveh župnijah? Že ena sama je zahtevna!

»Obe župniji sta moji. Oboji župljani tudi. Skrbnost je prva zahteva. Predvsem pa, da imam te ljudi rad, da jih poznam. Potem je lahko zelo lepo, čeprav naporno. Treba si je pač pametno organizirati čas in porazdeliti delo. Z dobro voljo in z zaupanjem v božjo pomoč se da veliko narediti.«

Duhovniki kot kulturni animatorji?

»Pred vojno so bili naši duhovniki zavzeti pri ustanavljanju prosvetnih društev. Z ljudskim odrom in še drugače so dosegali vse sloje ljudi. Tudi danes bi bilo potrebno kaj podobnega. Sam si prizadevam, da bi se del kulturnega življenja (koncerti npr., ki jih je veliko) prenesel tudi v cerkev. Televizije pa skoraj ne gledam. Se mi zdi škoda časa. Pa še to: delo na televiziji in priprava kvalitetne oddaje zahteva obilo priprav in časa. Mislim, da smo storili kar nekaj napak, ko smo tako razdrobljeni. Z malo ljudmi ne moremo vsega obvladovati. Ne dosežemo ciljev, ki si jih zastavimo, zato so včasih stvari pripravljene na nekoliko nižjem nivoju. V mislih imam naše televizijske stvaritve, radijske, pa tiste v knjižnih založbah, seveda tudi v katoliških. Silno smo razdrobljeni. To je neobvladljivo. Je bolj v škodo kakor pa v korist.«

V odgovoru ste že mimogrede omenili tiskano besedo, revialno, časopisno, knjižno tiskano besedo. Duhovnika danes ne bombardirajo le laične, ampak tudi številne katoliške založbe. Omenili ste razdrobljenost. Kako se počuti duhovnik kot zaupnik mnogih katoliških tiskovnih združenj, ki ga zasipajo s svojimi programi, in od njega zahtevajo in želijo, da to, kar izdelajo, bolj približa svojim vernikom in jih povabi k nakupu?

»Ravno ta razdrobljenost je najbolj problematična. Sledim celotnemu verskemu tisku v Sloveniji in mi nobena katoliška knjiga, ki izide, ne uide. Vsaj kakšno recenzijo preberem o njej. Hudo je, ker navadno pridejo kvečjemu do nas, duhovnikov, ki imamo malo več posluha. Ne moreš pa nekje organizirati

Vinko Čoč

Foto M. Remše

prodaje in ponudbe za širšo javnost. Potem bi moral z vsakim založnikom imeti nekakšno pogodbo, to pa je velikokrat problem. Knjige so na ta račun veliko dražje, tiskajo jih v vedno manjši nakladi. Težko je ljudem knjige in revije predstaviti, ker je toliko založb, da se že sam izgubiš med njimi. Pametno bi bilo, če bi Slovenija imela, recimo, tri močne založbe, ki bi tudi same poskrbele za distribucijo in bi ljudje dobili več knjig v roke. Mene osebno zelo moti še nekaj: laične založbe, ki izdajajo verske knjige. Moti me tudi, da jim neki profesorji v Ljubljani dajo priporočila in izdajo knjigo za petnajst tisoč tolarjev, in jo potem prodajajo nam v župnijah. Ljudje bi lahko za ta denar dobili petnajst kvalitetnih knjig, ne pa da dobijo samo eno. To me zelo moti. Ali tudi nekateri ljudje iz cerkvenih krogov nimajo dovolj razsodnosti? Laične založbe samo vsiljujejo neke svoje izdelke, oziroma iščejo zaslužek.«

Odprlo se je področje, ki je bilo prej nedostopno, ali pa so se sami cenzurirali in nekaterih vsebin niso želeli izdajati. Sedaj pa vidijo, da je tam tudi denar. Če nekaj nosi pobožno nalepko, kakršno koli je že, potem se jim zdi, da je to v slovenskem okolju bolj prodajno, kot kaj drugega. Konkurenca je res velika. Spominjam se, da je nekaj časa, še pod gospodom Šuštarjem, obstajal svet za tisk v okviru pastoralnega sveta. Komisija za tisk, ki se je redno sestajala. Tam so se stvari malo koordinirale. Zanima pa me, ko sva se nekako splošno dotaknila tiska, vaš osebni odnos do Mohorjeve družbe.

»Do Mohorjeve imamo tisti, ki poznamo zgodovino, poseben, rekel bi skoraj že dobrohotno čustven odnos. To je naša najstarejša založba, ki je, lahko rečem tako, kot je rekel, čeprav je bil komunist, Prežihov Voranc, naučila naše ljudi brati. Slovenci so se iz mohorjevih knjig naučili brati. Po njih je osnovna bralna kultura prišla v naš narod. Če pogledamo leto ustanovitve, takrat ni bilo ničesar, samo Novice pa Zgodnja Danica. Šele z mohorjevimi knjigami je počasi prišlo več bralnih slovenskih knjig na trg. Če vzamemo, da je Mohorjeva dosegla tako velike številke, da je bilo toliko naročnikov, toliko udov, dobi človek že pravo spoštovanje do te založbe.«

Ste se že v mladosti srečali s kakšno mladinsko mohorsko knjigo, ki vas je pritegnila, ali imate tak spomin. Sam se spominjam Poljančevega Cenčka in drugih zgodb za mladino. To knjigo sem dobil za svoj osebni praznik in je moj prvi stik z Mohorjevo. Se spominjate česa podobnega?

»Na pamet se ne bom spomnil nobenega takšnega naslova. V mojemu otroštvu je bil naš župnik gospod Kušar, ki je danes župnik na Črešnjicah. Tudi on je bil in je še zavzet mohorjan. Ko nam je dal božični blagoslov, je v vsaki hiši povabil, naj naročijo Družino, Ognjišče in pa mohorjeve knjige. To je bilo njegovo delo! Tako sta mi skrb in gorečnost tega človeka ostali v spominu. Njegovo navdušenje za Mohorjevo! Bolj kot katera od knjig me je pritegnil ta

človek. Seveda smo bili otroci, ki smo takrat odraščali, tudi sami zavzeti za branje. Saj smo bili v naši družini vedno naročeni na mohorjeve knjige. Posebej moja mama, ki je izredno načitana ženska in neprestano bere še zdaj. Tudi sam ji prinašam knjige domov, da bere, ker vidi v tem neko svoje duhovno življenje. Poleg tega, da je zelo verna in na splošno zelo skrbna ženska. Tako imam prav v gospodu Kušarju tako lep, še otroški spomin na Mohorjevo in tudi vzor zavzetosti za podobno delo.«

Kako pa imate v svojih dveh župnijah organizirano širjenje mohorskih knjig. In koliko imate mohorjanov – glede na velikost župnije?

»Mohorjanov imamo uradno zelo malo. Iz enega samega razloga: imamo ljudi, ki delajo pri Mohorjevi družbi, in ljudje iz naše župnije se navadno po njih naročajo na knjige. Kolikor jaz vem, imamo naročenih kar precej mohorjevih knjig. Preko župnije jih imamo šest, drugače pa je zelo veliko ljudi, ki kar pri vas, na upravi naročajo knjige. Ali pa si kupijo zbirko, ko izide. Navadno zbirko tudi predstavimo v obeh župnijah. Župniji imata tedenski župnijski list. Tudi z njim ljudi pripravimo, da kaj berejo, da se navadijo na tiskano besedo, na versko branje. Navadno v župnijskem listu v nekaj nadaljevanjih predstavim tudi mohorjeve. Potem pa kakšno knjigo prodamo tudi v župnišču.«

Knjige, preden jih predstavite, tudi preberete ali vsaj prelistate?

»Praktično je danes nemogoče, da bi človek vse natančno prebral. Osebno prebiram bolj ali manj duhovne stvari, liturgične zadeve – te preberem res natančno. Včasih mi ostane kaj časa za zgodovinske stvari, ki me zelo močno pritegnejo. Tudi kaj leposlovnega preberem, vendar skorajda že malo težje.«

Bi imeli kakšno kritično pripombo k Mohorjevi zbirki, ali k drugim mohorskimi izdajam? Kaj bi recimo svetovali odboru ali uredniškemu pododboru Mohorjeve? Na kaj naj bomo pozorni, kadar se odločamo o zbirki?

»Mislim, da je za denar, ki ga mora dati kupec, zbirka v redu. Knjige, ki izidejo, se mi zdijo vedno primerne. Pomembno se mi zdi, da se ponudi ljudem z različnih področij primerna literatura, ki potem pride k hiši. Seveda smo navajeni gledati na knjižni dar v luči tega, da je bilo včasih 50 ali 60.000 naročnikov. Danes jih je manj in se postavlja vprašanje, kaj narediti, da bi jih bilo več. Večkrat sem razmišljal, kaj narediti, da bo več naročnikov. Mislim, da bi bilo zelo pametno na seji naše škofije, kjer je bilo apostolovstvo bratov Cirila in Metoda zelo živo, nekako to povezati med seboj in narediti res zelo dobro bratovščino, mohorjevo bratovščino, ki bi bila duhovna, ki bi duhovno povezovala ljudi. Prav zdaj imam izkušnjo, ko se v župniji posvečujemo Srcu Jezusovemu in ko na duhovnem področju delujemo, da ljudje pristopajo. Se pravi, da je neko zanimanje. Če bi bilo to povezano z nekim knjižnim darom, z neko minimalno članarino, bi, po mojem, bilo moč na tem področju še kaj

narediti. Je pa gotovo to, kot sem že povedal, da je vse zelo odvisno od duhovnika. Kaj duhovniku pomeni knjiga? In če duhovnik knjigo bere. In če duhovnik spoštuje knjigo in mu je knjiga nekaj vredna, mu ni težko dati nekaj denarja za knjigo, da jo včasih tudi komu podari. Potem lahko ljudje od duhovnikov dobijo neki čut za vrednoto knjige. Založba pač naredi to, kar lahko naredi po svojih močeh. Večino dela, da bi knjige predstavili, da bi knjige dali ljudem, da bi jih vzpodbudili, naj še kakšno knjigo preberejo, pa je na nas duhovnikih.«

Se vam zdi, da ima Mohorjeva družba dovolj živ odnos do svojih poverjenikov, do duhovnikov, do vas, ki ste na župnijah, v operativi. Bi bilo mogoče kaj izboljšati?

»Kazalo bi še kakšne reči izboljšati, namreč za tiste duhovnike, ki to želimo, naj bi se pripravil predstavitevni dan za mohorjeve knjige. Da bi jih lahko kupili, da bi bila kakšna manjša kulturna prireditev, ko izide zbirka. Da bi bilo več takšnih predstavitev po župnijah v Sloveniji. Mogoče bi veljalo organizirati srečanje z avtorji. Na ta način bi se še nekako poglobila mohorska zavest. Iz otroštva imam lepe spomine, ko so druge založbe oziroma avtorji gostovali po osnovnih šolah. Otroci smo potem tega človeka vzljubili.«

Z Mohorjeve se radi odzovemo, če nas kam povabijo. Več nas hodi na razna srečanja. Če pa bi se sami ponujali, bi se nam zdelo nekoliko vsiljivo.

»Način, ki ga izbirate, je čisto primeren. Jaz sam vidim na župniji to: Če boš samo čakal, da se bodo ljudje »zmigali«, potem ne bo nič. Na vseh področjih je tako. Če nimaš kot župnik neke vizije, nekih želja, pa da si včasih tudi že malce nadležen, Bog pomagaj, je težko kaj narediti.«

Ali potem tudi Mohorjevi svetujete, da bi bila malo bolj nadležna do gospodov?

»Včasih je pač potrebno, da si malo bolj nadležen, da si vztrajen. Tudi v Svetem pismu imamo neštetokrat napisano, kako Jezus pravi, da moramo biti vztrajni pri molitvi in vsepovsod, če hočemo, da bomo kaj dosegli. Moramo trkati, če hočemo, da se nam bo odprlo. In ne moremo samo čakati. Ljudje so v današnjem svetu zasuti z mnogimi stvarmi. Mnogi jih nasilno zasipajo. Mi pa navadno pustimo in čakamo, če bo kdo slučajno vzel v roke kaj duhovnega.«

II.

Z g. **Tomazem Kodričem**, doma je iz Vipavske doline, iz Brij, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1995 in zdaj župnikuje pri sv. Mihaelu v kraju Lokve, »desno zahodno« od Divače, če se pelješ proti morju, se srečam kar v pro-

starih Mohorjeve, na Poljanski 4 v Ljubljani. Zdaj so prenovljeni. Ko sem leta 1980 začel urednikovati pod g. Vitkom Muskom, je bilo še precej drugače. Dobro se spominim. Sediva v prostoru nekdanjega uredništva, ki je zdaj skladišče. Nič hudega nama ni in imava prav lep mir za pogovor. Ne bom se sicer službeno razgledoval po poletni kraški pokrajini, prihranek pri času in potnih stroških pa tudi nekaj velja. Seveda v začetku ne moreva mimo imena profesorja Otmarja Črnilogarja.

Tomaž Kodrič Foto M. Remšič

»Bil je tudi moj profesor. Pa še razrednik v malem semenišču v Vipavi. Imam ga v zelo lepem spominu. Lahko rečem, da je eden tistih stebrov, ki so nas s svojo ljubeznijo do knjige prepričali in zasvojili. Izvrsten prevajalec. Zaradi takšnih smo radi brali tudi vse, kar ni bilo obvezno.«

Po osnovnem pouku v domačem kraju in v sosednjih Dobravljah je moj sogovornik nadaljeval šolanje v malem semenišču v Vipavi.

»Takrat so rekli Srednja verska šola in ob koncu šolskega leta, ker z državne strani še ni bila priznana, smo hodili k izpitu na Poljansko gimnazijo v Ljubljano. To so bile posebne dogodivščine. Predvsem smo dobro občutili načrtno izzivanje in dobili občutek, da smo na neki način manj vredni od ostalih. Morali smo biti res temeljito pripravljeni, če smo hoteli opraviti izpite. Pritiski so bili resnični! To niso samo govornice.«

Nato ste študirali teologijo v Ljubljani?

»Tako je. Še prej pa najboljši letnik teologije v takratni jugovojški, kjer je lahko človek preizkusil svoj poklic in tudi svojo pripadnost narodu, domovini. Ves čas vojske sem prebil v Srbiji. Začel sem v Raški, potem sem bil nekaj časa v Kragujevcu. Vendar so ugotovili, da sem za tam prenevaren, ker smo bili v tovarni Crvene zastave in bi lahko preveč zvedel o tem, kaj se dogaja z orožjem – pa teolog! Ostalo mi je še nekaj mesecev v Mladenovcu, kjer sem bil v glavnem v skladiščih.«

Potem ste se vrnili v Ljubljano. Kaj vam je bilo kot teologu najbolj pri srcu, katera teološka disciplina?

»Najbolj sem bil navdušen nad Svetim pismom; še iz Vipave, kjer smo imeli spirituala, sedanjega koprškega pomožnega škofa, Jurija Bizjaka. V letih študija mi je bilo Sveto pismo najbolj pri srcu. Danes, ko gledam nazaj, pa mi ni žal tudi za dogmatiko.«

Kaj pa filozofija in temeljni predmeti, ki pridejo na vrsto pred teologijo?

»Filozofijo sem imel v tistem času bolj za predmet, ki ga je pač treba opraviti, bolj za nekakšno oviro na poti do duhovništva. Ko danes gledam na stvari

nazaj, pa lahko rečem, da sem se skozi filozofske predmete predvsem naučil načina razmišljanja. Misliti s svojo glavo.«

Kje je bilo vaše prvo službeno mesto?

»Kot duhovnik sem bil najprej imenovan za kaplana v Sežani in Povirju. To službo sem opravljal eno leto. Naslednje leto mojega duhovništva je zbolel župnik Miran Prelec v Vremah. Potem se je zame počasi začelo neke vrste, kot sem takrat sam dejal, življenje dvoživke. Kmalu po njegovi bolezni, ko se je ugotovilo, da ne bo mogel več delovati na župniji, sem bil imenovan za župnijskega upravitelja župnije Vreme in Vatovlje.«

Preskok iz kaplanovanja v župnikovanje. Kako se to pozna v duhovniškem življenju?

»Gotovo je razlika! Naenkrat se znajdeš v položaju, ko prevzemaš odgovornost za vse. Na nikogar se ne moreš več izgovarjati: Bo že on poskrbel. S tega vidika je župnikovanje gotovo bolj zahtevna duhovniška služba. Po drugi strani pa lahko takrat zaduhaš s polnimi pljuči.«

Pomeni, da se odpre nekakšna aktivistična svoboda?

»Mislim, da niti ne aktivistična svoboda. Bolj gre za usklajevanje z drugimi duhovniki. Zlasti če so generacijske razlike velike, je včasih težko med kaplani in župniki. Ko je sam, pa duhovnik bolj jasno vidi stvari. Predvsem pa se mi zdi, da je prednost v tem, ker je človek prisiljen k temu, da se ne izgovarja več na drugega, da ne čaka, kaj bo drugi ukazal, naredil, predlagal, ampak mora sam iskati.«

Se pravi, da je postavljen pred lastno odgovornost?

»Pred lastno odgovornost pa tudi pred izziv, da naveže res živ stik z ljudmi, in da potem skupaj z njimi išče pot.«

Včasih je bila prižnica v cerkvi tisti javni prostor, kjer so se oznanjale in reševale skupne stvari. Danes, po oddaljeni podobnosti, so mediji – nekakšna prižnica. Kakšen odnos imate vi do medijev? Kdaj ste se srečali z vprašanjem medijev, kako se na župniji srečujete s tem?

»Prvo, kar velja za medije, je, da se jih človek ne sme bati. Res mi ni težko odgovoriti, če me kdo iz medijev vpraša za mnenje. Zdi se mi izrednega pomena imeti živ stik z mediji. Tudi takrat, ko medije zanima moje osebno mnenje, da se ga ne bojim povedati. Vzgoja v malem semenišču in potem v bogoslovju nam je omogočila zdrav, kritičen odnos do spremljanja medijev. Tako me medijev ni strah. Ne morejo mi vsiliti svojega mnenja, ker jih prav zaradi vzgoje znam kritično spremljati in ne postanejo moji uradni glasniki. Posredujejo mi novice ali kakšno misel, ob kateri potem lahko sam razmišljam naprej. Vidim velik pomen medijev, najprej najbolj preprostih, kot so župnijska oznanila. Veliko mi je do tega, da jih ima vsaka župnija, da so to tiste novice, ki se

ljudi v nekem kraju, župniji, najbolj dotaknejo.«

Časopisi, televizija, radio, na eni strani, na drugi strani pa knjiga. Ali je knjiga še medij? Kaj je pravzaprav knjiga za vas?

»Zame osebno je knjiga zelo pomemben medij, ker človeku skozi branje pomaga, da se oblikuje. Če je pri časopisih, na televiziji, v radiu bolj aktualna dnevna novica, ki je velikokrat podvržena pritisku tega ali drugačnega osebne-ga mnenja novinarja, je knjiga tisti medij, ki je napisan za daljši čas in zaradi tega, zgodovinsko gledano, tudi bolj kritična, bolj objektivna. Zato sam mislim, da mora človek, ki želi kritično presojsati stanje v družbi, nujno vzeti v roke tudi knjigo.«

Katera so vaša prva srečanja s knjigo, od mladosti naprej?

»Sam sem vedno zelo rad bral. Vse od takrat, ko sem se naučil brati. Razne vzpodbude, naj bo v šoli ali pozneje, naj bo bralna značka ali obvezno branje, mi nikoli niso bile breme. Ko smo prišli v Vipavo, v semenišče, pa smo imeli veliko sreče tisti, katere je učil prof. Anton Požar. On nas je dobesedno zastrupil z ljubeznijo do knjige, še posebej do slovenske knjige. Nikoli ne bom pozabil, kako je dobesedno razdajal svojo osebno knjižnico, da smo lahko prebrali knjige, ker jih v šolski knjižnici ni bilo dovolj. Tako nam je približal tudi nekatere pesnike in pisatelje, ki so bili takrat pri nas še tabu. Zelo sem mu hvaležen, da nam je omogočil, da smo prebrali dotedaj vsa objavljena Kocbekova dela, da smo se srečali s pesnikom Balantičem. Na poseben način pa nam je tudi približal slovenske pesnike in pisatelje, recimo Prešerna, pa tudi druge. V njem je bilo mogoče čutiti veliko ljubezen do napisane besede. Za sebe lahko rečem, da sem z njegovo pomočjo od takrat naprej še z večjim veseljem jemal knjige v roke. Vedel sem tudi, da ni dovolj prebrati ene same knjige avtorjevega repertoarja, če ga hočem spoznati, ampak je treba čim več brati, saj se le na ta način človeku približa.«

Kot župnik spadate med poverjenike. Na Slovenskem je v zadnjih dvajsetih letih število založb, ki izdajajo knjige s krščansko vsebino, naraslo. Takoj po drugi svetovni vojni je bila Mohorjeva edina, ki je imela legalno pravico izdajati knjige te vrste. Kasneje se je pridružila Družina, za njo Ognjišče, za njimi so obnovili in razširili svojo dejavnost tudi salezijanci in drugi. Danes imamo veliko ponudbo krščanskih založnikov. Kot župnik ste seveda z vso to ponudbo v stalnem stiku. Kako vse to razpoznati, pregledati in potem ponuditi župljanom v nakup?

»Tega sem se nekoliko naučil že v bogoslovju, ko sem bil pet let odgovoren tudi za priporočanje in za izbiranje knjig. Sledil sem založniškimi programom. Skušam jim slediti tudi zdaj, na župniji. Ko dobimo Ognjišče in Družino, so ena prvih stvari, ki jih pogledam, naslovi novih knjig. Potem posku-

šam najprej dobiti en izvod zase. Ocenim, kakšna je vsebina, komu jo lahko priporočim. Poleg tega pa se mi zdi tudi zelo posrečena ponudba vaše založbe in založbe Ognjišča, ki sta prišli duhovnikom naproti s tem, da imamo možnost komisijske prodaje. Največji problem pri prodaji knjige vidim danes v tem, da je treba knjigo vnaprej kupiti in založiti denar. Tako da sta mi ti dve pobudi zelo všeč in zelo blizu. Rad imam te knjige vedno v zalogi in jih ponudim. Ugotovil sem, da ne drži absolutno govoric, da ljudje ne marajo brati. Držim se načela, da mladim, ki so v mladinski skupini, za rojstni dan podarim knjigo. Povedo mi, da jih podarjena knjiga zanima in jo preberejo. Iskati moramo nove poti, kako nekomu knjigo približati. Zdi se mi, da smo z množično ponudbo na neki način bralce tudi zbegali.«

Ali mora duhovnik v tem smislu knjige priporočati. Težava, ki jo vidim je, da človek pač ne more prebrati vseh stvari, ki izidejo.

»To je gotovo težava. Zdi pa se mi, da se tu znajdemo pred posebnim izživom. Katero koli drugo knjigo ljudje prej kupijo, kot knjigo, ki ima logotip verske založbe. Mislim, da je to tudi problem negativnega razpoloženja do Cerkve v naši družbi. Zato družba na nekatera vprašanja, ki jih knjige odpirajo, že vnaprej gleda negativno, ne da bi se kdo pozanimal za vsebino. To je lahko prvi razlog, da knjige ne bomo kupili. Pri zbiranju naročnine za verski tisk sam vidim, da se velikokrat pokažejo izgovori na vplive zunanje družbe – negativno razpoloženje do Cerkve je lahko prvi razlog za to, da se posameznik odjavi od verskega tiska. Mislim, da moramo v to smer vložiti največ. Pomagati ljudem k spoznanju, da ni vse tako črno, kot se pripoveduje. Knjiga verske vsebine je sestavni del človekovega življenja. Za ustvarjanje mnenja v družbi in o njej je treba takšno knjigo prebrati. Enako velja za mnenje o Cerkvi, veri in drugem. Človek, ki ne prebira verskih knjig, postane, milo rečeno, nepoznavalec.«

Ali imate v spominu kakšno mohorsko knjigo, ki bi vas zelo razjezila, ali pa kakšno, ki vas je zelo navdušila?

»Navdušila me je knjiga iz redne zbirke Krotimo televizijo. Zelo me je navdušila, celo tako, da sem razmišljal, da bi odlomek iz te knjige prepisal za župnijska oznanila, da bi starši in mladi začutili, kakšno nevarnost nam predstavlja televizija. Da bi se pa spomnil na kakšno knjigo, ki me je zelo razjezila – je ne vidim!«

Kakšno breme je za duhovnika biti poverjenik? Ali v svojem župnijskem okolju razmišljate, da bi skrb za versko knjigo, mohorsko ali knjigo Ognjišča, Družine, izročili v roke komu izmed laikov, mlademu človeku?

»Tudi o tem razmišljam. Poverjenik ne moreš biti, če ne bereš. Prej ali slej naletiš na vprašanje: Kaj pa tam piše, o čem ta knjiga govori? Zakaj mi jo lah-

ko priporočiš? Če človek ne bere, potem odgovor ostane v zraku. Prav zaradi tega poskušam delati tudi v to smer. Navduševati za knjigo, navduševati za branje in tudi vedno znova koga pritegniti v krog zbiranja naročnikov.«

Dojemate to možnost kot pomoč duhovniku ali kot konkurenco. Zdi se, da si nekateri duhovniki predstavljajo takšno sodelovanje kot nekaj, kar bi spodneslo vsaj eno izmed vlog, ki jo imajo v župniji?

»V župniji skušam govoriti, da ne moremo biti drug drugemu konkurenca. Tudi delati skušam tako! Vsi skupaj smo v župniji postavljeni v okolje, v katerem smo poklicani graditi božje kraljestvo. Če ga nekdo s knjigo bolj uspešno gradi, kot jaz sam, potem: hvala Bogu, in naj to le uspešno dela. Samo to lahko še rečem, da je knjiga za nas veliko bogastvo, da bi bilo škoda, če bi to bogastvo ležalo na policah. Kakor zaklad, ki je pred nami, pa se nam ga ne bi ljubilo izkopati.«

III.

Sem v Komendi, v lepi župniji pod Krvavcem, eni od najbolj trdnih slovenskih far. Njen župnik je **gospod Nikolaj Pavlič**, doma nedaleč stran od tod, tam nekje na desnih grebenih Tuhinjske doline, če gremo iz Kamnika proti Vranskemu. Na moja vprašanja odgovarja sprva v zgoščenem, telegrafskem slogu. Kasneje pa tudi bolj osebno.

»Župnija Vranja Peč, Velika Lašna. To je greben med Črnim grabnom in med Tuhinjsko dolino. Tam mi je tekla vsa mladost do petnajstega leta. Potem sem odšel v malo semenišče v Pazin. Bil sem tam do mature, nato leto in pol pri vojakih. Pet let Teološke fakultete v Ljubljani, potem nova maša. Po novi maši prvo leto duhovnik v Kosezah v Ljubljani, pri g. Jožetu Bertonclju, zninem katehetu, odličnem župniku, ki je zgradil v Kosezah novo cerkev. Potem

Nikolaj Pavlič

Foto J. Pavlič

sem bil štiri leta kaplan na Jesenicah, pri gospodu Zdravku Hajnriherju. Po štirih letih kaplanovanja sem prišel v Komendo za župnika, kjer sem zdaj že kar nekaj let.«

Prej pa je bil tukaj župnik Viktorijan Demšar?

»Predvsem znan kot zaslužen dušni pastir, katehet, kot duhovnik, ki je bil doma v liturgiki. Bil je tudi odličen gospodar. Potem ko je šel v pokoj, pa tudi že prej, je veliko študiral Glavarjevo življenje in izdal, lahko rečem, izbrana dela o Petru Pavlu Glavarju, komendskem župniku izpred dveh stoletij. Mnogi pravijo, da je bil Glavar velik čebelar, pa gospodarstvenik in kulturnik. Vse to je res bil! Predvsem pa je bil odličen duhovnik, dušni pastir z vsem srcem.«

Kakšna je komendska župnija? Kako jo vidi župnik?

»Komendska župnija je popolnoma normalna župnija, kakršne so vse druge župnije na Slovenskem. Ima bogato tradicijo, z bogato zakoreninjenostjo tudi v veri. Vendar živimo sredi sodobnega sveta in tudi Komendčani niso imuni za vse novitete današnjega časa. Kot pravim, popolnoma normalna župnija. Z mnogimi lepimi stranmi življenja, pa tudi s človeškimi slabostmi.«

Koliko je faranov?

»Faranov je 4325. Toliko jih je bilo v januarju. Vsako leto imamo približno trideset pogrebov, približno šestdeset krstov. Krščeni so skoraj vsi otroci. Morda vsako leto le eden ali dva ne prejmeta zakramenta svetega krsta.«

Ko sem se preselil iz Ljubljane v Komendo, sem opazil zanimivo podrobnost. Moja starejša hči je v Ljubljani hodila k verouku. Iz njenega razreda sta le dve deklici obiskovali verouk. Ko smo prišli v Komendo, je začela hoditi v tretji razred. Izmed njenih sošolcev le dva nista hodila k verouku. Precej obrnjena slika.

»Saj zato pa sem rekel: Komenda je tradicionalna župnija. Tradicija je zelo močna v dobrem pomenu besede. Tukaj je še vera doma, ampak, kot pravim, marsikaj je čisto tako, kot je po drugih župnijah.«

Kakšno je recimo razmerje: Komenda kot spalno razmerje in Komenda kot tradicionalno kmečko okolje, kot vas?

»Komenda je novo naselje, spalno, pa tudi tukaj so zelo dobri ljudje. Mnogi verni so našli povezavo s cerkvijo, z župnijo, lepo sodelujejo tudi v župnijskem življenju. Nekateri so še bolj zadržani. Drugi pa so pač izkoreninjeni iz verskega življenja, tako kot se dogaja marsikomu, ko zapusti domači kraj. Doma je bil kristjan, ko pa pride v drug kraj, se težko zakorenini kot kristjan.«

Omenjala sva gospoda Demšarja. On se je veliko ukvarjal s Petrom Pavlom Glavarjem. Nižje na klanecu, če pogledava skozi okno župnišča, je benefi-cijatska hiša, ki jo je Glavar zgradil in v njej postavil svojo knjižnico. Kako je z njo?

»Ta knjižnica je dobro vzdrževana. V njej je nekaj nad dva tisoč knjig. Je dokaj nenavadno, da ima neka podeželska župnija tako bogato knjižnico, ki jo obiskujejo različni ljudje. Vsako leto od 8. februarja dalje, ko je kulturni praznik, Prešernov dan, pa do konca šolskega leta jo obiskujejo tako osnovnošolci, srednješolci, pa tudi druge različne skupine. Tudi romarji gredo radi v knjižnico, potem ko so v cerkvi pomolili in si jo ogledali. V knjižnici jim jaz sam ali prof. Peterlinova razloživa to in ono o Petru Glavarju. Če vemo, kakšen učenjak je bil P. P. Glavar, potem lahko razumemo, da je bil to človek, ki je veliko študiral. Predvsem molitveniki, ki se nahajajo v knjižnici, pa dokazujejo, da je tudi veliko molil, veliko meditiral in je potem lahko bil tako odličen pridigar. Njegove pridige so zapisane v različnih knjigah, izšle pa so tudi pred leti pri Mohorjevi družbi v knjigi Pridige Petra Pavla Glavarja. Prav iz teh pridig se vidi, da je bil P. P. Glavar vsestranski dušni pastir. Znal je svoje ljudi učiti, jih tudi posvariti, opominjati, vzpodbujati. Predvsem pa jim je izročal zdrav verski nauk.«

Prišla sva h knjigam. V pastorali tako velike župnije ima svojo vlogo tudi knjiga. In med obilno knjižno ponudbo, ki je danes na verskem knjižnem trgu, nastopa seveda tudi Mohorjeva družba. Nekaj časa je bila edina, takrat kmalu po vojni, po osvoboditvi in revoluciji. Črpala je iz krščanske korenine in zalagala krščanske knjige za slovenskega človeka. Kako je z Mohorjevo v komendski župniji?

»S številom mohorjanov smo, glede na druge župnije, lahko še kar zadovoljni, saj imamo v celi Sloveniji največ naročnikov mohorjevih knjig. Ko pridejo mohorjevske, jih razdelim in pobrem naročnino za nove. Seveda, ker je danes ponudba knjig tako velika, število mohorjanov počasi upada tudi pri nas. Čutim pa, da ljudje knjige sorazmerno veliko berejo. Saj mi marsikdaj povedo: To in ono sem prebral v tej in tej mohorjevi knjigi, pa iz koledarja. Vendar, ko stari naročniki umirajo, se novi težko odločijo za mohorjeve knjige, ker imajo različne izgovore. Najpogosteje nimajo časa, da bi brali knjige. Televizija, sodobna sredstva obveščanja ljudem jemljejo čas za branje knjig, kar je po svoje velika škoda. Knjiga človeka le oblikuje in mu marsikaj dobrega prinese za njegovo življenje, ga izobražuje. Škoda, da bralna kultura upada.«

Ali vse delo v zvezi s poverjeništvom, s posredovanjem knjig mohorske ali kakšne druge založbe, opravljate sami ali imate kakšno pomoč v župniji?

»Za Mohorjeve knjige poverjenišтво v glavnem opravljam sam, podobno tudi za Ognjišče. Družino pa imajo drugi poverjeniki. Za poverjeništvu Mohorjeve in Ognjišča, to sem prejel od svojega prednika, sem se tudi sam odločil, da ju bom vodil naprej. Mislim, da s tem, ko sam vodim poverjenišтво, tudi kot duhovnik, kot oznanjevalec naredim nekaj dobrega za župljane. Če jim po-

*Moja usta naj govorijo
Gospodovo hvalnico,
use meso naj slavi
njegovo sveto ime
na vekov veke.*
Ps 145, 21

NIKOLAJ PAVLIČ

**25 let župnik
v KOMENDI**

dekan Kamniške dekanije

Rojen 5. 12. 1945 v župniji Vranja Peč,
posvečen 29. 6. 1970 v Ljubljani,
umrl 28. 9. 2000 v Komendi.

Gospod, daj mu večni pokoj!

*Nenadna smrt – Kar Bog stori,
vse prav stori*

gospodinjstvem, zdravstvenem in tudi na drugih. Mislim, da s tem Mohorjeva opravlja med slovenskim narodom zares veliko poslanstvo.

Ničesar takšnega, nad čemer bi se človek lahko spotaknil?

«Bile so knjige v preteklosti, ampak to je že kar precej časa, ki nas res niso mogle preveč razveseliti. Vendar se je v novejšem času marsikaj spremenilo in smo s knjigami večinoma zadovoljni. Upam, da se bodo pri Mohorjevi trudili še vnaprej in nam ponudili take knjige, ki bodo zanimive za ljudi. Pa ne samo zanimive, ampak tudi poučne, da bodo ljudem zares v spodbudo, da bodo lahko iz teh knjig marsikaj dobili za svoje versko, kulturno in gospodarsko življenje in na sploh za človeka vredno življenje.»

Hvala za čas, ki ste ga posvetili Mohorjevi in za te lepe misli.

»Hvala lepa gospod urednik, da ste me obiskali. Vam želim veliko uspeha, vsem mohorjanom pa veliko lepega pri branju vaših knjig.«

nudim dobro knjigo, če jim ponudim dobro revijo ali časopis, jim s tem tudi oznanjam. Če človeku dam dobro knjigo, mislim, da sem naredil celo več, kot če sem mu povedal dobro pridigo.«

Je bila kakšna knjiga v mohorskih rednih zbirkah ali drugih mohorskih izdajah, ki bi vas posebej vznemirila ali razveselila?

»Sem človek, ki skuša presojeti realno, in se zavedam, da pri Mohorjevi izdajajo knjige, ki skušajo zadovoljiti naše ljudi. Vsem pa je seveda nemogoče ustreči, ker še Bog vsem ne ustreže. Pri Mohorjevi se trudijo, vsaj videti je tako in tako tudi občutimo, da bi dali današnjemu slovenskemu človeku čim boljšo knjigo, tudi sodobno, pa naj bo na tem ali onem področju: kulturnem,

Pogovarjal se je in za vas zapisal Matija Remše

NOVI KMEČKI VRT

Spričo tega, da smo kmečki vrt že obravnavali v splošnem delu, naj zapišemo misel o besedi »novi« kmečki vrt. Vprašajmo se, ali gre za kaj novega, kar še ni bilo in sedaj uvajamo na novo? Odgovor je: »Da« in »ne«. Klasični kmečki vrt, ali »gartelj«, kot mu še rečemo, in vse, kar je z njim v zvezi, je nepogrešljiv. Ograjen prostor, »gartelj«, ki je zavarovan pred živino, kokošmi in vsem, kar se na domačiji dogaja, torej ostane. Kmečki ljudje tam pridelujejo sadike za na njivo, potem zelenjavo zase in še kaj, vse to je za vsako hišo nujno potrebno. Vsebinsko je spremenjen le toliko, da je zdaj v njem še kaj novega, kaka nova zelenjadnica, ali morda tudi kaka nova okrasna rastlina. A če ga bo kdo urejeval na novo, bo upošteval pripombe in misli o takem vrtu, ki smo jih že zapisali. Predvsem na novo ne bo nihče več betoniral robnikov, ali si kako drugače oteževal obdelovanje.

Tisto, kar je novo v kmečkem vrtu, se nanaša na prostor zunaj ograjenega vrta. Na hišo in njeno okolico, to je, na celotno kmečko dvorišče. Dvorišča so marsikje velika, celo prevelika in če niso urejena, ne dajejo dobrega vtisa. Glavno pa je, da velika dvorišča nimajo več svoje prvotne vloge. Lahko bi bila manjša, predvsem pa lepše urejena. Namesto prahu ali blata po dvorišču je lepše in bolj praktično, če je asfaltirano, ali kako drugače poploščeno. Marsikatera kmetija nima več konjev in živine, način kmetovanja se je močno, ali povsem spremenil. S tem pa se je spremenilo tudi še veliko drugega. Kmetovanje se v velikem obsegu spreminja iz splošnega, ko so pri hiši pridelovali prav vse, kar je potrebno za človeka in živino, v posebno, ali kot temu še rečemo, v specializirano kmetovanje. Nekje pridelujejo samo sadje, drugje zelenjavo, ali samo eno vrsto zelenjave in podobno. Imamo tudi že kmetije, ki se preusmerjajo v turizem, v kmečki turizem, kakor temu rečemo. Skratka, spremembe so raznolike in vse več jih je. Dvorišča dobivajo drugačno vlogo in spreminja se način življenja. Rečemo lahko, da gre v kmečkem okolju za nove oziroma drugačne razmere in da so zato potrebni novi in drugačni pogledi na urejenost hiš in dvorišč. Pod pojmom »novi kmečki vrt« razumemo celoto, celotno domačijo.

Če upoštevamo vse te gospodarske spremembe, ki so s seboj prinesle toliko novega, je treba upoštevati še kmečkega človeka, ki se z vsem tem vključuje v višji življenjski in bivalni standard. Tudi on ima vse popolneje opremljeno hišo, je boljje in lepše oblečen in ima manj naporno telesno delo. Ima tudi

več prostega časa zase in za splošne kulturne namene. Razumljivo je, da je k vsemu temu potrebno drugačno, na višji kulturni stopnji, delovno in življenjsko okolje. Torej nov kmečki vrt. To je tembolj potrebno za tista kmečka okolja, kjer se preusmerjajo v turizem ali v kake druge dejavnosti, ki so povezane s poslovnimi strankami, z ljudmi od drugod. Vsakršna dejavnost zahteva pač svojo posebno urejenost in čim višji kulturni standard.

Ko govorimo o novem kmečkem vrtu, o novih potrebah in možnostih, je prav, če na zadevo gledamo celostno. Ne samo na ograjen vrt, ali morda še na okenske police. Gre za celoto, za celotno okolje domačije.

Urejenost kmečke domačije se začne pri zunanji podobi hiše. Cvetje na okenskih policah, na stopniških in vhodih, v posodah in koritih po dvorišču, je tisto, ki vpliva na prvi vtis o hiši. S cvetjem se večinoma ukvarjajo gospodinje in kaj rade med seboj tekmujejo, največkrat, katera bo imela več in bolj pisano cvetje. Tekmovanje je sicer dobra reč, a vprašati se je treba, v čem je neka stvar boljša od druge? Pri tem je treba najprej poudariti, da množično število »roč«, ki visijo z oken in balkonov, ni pravo ali glavno merilo. Preobilica cvetja po hiši je včasih lahko celo moteča. Saj je znano, da kakršna koli preveč kričeča stvar ni dobra. Kakor za toliko stvari v življenju, velja tudi tu splošno pravilo, ki se glasi, da je prava mera najpomembnejše. To velja tudi za cvetje na hiši. Zato smemo reči, da tiste hiše, ki so kakor obložene s cvetjem, niso najlepše opremljene. Vsa čast gospodinjam, ki z ogromnim trudom dosežejo »hišo v cvetju«, a kar je preveč, je preveč.

Druga pomanjkljivost, ki je tudi pogosta, je, da je v posodah in koritih natlačenih preveč različnih rastlin. Različnih po velikosti, po barvi in še v čem. Druga drugi so v napoto, ali pa si medsebojno konkurirajo v svetlobi, rasti in videzu. Lepše je, če so posamezne enote bolj umirjene. V enem koritu naj bi bila le ena vrsta rastlin. Ali če je korito široko, sta morda potrebni dve vrsti. Ena, ki raste navzgor, druga, ki se poveša. Možnosti je tu kar nekaj, a v nobenem primeru ni prav, če v eno korito natlačimo preveliko število različnih rastlin. Ne moremo imeti vsega, kar smo nekje videli, ali kar lahko v vrtnariji dobimo. Raje se ravnamo po splošnem načelu, ki pravi, da je lepše in bolj primerno, če imamo manj različnih vrst in sort rastlin, pa zato v večjem številu. Barvno pestrost pa povečujemo s tem, da imamo eno leto eno, drugo leto pa pretežno drugo barvo. Že to preprosto pravilo, če ga bomo upoštevali, nam bo v veselje in bo bistveno pripomoglo, da bo naša hiša lepa, morda celo posebej lepa.

Pri izbiri rastlin je seveda treba najprej upoštevati lego okna ali balkona. Sončna stran s hudo poletno pripeko zahteva drugačne rastline, kakor ona v senci ali v polsenci. Izbira je tako velika in pestra, da lahko izberemo pravo rastlino za pravo mesto. Za sončna mesta so najboljše pelargonije vseh vrst in

sort. Tiste, ki rastejo pokonci in one, ki visijo, to so bršljanke. Ta rod okenskih rastlin je izredno bogat, vsakokrat lahko izberemo drugačno barvo. Zlasti, če upoštevamo še tiste vrste in sorte, ki močno dišijo. Potem so za sončna mesta primerne še številne enoletnice. V vrtnarijah, če so zares prave vrtnarije, vedo svetovati, kaj je prav za sonce ali za senco in tako naprej. Za senčno stran hiše naj omenimo fuksije, ki so po barvi in obliki – spet visoke in viseče, kakor pri pelargonijah, najbolj primerne.

Za okenske in balkonske rastline so nadvse pomembne še posode. Tudi za nje je treba upoštevati nekaj osnovnih načel. Najprej potreba, da so posode za določene rastline zadosti velike. Tisti najmanjši zaboji, pa naj bodo lončeni, leseni, polivinilski ali iz kakršnih koli materialov, ki jih tako pogosto najdemo po trgovinah, niso primerni za dobro rast rastlin. Primerni so kvečjemu za kake neobčutljive enoletnice. Za lončnice, recimo za pelargonije ali fuksije, ki smo jih omenili, morajo biti korita, ki so vsaj 20 cm globoka in prav toliko široka.

Naslednje pravilo za posode je, da naj ne bodo kričeče obarvane ali oblikovane. Koliko je tudi teh kričečih posod po trgovinah. Upoštevajmo, da so posode zato, da v njih rastline čim bolj uspevajo. Rastline so tisto glavno, od njih pričakujemo zdravo rast in obilo cvetja. Posode pa naj služijo prav temu namenu, namreč, da je v njih zadosti potrebne prsti. Kaj neugledni so raznoteri izumetničeno oblikovani lonci, z vsemi mogočimi ornamentami na njih, ki v tolikšni meri prihajajo k nam iz sosednjih dežel. In ljudje se dajo zapeljati in jih kupujejo. Potem jih razstavljajo okrog hiše in po dvorišču, misleč, da imajo kaj »posebnega«. V resnici je to nekaj, kar pomeni protislovje z našim osnovnim namenom. Namreč, da bi radi imeli lepo razraščajoče se rastline.

S temi izumetničenimi posodami za rastline prihajajo k nam še razni drugi kičasti izdelki ali predmeti za »lepšanje« vrta. To so razne keramične ali plastične figure, jurčki, škrti, gradovi in še kaj. Vse te stvari ne pripomorejo k urejenosti dvorišča ali vrta, so pač preveč izumetničene in ne služijo ničemur. A zanimivo: ljudje jih kar radi kupujejo in s tem, ne da bi prav presodili, kičijo svoje bivalno okolje. Škoda!

Če je dvorišče prostorno in celoten prostor ni več potreben za gospodarske dejavnosti, bo prav dobrodošlo za njegov videz, če bomo posadili kakšno drevo. Za ta namen so primerna skoro vsa domača drevesa. Ni treba, da sadimo samo lipe ali murve in orehe. Lahko posadimo tudi hrast, če je prostora dovolj. Za manjša dvorišča in če zemlja ni presuha, pa je zelo primerna jerebika (*Sorbus aucuparia* in *S. aria*, mokovec). Je morda prevelik in preveč tuj. Izmed tujih okrasnih dreves bi bile bolj primerne na primer japonske češnje (*Prunus serrulata* Kanzan), pa tudi okrasne jableane (*Malus pumila*). Primerni so tudi razni javori in tudi kakšen iglavec, na primer smreka in bor. Zanimive so tudi

Foto J. Strgar

večje grmovnice, kakor dren (*Cornus mas*), ki spomladi prvi rumeno zacvete. Če mu obrezujemo spodnje veje, bo zrasel v manjše drevo. Grmovnic je pravzaprav veliko, skoraj vsaka je po svoje zanimiva in primerna.

Na kmečkem dvorišču so zanimive vrtnice, zlasti tiste, ki se močno razraстеjo, to je čajevke in grmaste rože. In tudi vrtnice popenjavke, ki jih »obesimo« po ograji ali po kakem drugem ogrodju. Tudi na latniku, kjer imamo ponavadi vinsko trto. Med popenjavkami za latnik ali kakršno koli ogrodje, so primerne še druge popenjavke, na primer glicinija, ki se s svojimi modrimi grozdi razcvete zgodaj spomladi. Ali trompetovka (*Tecoma radicans*), ki se s svojimi oranžnimi trombami razcvete poleti.

Na kmečkih domačijah, pa naj bodo klasične ali preurejene za kake posebne namene, so nadvse dobrodošle žive meje. Recimo za meje med sosedi, ali ob cesti, ali še kje drugje. Z mejami lepo ločujemo tudi posamezne prostore, ali kako stvar zakrijemo. Za vse te namene imamo številne rastline, začevši z gabrom, našim domačim gabrom. Prav primerna sta še maklen in tudi dren. Ponekod za žive meje sadijo tudi bukev. Vse to so domače listopadne rastline, listje jim pozimi odpade. Ko pa je potreba, da posadimo zimzelene rastline, da meja ostane zelena tudi pozimi, imamo na voljo domače smreke. Če jih redno obrezujemo, bomo imeli prav lepo in gosto mejo. Podobno velja za tiso, le da je počasnejše rasti. Od tujih rastlin bi smeli saditi še lovrikovec (*Prunus laurocerasus*). V obmorskih krajih pa imajo na voljo še druge zimzelene rastline,

na primer lovor (*Laurus nobilis*) in še katere. Nikakor pa ne gre, da bi na kmečkih dvoriščih sadili kleke, ali, kot jim še rečemo, ciprese (*Thuja occidentalis*). Izogibajmo se tudi ligustra (*Ligustrum ovalifolium*). Odlične so še številne druge cvetoče grmovnice, kakor na primer bela medvejka (*Spiraea vanhouttei*), ali forzicija (*Forsythia*). Vse te rastline lahko poljubno obrezujemo v močne ali manj močne meje in nekatere med njimi v svojem času lepo zacvetejo. Kakšna izstopa še s svojimi barvitimi listi, kakor rdečelistni češmin (*Berberis thunbergii* *Atropurpurea*).

Novi kmečki vrt naj bo nov v tem, da bo vanj vključena celotna domačija, s celotnim dvoriščem, s hišo in tudi z načinom življenja vred. Kadar imamo višji standard v hiši, ga imejmo še okrog nje. Eno z drugim je povezano in predstavlja celoto. Ko si kupujemo najrazličnejšo opremo za v hišo, pomislimo, da je podobno treba narediti tudi za celotno okolje zunaj nje. In ko bomo redno skrbeli za hišo, ko jo bomo pospravljali in obnavljali, bomo enako obravnavali tudi dvorišče. A ne kakorkoli. Izogibali se bomo pretirano izumetničenih reči, pa naj pridejo od koder koli. Hiša s celotnim okoljem naj bo prijetna za bivanje in tudi za oko.

Jože Strgar

PRVENSTVO

V preteklem letu smo z zanimanjem spremljali Evropsko nogometno prvenstvo. Tokrat prvič je na tekmovanju, ki se od leta 1930 organizirana štiri leta, nastopila tudi slovenska nogometna reprezentanca in prav to je velevalo prebuditev dobročutne simpatije do igralcev lastne domovine. Poznavalci in ljubitelji nogometa tekem nismo spremljali z dolgočaseno, ampak se je poleg glave prebudilo tudi srce. Naša izbrana vrsta si je posebno naklonjenost pridobila že pozno jeseni 1999, ko je v dveh odločilnih tekmah izločila močno nogometno reprezentanco Ukrajine in z uvrstitvijo na zaključni turnir pripravila nepopisno veselje v domovini. Novica je bila toliko bolj presenetljiva, saj ob mnogih »naj« športih v Sloveniji, odkar je le-ta postala samostojna država, nogomet med ljudmi ni bil prav posebno priljubljen. In vendar so si igralci nacionalne izbrane vrste uspeh priigrali z veliko znanja, taktike in srčnosti.

Turnir šestnajstih najboljših reprezentanc je potekal junija in je pomenil poleg olimpijskih iger največji športno-medijski dogodek, ki so ga ljudje v letu 2000 množično spremljali po vsej Evropi pa tudi drugod po svetu. Za najbolj vnete navijače so dogodki vsakdanjika vsaj za kratek čas stopili v drugi

plan. Skupina slovenskih rok glasbenikov je za spodbudo prispevala posrečeno spremljevalno himno »Slovenija gre naprej«. Na tri tekme je v Belgijo in na Nizozemsko pripotovalo okoli 20.000 navijačev iz domovine in ti so dostojno podpirali naše ter pri gostiteljicah izpričali našo narodno kulturo. Nogometaši so dve tekmi odigrali neodločeno in enkrat doživeli minimalen poraz. Ko se je naša izbrana vrsta poslovila od prvenstva, smo se skupaj hvalil doseženi dve točki in štiri gole v mreži nasprotnikov, da ne govorimo o priljubljenosti in o domiselnosti ter umetniškem vtisu igre, ki je na strokovnjake napravila ugoden vtis.

Nogometna igra utegne na slučajnega opazovalca napraviti dokaj bled vtis. To je tista igra, pri kateri dvaindvajset možakarjev teka za žogo po dobro pokosenem travniku gor in dol, nekje med njimi pa se giblje mož s piščalko in skrbi za red in disciplino na igrišču. Od zunaj gledano res ni videti česa posebnega. Toda kot vsaka igra, za katero se igralci trudijo in vanjo vložijo svoje talente, sčasoma prebudi simpatijo in čustvene aktivnosti gledalcev, tako tudi nogomet poraja pripadnost in navijanje, to je glasno izkazovanje navezanosti in odobravanja. Samo tako lahko razložimo, zakaj se je preprosta igra v sto letih zrinila na sam vrh svetovne popularnosti. Poznavalci nogometa prisegamo na umetnost možnega v igri, na simbolno vrednost dvoboja, pomembne pa so tudi kondicijska pripravljenost igralcev, občutek za skupno ustvarjanje, tehnika, način pristopa, taktika in želja po zmagi. Vse to igro vedno znova napravi zanimivo.

Po narodnostni sestavi igralcev, ki so igrali za državne barve, se je v najbolj raznovrstnih barvah prikazala izbrana vrsta Francije. Tako imenovani Galski petelini so pod svojo zastavo in himno »Alons enfants de la patrie« zbrali pisano družino Alžircev, Armencev, Portugalcev in nekaj postavnih mož iz centralne Afrike, katerih poreklo je znano samo boljše podučnim zemljepisecem in demografom. Francija je najbolje izkoristila svojo nekdanjo odprto politiko priseljevanja tujcev in po vseh odigranih tekmah se je ravno ta pisana družina, seveda samih vrhunskih igralcev, veselila uspeha evropskih prvakov. Selektor francoske reprezentance je tako slavil uspeh, ob morebitnem neuspehu, ki pa tudi ni bil tako daleč, bi bila taka sestava moštva gotovo deležna uničujočih kritik. Od štirih najbolje uvrščenih ekip je bila podobno raznovrstno izbrana tudi reprezentanca Nizozemske, medtem ko so se Italijani in Portugalci predstavili v enotnejši nacionalni sestavi. Raznolikost je na osebni ravni pomembna zaradi motivacije igralcev, pri čemer je potreben skoraj sakralni odnos do žoge in igre in ta se najpogosteje pridobi v najmlajših letih.

Žreb tekem je tako določil, da so se nogometaši Slovenije v prvi tekmi pomerili s svojimi kolegi, s katerimi so še pred desetimi leti igrali v skupni domovini. Oboji so prikazali vrhunski nogomet. Po začetnih 3:0 za naše so zma-

Foto A. Blatnik

govalno evforijo in navdušenje tako imenovani »Jugosi« prav hitro razblinili in rezultat poravnali na 3:3. Na koncu so bili lahko zadovoljni tako naši, ki so v večjem delu igre nadigrali slovitega nasprotnika, pa tudi Jugoslovani, ki po neobetavnem začetku niso izgubili proti novincem. Tekma nam je ostala v spominu zaradi lepe igre, dramatičnosti poteka in pa tega, ker smo se celih šest minut po visokem vodstvu skoraj vsi v Sloveniji spraševali, do kam se lahko naši izbrani nogometaši še povzpejo.

Po dolgih letih prevlade atletskega nogometa v smislu kondicijsko brezhibno pripravljenih nogometašev smo lahko na vseh tekmah prvenstva opazili premoč mediteranske igrivosti, saj so se med osem najboljših na turnirju od severnjakov uvrstili samo Nizozemci. Igra, v kateri skušata moč in hitrost popolnoma prevladati igrivost in nepredvidljivost, je bila poražena. V zadnjem finalnem obračunu pa je napadalna igra z golom več slavila pred preračunljivo in premeteno obrambno igro. Izkazalo se je, da je napad najboljša obramba. Odprti dvoboji so seveda privlačni za gledalce, saj zaprta igra ponuja sliko »že videnege«. Novost, ki smo jo zasledili, je bila močna in gibljiva linija igralcev na sredini igrišča. Kot je dejal selektor naše izbrane vrste, gospod Srečko Katanec, nekdanj tudi sam izvrsten nogometaš, »če se že moramo braniti, potem je najbolje, da to napravimo čim dlje od našega gola«. Z omenjenim pristopom so se slovenski nogometaši izvrstno odrezali.

Zmagovita igra žal ne dopušča velikih napak, če pa napravi napako nasprotnik, jo je dobro izkoristiti, ker se to ne zgodi prav pogosto. Ekipe, ki skušajo nadigrati nasprotnika samo s stopnjevanjem ritma, v zgoščenem prostoru iz igre težko dosegajo gole, saj prevelika hitrost lomi tekočo igro, to pa poredko pripelje do učinkovitosti. Skriti recept za doseg večje učinkovitosti je menjava ritma, ter seveda pravo razmerje med ustvarjalnimi igralci, ki igro gradijo in so umetniki, in tistimi, ki radi tečejo in njihove zamisli uresničujejo. Za doseg vrhunskih rezultatov je nekaj rezerve tudi v tehniki obvladovanja žoge, saj je žogo ob udarcu možno zavrteti tako, da ta kasneje nepredvidljivo spremeni smer gibanja in medtem ko vsi na igrišču ugotavljajo, kam bo takšna žoga zavila, se lahko že znajde v mreži. Za poglobljeni razmislek je tu še razmerje med igro in antiigro, vedno se namreč poraja in zastavlja vprašanje, kako vendar premagati nasprotnika. Pri vsem povedanem pa je za zmago mnogokrat pomembna tudi sreča v odločilnih trenutkih.

Nogometna igra se je rodila v Angliji. Večen spomin na to so tudi izvorni pojmi, ki igro opredeljujejo. Medtem ko se je igra širila v svet so, se večinoma prevzeli tudi izrazi, pomembni za njeno razumevanje: »gol, out, corner, foul, offside« ... ki so danes mednarodno poznani izrazi. Po slovensko smo jih prevedli v zadetek, izven igre, strel iz kota, prekršek, prepovedana igra ... vendar so domači izrazi za praktično rabo kar nekoliko okorni. Za boljše razumevanje bom poskusil razložiti dve temeljni prvini v nogometni igri, prekršek in prepovedano igro (offside).

Nogomet je bil in vedno tudi bo kontaktna igra. Igralci se lahko dotaknejo, tečejo z rama ob rami, če pri tem ni pretiranega odiranja ali suvanja. Ob štartu na žogo pa lahko pride do prekrška in le tega dosodi sodnik, ki je prav zato na igrišču.

S prodorom atletskih veščin v nogometno igro je v njej zmanjkalo prostora za baletno konstituirane igralce. Ostrina nogometne igre se je v zadnjih desetletjih tako stopnjevala, da je končno mednarodna zveza sprejela enotne in strožje kriterije za dosojanje prekrškov. Od takrat naprej se je nogometna igra zopet znašla znotraj dopustnih kolektivnih borilnih športov.

Če je igralec z žogo v trenutku, ko nanj štarta igralec nasprotnikove ekipe, bistveno oviran, torej da pri štartu pade, ali pa je njegovo gibanje popolnoma onemogočeno, sodnik dosodi prekršek. Oster štart s strani nasprotnega igralca, ki se ne konča z dotikom žoge, ampak noge ali telesa in ki podre igralca na tla, sodniki nagradijo z rumenim kartonom. V tem primeru sodnik oceni, da je bil prekršek napravljen nenamerno in je posledica slabše okretnosti, nerodnosti ali prepočasnega refleksa. Za grob, namerni štart na telo, medtem ko žoga ni več v dosegu igre, pa sodniki praviloma pokažejo rdeči karton, kar po-

meni takojšnjo izključitev iz igre. Igralec, ki pridobi dva rumena kartona, si s tem prisluži tudi rdečega in potem na naslednji tekmi ne sme igrati. Igralcu, ki pridobi rdeči karton neposredno, pa grozi prepoved igranja tudi na več tekmah. Z omenjeno kontrolo števila in pomembnosti prekrškov tudi nogometna igra postaja vse manj smrtno nevarna, izjemne grobosti so večinoma izginile z igrišč.

Drugo pravilo, ki je za razumevanje nogometne igre na velikih travnatih igriščih pomembno, je tako imenovana izključena stran, v kateri se igra ne sme igrati (offside). Omenjeno stran igrišča oz. travnate površine vedno določa zadnji postavljeni obrambni igralec glede na svoj gol v obrambni polovici igrišča ob podaji napadalca. Povedano drugače, nikoli ne sme v napadalni polovici igrišča napadalec stati glede na gol pred zadnjim obrambnim igralcem v tistem trenutku, ko mu soigralec podaja žogo. Da se pravilo ofsajda izvaja vsaj na decimeter natančno, ima sodnik na levi in na desni strani igrišča po dva sodnika, ki z zastavicama mahata in ga opozarjata na dogodek. Posebno zabavo ali pa tudi slabo voljo povzročajo tako imenovane napačne sodniške odločitve, saj pritožbe ni in je hkrati odločitev sodnika dokončna. Tudi sodniki so samo ljudje, torej zmotljivi in nepopolni.

Nogometna igra se na vsem svetu organizira na različnih nivojih. Lahko govorimo o rekreativni in ljubiteljski razširjenosti te igre, pa o milijonih sodelujočih v mnogoštevilnih ligaških tekmovanjih, pa o navijačih, organizatorjih, voditeljih in tistih, ki skrbijo za posel in denarne zadeve, ter o ljudeh, ki poskrbijo za medijsko odmevnost. V tem celostnem pomenu lahko v vsem, kar se dogaja okrog nogometa in z njim samim, odkrivamo obredni in religiozni pomen, če poskušamo dogajanja razumeti v izvornem pomenu besede religio, kar je ponovno povezati. Igra sama vzpodbuja športnega in tekmovalnega duha, hkrati pa tudi ponuja okvir za socializacijo, saj je potrebno pri igri upoštevati tudi postavljena pravila, sodnika in končno smisel igri določata tako zmaga kot tudi nujno spoštovanje predpisanih pravil. V nasprotnem primeru se igra lahko spremeni v vojno. Ob vsem tem pa se morajo sproti učiti vsi sodelujoči: voditelji, trenerji, igralci, sodniki in navijači, pri čemer gre za sproščanje pomembnih osebnih in socialnih energij, ustvarjalnosti, igrivosti, povezanosti, izražanja individualnosti, tekmovalnosti; to pa je že večji del življenjskih razsežnosti, ki jih kot civilizirani prebivalci tega sveta v življenju premoremo.

Za pridobitev močnejše samozavesti na nivoju doživljanja državne pripadnosti in vsesplošne svetovne povezanosti sta uspešnost nastopa in učinkovitost v igri tisti pomembni prvini, ki generalno ljudi spodbujata in naravnata k uspehu. Glede na velikost igralske baze imamo v državi prijavljenih ravno toliko tekmovalnih igralcev nogometa, kot jih ima s svojimi podružnica-

mi vred povprečno en sam angleški prvoligaš. Uspeh slovenske reprezentance je s tem v absolutnem smislu še toliko večji. Solze v očeh igralcev izbrane vrste Slovenije so dokazovale pripadnost domovini in ponos in tako lahko ocenjujemo celotno predstavo na prvenstvu kot realno in simbolno veliko dejanje. »Šele z uspešnim nastopom na Evropskem prvenstvu smo potrdili, da smo prava država, saj smo dokazali, da znamo organizirati in igrati učinkovito nogomet in da se lahko postavimo ob bok najboljšim,« je glasno razmišljal navijač in prijatelj nogometa.

Če boste kdaj od slučajnih opazovalcev nogometne igre prestopili med navijače, potem pazite, da vaša nova dejavnost ne bo škodovala lastnemu zdravju. Prevelika vnema lahko v tem primeru tudi škoduje. Na že omenjeni tekmi med Slovenijo in Jugoslavijo so morali v slednji državi nuditi zdravniško pomoč desetim državljanom, kar je primer popolnega oziroma pretiranega uživetja in poistovetenja z igro. Najpomembnejša od nepomembnih stvari, kot tudi nekateri pravijo nogometu, je tu predvsem zaradi razvedrila in zabave. Kakor so naši nogometaši v vsako tekmo v predtekmovanju stopili popolnoma razbremenjeni in hkrati odločno in zavzeto, ter so podobno odigrali tudi tekme na zaključnem turnirju, lahko na koncu še pripišemo, da bi bilo zanimivo, če bi nas tudi v prihodnje še kdaj enako prijetno in razbremenjeno presenetili.

Božidar Remše

POLITIKA IN MEDIJI

Strokovnjaki so si danes edini, da sodobni človek doživlja svet in politiko predvsem skozi medije. Nemogoče je, da bi se posameznik lahko osebno prepričal o lastnostih, verodostojnosti, iskrenosti in poštenosti politikov, ki si prizadevajo dobiti njegov glas na volitvah ali da bi osebno preverjal, kaj izvoljeni poslanci in vladni uslužbenci pravzaprav z njegovim, davkoplačevalskim denarjem počno. V razvitih državah je ta način gledanja na svet in v svet dobil že kar strašljive razsežnosti. Dogaja se, da nam mediji ne širijo več obzorja – kar naj bi bil pravzaprav njihov namen – ampak nam ga pravzaprav ožijo, ko našo pozornost usmerjajo le na enega ali nekaj dogodkov, izbranih po presoji snovalcev televizijskih oddaj. Na nek način bi lahko rekli, da se zares zgodi pravzaprav le tisto, kar je bilo prikazano na televiziji ali o čemer so pisali vsaj časopisi. Če javnost ne ve za nek dogodek, je skoraj tako, kot da se ne bi zgodil. Še huje! Teoretiki medijev pravijo, da dogodek postane novica šele, če

vsebuje elemente konflikta, močnih čustev, nenavadnosti in če se lahko ljudje na kakršenkoli način z osebami, ki nastopajo v dogodku, poistovetijo. To iskane izrednosti nas ne le po nepotrebnem vznemirja, ampak grozi, da otopimo ob resničnih dogodkih v naši okolici.

Takšna vloga medijev pomeni, da je v rokah ustvarjalcev televizijskih in radijskih oddaj, časopisnih in spletnih strani ter drugih občil velika odgovornost, ki se lahko izrodi tudi v manipulacijo z javnostjo. Kajti to, kar javnost misli, torej javno mnenje je tisto, kar določa volilne izide. Narava politike je taka, da sama hoče in zahteva pozornost, zato so za njeno preživetje mediji bistvenega pomena. Politične stranke in politiki si prizadevajo, da bi bila javnost kar najbolje seznanjena z njihovimi uspehi, a da ne bi izvedela za njihove napake ali spodrsrljaje v javnem in zasebnem življenju. Politično zanimivi dogodki kot so npr. demonstracije, stavke, volitve, politična pogajanja, glasovanja v parlamentu se dogajajo, toda vesti o njih je treba ustvariti; z drugimi besedami, tudi za politiko velja, da v očeh javnosti šele mediji dajo dogodkom težo in pomen. Vprašanje je, seveda, ali dogodku dajo pravo težo in pravi pomen, oz. ali dajo dogodku tisto težo in pomen, ki si jo želijo politiki, ali tisto, ki je v interesu javnosti.

Za razumevanje razmerja med politiko in mediji je treba vedeti tudi, kako politične novice sploh pridejo do novinarskih hiš. Marsikaj je preprosto na očeh javnosti. Primer: novinarji spremljajo vsako zasedanje parlamenta. Z zbiranjem dejstev se posebej ukvarjajo tiskovne agencije. Njihov posel je prodaja novic drugim medijskim hišam, ki novice sporočajo, pravzaprav prodajajo javnosti. Naslednji vir informacije so sporočila za javnost, ki jih – običajno po faksu – stranke same pošiljajo medijskim hišam in upajo, da jih bodo le-te na ta ali oni način objavile. Če je vsebina sporočila dovolj zanimiva (npr. pogovori o novi koaliciji ali stališče do Haiderja), bodo morda o tem v časopisu ali na televiziji pripravili celo poseben prispevek, članek. Večina političnih strank ima tudi bolj ali manj redne novinarske konference, ki jih skličejo, kadar želijo kaj sporočiti javnosti. Nenazadnje politiki radi kakemu uglednemu novinarju tudi kaj prišepnejo na uho, recimo kaj takega, kar ne morejo povedati javno, lahko pa novica pomembno vpliva na javno mnenje ali pa novinarja usmeri, da ve, kje iskati novico.

Na zahodu, v uveljavljenih demokracijah imajo mediji nekakšno nadzorno vlogo, ki sicer ni nikjer uradno opredeljena. Zahodne demokracije medije razumejo kot podaljšano roko javnosti, ki v imenu javnosti in zanjo poroča o dogodkih, išče njihove prave vzroke in posledice ter jih komentira, to je, poskuša prikazati njihov dejanski pomen in vrednost.

Ta nadzorna vloga medijev je zares možna le, če so novinarji pri svojem

spremljanju dogodkov, poročanju in komentiranju objektivni. Jasno je in celo zaželeno, da v svoje komentarje dogodkov vnašajo svoje osebne poglede na dogodke. To je naloga komentarja, medtem ko naj bi poročila o dogodkih prinašala le gola dejstva, ne da bi se o njih novinar kakorkoli izražal. Seveda je lahko tudi iz poročila razbrati, kaj približno si novinar o dogodku misli. To pravzaprav ni nič narobe, dokler ima bralec možnost, da si iz med seboj nekoliko različnih poročil ter iz še bolj raznovrstnih ali celo nasprotujočih si komentarjev ustvari osebno sodbo o nekem dogodku. Za kaj takega pa smo Slovenci močno prikrajšani. Ko tujec pri nas zjutraj odpre dnevne časopise, presenečen opazi, da imajo vsi skoraj popolnoma enako stališče o dogodkih minulega dne. Kaj je narobe?

V prejšnjem sistemu so bili vsi obstoječi dnevni časopisi in večina drugih medijev sponzoriranih s strani države. Država oz. partija, uradno, formalno pa Socialistična zveza delovnega ljudstva sta celo nepo-sredno nastavljali urednike in novinarje, pač v skladu z načeli totalitarne države. Temu primerno so se vedli tudi uredniki in novinarji. Pisali so režimu naklonjeno, skoraj brez senčice kritike, čeprav je navsezadnje to pomenilo tudi njihovo osebno, človeško in poklicno nazadovanje in ponižanje.

Priložnost za drugačen način dela so dobili z demokratičnimi spremembami, vendar jih je izkoristil le del urednikov in novinarjev. Še huje, v nekaterih medijskih hišah so izkoristili tedaj še veljavno zakonodajo in privatizirali podjetja, da so končala v njihovih žepih. Niti na papirju niso bili sposobni obsojiti svoje podrejenosti politiki v prejšnjih časih. Menjave urednikov in novinarjev so bile redke. Čez noč so se vsi po vrsti začeli sklicevati na svojo novinarsko etiko, neodvisnost in kar je še takih lepih fraz.

Kar takoj naj pribijemo: neodvisno novinarstvo je izmišljotina. ideal, za katerega se je treba truditi, je, da je novinarstvo v službi javnosti in resnici, a je vedno odvisno od te javnosti, pravzaprav od različnih javnosti, saj se ljudje razlikujemo po interesih, nazorih, željah in potrebah. Zato je ključni pogoj za objektivno poročanje medijev pluralnost lastnine medijskega prostora. Osnovno usmeritev nekega medija vedno določajo njegovi lastniki, kar je naravno. Dober lastnik pa bo tudi v interesu prodaje svojega medijskega izdelka skrbel, da bo – kljub določeni ideološki ali politični usmeritvi – medij ohranjal objektivnost, vsaj v poročilih o dogodkih, svojo pristranost v navednicah pa kazal predvsem v komentarjih.

Prav v grmu lastništva medijev tiči zajec slovenskega medijskega monopola! V Sloveniji obstaja medijska koncentracija tudi po merilih Sveta Evrope, stopnja pluralnosti slovenskega medijskega prostora je izjemno nizka, saj je, denimo, ogromna večina dnevnih medijev v lasti med seboj – formalno ali ne-

formalno, vsekakor pa interesno ali kapitalsko – povezanih institucionalnih ali fizičnih lastnikov ... Ker so številni mediji na že opisan način prešli v roke bolj ali manj istih ljudi, se tudi ni spremenila njihova usmeritev, pa tudi ne način njihovega pisanja ali ljubezen do resnice.

V drugih nekdanjih komunističnih državah je stanje precej boljše in to predvsem iz dveh razlogov. Komunisti so tam preprosto morali oditi oz. so bili odstranjeni z vzvodov oblasti in vpliva, nekdanji režimski mediji pa so bili, profesionalno-tehnično gledano, popolnoma nepripravljeni na spremembe. Pri nas je bila komunistična oblast bolj premetena (danes njeni nasledniki pravijo, da bolj liberalna in demokratična) ter je nekoliko zrahljala vezi cenzure v medijih ter jih tehnično izboljšala. Tako so postali bolj privlačni, manj odbijajoče enostranski ter so pokrili različne interese prebivalstva: od revij o zdravju do ženskih revij. Takšni so se spremembam lažje prilagodili in na trgu tudi po demokratičnih spremembah skoraj ni ostalo prostora za domačo konkurenco. Tuji konkurenci pa je bil – pod vsaj deloma prepričljivim razlogom zaščite jezikovno majhnega trga pred tujimi jezikovnimi in političnimi vplivi – praktično onemogočen dostop.

Kar ga je ostalo, je bilo očitno še vedno premalo za zagon nekaj povsem novega! Po večletnih naporih je propadel Slovenec, le v dobrem mesecu pa Jutranjik. Mag je nedavno prešel v roke drugega lastnika. Še najbolj se drži Radio Ognjišče, ki pa nima dovolj sredstev, da bi razširil svoj informativni program toliko, da bi z njim konkuriral mnogo večjim radijskim postajam. Zanimivo, propadla je celo Republika, čeprav je za njo stal levi kapital, celo iz tujine in menda kar sam Kučan. Zasičenost trga je bila očitno prevelik zalogaj za ekipe, ki so se v navdušenosti morda premalo spretno in na pravem mestu poskusile v založništvu. Morda bi uspela zelo profesionalna skupina, ki bi imela bogato finančno podporo, po možnosti iz tujine, kajti vsak nov časopis mora mesece in mesece ali celo leto dni pokrivati stroške, ki jih ne pokrije nizka začetna naklada. Če se ta pri nas ne dvigne nad okrog 30.000, dnevni časopis po gospodarski logiki ne more preživeti.

Poleg naštetih, rekli bi objektivnih težav pri zagonu, pa so se pri nas pojavili še politični pritiski. V eni izmed prejšnjih oddaj smo govorili o tem, da je pri nas politika ohranila nenavadno velik vpliv na gospodarstvo (po svetu je običajno ravno nasprotno), kot taka pa si je dovolila nekaterim podjetjem ukazovati, da ne oglašujejo svojih izdelkov in storitev v prav določenih medijih, vedoč, da so prav oglasi eden glavnih virov za preživetje. Spet drugi, kakor npr. radio Ognjišče, so bili deloma celo tehnično onemogočeni, kakor je bilo to z na videz povsem strokovno odločitvijo glede frekvenc.

Danes medijska manipulacija ni več v podajanju laži, kot je to bilo v prej-

šnjem režimu, ampak veliko bolj v podajanju le dela resnice in spretnega zamolčanja druge strani. V novinarskih prispevkih pri nas se še prevečkrat dogaja, da novinarji informacij ne preverjajo, niti ne poskrbijo za mnenje nasprotne strani. Drug način medijske manipulacije pri nas je, da določene javne osebe po neformalnih zvezah lažje pridejo v medije, a ne samo v informativnem programu. Njihovi prijatelji v medijskih hišah poskrbijo, da jih kamera po le navidezem naključju ujame na kaki dobrodelni prireditvi, v zabavni oddaji, v trenutku, ko se jim na prav posebej ganljiv način orosi modro oko in podobno. To je morda še pomembnejše kot nastopanje v informativnih oddajah, saj se presenetljivo veliko volivcev odloča bolj po čustvih, kakor po pameti. Včasih je medijsko privilegiranje enih političnih osebnosti in ignoriranje drugih pri nas že prav očitno. Poslanca v državnem zboru lahko kamera ujame medtem ko zazeha – in kdo med nami med delom še ni zazelal – ali pa ko vneto nekaj piše ali tipka po svojem prenosnem računalniku. V prvem primeru bo gledalcu – pa čeprav je šlo le za trenutek – poslanec ostal v spominu kot lenuh, v drugem pa kot delaven in izobražen. Informativna oddaja lahko predvaja poslanca, ko mu na govornici ni uspela slaba šala, ne predvaja pa njegovega tehtnega nasprotovanja kakemu vladnemu predlogu. Na tak način ni težko opozicije prikazati kot nesposobne in neprimerne. V anketah, ki jih izvajajo medijske hiše, je vprašanja vedno mogoče obrniti tako, da so odgovori ugodni za naročnika. Že drugačna izbira telefonskih naročnikov – anketirancev lahko močno vpliva na rezultat. V Sloveniji dobite precej drugačne rezultate, če o priljubljenosti strank povprašate 300 Ljubljčanov ali 300 Dolenjcev. V znani slovenski anketi, ki vsak mesec ugotavlja priljubljenost slovenskih politikov, nastopa kar nekaj osebnosti, ki niso več politiki. Ali zato, da zredčijo lestvico? Anketar pa anketirancu da na izbiro le tri odgovore: »pozitivno«, »negativno« in »ne vem«. Kdor vsaj malo pozna ozadje javnomnenjskih raziskav, ve, kako lahko je prikaz rezultatov – brez ponarejanja – prilagoditi željam naročnika.

Kaj torej storiti? Kaj lahko naredimo v deželi, kjer javno mnenje krojita prekomerni vpliv politike na medije in njihova monopolna lastniška struktura? Moč novih demokratičnih sil je v ljudeh, v njihovi zavezanosti resnici in zavestni izbiri, tudi ko gre za medije. Nadejati se je, da bo drugačna politična klima po volitvah ustvarila pogoje za nov poskus dnevnika, ki bi v nazorsko enostranost našega medijskega, zlasti dnevniškega prostora uvedel nekaj več barvitosti. Vendar bomo spremembe pri sebi morali narediti tudi bralci, poslušalci in gledalci sami. Resnici na ljubo: ko vstopimo v kioski ali primemo v roke daljinski upravljalec, že izbiramo in se odločamo, komu bomo dvignili naklado ali gledanost oz. poslušanost ter kaj od izbranega bomo brali. Še pomembnejše pa je, kako prebrano, slišano in videno vrednotimo, kako kritični

bralci, poslušalci in gledalci smo.

Kritičen bralec, poslušalec ali gledalec bi se moral vedno ravnati po naslednjih pravilih.

Najprej moram vedeti, za kakšen medij gre. Rumeni tisk prinaša alarmantne novice z mastnimi naslovi, ki pogosto zavajajo. Za njimi je običajno le delček resnice. Tudi nekateri rumeni radijski in televizijski programi nimajo niti namena ne časa, da bi se poglobili v izbrano tematiko. Njihov glavni namen je šokirati in privabiti pozornost.

Vedno si zastavim vprašanje: kdo je lastnik medija, ki ga berem, poslušam ali gledam? Tudi v najbolj demokratičnih državah lastnik določa osnovno usmeritev medija, toliko bolj to velja za nove demokracije, kjer ima politika nenormalno velik vpliv na gospodarstvo in medije in kjer lastniška struktura ne odraža politične pluralnosti.

Je avtor prispevka poklicno neoporečen novinar? Kdor se je proslavil kot režimski novinar, v novih časih pa ni znal potegniti ločnice s svojim ravnanjem, je že poklicno sporen.

Je prispevek, ki ga poslušam, berem, gledam poročilo ali komentar? Ločiti moram dejstva od mnenj!

Če gre za poročilo: so dokazi, ki jih navaja, resnična in preverljiva dejstva ali domneve? Prav dejstva so namreč osnova dobrega komentarja.

Če gre za komentar: ali temelji na resničnih dejstvih? Če je tako, ali lahko tudi sam iz navedenih dejstev potegnem enake zaključke in če ne, zakaj ne?

Vedno si priskrbim še drugo mnenje! Resno pretehtam mnenja drugih in komentarje v medijih, a mislim z lastno glavo!

Nekateri mislijo, da beseda »kritika« pomeni negativno mnenje o nečem. Takšnega pojmovanja smo se naučili v komunizmu. Kritika je pravzaprav drug izraz za oceno ali, še bolje, presojo. Do medijev je treba biti kritičen v smislu, da jih je potrebno vedno presojati, to pa ne pomeni vedno tudi negativne sodbe o vseh medijih in vsej njihovi produkciji.

Bralci, poslušalci, gledalci in brskalci ali jadranci po spletnih straneh, torej – v navednicah rečeno – uporabniki medijev se pri nas še premalo zavedamo, da smo tudi mi javnost in da je utemeljeno naše pričakovanje, da bodo mediji nastopali v svoji nadzorni funkciji tudi v naši vlogi in za nas. Zato je še kako pomembno, da se – kjer in kolikor le moremo – oglašamo v pisnih bralcev, kličemo v oddaje v živo na radiu in televiziji in sporočamo svoja mnenja, se oglašamo s svojimi pripombami na program in podobno. Ne glede na politično pokroviteljstvo mnogih medijev le-ti ne morejo popolnoma ignorirati velikega števila pisem ali klicev s podobnimi pripombami in mnenji. Vse povedano velja zlasti za javna medija kot sta nacionalna televizija in nacionalni radio.

V takšnem kritičnem duhu naj bi starši in šola vzgajali tudi otroke. Danes se v svetu – pri nas pa še premalo – govori o vzgoji za medije. Gre za to, da se mora človek preprosto naučiti, kako uporabljati medije, mora se naučiti, kako jih razumeti, presoјati. In nenazadnje, starši in vzgojitelji bi morali spodbujati mlade s smislom za medijsko delo, da se odločijo za poklic novinarja. Resno novinarstvo je naporno, zahtevno in predvsem zelo odgovorno delo. In prav od njih, novinarjev, ki dajejo medijem podobo, je v sodobnem svetu najbolj odvisno javno mnenje, po katerem se navsezadnje politika še najbolj ravna.

Leon Marc

POGLED NA BOLEZNI SKOZI ČAS

Bolezni in smrt so prizadevale ljudi skozi vso zgodovinsko dobo. Vendar se je intenzivnost te prizadetosti v različnih dobah zelo spreminjala. Plinij starejši (23. ali 24. – 79. po Kr.) je nenadno smrt štel za največjo srečo v življenju. Pravzaprav nas ne sme čuditi, da so v grško-rimskem starem veku, kot v vseh časih, šteli bolezni, zlasti še dolgotrajno hiranje kot morda največjo nesrečo človeštva. To je veljalo toliko bolj, ker so bili ljudje zaradi sorazmerne neučinkovitosti zdravstva boleznim skoraj povsem izročeni. Veliko bolezni je bilo neozdravljivih, tudi ni bilo nobenih zdravil proti bolečinam. Skozi vse obdobje antike je bilo eksistencialno obvladovanje pojava bolezni v napetem razmerju med magijo, vero in znanstvenim zdravilstvom, ki je temeljilo na filozofski podlagi (čeprav je bilo še na zelo nizki ravni). Se je pa postopoma razvijalo in je doseglo svoj višek s Hipokratom (okoli 460–370 pr. Kr.). Njegov zadnji znameniti zastopnik pa je bil Galen iz Pergamona (129–200 po Kr.).

Iz Homerjevih epov lahko razberemo dva bolezenska koncepta: na eni strani zunanje poškodbe (rane), ki so bile bojevniški družbi dobro znane in na drugi strani notranje bolezni, ki niso nastale zaradi očitnih vzrokov. Za rane in poškodbe, ki so bile v svojih vzrokih in posledicah zlahka razvidne, so že zgodaj poznali racionalno zdravilstvo s postopki za mirovanje, čiščenje ran, polaganje obkladkov z zdravilnimi zelišči, polaganje obližev, obvezovanje in podobno. Notranje bolezni pa naj bi povzročali bogovi, demoni in usoda, ter so zato tudi od teh nadzemskih pojavov pričakovali ozdravljenje. Tako piše Homer (700 pr. Kr.), da naj bi bog Apolon Grkom poslal kugo, po Hesiodu iz istega časa pa naj bi maščevalni bog Zevs napolnil Pandorino skrinjico z vsemi mogočimi zli in boleznimi naj bi ušle iz nje med ljudi. Take na demonistični

način razumljene bolezni, ki naj bi jim bili vzroki religiozno moralni grehi ljudi, naj bi zdravili predvsem z očiščevalnimi obrednimi spravami in kesanji. Temu nasprotno pa je Empedokles, da bi omejil kugo v Selimuntu, v 5. stoletju pr. Kr. izvedel konkretne higienske ukrepe, in je, danes bi rekli reguliral reke in tako odpravil močvirje. Tukaj se v razmerju človek-bolezen prvič pojavi narava oz. okolje. Toda pot do razlage vzrokov za nastanek povsem notranjih bolezni na naravni način je bila še zelo dolga.

Nedvomno je, da so bili pri nastanku znanstvenega zdravilstva (medicine) pomembno udeleženi predsokratovski filozofi narave. Ti so kot podlago vsem medicinskim zamislim pripisovali prasnov in vesoljsko osnovno načelo. Iz tega so izvajali harmonično ravnovesje osnovnih snovi, kar naj bi vključevalo tudi zdravje. Iz matematike znani Pitagora je v 6. stoletju razvil idejo, da lahko vsak človek z življenjem po ustreznih načelih uravnava in je odgovoren za svoje bolezni. Iz kemije znani Demokrit (pribl. 460–380 pr. Kr.) pa se je hudoval, da ljudje prosijo bogove za ohranitev zdravja, čeprav imajo za to moč v sebi, proti čemur pa seveda neprestano grešijo.

Ta povezava morale in zdravja je dosegla svoj višek v idealu lepega človeka pri grškem plemstvu. Brez odličnega zdravja ta ideal ni bil dosegljiv. Prepričanje, da je vsak, ki je dober, tudi lep in zdrav, je povzročilo moralno motivirano nestrpnost do bolnih, ki se je razširila tudi na družbeno raven. Tako za novorojenčke, ki niso bili videti sposobni za življenje, sploh niso skrbeli, kroničnih bolnikov sploh niso zdravili. Ranjence so na bojnih pohodih pustili v nemar. V socialni utopiji Jambula (2. stol. pr. Kr.) je bilo celo predvideno, da naj tisti ljudje, ki ne ustrezajo idealu odličnega zdravja, gredo bolj ali manj prostovoljno v smrt.

V znamenitem delu *Politeia* (O državi) kritizira Platon (427–347 pr. Kr.) tiste zdravilne ukrepe, ki gojijo in negujejo le bolezni, da se smrt odmakne čim dlje. Verjel je, da Eskulap zavestno ni uporabljal zdravil za kronične bolnike, ker je vedel, da ima povsod, kjer poznajo red, vsak član znotraj državne skupnosti svoje naloge, ki jih mora opraviti in nihče nima časa, da bi bil vse življenje bolan. To v Platonovem času sicer ni veljalo več za premožne, temveč za tiste, ki so morali delati. Platon tudi jasno izraža misel, da je za urejeno hišno gospodarstvo (tedaj so bile družine zelo velike, zajemale so tudi sužnje in so na hišnem obratu gospodarile skoraj samooskrbno), pri vojskovanju in pri vodenju mestnih (državnih) zadev pretirana skrb za bolnike le breme. Od zamisli o solidarni skupnosti v prid posameznika, ki svojih nalog ne more več opravljati, so bili še zelo oddaljeni. To se je spremenilo šele s krščanstvom. V stari Grčiji sploh niso poznali bolnišnic, v Rimu pa le za nekatere skupine ljudi, za vojake in morebiti še za sužnje, ki so delali na obsežnih veleposestvih (latifundijah). V takih razmerah se ne smemo čuditi, če je še Cato starejši (234–139

pr. Kr.) svetoval, da je najbolje bolne sužnje prodati ali jim dajati manj jesti. Pogosto so bolne sužnje kar usmrtili, kar pa je cesar Klavdij I. 47 po Kr. prepovedal. Bolje se je godilo tistim sužnjem, zlasti gobavcem, ki so jih izpostavili na Eskulapov otok v reki Tiberi, ker so z izpostavitvijo postali svobodni.

Glede na slabo stanje bolnikov je razumljivo, da so se ti obračali tudi na mogočnejše instance, kot pa so bili zdravniki. Obstaja veliko pričevanj, kako so si ljudje prizadevali, da bi se zdravili s pomočjo bogov, ali z magičnimi postopki. Obravnava bolezní na ta način je bila za javno zavest gotovo pomembnejša kot znanstveno zdravilstvo. Zlasti iz Rima je znanih veliko zdravilsko čarodejnih besed. Zelo je bilo razširjeno tudi religiozno magično ljudsko zdravilstvo, kjer so bolnike zdravili v okviru velike družine kar sami. Velik pomen so imele popisane svinčene tablice in amuleti (obeski). Še v l. 400 po Kr. so jih veliko nosili.

Za antični čas posebna oblika ravnanja z boleznimi so bila tempeljska ozdravljenja. Bolnike so toliko časa pustili v območju templja, da jih je bog Eskulap ozdravil bodisi neposredno (med spanjem), ali so dobili nasvete, kako naj se ravnajo, da bodo ozdraveli. Tu so seveda bili pomembni duhovniki, ki so nedvomno imeli osnovno znanje o zdravilstvu. Na to področje spada tudi približno petdeset čudežnih ozdravitev, ki jih je storil Jezus in so izpričane v evangelijih. Jezus je tudi naročil apostolom, da naj zdravijo bolne, obujajo od mrtvih, čistijo gobavce in izganjajo hude duhove. Nadnaravne ozdravitve se v obdobju krščanstva nadaljujejo. Namesto bogov pa zdaj delajo čudeže svetniki v svojih romarskih cerkvah.

SREDNJI VEK

Predstave o boleznih so v srednjem veku po eni strani še naprej temeljile na antičnih teorijah o medsebojnem učinkovanju sokov (humoralna patologija), po drugi strani pa so zdravje in bolezní povsem na novo postavljali v zvezo z načinom krščanskega življenja. Za srednjeveške ljudi sta bila nad fizičnimi vidiki bolezní eksistencialno vrednotenje in socialna umestitev trpljenja v okvir krščanskega svetovnega nazora. Kljub sklicevanju na antični nauk o telesnih sokovih bolezní niso šteli kot biotično stanje človeka ali kot bolezenski proces, temveč je bila mnogo dlje segajoča hiba, pomanjkljivost (*modus deficiens*), ki je ponazorila pot človeka k zveličanju. Bolezen je vedno znova opozorila na neobgljenost človekovega bivanja in je opozarjala na premislek o načinu življenja (*regula vitae*).

Bolezni, ki jih je poslal Bog, so človeka preprosto zadele. Ta predstava bo veljala daleč v novi vek. Bolezen pri tem niso šteli le kot povračilo za grešno življenje v smislu stare zaveze, temveč je lahko bila v številnih pomenskih zvezah, kot so kazali predvsem zgledi nove zaveze in Jezusove čudežne ozdra-

vitve. Povečala je zasluge pravičnih, varovala kreposti pred napuhom, kazala je začetek večne kazni že na Zemlji ali je oznanjala božjo slavo s čudeži. Boizen in zdravje sta bila zato na koncu koncev zavezana le absolutnemu zveličanju, duša in telo naj bi vstala od mrtvih. Zdravljenje telesa (*cura corporis*) je zato po samostanski razlagi del religioznega življenja, zdravilstvo »dekla bogoslovja« in ne posvetna znanost oz. umetnost. Ustrezno predstavi, da duša sledi boleznim telesa, so za ozdravljenje kot osnovno šteli telesne zdravilne ukrepe, večkrat tudi askezo. Poleg medicinskih ukrepov v ožjem smislu (odvajanje pokvarjenih sokov iz telesa z odvajalnimi sredstvi, puščanje krvi ali pitilne kopeli, kot tudi kirurški posegi) je vedno bila v ospredju tudi dietetika kot umetnost življenja in dušno pastirstvo, ki je naposled kazalo pot k zveličanju in s tem tudi k telesnemu ozdravljenju. Puščanje krvi, ki je bilo v navadi pri številnih boleznih in še precej daleč v novi vek, je gotovo mnogo ljudi pospešeno spravilo pod rušo.

V zgodnjem in visokem srednjem veku so bila zelo pomembna magična dejanja in religiozne obredne oblike. Zlasti pri duševnih boleznih in božjasti so menili, da je telo napadel hudobni demon. Poskusi za izganjanje hudih duhov (eksorcizem) so bili zato pri zdravljenju božjastnikov, blaznih in deprimiranih ljudi poleg psihičnega zdravljenja (blaga nagovarjanja, glasba, kopeli), poleg diete in telesnih posegov povsem običajni. Tudi studenčnici so pripisovali pomen za pospeševanje zdravja in za čudežne ozdravitve (motiv vrelca mladosti). Naravnost novo življenje je obetala kri devic. Predstava o »zlem pogledu« kot povzročitelju bolezni, kot tudi branitelju pred njo, misel, da se bolezni in nadloge širijo z začaranimi jedmi, obleko ali drugimi predmeti, obramba pred boleznimi z amuleti, talismani in fetiši, je imela daleč v novi vek izrazit pomen (čarovništvo in procesi proti čarovnicam). Ozdravitev naj bi na enak način povzročile magične besede, krščanske molitve kot tudi romanja k relikvijam svetnikov, votivni darovi in darovi za zveličanje duše.

Z enačenjem ljubezni do Boga in do bližnjega je krščanstvo vplivalo na ravnanje z bolniki načelno pozitivno. Službo bližnjemu so pojmovali kot službo Bogu. Ljudem vrednim usmiljenja, bolnikom, poškodovanim, ranjencem, sirotam, najdenčkom ali starcem so izkazovali pomoč in olajšave. Bolnike so večinoma negovali in oskrbovali v njihovih družinah. Samostani so kot prve ustanove poleg bolnišničnih prostorov za svoje člane odpirali neke vrste ambulante in prenočišča za tujce. Taka samostanska dejavnost se je v Sloveniji ohranila v imenu dveh krajev, Špitalič v Tuhinjski dolini, kjer je imel tak hospic cistercijanski samostan iz Vetrinja na Koroškem in Špitalič pred kartuzijanskim samostanom v Žičah. Pravila za benediktinske samostane iz l. 817 so menihom in redovnicam izrecno predpisala skrb za bolnike. Tako je bilo tudi

pri vseh drugih starejših samostanskih redovih. Kot zastopniki duhovnega stanu so imeli ti zdravilci in zdravilke pogosto za svoj čas izredno znanje na vseh področjih medicine. Taka je npr. bila znamenita Hildegarda, opatica samostana v Bingenu ob Renu.

V poznem srednjem veku in v renesansi so utemeljili univerzitetno medicino, začel se je oblikovati poklicni zdravniški stan, hkrati pa se je začela delitev na ranocelništvo (kirurgijo) kot obrt in na notranje bolezni kot znanost. Od 13. stoletja naprej je zlasti prevzem grško-arabske medicine omogočil bolj razčlenjen pojem bolezni. Vzroke bolezni, njihov potek in pojavne oblike so v čedalje večjem obsegu znali sistematično razlikovati, vendar pa s tem ni bila izgubljena povezava z religijo. V ta čas spada znameniti zdravnik Paracelsus (1493–1541), ki je deloval tudi na Koroškem. Naravno bolezensko stanje je postavljajal in pojmoval v duhovni zvezi. Le Bog naj bi naposled odločal o bolezni in zdravju in dal tudi zdravila za zdravljenje telesa.

Z renesanso se je začela uveljavljati izrazita posvetnost v razmerju do lastnega telesa. Želja po dolgem življenju na tem svetu je zamenjala prejšnji, le na večno srečo v onostranstvu usmerjen način življenja. Marsilio Ficino (1433–1499) je prvi izvedel ločitev med skrbjo za dušo (teologija in duhovniki) ter skrbjo za telo (medicina in zdravniki). Telo je postalo orodje za življenjsko delovanje. Začeli so preučevati človeško telo na mrličih, kar si prej ni bilo mogoče zamisliti. Začetki anatomije človeškega telesa so bili izrazito znamenje nove predstave o človeku. Leonardo da Vinci pa je to upodobil v svojih risbah. Človek (prikazan kot moški) je stal v središču vesolja. V poznem srednjem veku in v renesansi so mestne oblasti prvič posegle v probleme zdravja in bolezni s številnimi uredbami in ukrepi (npr. s karanteno potnikov iz območij z domnevno nalezljivimi boleznimi). Bolezen so prvič začeli pojmovati kot nevarnost za socialni obstoj mest ali večjih območij. Zdravje pa je postajalo čedalje bolj pomembno kot podlaga uspevajóčega gospodarskega in družbenega življenja. »Javno« ali tudi »komunalno zdravstvo« je zato sčasoma postalo osrednja naloga tedanjih upravnih enot, hkrati pa tudi oblastno in nadzorno sredstvo mestne in pozneje širše uprave. Poleg naraščajočega oblastnega nadzora vseh ljudi, ki so delali v zdravstvu, so v tej razvojni fazi začeli ustanavljati tudi lastne bolnišnice.

Odločilno doživetje poznega srednjega veka je bila velika kuga 14. stoletja, »črna smrt«, ki ji je sledilo še več podobnih epidemij. Ta kuga, ki jo sodobniki praviloma še niso prepoznavali kot bolezen, temveč kot neke vrste ujmo, se je pojavljala množično in je večinoma povzročala smrt. Zanjó niso imeli prave podrobne vzročne razlage. Bila je soznačnica za bolezen in smrt in je bila poleg lakote in vojske poglavitna nadloga človeštva. Nov vidik bolezni je

pomenil pojav spolne bolezni – sifilisa (luesa) v zadnjih letih srednjega veka (1493). Z njo se je prvič neposredno povezala zunajzakonska spolnost (torej konkreten vzrok) z boleznijo. Napačno spolno obnašanje je bilo torej neposreden vzrok bolezni. Na novo se je poleg splošnega stališča o povezavi nastanka bolezni z grehom utrdilo stališče o morali kot kriteriju presoje bolezni.

NOVI VEK

Sprememba pojma bolezni v novem veku je bila bistveno določena z novo vlogo, ki jo je dobilo človeško telo v splošni povezavi človeka in vesolja. Zdravje, razum in morala so bili skupni cilji razsvetljenega meščanstva. Služili naj bi storilnosti in učinkovitosti, s katerima naj bi se novo meščanstvo razlikovalo od »pomehkuženega plemstva«. Za bolnika, ki je dajal v starem svetu smisel soljudem, v novem svetu delovnega meščanstva ni bilo prostora. Že kar dobro preiskano človeško telo so pojmovali kot stroj, katerega vzdrževanje in oskrbo so šteli za meščansko dolžnost, da bi zadostili etičnim ciljem človeštva. »Ođčarane bolezni« zdaj ni več poslal Bog ali demoni, temveč ji je bil vzrok prvenstveno neustrezno ravnanje človeka, ki je, kot že prej pri sifilisu, postala žrtev moralne obsodbe.

Razsvetljeni absolutizem je poskušal usmerjeno in sistematično vplivati na zdaj odkrito biotično državno telo. Postopoma so želeli doseči, da bi pod zdravstveni nadzor – v sistem posvetnih zdravstvenih ustanov – dobili vse procese in strukture, pri posameznikih, družinah, socialnih plasteh in razredih in sicer od rojstva do smrti – od zibelke do groba. Kot so prej pogosto bili strokovna instanca za vse življenjske odločitve duhovniki, so to postali zdaj zdravniki, ki so se v čedalje večjem številu uveljavili kot poklicni stan.

Izdelali so sisteme popolne javne medicinske politike, v katerih so zajeli skoraj vsak del javnega življenja in zanj izdelali predpise in nasvete. V razsvetlenskem obdobju je bilo v ospredju politike povečanje števila prebivalstva. Država je namreč potrebovala davkoplačevalce in vojake. In tako so med zdravstvenimi ukrepi veliko pozornost namenjali porodništvu, kar se je pri nas kazalo v šolanju babic in izdajanju ustreznih babiških strokovnih knjig, ki so sploh med prvimi strokovnimi knjigami v slovenskem jeziku. Za razvoj nege bolnikov v posebnih ustanovah je bil pomemben nastanek klinik – specializiranih bolnišnic, ki so se razvile iz ustanov v prejšnjih stoletjih – pravzaprav neke vrste ubožnih hiš. V njih so tedaj živeli bolniki in reveži (ki niso imeli doma) kot *miserabiles* – nesrečneži skupaj. Zdaj pa so bolniki kot pripadniki revnih socialnih plasti prišli v upravno povezavo z jetniki-kaznjenci in so jih enako kot te podvrgli ustreznim vzgojnim ukrepom. Glede načina življenja bolnikov je pedagogika nadomestila teologijo.

Proti koncu 18. stoletja so tudi duševne bolezni – blaznost – začeli sistematično preučevati in jih zdraviti (psihijatrija). Kot »moralni ljudje v moralni družbi« so blazneže, enako kot telesno bolne, sproščali iz religioznih vezav, da bi s pomočjo medicine in vzgoje sami odgovarjali za svojo usodo. Zdravstveno prosvetljevanje prebivalstva je potekalo z obsežnimi ustnimi in pisnimi nasveti. Bilo pa ni posebej učinkovito, saj ljudje večinoma še niso znali brati, o naravoslovnem razumevanju delovanja telesa in bolezenskih procesov še ni moglo biti sledu. Ljudje so še vedno verjeli v magične in religiozne povezave. Veliko vlogo sta še vedno imela laična vednost in laično zdravljenje.

Obstajali so različni racionalistični razsvetljenski koncepti o boleznih. Za nekatere je bilo življenjsko načelo duša, kajti telesno dogajanje uravnava duševna nihanja. V obdobju romantike so se občasno uveljavljali bolezenski koncepti, ki so bolezen spravljali v celovito zvezo z načinom življenja, ki so opozarjali na grešno ravnanje ali so trdili, da delujejo demoni, ali da so boleznini rezultat »supranaravnih vplivov«. Vsi ti bolezenski koncepti pa vendar niso mogli za dlje časa zadržati zmage naravoslovno utemeljene medicine.

Ob prehodu iz 18. v 19. stoletje se je zgodil zlasti v tedaj že precej gospodarsko razvitih zahodnih državah velik preobrat na vseh življenjskih področjih, ki je opredeljeval pomen zdravja, bolezni in medicine. Ta se je začela oblikovati kot teoretična racionalna znanost. Bolnik je izginil iz medicinske kozmologije. Zgodovina bolnika je postala zgodovina bolezni. Začelo se je zdravljenje bolezni, ne več bolnika. Bolezni same so v čedalje večjem obsegu znali umestiti v telesu in jih pripisati posameznim organom. Posebno pomemben je postal poseben nauk – celična patologija, ki je postavila celico v središče življenja.

V »organskem svetu« si je medicina sama iz sebe prizadevala pridobiti normativno moč. Po drugi strani pa je postalo zdravje tudi človeška pravica vseh državljanov. Vendar pa se je to »zdravje« med vzpostavljanjem meščanske družbe povežalo s predstavami o normalnosti, ki je čedalje manj dopuščala pestrost »zdravih« načinov življenja. Bolezen je postala socialno in medicinsko opredeljen odklon, ki je daleč presegel občutje bolezni, kakršno je imel posamezni bolnik.

Osrednjo vlogo in družbeno prvenstvo pri zmagovitem pohodu naravoslovne medicine in od nje opredeljenega novega, čisto biotičnega pojma bolezni je v 19. stoletju imela higiena. Ta je zlasti z odkritjem bolezenskih klic (Robert Koch, 1843–1910, in drugi), zlasti še bacila tuberkuloze, ki je v tem stoletju naravnost pustošila, dobila povsem novo osnovo. Človek je postal *homo hygienicus*. Precej temeljita uveljavitev higiene, kot podlage življenja, je uspela s sodelovanjem države, občin in zdravnikov. Cilj te dejavnosti je bilo

javno zdravstvo. Trajno zdravje in trajna storilnost sta postali splošno priznani smernici za življenje in obnašanje. Prav tako tudi osnova za dolgoročno zagotovitev določenega števila prebivalstva, vključno z izračunljivim potencialom delovnih moči.

Bolezen je s tem izgubila vse pozitivne aspekte, ki jih je imela v prejšnjih časih in je postala podobna sovražniku, proti kateremu se je treba bojevati za vsako ceno. Kljub novi znanstvenosti bolezenskega pojma, pa je bolezen še vedno znova dobivala mistični pomen. Zelo nazoren zgled je tuberkuloza (jetika, sušica), ki je ob koncu 19. stoletja, ko je bil njen povzročitelj že zdavnaj odkrit in določen, simbolizirala izginevanje posebno senzibilnih ljudi, pogosto umetnikov, iz prozaične družbe. Drugačne in nasprotno predstave o zdravju in bolezni so razvijale razne smeri naravnega zdravilstva in homeopatija, ki so nasprotovale vsemoči šolske medicine in so opozarjale na senčne strani nove družbe, ki so povzročale bolezni.

V začetku 20. stoletja je razcvet naravoslovne medicine in posebej še bakteriologije, kot vede o povzročiteljih nalezljivih bolezni, povzročil tako optimistično vero v napredek, kot da bodo nova znanstvena odkritja premagala vse bolezni. Vendar se je kmalu pokazalo, da znanost hitro trči ob svoje meje, dokler družba določa »socialno neenakost pri bolezni in smrti.« Delovne, prehranske in stanovanjske razmere zlasti nižjih socialnih plasti so ovirale nove zdravstvene programe. Šele povezava medicine s socialnimi ukrepi je pripomogla k uveljavitvi zdravniškega poziva k čistoči in morali. Država in občine so v čedalje večjem obsegu prevzemale »socialno odgovornost«, bolezen je prešla v čedalje bolj natančne, v naprej predvidene organizacijske oblike.

Od začetka stoletja naprej so ustanavljali veliko novih bolnišnic, zdravilišč in sanatorijev. V njih so postali bolniki »bolni primerki«. Po drugi strani so bolniška, nezgodna in pokojninska zavarovanja ter obvezna cepljenja preprečila zmanjšanje storilnosti zaradi bolezni. Opisane razmere so se uveljavile predvsem v mestih in industrijskih središčih. Na podeželju pa se je še ohranila mešanica tradicionalnih (tudi magičnih) in znanstvenih konceptov bolezni in načinov njihovega zdravljenja.

Pri širjenju evolucionistične teorije Charlesa Darwina (1809–1882) na področje človekovih življenjskih razmer so se od konca 19. stoletja v Evropi in Severni Ameriki začeli uveljavljati »socialnodarvinistični koncepti.« Osnovnim izhodiščem za preživetje človeštva na splošno in posamezne rase posebej, »naravnemu izboru« in »boju za preživetje«, ki naj bi veljala za živalski svet, sta stali nasproti civilizacija in zlasti moderna medicina. Načelo izbire kot model biologije naj bi postalo model socialnega ter političnega mišljenja in ravnanja. V nemškem nacionalnem socializmu je postala rasna higiena sklen-

jeni politični program, rasa je postala opravičilo za vso politiko. Daleč čez medicinski okvir sta služila zdravje in bolezen v tem rasističnem svetovnem konceptu za vrednotenje celih narodnih skupin. Posamezne medicinske ugotovitve pa so služile za označevanje manjvrednih skupin ljudi. Zlasti kronične bolnike in umsko prizadete so v okviru evtanazijskih zločinov »dezinfektirali« kot mrčes, ljudi judovske vere pa so označevali kot »rasno tuberkulozo narodov« in kot »svetovno kugo«. Prvič v zgodovini medicine je imela državna politika popolno prednost pred pomočjo bolnim ljudem. Medicina je pri tem imela dvolično vlogo. Po eni strani se je (večinsko) taki zdravstveni politiki upirala, po drugi pa jo je podpirala.

Zdaj obvladuje koncept bolezni več medicinskih in zunajznanstvenih modelov, pri čemer so nasprotja pogosto nepremostljiva. Šolska medicina širi svoja področja v smer genske tehnologije, okoljskih in prehranskih znanosti in podobno, kar sega daleč čez pojem občutene bolezni. Vendar pa ta znanstvena medicina vedno znova zadeva na meje, ki so izziv alternativnim razlagam bolezni in ustreznemu zdravljenju. Vrsta civilizacijskih in okoljskih obolenj krepi željo po zdravljenju duše in telesa (psihe in some) in spravlja družbeno pogojenost bolezni v središče presoje. Zlasti bolezen rak, ki daleč čez statistični obseg ogroža samozavest, integriteto in družbeni obstoj ljudi, zahteva obsežnejše razlagalne modele in pomoč, ki jo sodobna medicina ne more dati. Poskusi celovitejše razlage in zdravljenja, kot jih je poznala starejša medicina, postajajo zdaj čedalje bolj aktualni.

Jože Maček

V TUJINI DOM, V SRCU BOL, V DUŠI UP

Iz prelestne slovenske jeseni v prepisno argentinsko pomlad

Jesen se je začela odevati v najčudovitejši plašč, ko je skupina petnajstih Slovenk in Slovencev v organizaciji romarsko-turističnega urada Trud pri Družini 14. oktobra 1999 zapuščala Slovenijo in se za slaba dva tedna odpravila na obisk k našim rojakom v Argentino. Tam jih je sprejela topla, vlažna in vetrovna buenosaireška pomlad, predvsem pa do solz ganjeni sorodniki, ki niso mogli skriti svojega velikega veselja, da so med njimi zopet njihovi dragi; številni med njimi prvič. Tudi sam sem bil med slednjimi, v pričujočem zapisu pa bi vam rad vsaj v bežnih obrisih povedal, kako sem (podobno verjetno tudi

drugi) doživljal svoje srečanje z rojaki v latinskoameriški državi, ki je leta 1948 gostoljubno odprla vrata tistim Slovenkam in Slovencem, za katerimi jih je domovina zaprla, zaklenila in zapahnila.

Vsako potovanje pomeni srečevanje. To še toliko bolj, če gre za ljudi, ki so ti posebej pri srcu, so od tebe

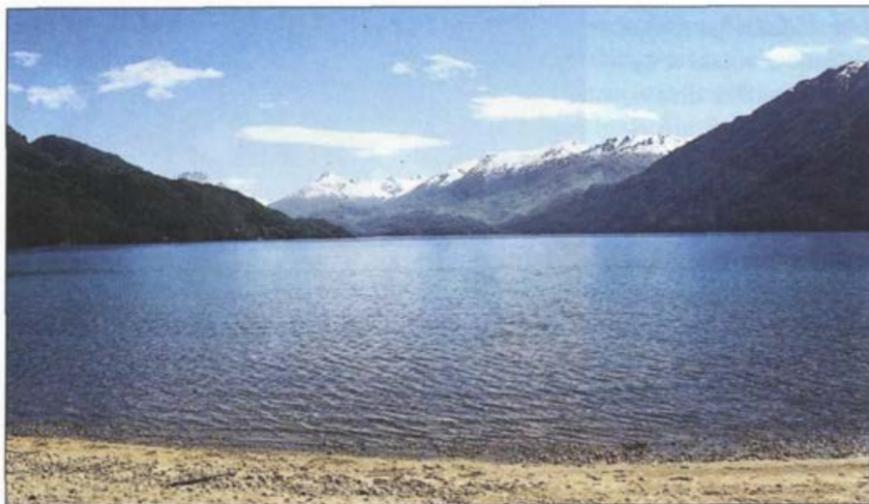
oddaljeni tisoče kilometrov, kot so od nas naši rojaki v Argentini. Toliko bridkega, grenkega, pa tudi lepega sem že slišal in bral o njih, da sem si na moč želel srečati se enkrat z njimi na njihovih tleh, tam, kjer so pogнали nove korenine, ko je na številna njihova debla doma padla sekira maščevanja. Pravzaprav niti ne pogнали, marveč v ponekod bolj pičlo, drugje pa debelejšo plast argentinske zemlje – odvisno od tega, kje živijo – le presadili, kar so prinesli s seboj. Teга je bilo obilo, predvsem v verskem, duhovnem in kulturnem oziru, zato nič čudnega, da je iz na novo zasajenih oziroma presajenih sadik poglano toliko mogočnih, trdnih dreves, ki rojevajo bogate sadove. Te smo imeli številni Slovenci že priložnost spoznavati ob gostovanjih njihovih pevskih zborov (leta 1999 je praznoval svoj zlati jubilej zbor Gallus), folklornih skupin, prav posebej pa maturantov (RAST-i), ki so začeli prihajati k nam iz Argentine, ko je bilo pri nas konec obdobja nadvlade komunizma. Čisto nekaj drugega pa je, če si vse to lahko ogledaš od blizu, vidiš »slovenski čudež« v Argentini, kot temu pravijo poznavalci v Sloveniji in drugje.

Prvi »čudež« smo doživeli že na buenosaireskem letališču, ko nas je – skupino popotnikov in romarjev, med katero so se že med vožnjo ustvarjale prijateljske in domačijske vezi – pričakala prava množica sorodnikov. Vsakega med nami so bili veseli, saj je s seboj prinesel tako zeleni košček domovine, po kateri naši rojaki onstran Atlantskega oceana tako hrepenijo. Solze sreče so se mešale z vzkliki veselja, objemi s sorodniki z medsebojnim seznanjanjem, krepkimi stiski rok. Vsi obiskovalci smo čutili, kako prav smo naredili, da smo se odločili za dolgo pot, in da nam bodo ti dnevi, ko bomo skupaj s sorodniki, vsem v blagoslov. In skupno spominjanje, hrabrenje drug drugega, tolaženje.

Razred učiteljice Irene Zarnik v slovenski sobotni Prešernovi šoli na Pristavi

Foto J. Pavlič

Blizu letoviških Bariloch pod Kordiljerami je pokrajina zelo podobna slovenski Foto J. Pavlič

Podobno je bilo ob slovesu 27. oktobra, vendar tokrat prej žalost kot veselje na obrazu. Bolečina slovesa. Bog ve, kdaj se bomo zopet videli. Številni ne več. Zato je bilo v naših objemih, stiskih rok še toliko več hvaležnosti nad medsebojnim obogatitjem, vsem, kar smo podarili drug drugemu v teh dneh, ki so minili kot blisk. Veliko veliko prežgodaj. Nismo skrivali solz. Naj tečejo, saj so iz naših srčnih ran.

Vmes – med snidenjem in slovesom – pa en sam praznik. Sorodniki so nam na stežaj odprli vrata domov, skrbeli za nas veliko bolj kot sicer zase, nas vodili in vozili, kamor smo si želeli. Nobena žrtev za nas jim ni bila preveč, nobena ura prežgodnja ali prepozna, če smo si česa zaželeli. Tega ne bomo nikdar pozabili, jim ne bomo za to nikdar mogli biti dovolj hvaležni. Njihovo dobroto jim bomo lahko poplačali le s podobnim sprejemom doma, v rodni domovini oziroma krajih, kjer so se rodili njihovi očetje in matere in številni sinovi in hčere vedo zanje le iz pripovedovanja, obledelih fotografij, žalostnih prežalostnih zgodb, ki so jih že tolikokrat slišali.

Ena domovina je zamenjala drugo, rodna s krušno, ki jim je postala Argentina. Grd bi bil, če ne bi bil hvaležen tujcu, ki ti je odprl vrata, ko jih je domač človek zaprl za tabo, se te je odrekel, te preklel. In slovenski begunci, ki imajo (so imeli) za sabo Vetrinj in druga begunska taborišča v Avstriji in Italiji, prenekateri med njimi pa tudi kalvarijo Roga, Teharij in drugih množičnih grobišč, v katerih ležijo kosti njihovih sorodnikov, so bili hvaležni Argentin-
cem, da so jim ponudili streho nad glavo, košček kruha in skromen zaslužek.

Hvaležni so jim še danes, ko so si že dodobra opomogli. Ne vsi, vendar med njimi ni lačnega, prezebajočega, zapuščenega. Ni, ker jih še vedno družijo zavest solidarnosti, skupnega začetka iz nič, čeprav so se nekateri bolj dvignili, drugi manj. Za to v Buenos Airesu skrbi Zveza slovenskih mater in žena pod vodstvom Pavline Dobovšek, ki načeljuje predsednicam iz slovenskih središč v tem velemestu. Med njimi so v glavnem vdove; zato še toliko bolj odprte za dobro, za človeka v stiski. Čeprav ob pičlih denarnih sredstvih, lastni iznajdljivosti, veliki prizadevnosti, da noben od Slovencev, Slovenk ne bi v glavnem argentinskem mestu ostal na starost gmotno nepreskrbljen, ob grenkem spoznanju, da matična domovina tudi tukaj nima razumevanja zanje – za Slovenke in Slovence, ki so morali pustiti službe in delo doma in bi jim vsaj skromna odškodnina prišla zelo prav. Iz domovine pa so dobile le odrezav odgovor: Mi za to nismo odgovorni! Povojni slovenski rod namreč!

Marijina božjepotna cerkev v Lujanu pri Buenos Airesu. V kripti je tudi slovenska kapela s podobo brezjanske Marije Pomagaj

Foto J. Pavlič

Po kaj pa potem hodijo v Argentino, se sprašujejo tamkajšnji Slovenci? Ali zgolj pokušat mate čaj in »vino tinto«, okusnost asada, si ogledat ples tanga? Ali pa mogoče gledat tisto, kar ugaša, izginja v matični domovini, tukaj pa še živi? Ljubezen do rodne zemlje v polnem pomenu besede, živo in trdno vero, s katero so Slovenci premagovali toliko nevarnosti, težav in hudih preizkušenj, da človek kar ne more verjeti, da je mogoče prestatiti vse to; izgorevanje pri delu za slovenske skupnosti pri postavljanju duhovnih in kulturnih središč, za katera so čutili, da so zanje ključnega pomena; ustvarjanje številnih družin, da se bo na »tujih zemljah« nadaljeval slovenski rod; prenašanje najboljšega, kar so sami prinesli s seboj, na otroke, posebej še ljubezni do knjige v slovenskem jeziku in govorjene besede.

Tej besedi, zapisani in govorjeni, smo lahko prisluhnili pri nedeljskih mašah v slovenskih središčih v Buenos Airesu in drugje, kjer smo bili nastanjeni,

ob obisku sobotnih slovenskih šol, v katere hodijo od čisto majhnih otrok do srednješolcev, uk pa jim zastonj deli vrsta slovenskih učiteljev in učiteljic, profesorjev in profesorice. Zastonj! Nekaj novega za nas, ko v Sloveniji vlada vedno večji pohlep po denarju, lagodnost, uživanjaželjnost. Med številnimi argentinskimi Slovenci pa ravno obrnjeno: podarjanje iz odgovorne zavesti, da gre za biti ali ne biti, ohranitev slovenstva v daljnem, tujem svetu. Pri tem ji že od vsega začetka pomagajo slovenski duhovniki. Z zlatimi črkami so na njihovih skupnih domovih in v srcih zapisana imena duhovnikov, kot so bili Hladnik, Orehar, Starc. Pravih duhovnih očetov, ki jih je prežemala nenehna skrb, da bi Slovenci »pod Južnim križem« ohranili vero, narodno zavest in pokončnost ter kulturo in prave vrednote.

To so naredili in tudi za prihodnji rod se ni bati v tem pogledu. Dokler bodo tako trdno držali skupaj, kot smo imeli priložnost spoznavati pri srečevanjih z njimi, mašah, obiskih njihovih cerkvenih in kulturnih domov, katerim se nismo mogli načuditi, kulturnih prireditvah, kot je bil materinski dan, srečanjih, na katera so nas povabili in se je na njih izmenjavala naša misel z njihovo, pela pesem za pesmijo, budil spomin za spominom. Nismo se mogli načuditi, kako lahko že otroci, ki obiskujejo slovenski vrtec, tako lepo govorijo in pojo slovensko? Materinski dnevi so bili tako skrbno pripravljene, da bi posekali številne pri nas.

Ko smo se poslavljali, smo čutili: tukaj še živijo pravi Slovenci, ki nadaljujejo tisto, kar je med prvo in drugo svetovno vojno živelo v Sloveniji, pa je po letu 1945 pomorila »rdeča slana«. Kako tudi ne bi, ko toliko žrtvujejo za svojo skupnost, za svoja središča, za verski in drugi tisk, ki prihaja med nje, za otroke. Njihovi domovi so sicer skromnejši od naših, avtomobili starejši in slabši, obleke iz cenejšega blaga, vendar v teh naših rojstvih baje veliko bolj radodarno, zvesto in plemenito srce. Pri njih ni vprašanje časa in ali nekaj zmorem ali ne; je trdna volja in hotenje, da je treba to in ono narediti. Narediti, ker bodo, če tega ne bodo opravili, pred Bogom za to odgovarjali. Za neizkoriščene darove, zakopane talente. Velika zavest odgovornosti pred lastnim narodom, prihodnjimi pokolenji, Bogom. Zato tudi imajo blagoslov od zgoraj. Tega smo vsepovsod čutili. In spoštovanje, ki ga imajo Argentinci in ljudje drugih narodnosti do njih. Čeprav na koncu v sebi vseeno čutijo, kar je na spomenik zamolčanim žrtvam druge svetovne vojne iz komendske župnije zapisal rojak pesnik in pisatelj France Pibernik: »Ljubiti dom, življenje žrtvovati, za bolečino ve le zemlja, mati.«

Malce te bolečine smo jim skušali odvzeti, jo vsaj ublažiti tudi tokratni obiskovalci iz Slovenije. In jim prinesli tudi malce domovine, zemlje domače, ki so jo morali zapustiti in jo tako radi obiskujejo. Ne vsi, saj prenekateri ne

čaka več rojstni dom, odprte roke sorodnikov, topla, prijateljska dlan. Zato raje ostajajo tam, kjer so pognali nove korenine, je iz njih zraslo novo drevo. S svojo silno, neizrekljivo bolečino.

Domovina, kako daleč in blizu si jim. Tudi v letu 2000. Domovina, mati! Ne odteguj jim svojega objema, ne zapiraj več vrat, ne presliši njihove upravičene prošnje, želja!

Jože Pavlič

ZGODOVINA, UČITELJICA ŽIVLJENJA

TISOČ LET PRVE OMEMBE GORICE IN GORIŠKE

Zgodovina Goriške začenja z darovnico cesarja Otona III. z dne 28. aprila 1001. Takrat, pred skoraj tisoč leti, je bilo prvič zapisano ime kraja (villa) Gorica («que Sclavorum lingua vocatur Goriza») ter zarisano ozemlje med Sočo, Vipavo in Trnovsko planoto («inter ysoncium et Wipaum et Ortaona atque iuga Alpium»), ki se je kasneje pričelo imenovati, ozemeljsko mnogo bolj povečano, Goriška. Oznaka gorica (grič, hribček), s katero so pred tisočletjem poimenovali skoraj sto petdeset metrov nad morjem visoko vzpetino, ki se dviga v današnji Gorici, ni dala samo imena vasi in iz nje nastalemu mestu, pač pa tudi njegovemu zaledju.

V dokumentu iz leta 1001 se imenuje tudi zemljiški posestnik polovice označenega ozemlja, oglejska cerkev in njen patriarh Ivan IV. Drugo polovico ozemlja je prejel v darilo grof Verihen (darovnica Otona III. z dne 27. 10. 1001), ki pa ni mogel biti začetnik kasnejše mogočne dinastije goriških grofov. Podoba Goriške v 11. stoletju je zaradi pomanjkanja pisanih virov zelo nepopolna in tako je mogoče le sklepati o razmerjih med oglejsko cerkvijo, ki je bila največji zemljiški lastnik v Furlaniji in na sosednjih ozemljih, ter grofom Verihenom oziroma njegovimi nasledniki. Toda leta 1077 so oglejski patriarhi – imeli so velike zasluge za revitalizacijo ozemelj, ki so jih predvsem v Furlaniji opustošili Madžari – pridružili njih cerkveni še upravno oblast. Opravlja-

Zadnji goriški grof Lenart

hodnost, saj je bilo prav preko spodnjega Posočja najlažje prehajati iz Apeninskega polotoka na Balkanski in obratno. Ta značilnost je določala tudi upravne razmere, ki jih kažejo od zgodnjega srednjega veka dalje rimsko-bizantinske oblasti, nato langobardsko vojvodstvo v Furlaniji in frankovska furlanska marka. Ta je utemljila kasnejšo posvetno moč oglejskih patriarhov na ozemlju, ležečem v »Italiskem kraljestvu, v Furlanski grofiji«, kot piše vir konec 11. stoletja. Težka hipoteka preteklosti pa je tudi bilo zaradi madžarskih navalov demografsko in gospodarsko opustošeno ozemlje Furlanije in sosednjih ozemelj.

Odvetniška služba, ki so jo goriški grofje opravljali za oglejsko cerkev (tudi za južnotirolske škofije), jim je že od začetka prinašala veliko moč in ugled. Pridobili so veliko posesti v Furlaniji (Latisana, Belgrado, Flambro, Precenico, Codroipo, Castelnuovo) vse do Tilmenta. Ob zemljiški posesti pa so si že zelo zgodaj pridobivali tudi mnogo tistih pravic, ki so utrjevale njih upravno moč in pogojevale izoblikovanje njih lastnega dinastičnega teritorija. Zavaljo tega so nastala nesoglasja med goriškimi grofi in oglejskim patriarhom že sredi 12. stoletja. Sporazum med sprtima stranema iz leta 1150 kaže, da je oglejska cerkev potlej še obdržala svojo premoč in so mogli podeliti goriškim grofom v dedni fevd s pogodbo leta 1202 številna ozemlja in med njimi tudi Gorico. Po tej po-

nje take naloge jim je omogočala tudi odvetniška služba, ki so jo podeljevali izbranim fevdalcem. In morda si je prav na račun oglejske odvetsčine pridobila ozemlja v Posočju in v Furlaniji rodbina bavarskih oziroma koroških fevdalcev (ustanovitelji samostana v Millstattu), ki se od prve četrtine 12. stoletja dalje imenujejo goriški («comes de Goerze»), a ne po goriški grofiji, ker ta takrat še ni obstajala, pač pa po grofovskih pravicah, ki so jih imeli na Koroškem; goriška grofija se kot Comitatus Goritiensis prvič omenja leta 1217. V 12. stoletju (1130, 1150, 1202) pa se posest ob Soči in v Furlaniji, na kateri so bili grofje iz Gorice, še vedno šteje za oglejski fevd. Ta posest pa je imela nekaj pomembnih zemljepisnih značilnosti, kot je bila pre-

godbi bi se sicer po izumrtju goriških grofov (tudi v ženski liniji) ozemeljske podelitve vrnilo Ogleju, toda istočasno je pogodba izjemno okrepila njih moč. Trinajsto stoletje je pomenilo čas izjemnega vzpona goriških grofov, istočasno pa se je iz vasi razvijala Gorica v središče fevdalne posesti.

V času, ko se Gorica prvič pojavi v pisanih zgodovinskih virih, je bila še vas. Za slovensko naselitev je pomemben podatek, da vir izrecno poudarja slovanski izvor njenega imena, kar seveda ne pomeni, da ni imel kraj svojega predhodnika z lastnim imenom oziroma, da je imelo območje Gorice naseljitveno kontinuiteto že od antičnih časov dalje, o čemer govore tudi ne posebno številne arheološke najdbe. Toda okoli leta 1000, v času nastanka Brežinskih spomenikov, je bila slovanska oziroma slovenska navzočnost v kraju tolikšna, da so dali kraju Slovenci ime, ki je eden redkih slovanskih toponimov na vsem ozemlju, naseljenem s predniki današnjih Slovencev.

V času, ko se Gorica prvič omenja, kraj še ni imel kakega upravnega ali cerkvenega središča, kar je mogoče sklepati zaradi sočasne omembe gradu v Solkanu, ki pa kasneje, sodeč po omembah, ni imel velike vloge. Solkan se namreč omenja s fevdalno posestjo samostanov v Možacu (1118) in Rožacu (1221) ter drugih fevdalcev, največ ministerialov goriških grofov. Pomembnejšo vlogo je imela solkanska fara, ki se posredno imenuje okoli leta 1181 (presbiter Ivan iz Solkana) in jo je od leta 1194 upravljal župnik Andrej. Gorica je takrat sodila pod solkansko faro, sredi 14. stoletja se solkanski župniki imenujejo tudi kot goriški (»in plebe Salcan alias Goricie«). V 11. stoletju se Gorica (»loco Goriza«) imenuje le še v zvezi s podelitvijo posesti nekega Henrika, iz zelo plemenite družine (morda Verihenov sorodnik), brikseški cerkvi. »Heinricus de Guriza« se omenja še okoli leta 1090 in leta 1102.

Grad kot značilnost srednjeveškega naselja se v Gorici prvič omenja leta 1202, dvesto let za prvo omembo naselja. Prvi pojav gradu v pisanih virih seveda ne govori v prid sodbi, da je bil zgrajen šele tedaj. Goriški grad se v trinajstem stoletju še nekajkrat omenja (1230, 1250, dvakrat 1267, 1277, 1292). Lahko je mogoče presoditi, da ni bil razvoj Gorice iz vasi v trg in mesto povezan z gradom, kot središčem zemljiške posesti in nastajajočega dinastičnega teritorija, nič drugačen kot pri drugih srednjeveških mestnih naseljih. Okoli gradu (na vrhu goriškega griča 148 mnm) so se poleg že obstoječih zgradb prvotnega vaškega naselja pojavljale hiše ministerialov, trgovcev, rokodelcev, uradnikov itd. Tako nastaja jedro mestnega naselja, ob katerem pa še vedno živi na jugozahodnem delu goriškega griča vas, villa iz leta 1001. V začetku 13. stoletja je bil razvoj naselja ob gradu že tolikšen, da mu je leta 1210 cesar Oton IV. podelil tržne pravice. Dodelitev tedenskega sejma je pomenila tudi izpolnitev enega izmed pogojev za dvig goriških grofov med državne kneze. Vsako

leto na dan sv. Janeza Krstnika so morali prirediti Goričani semenj, poleg tega pa je goriški grof Majnhard III. osvobodil Goričane sedem let vseh služnosti, popravljati so morali le še mostove preko Soče. Potlej se pri označevanju Gorice pričlenja razlikovati naselje okoli gradu, ki je »oppidum superius« (pri kronistu Martinu Bavčerju) oziroma »terra superiore«, da se kot trg oziroma mesto razlikuje od nižje ležeče vasi, kar nazorno priča vir iz leta 1307 (»tam in villa quam in foro«).

Pomen in razvoj Gorice je tako tesno povezan z goriškimi grofi. Gorica z okolico je bila najverjetneje službeni fevd odvetnika oglejske cerkve, to pa so bili – kot povedano – od začetka 12. stoletja dalje goriški grofje. Odvetništvo in z njim povezano sodstvo je bilo bogat gospodarski vir; prav pri sodstvu so si začeli goriški grofje prisvajati pravice, ki jim niso šle. S širjenjem in utrjevanjem oblasti so želeli ustvariti samostojno deželo, ki naj bi se izločila iz patriarhata in furlanske grofije. Dosego takih ciljev jim je omogočala tudi vrsta slabotnih oglejskih patriarhov, ki so sledili po letu 1251 Bertoldu Andeškemu. Posebno vlogo pa so imela sklepanja sorodstvenih vezi. Tako je po letu 1250 pomembna zlasti povezava s tirolsko grofovsko rodbino, ko se je Majnhard IV. poročil s hčerko zadnjega tirolskega grofa Alberta in prejel tako po smrti tasta (1253) polovico tirolskih posesti in po smrti dedičev druge polovice (Hirschbergov) še njihov delež. Leta 1271 sta si Manjhardova sinova Albert I. in Majnhard V. razdelila goriško-tirolsko posest. Tako sta nastali dve liniji in sicer Majnhardova goriško-tirolska s posestmi na Tirolskem in Albertova goriška linija s posestmi v Posočju, v Istri, na Krasu, v Furlaniji, na Kranjskem in Koroškem. Zlasti mogočen dinast je bil Manjhard, ki je dobil v zastavo Kranjsko in nato tudi v fevd Koroško ter je bil ustoličen za koroškega vojvodo. Toda s smrtjo njegovega sina Henrika (1335), ki je bil imenovan za češkega kralja, je tirolska veja izumrla. Koroška in Kranjska sta prišli pod Habsburžane. Par let zatem (1342) je razpadla goriška linija na istrsko in ožjo goriško vejo. Istrska veja je imela posesti v Istri in v Slovenski marki, goriška pa v Posočju, na Krasu in v Furlaniji. Po izumrtju istrske veje so leta 1374 njih posest po dedovanju prejeli Habsburžani. Ti so bili dediči tudi zadnjega goriškega grofa Lenarta, ki je umrl 12. aprila 1500 in ni zapustil potomcev. Habsburžani so si posest goriških grofov pridobili na podlagi dednih pogodb (1361, 1394, 1436, 1460) in tako preprečili beneški republiki, da bi posest, ki jo je pridobila po razpadu svetne oblasti oglejskega patriarhata (1420), povezala z ozemlji goriških grofov v Posočju in drugod. Ko je v drugi polovici 15. stoletja moč goriške dinastije močno opešala, so Benečani, zlasti proti koncu stoletja, zasedali ozemlja goriških grofov v spodnjem Posočju in tako kršili suverenost njih dinastičnega teritorija.

Ogromna posest goriških grofov in njih rodbinskih linij, posest, ki se je raztezala od vzhodne Tirolske do Istre, je bila povezana tudi s številnimi ministeriali, ki so v imenu grofov upravljali posest v posameznih deželah. Poleg tega so grofje pridobili pravice do kovanja denarja, cestnin in carin, pomemben je bil tudi položaj generalnega oglejskega kapitana, kar so si pridobili za daljši čas že konec 13. stoletja. Za potrditev njih oblasti pa je bil najpomembnejši naslov državnih knezov, tirolska linija je naslov dobila že leta 1286, ko so postali koroški vojvode. Goriška linija je naslov prejela leta 1365, za vlade cesarja Karla IV. Visok naslov je pomenil, da so pretrgali vezi z oglejskim patriarhom, s Furlansko grofijo. Ta se je razvila v deželo (Patria) s samostojnim deželnim zborom (furlanski parlament) in lastnim deželnim pravom (*Constitutiones Patriae Forojulii*, 1366). Furlansko deželno pravo se je uporabljalo tudi v goriški grofiji, le da je bilo v nemškem prevodu konstitucij ime oglejskega patriarha zamenjano z goriškim grofom. V 14. stoletju se zaradi spreminjanja goriškega zemljiškega gospodstva v deželo začenjajo spreminjati tudi dvorni uradi v deželne. Uvede se urad glavarja (ti so bili v Lienzu, Gorici, Metliki in Pazinu) kot namestnika goriškega grofa v upravi in sodstvu, vendar, kot pravi dokument iz leta 1325, je grof »imel v vsem polno oblast«. Grofje so podpirali uradniški upravni aparat, niso ga prepuščali v dedno službo nižjemu plemstvu, tako so hoteli doseči večjo učinkovitost in odvisnost. Na Goriškem se je konec 14. stoletja začelo oblikovati tudi deželno plemstvo. Toda prve sledi deželnih stanov je morda zaznati šele v času zadnjega goriškega grofa Lenarta.

Vsa obširna posest goriških grofov ni imela trdne ozemeljske sklenjenosti, bila je precej razdrobljena. S tem v zvezi velja omeniti položaj Tolminske, ki bi bila lahko ključni člen v povezavi posesti goriških grofov v spodnjem Posočju s posestmi v dolini Drave in na Koroškem; le v 14. stoletju so jo imeli za krajši čas v svojih rokah. Sicer je bila Tolminska trdno v rokah Ogleja, po letu 1377 pa je bil tu zemljiški posestnik čedajski kapitelj. Iz vzhodnotirolskih in severnokoroških posestev, katerih središče je bilo v Lienzu, kjer so imeli goriški rezidenčni grad v Brucku, je pričela v 14. stoletju nastajati »Prednja grofija Goriška«, ozemlja ob Soči pa so imenovali »Zadnja grofija Goriška«. Ko je skušal goriški grof leta 1456 povezati oba dela v eno deželo, mu to ni uspelo, ker so goriški v boju za celjsko dediščino (Mir v Požarnici 1460) izgubili koroške posesti. To je bil čas zatona oblasti goriških grofov, zatona, ki se je začel z nenadno smrtjo Henrika II. 23. aprila 1323. Po njegovi smrti so bile izgubljene vse njegove ozemeljske pridobitve v severni Italiji (Conegliano, Treviso, Padova), pričelo je nad poldrugo stoletje trajajoče razdobje propadanja moči goriških grofov. Okoli leta 1390 je pretila nevarnost, da bo grofija razpadla zaradi groženj bavarskih vojvod. Stisko je rešila intervencija goriškega plemstva, ki je omogočila nabi-

ranje denarja, s katerim je bilo mogoče odplačati Bavarcem odškodnino, zaradi katere so zahtevali zase tretjino goriških posestev.

V nenehnem prizadevanju goriških grofov za krepitev njih oblasti in za ohranjanje doseženega je rasla Gorica. Po dodelitvi tržnih pravic (1210) je bilo naslednje dejanje statut leta 1307, trškemu naselju ga je podelil eden najmočnejših goriških grofov Henrik II. Statut, ki je veljal tako za trg kot za vas, je bil sestavljen po oglejskih vzorih in naj bi se po teh določenih ravnali Goričani še pred letom 1307. Imel je veliko določil o trgovini. Tako je določal, da se mora v Gorici prodati tretjina klavne živine, ki je bila nakupljena med Gorico in krajem Razdrto; če je bila kupljena dlje od Razdrtega, so jo morali v celoti prodati v Gorici. Meso, sir, sol in druga podobna živila so morali prodajati le na javnem trgu v Gorici, vino pa tudi na trgu v vasi. Dan sv. Jerneja in sv. Andreja sta bila določena za semanja dneva. Goriški tržani so morali popravljati mostove, občinsko hišo, vrata v trg in obzidje. Židje so morali tako kot ostali meščani opravljati stražarsko službo. Meščani so bili oproščeni plačevanja davka, pač pa so plačevali dac in v času vojne pomagali z blagom in hrano. Besedilo statuta je dopolnil grof Majnhard VII. (1351). Naslednje dejanje, ki je sledilo statutu, je bila podelitev mestnih pravic trgu Gorica, kar se je zgodilo med leti 1392 in 1398. V goriškem naselitvenem območju je še vedno vladala dvojnost (trg-vas oz. mesto-vas), ki je prenehala leta 1455, ko je grof Henrik IV. združil obe naselji in je združeni Gorici podelil mestne pravice.

Pravni položaj naselja je vplival tudi na demografski in urbanistični razvoj. V urbanizmu je pripadalo osrednje mesto gradu, o katerem je iz 13. in 14. stoletja ohranjeno več podatkov, ki govorijo posredno tudi o goriških grofih in sistemu njih oblasti. Tako se pri vhodu v grad omenja grajski most, potem kapela, kjer so opravljali obrede kaplani goriških grofov. Del gradu je bil palacij (1330), omenjata se še nova (1321) in mala soba (1277), balkon in hodnik, posvetovalna soba Henrika II. (umrl 1323), soba, v kateri je grof prebival in soba, v kateri je prebivala njegova soproga Beatrice. V gradu je bila shramba za hrano, najbrž tudi skladišče orožja in še velika zgornja soba in zgornja dvorana. V odsotnosti goriškega grofa je grad varoval grajski grof (Burggraf). Iz prvega statuta je mogoče ugotoviti, da je v začetku 14. stoletja Gorica že imela občinsko hišo, trška vrata in obzidje. Občinska hiša (enkrat se omenja tudi loža, kar bi lahko poistovetili z občinsko hišo), kjer so reševali spore, se omenja večkrat (1307, 1337, 1405, 1471), iz leta 1285 je prva omemba hiše sodnika Komana. Omenjena je tudi tržnica v trgu (in tudi v vasi) za trgovanje v času sejmov, leta 1312 se omenja mesnica, leta 1390 pekarna in leta 1398 kopalnica. Leta 1399 so zgradili kapelo sv. Duha. Trg Gorice je imel dvoje vrat in sicer velika vrata na jugozahodni strani in mala vrata na severu, preko katerih je

Gorica sredi 18. stoletja

bilo mogoče iti v Solkan k farni cerkvi. Ob vratih so bili obrambni stolpi. Hiše v trgu so imeli v lasti goriški grofje, podeljevali so jih v fevd, sicer pa so imeli hiše tudi drugi lastniki. Iz pisanih virov so poznana tudi imena posameznih predelov Gorice kot: Pri velikih vratih, Zunaj pred velikimi vrati, Pri malih vratih, Za gradom, Pri mostu, Pred gradom, Pod gradom, Pri javnem trgu, Pri mestnem obzidju, Pri mestni hiši, Pri mesnici.

Demografsko je naselje raslo zaradi doseljevanja. Poleg bližnjih slovenskih okoličanov so prebivalci Gorice postajali tudi prišleki iz zahodnih romanskih predelov pa tudi Nemci, ki so prihajali s severa. Slovensko poreklo prebivalcev je mogoče ugotoviti iz seznamov goriškega srednjeveškega prebivalstva (sestavil ga je Franc Kos), vendar tako ugotavljanje izvora ni povsem zanesljivo, bolj natančno je mogoče ugotavljati socialno strukturo. V 14. in 15. stoletju so se v Gorici naselile italijanske plemiške družine, ki so kasneje odigrale pomembno vlogo v goriški zgodovini (Rabatta, Attems, Orzone). Nemški doseljenci so prihajali predvsem zaradi službe pri goriških grofih (ministeriali, uradniki).

Ob trgu Gorica, ki je bil obzidan, je živela vas, imenovali so jo kot villa, suburbium, spodnja Gorica (»vnder Görzc«). V razdobju med letoma 1305 in 1473 se omenja osemnajstkrat. Tudi vas je imela trg ali plac, imenovan tudi spodnji trg. Del vasi se je imenoval Graben (»Grabn«), kjer je stal frančiškan-

ski samostan, prvič omenjen leta 1303 (omenja se še leta 1321, 1322, 1342, 1356, 1363, 1398 in 1399). V 14. stoletju se omenjata mala (1325) in velika cerkev (1351), ob cerkvah sta bili pokopališči. Velika cerkev, ki je bila posvečena svetima Hilariju in Tacijanau, je bila predhodnica sedanje stolne cerkve v Gorici. Vas je bila manjša od trga, ob hišah so imeli prebivalci vrtove, vinograde in polja. Od vasi je vodila pot k mlinom na Soči. Predeli vasi so se imenovali razpotje (»Wegschayd«), »Tanela«, »Babul« in »Balol«.

Trg Travnik, ki je danes središče Gorice, je sodil že v okolico Gorice, v virih se omenja kot »Anger« (1341) pa tudi kot Travnik (»Traunich«, 1519). Leta 1387 se omenja tudi današnji goriški mestni predel Podturn (»sub turri«), brod na Soči (okoli 1341), potok Koren z mlini (1319), nekoliko bolj oddaljeni kraji iz okolice Gorice kot Rafut (»Rafaltdt«, 1471), Stara Gora (»Alten perg«, 1387), Liškur (1398) in nekaj krajev, ki jih ni mogoče poistovetiti (Rennweg, Olbart, Škofija).

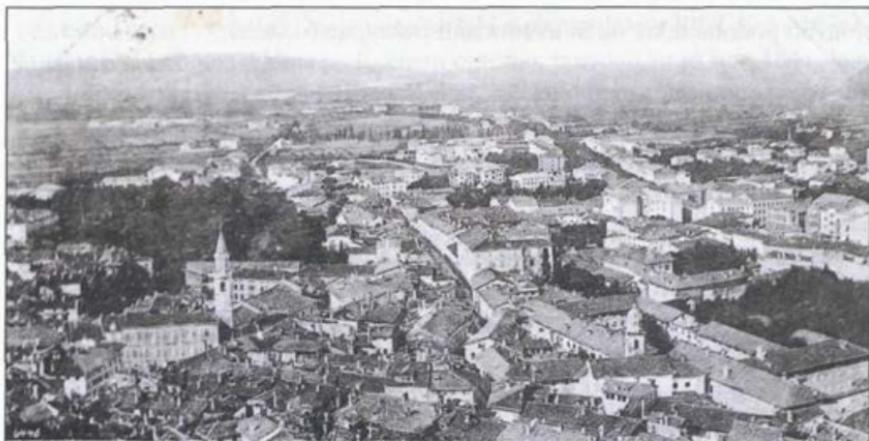
Gorica, ki kot kraj z mestnimi pravicami živi in deluje od 1455 leta dalje, dolguje svoj razvoj, ki pa zagotovo ni izjemen, svoji upravno-politični funkciji pa tudi gospodarski dejavnosti, zlasti obrti in trgovini. Preko mesta je potekala trgovina s severnimi kraji (dolina reke Soče) in tudi v smeri vzhod (Vipavska dolina) – zahod (Furlanija). Trgovska pota s severom pa zagotovo niso bila tolikšna in tako pomembna kot preko Furlanije in Kanalske doline. Zaradi tega je rasla moč mnogih furlanskih krajev. Goriška obrt je opešala takrat, ko je ob zatonu moči goriških grofov Gorica prenehala biti kasarniško mesto. Tudi preselitev goriških grofov na njih novi sedež v avstrijski Lienz (grad Bruck) ni rešila propada dinastije. Zagotovo se je v srednjem veku pojavila ena izmed goriških značilnosti, da je bilo mesto rezidenca zemljiških gospodov, ki so imeli svoja posestva na podeželju. Kmetijstvo je ostajalo temeljna gospodarska panoga dežele ob Soči. Statističnih podatkov o številu goriškega prebivalstva v srednjem veku ni. Ko je Franc Kos primerjal število hiš in prebivalstva na območju goriškega gradu okoli leta 1900 in ugotovil, da je tedaj v 41 hišah živelo 511 ljudi, je mogel ugotoviti, da je bil v srednjem veku ta mestni predel po številu hiš in prebivalcev številčno močnejši.

Za raziskovalce zgodovine goriškega mesta predstavlja poleg drugega precejšno neznanko tudi potek obzidja, ki je objemalo kraj. Leta 1307 omenjeno obzidje ni grajsko, pač pa obzidje trga, ki je živel ob gradu. Obzidje z jarkom se omenja leta 1329, pa tudi leta 1365 in leta 1398. Dokument iz leta 1471 govori o »murus civitatis Goriciae«, toda nič ni poznano, če je zid obdajal oba, takrat formalno že združena, dela mesta.

Če je bila Gorica od svojega nastajanja dalje najtesneje povezana z dvigom in padci moči goriških grofov, pa je seveda nekoliko spremenjena podo-

ba njene bližnje in bolj oddaljene okolice. Zemljiška posest je bila razdeljena med številne fevdalce, posvetne in cerkvene. Med cerkveno fevdalno posestjo je prevladovala oglejska cerkev, močni pa so bili tudi samostani v Rožacu, Možacu in v Monasteru pri Ogleju. Med fevdalnimi gospodi pa so poleg goriških grofov imeli posesti še zlasti rihemberški, dornberški in devinski gospodje. Kmečko gospodarstvo je doživljalo mnoge krize, kar se je kazalo tudi v opustelosti kmetij (naravne nesreče, bolezni, turški vpadi), zlasti pa v begu prebivalstva v mesta. V srednjem veku se je tudi ustalila jezikovna črta, ko je ozemlje med robom furlanske ravnine, morjem od Štivanja do Trsta, vse do Julijskih Alp in kraških prehodov na vzhodu, bilo naseljeno s Slovenci in vsi tisti redki tujci, ki so tod prebivali, narodnostnih razmerij niso mogli spremeniti.

Po smrti zadnjega goriškega grofa je njegovo posest goriški glavar grof della Torre na podlagi dednih pogodb izročil cesarju Maksimiljanu I., goriški cesarji so tako postali tudi pokneženi goriški grofje. Toda za polno upravljanje svoje posesti so morali rešiti spore z Beneško republiko, ki ni priznavala dedne pravice Habsburžanov nad enklavami goriških grofov v Furlaniji, češ da so ta ozemlja pripadala oglejskemu patriarhatu. Habsburžani in Benečani so se dvakrat pomerili na bojnem polju (1508–1521, 1615–1617) in večji del spopadov se je odvijal v Posočju. Goriška dediščina je bila le ena izmed postavk, ki so obremenjevale habsburško-beneška razmerja in vodile do takratnih oboroženih soočanj. Habsburžani so obdržali goriško posest, vendar je njih vladanje motilo nekaj nerešenih sosedskih in obmejnih problemov, kot so bili nedolo-

GORICA (Görz). Glavno mesto poknežene grofije goriške in gradiščanske; 25.000 prebivalcev, leži ob vznožju Trnoveškega gozda v rodovitni dolini; imenuje se po pravici avstrijska „Nizza“.

čena državna meja, cerkvene meje in zemljiško posestna vprašanja. Meja se je dokončno določila šele sredi 18. stoletja. Takrat je bil tudi ukinjen oglejski patriarhat in njegovo cerkveno oblast sta si porazdelila videmska in goriška nadškofija. Prav zaradi mejne lege je posebna upravna ureditev veljala za zgornje Posočje (Bovško glavarstvo), tudi gradiščanska grofija je bila del 17. in 18. stoletja ločena od ožje Goriške. Šele sredi 18. stoletja se je Goriška upravno konsolidirala, ko je postala goriško-gradiščanska dežela, potem ko so ji bila pred tem pridružena ozemlja Bovške in Tolminske. Takrat je dobila Goriška kot upravna enota podobo, ki se je sicer spreminjala, zlasti ko je pridobila v dvajsetih letih 19. stoletja kranjske posesti na Krasu, toda potlej se sto let, vse do leta 1918, meje dežele niso več spreminjale. Goriška je bila ena izmed sedemnajstih dežel, ki so sestavljale avstrijsko polovico avstro-ogrškega cesarstva. V deželi je okoli leta 1910 živel preko 154.000 Slovencev, kar je predstavljalo skoraj dve tretjini prebivalstva. Skozi dolga stoletja pa je Gorica ohranila vlogo upravnega, gospodarskega in družbenega središča. V njej so se zlasti pred prvo svetovno naseljevali Slovenci, ki so okoli leta 1910 predstavljali še skoraj štirideset odstotkov mestnega prebivalstva.

Po prvi svetovni vojni je bilo ozemlje Goriške priključeno k Italiji, povečalo pa se je za predele Kranjske, ki so ležali onkraj rapalske, to je državne meje med Italijo in Jugoslavijo (1920). Po drugi svetovni vojni je bila zgodovinska dežela Goriška porazdeljena med Italijo in Jugoslavijo (od l. 1991 Slovenijo). Ostala je pravzaprav le še zgodovinsko ime, ki bi ga bilo mogoče v našem času tudi uradno uveljaviti, če bi slovenska država spremenila svojo upravno podobo tako, da bi uvedla tudi pokrajine (dežele).

Branko Marušič

LITERATURA (IZBOR):

F. Kos, K zgodovini Gorice v srednjem veku. Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 1–8, 1919–1927;

M. Kos, Urbarji Slovenskega Primorja. 2, Ljubljana 1954;

Gorizia nel medioevo. Gorizia 1956;

B. Marušič, Primorski čas pretekli. Koper 1985;

P. Štih, Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem. Ljubljana 1994;

S. Tavano, Medioevo Goriziano 1001–1500. Gorizia 1994.

P. Štih – V. Simoniti, Slovenska zgodovina do razsvetljenstva. Ljubljana 1996;

P. Štih, »Villa quae Sclavorum lingua vocatur Goriza«. Študija o dveh listinah cesarja Otona III. iz leta 1001 za oglejskega patriarha Johannesa in furlanskega grofa Werihena (DD. O. III. 402 in 412). Nova Gorica 1999.

TRISTO LET LJUBLJANSKE STOLNICE, FILHARMONIJE, KNJIŽNICE

Pred tristo leti so člani akademije delavnih mož (Academia operosorum) v Ljubljani hoteli na prav poseben način zaznamovati začetek novega stoletja in novega, baročnega umetnostnega sloga. Ljubljana, dotlej mesto, v katerem so stavbe in ustanove še dihale z gotskimi »pljuči«, naj bi s pomočjo mojstrov iz Italije postala baročna prestolnica Kranjske, dežele, ki jo je nekaj let prej baron Valvasor s svojim delom predstavil vsej Evropi.

Stara gotska stolnica sv. Nikolaja ob reki Ljubljanici v neposredni bližini škofijskega dvorca, oratorija sv. Rešnjega telesa (tam je zdaj stolno župnišče) in frančiškanskega samostana (zdaj Vodnikov trg), blizu mestne hiše (magistrata), se je morala po sklepu vodstva škofije umakniti 8. aprila 1701 novi baročni stolnici, ki stoji še danes. Duša tega preurejanja je bil član akademije, stolni dekan Janez Anton Dolničar (1662–1714), sin ljubljanskega župana Janeza Krstnika Dolničarja (1626–1692). S sodelovanjem svojega brata Janeza Gregorja (1655–1719), mestnega uradnika in kronista ter njegovega sina Aleša (1685–1708), ki ga je poslal študirat v Italijo, a je tam kmalu umrl v Peruggi, je pripravil natečaj za novo cerkev. Povabljeni rimski arhitekt Andrej Pozzo in slikar Giulio Quaglio sta poskrbela, da so stolnico sezidali in okrasili s freskami. Kronist Gregor je vse delo rušenja stare, zidanje in opremljanje nove stolnice vestno sproti zapisoval in stolnico so lahko posvetili leta 1707. Kupola je bila takrat še samo naslikana na lesenem ogrodju, pozidali so jo šele 1841. leta.

Leta 1708 so začeli zidati še semenišče (Collegium Carolinum) med stolnico in mestnim obzidjem ob Ljubljanici. Arhitekt Carlo Martinuzzi je v stavbi namenil posebno dvorano za javno znanstveno knjižnico, ki so jo prav tako leta 1701 ustanovili akademiki operozi. Njihov predsednik, stolni prošt Janez Krstnik Prešeren (1655–1704) je skupaj z dekanom Dolničarjem in v pokoj odhajajočim škofom Sigmundom Herbersteinom 31. maja 1701 podpisal ustanovno listino. V njej so določili, da njihove bogate osebne knjižnice po smrti ne prevzamejo dediči, ampak da jih je treba dobro shraniti, dokler ne bo urejen poseben prostor za knjižnico, kjer bo vsak mogel prebirati knjige. V listini so povabili še druge akademike, naj za svoje knjige uredijo prav tako. Ko je bila stavba vsaj deloma dokončana, so leta 1721 povabili slikarja Quaglia, da je poslikal strop knjižnične dvorane, do leta 1725 pa je kamniški mizar in rezbarski mojster Jožef Wergant (oče slikarja Fortunata) izdelal lepe in trdne hrastove knjižne omare. Prvi knjižničar je vanj razvrstil knjige, ki so čakale

v skladišču, med njimi tudi latinske medicinske knjige zdravnika dr. Marka Gerbca (1658–1718), znanega po vsej Evropi, kjer so zdravniki brali njegove latinske opise Ljubljanskih bolnikov.

Ljubljančani, ki jih je bilo v tistem času menda komaj kakih 7000, so lahko odtlej prihajali študirat v lepo knjižnico, nihče pa si ni smel sposoditi knjig na dom. Ker je bila knjižnica odprta samo podnevi in ker je niso nikoli ogrevali, so s tem poskrbeli, da je do danes ostal prostor s fresko vred skoraj povsem tak, kot je bil v začetku.

Prvi znani knjižničar Frančišek Jožef Thallmainer (1698–1768), ki je sredi stoletja knjige natančno popisal, je bil tudi skladatelj in skrben zbiralec domačih in tujih opernih libretov. Ohranil je precej knjižic, ki bi bile sicer neznane. Tako je posredno sodeloval še s tretjo ustanovo, ki je leta 1701 zaživela v Ljubljani: z akademijo filharmonikov. Med akademiki operozi je bilo več glasbenikov, celo skladateljev, zato je razumljivo, da so hoteli Ljubljano modernizirati tudi z glasbeno ustanovo. Njeni člani so bili sicer amaterji, vendar v prvotnem pomenu besede: ljubitelji glasbe. To so poudarili v latinskih pravilih, ki so jih natisnili leta 1701 in je edini znani izvod ohranil Gregor Dolničar v svoji zbirki drobnih tiskov. Tudi ta je z njegovimi rokopisi o zgodovini stolnice, življenju in delih umetnikov in znanstvenikov ter kroniki življenja, dogodkov v Ljubljani, ohranjena v sedanji Semeniški knjižnici. Filharmoniki so se kot verni ljudje združevali pod zavetjem sv. mučenke Cecilije, na njen god so se vsako leto zbirali in jo z glasbo počastili. Sedanja stavba filharmonije v Ljubljani na Kongresnem trgu nasproti uršulinske cerkve je sicer mlajšega datuma, vendar nosi letnico 1701, ki je bila za razvoj mesta Ljubljane tako zelo pomembna.

Opisane tri glavne pridobitve v Ljubljani v začetku novega stoletja niso bile edine: operozi so napravili tudi načrt za univerzo v Ljubljani, veliko število vernih pravnikov se je zbiralo na sestankih in k bogoslužju pod zavetništvom pravnika sv. Ivona, ohranjen pa je tudi načrt za izobraževanje v likovnih umetnostih, vendar je verjetno ostalo le pri načrtih.

Prav je, da se spomnimo prizadevnih Ljubljančanov, ki so zmogli v nekaj letih toliko novega ustvariti v svojem mestu. Nanj so bili tako ponosni, da so mu izračunali celo večjo starost kot slavnemu Rimu. Na knjigah so ob običajni letnici zapisali, koliko let je to od ustanovitve Emone. Na Schönlebnovi zgodovini Kranjske je zapisano, da je izšla leta 1681, od ustanovitve Emone pa naj bi dotlej preteklo že 2904 leta, Rim pa bi bil takrat star »še« 2436 let! Za starodavne rimske spomenike so poskrbeli, da so jih vzdali v zidove stolnice in semenišča, kjer še zdaj pričujejo o starodavni Emoni.

Marijan Smolik

IZ POPOTNIH ZAPISKOV SLOVENCA BENEDIKTA KURIPEČIČA PO BALKANU LETA 1530

Potovanja v 16. stoletju po Evropi niso bila privlačna. Na popotnike je prežalo nešteto nevarnosti. Napadali so jih razbojniki in roparski vitezi, ceste in poti so bile slabo vzdrževane, prehodov prek rek skoraj ni bilo. V času vojn pa so bila potovanja smrtno nevarna. V takšne popotne pustolovščine so se največ spuščali trgovci, ki jih je od kraja do kraja gnal zaslužek, pobožni romarji, ki so potovali v svete kraje in redki, zelo redki diplomati. Potovanje v Carigrad prek turških krajev, prek Balkanskega polotoka, pa je bilo v tistih časih pravo pravcato hrabro dejanje. Takšna usoda je pred 470 leti doletela Slovenca Benedikta Kuripečiča, ki je bil dodeljen odposlanstvu avstrijskega nadvojvode Ferdinanda na turški dvor.

Takrat so bile za avstrijske, slovenske in hrvaške dežele hudi časi. Po katastrofi ogrske vojske leta 1526 na Mohačkem polju so se Turki na svojih pohodih zaletavali daleč v srednjo Evropo, tja do Dunaja. Balkanski narodi so že ječali pod turško oblastjo. Velik del Hrvaške in Ogrske so zasedle turške čete. V slovenskih deželah so turški napadalci plenili, požigali in odganjali ljudi v sužnost. Nesrečni, težki časi so prišli nad naše ljudstvo. Avstrijski vladar, ki je prevzel skrb za obrambo, ni bil več kos položaju. Skušal je navezati stik s turškim sultanom in doseči vsaj premirje. Oholi turški sultan Sulejman II. Veličastni, ki je takrat vladal, se je za težave evropskih narodov kaj malo menil. Avstrijski nadvojvoda Ferdinand, ki je bil tudi ogrsko-hrvaški kralj, je prvo odposlanstvo poslal v Carigrad že leta 1528. Vodila sta ga Hrvat Ivan Hobor-danec in kranjski plemič Žiga Višnjegorski. Njuna naloga je bila, da bi dosegla mir ali vsaj premirje. Čeprav so ju na turškem dvoru lepo spejeli, nista opravi-la nič. Sultan je celo zagrozil, da bo prišel sam osebno na Zahod z vso močjo in silo. V hudi stiski se je Ferdinand še enkrat skušal pomiriti s Turki za vsako ceno in je leta 1529 poslal v Carigrad svojega stotnika Nikolo Jurišiča. Toda ta je prišel samo do Metlike in tu zaman čakal odgovor na pismo, v katerem je prosil za varno spremstvo do Carigrada. Medtem je sultan Sulejman II. že odšel z 250.000 možmi proti Ogrski, kjer je zasedel Budim. Sledil je prodor proti Dunaju, ki pa ga je zaman naskakoval. Tako se je prvič zlomil turški vo-jaški stroj pred Dunajem in srednja Evropa je bila obvarovana pred podobno usodo, kot je doletela dežele na Balkanskem polotoku.

Ker je nadvojvoda Ferdinand pričakoval za prihodnje leto nov turški napad, ki bi se mu težko ubranil, je vnovič poskusil s pogajaji. V ta namen je poslal

Naslovna stran Kuripečičevega »Potopisa«; sprejem odposlanstva pri sultanu

ral sultan Sulejman II. tu prekiniti nameravani pohod proti Dunaju in se sramotno vrniti v Carigrad. Za to junaštvo in za vodenje poslanstva v Carigrad ga je Ferdinand povišal v barona, ga kasneje imenoval za vrhovnega vojaškega poveljnika v slovenskih deželah in končno za deželnega glavarja Kranjske. Zanimivo je, da Jurišič ni znal skoraj nič nemško in da se je na listine podpisoval v cirilici, ki je bila obenem z glagolico v rabi na Hrvaškem in v Dalmaciji. Drugi vodja odposlanstva, baron Jožef Lamberg je izviral iz znane plemiške rodbine Lambergov. Bil je potomec notranjske veje, ki je imela v lasti gradova Snežnik in Ortnek. Kasneje je opravljal več dvorskih in diplomatskih služb, dokler ni postal kranjski deželni glavar.

Oba diplomata sta se na pot temeljito pripravila, saj je bilo potovanje prek Balkanskega polotoka v Carigrad naporno in nevarno. Kot se kraljevim odposlancem spodobi, sta si Lamberg in Jurišič izgovorila po 16 konj zase in za

leta 1530 v Carigrad poslanstvo, v katero je izbral dva moža s Kranjske, že omenjenega Nikolo Jurišiča in plemiča Jožefa Lamberga. Nikola Jurišič je bil rojen leta 1490 v Senju. Bil je eden izmed tistih odličnih vojakov, ki so jih dali Hrvati habsburški vladarski hiši. Po mohački bitki je vplival na hrvaške velikaše, da so izvolili Ferdinanda za hrvaškega kralja. Kot njegov komisar je prevzel začasno upravo na Hrvaškem. Zaradi njegovih zaslug ga je v znak priznanja kralj Ferdinand leta 1528 postavil za stotnika na Reki ter mu podelil grad in mesto Köszek (Kisek) v zahodni Ogrski. Jurišič je štiri leta (1532) kasneje tako hrabro branil trdnjavo Kisek, da je mor-

spremljevalce, ki sta jih izbrala izmed svojih zancev. Za prenašanje prtljage so jim dodelili 4 tovrne konje, dve nosilnici ter jih oskrbeli s primerno vsoto denarja v ogrskih zlatnikih. V Ljubljani sta najela več služabnikov, kovača, kuharja in brivca pa tudi latinskega tolmača, Slovenca Benedikta Kuripečiča. Poslanstvo je sestavljalo 37 oseb: 23 plemičev in 14 služabnikov.

Kdo je bil pravzaprav Benedikt Kuripečič? O njem vemo zelo malo. Ne vemo, kdaj je bil rojen, niti kdaj je umrl. Doma je bil iz Gornjega Grada, podložnik ljubljanske škofije. V Ljubljani je opravljal službo javnega notarja. Moral je biti humanistično izobražen, saj je znal več jezikov, v potopisu citira tudi klasične pisce. Najpomembnejša je bila njegova služba, ko je bil dodeljen odposlanstvu na turški dvor leta 1530. Ker Jurišič ni znal skoraj nič nemško, Lamberg pa ni znal dosti slovensko, sta se težko sporazumevala. K sreči sta imela pri roki tolmača Benedikta Kuripečiča, ki je znal slovensko in nemško.

Prav Benediktu Kuripečiču gre zahvala, da je nastal prvi opis potovanja prek Balkanskega polotoka v 16. stoletju. Da ne bi, kot sam pravi, zastonj izgubljal časa, je sklenil zabeležiti v svojo popotno beležnico vse kraje, kjer bodo poslanci bivali podnevi in ponoči, gorovja, reke, doline, lastnosti in razmere v deželah, skozi katere bodo potovali, ter popisati šege in navade njihovih prebivalcev, kolikor jih bo sam videl, ali mogel zanje zvedeti. Te svoje zapiske je po vrnitvi iz Carigrada izdal leta 1531, verjetno na Dunaju, v drobni knjižici z naslovom »Itinerarium Wegrayss. Kün. May. pottschaftt gen. Constantinopel zu dem Türkischen Keiser Soleyman. Anno XXX«. Knjigo je dal tudi ilustrirati z lesoreznimi upodobitvami krajev in prizorov. Ta, danes silno redka knjižica (en izvod hranijo v NUK v Ljubljani), je zelo dragocen vir za poznavanje tedanjih razmer na Balkanu pod Turki.

Pobrsčajmo po Kuripečičevih popotnih beležkah in pogledjmo, kaj je odposlanstvo zanimivega doživelo na poti v Carigrad in tudi v Carigradu:

Nedelja, 21. avgusta 1530: Poslanstvo krene iz Ljubljane po Dolenjski cesti skozi Višnjo goro in Trebnje, v Novo mesto in od tod v Metliko. Tu počakajo drugi del odposlanstva, ki pride naslednji dan prek Žužemberka pod vodstvom Nikolaja Jurišiča.

Četrtek, 25. avgusta: Poslanci odjezdijo iz Metlike proti Karlovcu. Pot jih vodi skozi Bosensko krajino do reke Une.

Nedelja, 28. avgusta: Pri trgu Krupa, na meji, jih pričaka pet Turkov, ki jim pridejo naproti iz Kamengrada.

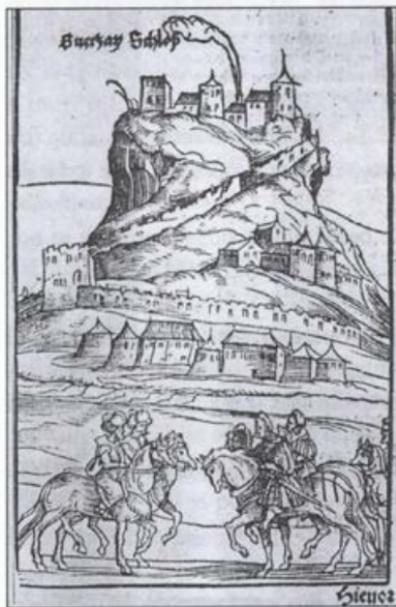
Ponedeljek, 29. avgusta: V njihovem spremstvu gredo drugo jutro naprej in srečajo pri potoku Japru petdeset dobro oboroženih turških konjenikov, ki jih lepo sprejmejo. Ko se približajo Kamengradu, izstrelijo častno salvo, na-

kar pristopi k njim star, dobro rejen Turčin, Merusija po imenu, pozdravi gospodo in jih odpelje v prenočišče. Tu so skupaj s Turki, ki jih je bilo mnogo, večerjali: bilo je zelo veselo.

Torek, 30 avgusta: Pri gradu Ključ jim pride naproti vojvoda Murat s kakimi tristo dobro opremljenimi in oboroženimi konjeniki. Odposlanstvo so sprejeli lepo in prijateljsko. Naslednje dni potuje odposlanstvo mimo raznih bosenskih krajev vse do sarajevske ravnice.

Sobota, 10. septembra: Zaustavijo se v vasi Krušica, kjer prenočijo. Kuripečič zabeleži žalostno doživetje: Isti večer so nekaj ur kasneje prignali Turki v vas Krušico okoli dvajset ubogih, onemoglih krščanskih otrok, dečkov in deklic, ki so jih na zadnjem pohodu pred šestimi ali sedmimi dnevi ulovili. Ponoči, še pred našim odhodom, so jih odgnali naprej k paši Husrev-begu, ker so bili ti ujetniki njegov delež.

Torek, 13. september: Odposlanstvo se utabori v mali vasi Kovači sredi sarajevskega polja. Kako uro in pol po prihodu se odposlanca z vsem sijajem odpravita na obisk k bosenskemu namestniku Husrev-begu v njegovo letovišče v bližnji vasi Glavogodina. Potopisec pripoveduje: Kakih trideset hrabrih Turkov je jahalo pred našo gospodo. Ko smo prišli blizu pašinega bivališča, so

Grad Zvečaj južno od Banja Luke, mimo katerega je potovalo odposlanstvo

gospodje razjahali in šli skozi špalir Turkov, ki so stali v dveh vrstah. Bili so oblečeni v lepe zlate in svilene obleke, na glavi so imeli turbane. Ko sta se odposlanca približala vrtnemu paviljonu, prekritemu z lepim zelenjem in skozi katerega je žuborel bister potoček, sta jima prišla naproti dva najvišja pašina dvorjana. Priklonila sta glavo držeč roko na prsih. Naša gospoda sta odzdravila s priklonom. Nato sta vstopila v senčno uto, kjer je v vsem svojem sijaju sedel paša, visok in močan človek. Po zemlji, travi in pod njegovimi nogami je bila pogrnjena dragocena preproga. Gospoda sta stopila k paši, ki ju je sprejel z vsemi častmi in pozval naj sedeta. Z njim sta se pogovarjala kakih dve uri.

Sreda, 14. september: Iz vasi Kovači so krenili prek širokega sarajev-

skega polja skozi Vrhbosno (Sarajevo). Tu so spet naleteli na žalosten prizor: Poleg nas so gonili kot drobnico petnajst do šestnajst otrok, dečkov in deklic, ker jih niso mogli prodati na tržišču. Bog naj se jih usmili. Od tam krene odposlanstvo po stari rimski cesti proti Srbiji. Karavana naših odposlancev se počasi pomika iz kraja v kraj. Kuripečič vestno beleži vse, kar na poti vidi in doživi. Turki so posebno skrbno pazili, da poslanci in njihovo spremstvo ne bi prišlo v stik s krščanskim prebivalstvom. Zato tudi niso prenočevali v velikih mestih, ampak v majhnih vaseh. Kljub temu pa Kuripečič marsikaj vidi in zapiše: Kristjani so zelo nezadovoljni in lahko si mislimo, da bi se radi preselili v krščanske kraje. To se vidi tudi iz tega, da so nam vselej, če smo se približali k njihovim hišam, pripovedovali o trpljenju, ki ga morajo prestati zaradi turškega nasilja. Pogosto so Turki pred nami neusmiljeno pretepali ne samo stare, ampak tudi mlade ljudi in celo ženske. Od nas niso smeli pred očmi drugih ničesar vzeti. Vzeli so le to, kar smo jim dali na skrivaj. Kolikokrat smo jih videli, kako so prekrižanih rok stali pred nami in se ozirali v nebo, ker niso smeli govoriti z nami. Če smo imeli priložnost govoriti s katerim od njih na samem, je govoril: Ah, kako željno smo pričakovali, da nas s Kristusovo pomočjo osvobodite. Toda sedaj smo izgubili vsako nado, ker vidimo, da se morate tudi vi pokloniti turškemu cesarju in da greste k njemu, da ga prosite za mir. Ti kristjani so oblečeni enako kot Turki, od njih se ločijo le po tem, da nosijo lase, medtem ko so Turki po glavi gladko obriti. Konec septembra je bilo odposlanstvo že na področju Srbije, ki so ostali zvesti krščanski veri, so jim izkazovali posebno pozornost.

Sobota, 24. september: Zapustijo trg Mitrovico in se napotijo prek Kosovega polja do vasi Prištine. Na Kosovem polju so se zaustavili, kot pravi Kuripečič, pri čudnem grobu, lepo okrašeni četverkotni stavbi, pokriti s kupolo. Na tem mestu je v času kosovske bitke na Vidov dan 28. junija (po julijanskem pravoslavnem koledarju 15. junija) sultana Murata I. v njegovem šotoru z nožem razparal stari srb-

Grad Kamengrad v zahodni Bosni, kjer se je odposlanstvo ustavilo na svoji poti

Bivališče (karavanseraj) avstrijskega odposlanstva v Carigradu

določena za bivanje. Takim zgradbam pravijo Turki karavanski seraj. Takoj po prihodu Turki hišo zaprejo in ne pustijo k njim nikogar, razen dveh Turkov, ki po strogem sultanovem ukazu z vso prijaznostjo skrbita zanje. Dodeljeno jim je tudi nekaj služabnikov, ki so jim na sultanov ukaz prinašali vsega, česar koli bi si zaželeli. Dolgo so morali naši diplomati preganjati čas v karavanseraju, preden so lahko začeli izpolnjevati svojo diplomatsko nalogo.

Torek, 25. oktobra: Sprejem pri velikem vezirju Ibrahim-paši.

Ponedeljek, 7. novembra: Sprejem pri sultanu. Okrog enajstih pošlje sultan mnogo uglednih Turkov in gospodov po kraljeve poslance, ki v slavnostnih oblačilih odjezdijo na sultanov dvor. Mimo nekdanje cerkve sv. Sofije jih vodi pot do dvora. Na dolgem prostranem dvorišču pristopijo sultanovi služabniki in vodijo konje prek dvorišča. Sredi dvorišča stojita dva slona s krotilem na hrbtu. Pri naslednjih vratih morajo poslanci razjahati in iti peš čez drugo, še lepše dvorišče. Tu stoji na vseh štirih straneh kakih tri tisoč sultanovih služabnikov. Na vsaki strani stoji drugačna skupina Turkov. Eni imajo okrog glave ovite bele turbane, drugi pa nosijo bele koničaste kape, tako imenovane asape. Tretja skupina ima na glavi zlate turbane. Zelo številna je četrta skupina, to so janičarji z belimi turbani. Pred vsako skupino stojijo poveljniki, vsi

ski vitez po imenu Miloš Kobilović. Muratovo turbe, v katerega so Turki po bitki pokopali sultanovo drobovje, stoji še danes. Kuripečičev opis je eden najzgodnejših opisov tega spomenika. O kosovski bitki govori Kuripečič zelo na kratko in dodaja, da je v zgodovini zapisano, kako se je to zgodilo. Kuripečič je brez dvoma zapisal legendo o knezovi večerji pred bitko in o junaštvu Miloša Kobilovića, ki je s tem doživela eno prvih epskih realizacij.

Sreda, 28. september: Odposlanstvo zapusti Srbijo pri planini Čemerniku in stopi na tla Bolgarije.

Ponedeljek, 17. oktobra: Pred Carigradom (do tja potujejo skoraj dva meseca) jim pride nasproti sto sultanovih dvornih služabnikov. Ti jih spremito v mesto, skozi katero jezdijo dobro uro, da pridejo do zgradbe, ki jim je

v zlatu, žametu in svili. Sredi dvorišča je na verige prikovanih deset levov in dva leoparda, ki strahovito rjovejo in besnijo. Avstrijsko gospodo odpeljejo nato v lepo sobo, v kateri so najvišji paše, in tu ostanejo eno uro. Štirje najvišji dostojanstveniki – vezirji odvedejo Lamberga in Jurišiča k sultanu. Temu poljubi roko najprej gospod Jožef in nato še Nikolaj. Pri sultanu ostanejo kake pol ure. Pred njim je govoril Lamberg nemško, Kuripečič je prevajal v latinščino, turški tolmač pa nato v turški jezik. Ker je bil turški tolmač zelo slab latinec, začne Jurišič govoriti hrvaško in tako se najbolje sporazumejo. Na turškem dvoru je bilo veliko ljudi južnoslovanskega porekla, ki so se poturčili, a ohranili svoj jezik. Lamberg in Jurišič izročita želje svojega vladarja, napisane v latinskem jeziku in prosita za skorajšen odgovor. Sultan prikima in izreče nekaj besed. S tem je bil sprejem končan. Sledilo je še nekaj sprejemov pri velikem vezirju Ibrahim-paši, vendar se glede zahtev avstrijskega vladarja Ferdinanda niso mogli sporazumeti. Ker poslanca menita, da sta svojo nalogo opravila, prosita za poslovljni sprejem pri sultanu.

Ponedeljek, 14. novembra: Okrog osmih zjutraj se avstrijsko odposlanstvo odpravi na poslovljni obisk k sultanu. Gospoda in spremstvo je po starem turškem običaju oblečeno v dragocene obleke, ki jim jih je poslal sultan v dar. Na prvem dvorišču dvora opazijo novost. Poleg slonov stoji velika štirinožna žival, žirafa imenovana. Gospoda odideta v sobano k štirim pašam, spremstvo pa ostane na dvorišču. Komaj se dobro razgledajo, že se začne bogata gostija. H gospodi v sobano znosijo sultanovi strežaji kar 72 jedi. Od tega jim servirajo samo 20 jedi, ostale pa ponudijo spremstvu, ki jim izvrstno teknejo. Nečesa pa naši rojaki pri pojedini pogrešajo. Ker so Turki muslimani, jim ne ponudijo vina. Kuripečič otožno pristavlja: Samo enkrat so ponudili neko dobro, sladko kuhano pijačo. Po pojedini peljejo štirje vezirji oba odposlanca k sultanu, v njegovo sobo, kjer ostanejo kake pol ure. Ko se vračajo, jih v karavanseraj spremi kakih tisoč Turkov.

Po tem slovesu od sultana zadržujejo naše odposlance v Carigradu celih šest tednov. Medtem je namreč Ferdinandova vojska začela naskakovati budimsko trdnjavo, in sultan je dal poslanstvo zapreti. Da so se jetniškega življenja pošteno naveličali, nam zgovorno dokazuje Kuripečičeva latinska opazka, ki jo je zapisal v potopisu: Končano 16. decembra ponoči v moji tesni ječi v Carigradu.

Četrtek, 9. februarja 1531: Radostni odrinejo poslanci in spremstvo iz Žužemberka prek Krke do Šmarja in od tam v Ljubljano. Hvala Bogu!, konča Kuripečič svoj potopis.

dr. Ignacij Voje

FRANCE BALANTIČ

Ob 80-letnici rojstva

Ena najdragocenejših literarnih žrtev slovenske bratomorne vojne 1941–1945 je bil nedvomno pesnik France Balantič. Kot ptič feniks se je 24. 11. 1943 dvignil iz ognja v Grahovem in se nam v vsej pesniški veličini predstavil v postumno izdani zbirki *V ognju groze plapolam* (uredil dr. Tine Debeljak) leta 1944. S svojo močno emotivno in izjemno metaforično poezijo se je uvrstil med klasike sodobne slovenske lirike. Rodil se je v Kamniku 29. 11. 1921.

France Pibernik

MOJE DELO

V poletnih ognjih molil sem Boga
in prošnja moja je bila svetla posoda
svetlikajočih se sopar neba
in zemlje vdanost v dobrega Gospoda.

In Bog besede moje je spoznal
in plačal mi kot delavcem na njivi,
zvečer je sočen sad mi daroval,
omočil s spanjem ustni poželjivi.

FRANC MIHAEL PAGLOVEC

(1679-1759)

Simpozij v Kamniku in Šmartnem v Tuhinju je opozoril na tega pomembnega Slovenca.

Duhovnik, gospodarstvenik, šolnik, pisec knjig in prevajalec, glasbenik Franc (Frančišek) Mihael Paglovec (sam se je podpisoval Paglovic) se je rodil 26. septembra 1679 meščanskemu posestniku Janezu in materi Elizabeti v številni družini v Kamniku. Umril je 11. februarja 1759 kot vikar v Šmartnem (nekdaj Šmartin) v Tuhinju, kjer je nepretrgano deloval malo manj kot 54 let; najprej je bil 15. julija 1705 imenovan za vikarja namestnika v tem kraju, 8. marca 1708 pa za stalnega vikarja (župnika).

Iz Paglovčeve mladosti ni nič znanega, razen tega, da si je po vsej verjetnosti pridobil srednješolsko in teološko izobrazbo (*»Artium liberalium et philosophiae magister et S. Thaeologiae licentiatus«*) pri jezuitih v Ljubljani. Mašniško posvečenje je prejel leta 1702. Zadnja leta šolanja ga je podpiral, mu bil vzornik in prijatelj obenem, učeni, sicer pa le malo več kot šest let starejši kamniški župnik Maksimilijan Leopold Rasp. Ta se je rodil 19. novembra 1673 v Škofji Loki, umrl pa je 12. decembra 1742 v Kamniku, kamor je prišel za župnika marca 1700. Rasp je Paglovca po posvečenju vzel k sebi za duhovnega pomočnika (do leta 1705), nato pa je bil vseskozi prijateljsko povezan z njim. Podpiral je njegova prizadevanja; med drugim paglovčevo zidanje nove župnijske cerkve v Šmartnem, ki jo je Rasp 24. maja 1742 tudi posvetil. Paglovec je iz Raspove premoženjske zapuščine ustanovil nov beneficij (izpričan 8. aprila 1753), se ga je hvaležno spominjal v župnijski kroniki, ki jo je od prihoda v Šmartno vestno pisal, slikarju Metzingerju je naročil izdelati Rasprov portret.

Paglovec prav gotovo ne bi bil vse, kar si je bil zamislil, uresničil, če ne bi bil imel ob sebi velikega kamniškega župnika, gorenjskega arhidiakona, apostolskega protonotarja, dr. teologije, plemenitaša Raspa. Ta si je znanje nabiral in obzorje širil na Dunaju in drugod po Evropi. Bil je član Academie Operosorum v Ljubljani, kjer si je prislužil vzdevek *»Neutrudljivi«*. V Kamniku je poleg drugega dal postaviti sedanjo baročno cerkev na Štuni.

Paglovec pa si je tudi sam pridobil temeljito filozofsko-teološko izobrazbo. Pri pomembnih življenjskih odločitvah je bil daljnoviden, podjeten, pogumen in odločen. Bil je čilega zdravja. Odlikovali sta ga narodna zavednost in zavzetost za duhovni, življenjski in gospodarski dvig tedanjega preprostega slovenskega človeka. Eden od njegovih glavnih ciljev je bil *»tim gmain ludem, kir nembšku ne znajo, h' branju, nu poslušanju naprej položiti«*. V tem

oziru je bil skupaj z Raspom kot enem najbolj izobraženih duhovnikov tedanjega časa na Kranjskem lep zgled še tretjemu duhovnemu velikanu 18. stoletja na območju sedanje kamniške dekanije pa tudi Slovenije – komendskemu dušnemu pastirju Petru Pavlu Glavarju (1721–1784).

Dr. France Kidrič je za Paglovca zapisal, da je bil »najjačja osebnost slovenske književnosti na Kranjskem« v dobi med očetom Hipolitom ter slovničarjem Markom Pohlinom, Glavarja pa je prištel k najpomembnejšim možem druge polovice 18. stoletja na tedanjem Kranjskem.

Rasp, Paglovec in Glavar so bili pravi svetilniki ljudem tedanjega časa, njihovi vodniki, učitelji in dobrotniki. Medtem ko je Glavarja umestil na pravo mesto v slovenskem merilu in pogledu simpozij leta 1998 v Papeškem slovenskem zavodu Slovenik v Rimu, je to glede Paglovca naredil simpozij 16. in 17. marca 2000 v Kamniku in Šmartnem v Tuhinju. Rasp pa, žal, še čaka znanstvenega posveta, čeprav bi bilo prav leto 2000 (300. obletnica njegovega prihoda za župnika v Kamnik) za to zelo primerno.

Pobudnica simpozija o Francu Mihaelu Paglovcu in predsednica organizacijskega odbora zanj je bila prof. Marjeta Humar iz Kamnika, glavni prireditelj pa Občina Kamnik v sodelovanju z župnijo Šmartno v Tuhinju in KS v istem kraju. Res da je simpozij »zamuja« eno leto (320. obletnica Paglovčevega rojstva in 240. obletnica njegove smrti sta bili namreč leta 1999), vendar je najpomembneje, da je bil in tako dodal podobi velikega Kamničana in lahko rečemo tudi Šmarčana ali širše gledano Tuhinjčana veliko tistega, kar je doslej manjkalo, čeprav Paglovec, kot tudi Glavar, ni bil neznano ime med izobraženci, širši krog ljudi pa bi o njem vedel le malo ali skoraj nič povedati. To napako, krivico ali, enostavno, žalostno resnico je »popravit« oziroma »odpravit« znanstveni posvet v prostorih frančiškanskega samostana v Kamniku in v kulturnem domu v Šmartnem. Na njem je o Paglovcu spregovorilo 20 strokovnjakov in strokovnjakinj. Zaporedoma so predavali: Anton Bočko, prof.: Evropski gospodarski, politični in duhovni okviri v Paglovčevem času; dr. Stane Granda: Politično-gospodarske razmere na Kranjskem v Paglovčevem času; dr. Zmaga Kumer: Slovenska ljudska pesem v Paglovčevem času; dr. Edo Škulj: Slovenska glasba v Paglovčevem času; mag. Stane Okoliš: Paglovčeva šola v Tuhinju in njegova prizadevanja na šolskem področju; Anda Peterlin, prof.: Paglovec v literaturi; dr. Martina Orožen: F. M. Paglovec kot soustvarjalec kranjskega knjižnega jezika v prvi polovici 18. stoletja; Marjeta Humar, prof., spec. leks.: Paglovčeva slovenščina v neslovenskih besedilih; Janez Močnik, prof.: Paglovec, nesojeni pesmaričar; dr. Andrej Vovko: Franc Mihael Paglovec v luči biografskih raziskav; Franc Baloh, dipl. teol.: Paglovec kot dušni pastir; dr. A. Slavko Snoj: Paglovec s stališča kateheze in prevajanja katekizma; dr. Slavko Kranjc: Paglovčev leksi-

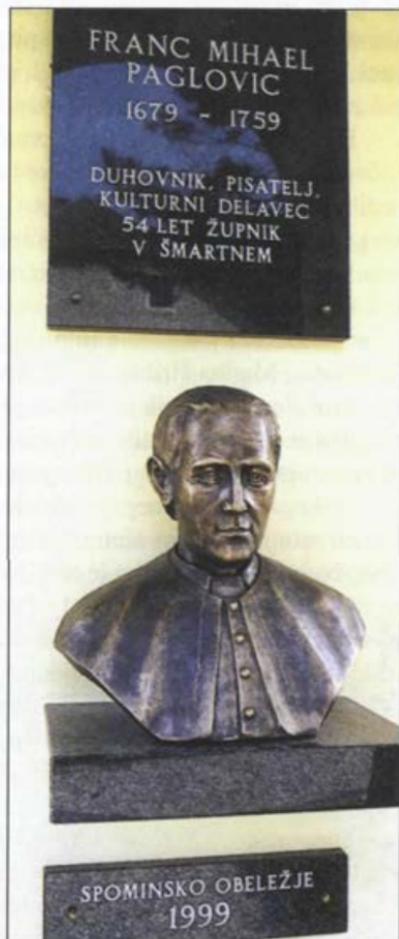
onar in liturgična obhajanja; dr. Marijan Peklaj: Paglovčev prevod Tobijeve knjige; Igor Weigl, dipl. um. zgod.: Plemiška bivalna kultura sredi 18. stoletja na Kamniškem; Marko Lesar, dipl. um. zgod.: Umetniki baročne dobe na kamniškem področju; mag. Metoda Kemperl: Matrikula Franca Mihaela Paglovca iz leta 1752; Albin Vengust, dipl. um. zgod.: Paglovec kot prenovitelj cerkva in naročnik cerkvene opreme; mag. Metoda Kemperl: Paglovčevi kelihi; dr. France Oražem: Franc M. Paglovec, prevajalec Hoje za Kristusom in Svete vojske; in dr. Marijan Smolik: Paglovčeva pesem o dekalogu.

Že iz naslovov njihovih predavanj, predvsem pa iz vsebine, je mogoče začititi in izvedeti, s čim vse se je ukvarjal in čemu se je posvečal Franc Mihael Paglovec.

Dr. Stane Granda je povedal, da je Paglovec pridobival denarna sredstva za gradnjo in obnovo cerkva v Tuhinjski in Motniški dolini, vzdrževanje dečkov, ki so se šolali v njegovi šoli, izdajanje knjig, pomoč revnim in različne sklade tako, da je dobro gospodaril z denarjem. Glede njegove posojilnice pa je dejal, da je bolj pomagala ljudem, kot pa da bi bila zanj vir dohodkov, saj je Paglovec denar posojal z nizkimi obrestmi.

Dr. Zmaga Kumer je spomnila, da so bile v Paglovčevi pesemski zbirki *Cantilenae variae* (1733), ki je ostala v rokopisu, tri stare nabožne pesmi: Jezusa poziblimo, Marijina in pesem o desetih zapovedih.

Mag. Stane Okoliš je poudaril, da je Paglovec na šolskem področju zapustil neizbrisen pečat, saj je bil izrazit primer zagnanega in za dušni blagor svojih župljanov vnetega dušnega pastirja, ki jim je skušal utreti pot do višje izobrazbe. S prevodi nemških in latinskih besedil, katerim je dodajal tudi kratko slovensko abecedo (Table teh

Spominska plošča

Foto J. Pavlič

puhštavov) in navodila za branje, je rojakom ponudil možnost, da se ob cerkvenih besedilih sami izobražujejo. Ta način opismenjevanja ljudi v časih, ko niti vsa mesta na Kranjskem niso imela svojih elementarnih šol, je bil najverjetneje najbolj primeren. Paglovec pa je poleg tega izobraževal tudi tako imenovane potujoče učitelje, ki so poučevali ljudi zunaj Tuhinjske doline.

Prof. Anda Peterlin je ugotovila, da je bilo Paglovčevo življenje in delo doslej prikazovano preveč enostransko, še najtemeljiteje ga je predstavil dr. France Kidrič.

Dr. Martina Orožen je opozorila, da je Paglovec pri svojem pisanju prvi zavestno in načrtno uveljavljal »kranjsko špraho, koker se v gorenjski kranjski strani govori«, kot je sam zapisal. Paglovec je pisal višji jezik, kot je bil vsakdanji, sporazumevalni. Začel je pisati nimam za »nejmam«, že za »uže«, nič za »ništar«, kar je obveljalo do danes.

Prof. Marjeta Humar je ob pregledu Paglovčevih urbarjev, matrikule, poročne in rojstne knjige ter kronike razbrala, da je Paglovec v sicer latinska besedila zapisoval slovenske besede (krazham da jugulari porcos, de un agro pod cerkujo, agru na travenzi), da je obvladal visok slovenski jezik (slovensko oznanilo o poroki plemiča Hohenwarta), da je v sicer latinskih besedilih uporabljal slovensko skladnjo imen vasi (investitos in prah v Srednje vasi), da je ženskim priimkom v rojstni knjigi dodajal končnice -ka, -ca, -ovka (Magdalena Pirshauka, Marina Hribarza, Helena Piršouka).

Prof. Janez Močnik je predstavil Paglovca kot nesojenega pesmaričarja, saj njegova pesmarica *Cantilenae variae* kljub njegovi želji ni nikoli izšla in tako ni mogla imeti vpliva zunaj Tuhinjske doline. Paglovec se je zavedal skromnosti slovenskega bogoslužnega pesemskega repertoarja v prvi polovici 18. stoletja. Ravno zato je želel povečati izbor pesmi za cerkveno petje. Zbral in prepesnil je vrsto besedil, dodal pa jim je tudi 26 napevov. Prof. Močnik je izbral in priredil za različne zborovske sestave 17 Paglovčevih pesmi, ki so ob simpoziju izšle v posebni publikaciji, njihovo vrednost in kakovost pa je izpričal koncert v kamniški frančiškanski cerkvi ob sklepu prvega dne simpozija.

Dr. Andrej Vovko je povedal, da je bil Paglovec doslej deležen kar precejšnjega, čeprav po posameznih zgodovinskih obdobjih različnega zanimanja. Pomemben delež za njegovo večje poznanje v Sloveniji ima tudi nekdanji župnik v Šmartnem (po drugi svetovni vojni) Ignacij Škoda.

Umetnostni zgodovinar Marko Lesar je predstavil umetnike, s katerimi je Paglovec sodeloval pri zidavi in obnovi cerkva, umetnostni zgodovinar Albin Vengust pa Paglovca kot postavitelja in obnovitelja kar osmih cerkva v Tuhinju in naročnika njihove opreme.

Dr. A. Slavko Snoj je govoril o katekizemskih besedilih, ki jih je pripravil

Paglovec: v lektionarju Evangelia inu branja (1741) in knjižici Zvesti tovarš (1742) ter primerjal Bellarminov (1728), Paglovčev (1741) in Glavarjev (1754) katekizem.

Dr. Marijan Peklaj je orisal Paglovčev prevod Tobiovih bukev (1733), pri katerem se je Paglovec opiral na Dalmatinov prevod, upošteval pa je tudi latinsko Vulgato. Paglovec je bil velikokrat zvestejši izvirniku, prizadeval pa si je tudi za jasnejše izražanje kot Dalmatin.

Dr. France Oražem je poudaril, da je Paglovec v želji po širjenju in poglavljanju krščanskega nauka med Slovenci prevedel v slovenščino tudi Hojo za Kristusom Tomaža Kempčana (Thomasa Kempenzarja Bukve 1745) in Sveto vojsko Lorenza Scupolija. Njegov prevod Kempčanove knjige je doživel kar sedem izdaj, kar potrjuje, kako zelo so ga ljudje brali. To tudi pomeni, da je Paglovec znal presoditi, kakšno duhovno literaturo je tedaj potreboval slovenski človek.

Dr. Marijan Smolik je ob razčlembi Paglovčeve pesmi odkril, kako je šmarški dušni pastir ustvarjalno sodeloval v dušnem pastirstvu tedanjega časa.

Naj še povzamem besedo prof. Marjete Humar, ki ima največ zaslug za znanstveni posvet o Francu Mihaelu Paglovcu: »Paglovec je ob Raspu največja osebnost prve polovice 18. stoletja na kamniškem področju in tudi širše. S svojimi prevodi in priredbami verskih knjig je širil pismenost in izobrazbo ter vplival na duhovni razvoj v celotni Kranjski. Pomembna je njegova vloga pri razvoju slovenskega knjižnega jezika. Z gradnjo in obnovo cerkva je ustvaril umetnostne spomenike neprecenljive vrednosti. Vse njegovo delo je bilo hkrati domače in vpeto v evropske duhovne tokove.« Zato je bil simpozij o Francu Mihaelu Paglovcu več kot upravičen in potreben.

Prav tako tudi postavitev Paglovčevega spominskega obeležja v Šmartnem – s Paglovčevim doprsnim bronastim kipom, ki ga je izdelal kipar Karlo Zelič – prav nad krajem, kjer počiva (v kripti) po smrti. To so Šmarčani naredili leta 1999, ko so praznovali okrogli obletnici rojstva in smrti Franca Mihaela Paglovca. Obnovili in v majhen lep spominski park preuredili so tudi temelje nekdanje baročne cer-

Pogled na kapelico in okolje

Foto J. Pavlič

kve sv. Martina, ki jo je Paglovec s takšno ljubeznijo postavljaj, pa so jo 29. oktobra 1944 ob napadu na nemške orožnike v bližnjem župnišču minirali partizani. Šele leta 1955 je povojna oblast ob podpori velikega števila miličnikov ter nato z zapornimi kaznimi in drugimi oblikami maščevanja »ukrotila« pogumne župljane, ki so se z vso silo uprli podrtju zvonika, saj je arhitekt Jože Plečnik že naredil načrte za zidavo nove cerkve, v katero je vključil tedaj še nepodrti zvonik in kar je ostalo od zidovja cerkve. Ta boj župljanov za »Paglovčev zvonik«, pa tudi za to, da sedež župnije ostane v Šmartnem in se ne prenese na Loke (ker je tam že bila cerkev, ne bi bilo treba zidati nove), kot je hotela oblast, je v svojih spominih (*»Zaveza«* jih je objavila v št. 37, letnik X., 2. junija 2000) opisal župljan Ivan Jerič. Novo župnijsko cerkev so potem Šmarčani postavili na temeljih nekdanjega župnijskega gospodarskega poslopja, posvetil pa jo je 29. maja 1960 ljubljanski nadškof Anton Vovk, kandidat za novega blaženega med Slovenci.

In kaj meni sedanji župnik v Šmartnem Franc Baloh o svojem daljnem duhovniškem predniku in vzorniku. »Paglovec se je z vsem svojim delom, ki je bilo ogromno za enega človeka, zapisal v zgodovino Slovencev. Če ga je neka doba nekoliko prezrla, ga mora današnji čas spet pokazati v pravi luči kot človeka, ki je vreden najvišjega priznanja in spoštovanja. Njegovega dela kot duhovnika tistega časa, gospodarstvenika, prosvetnega buditelja, literata in ljubitelja slovenskega naroda in jezika, kot velikega moža našega kraja, delovnega na vseh področjih, ne smemo pozabiti. Na zgledih svojih prednikov se učimo in spoznavamo, kakšno naj bi bilo naše življenje.«

Jože Pavlič

OPERNI PEVEC JOŽE GOSTIČ (1900–1963)

Vsak kraj ima svojega velikega človeka, rojaka, ki prej ali slej doživi zaslužen priznanje. Če ne za časa življenja, pa po smrti. Tako je bilo tudi z opernim pevcem, solistom in prvakom Jožetom Gostičem s Homca pri Radomljah, ki je s svojim izjemnim »junaškim tenorjem« desetletja navduševal poslušalce po najiminenitnejših opernih hišah Evrope, predvsem pa Zagreba, Dunaja in Ljubljane.

Res, da je že za časa življenja požel veliko priznanj za svoje enkratne operne nastope, bil pri občinstvu priljubljen kot vrhunski glasbeni poustvarja-

lec in na ta način tudi doživljal svoje človeške in umetniške vrhunce, vendar mu je prava cena zrasla šele po smrti. To so pokazala praznovanja najprej ob 35. obletnici njegove smrti (umrl je 25. decembra 1963 v Ljubljani), prav posebej pa ob 100. obletnici njegovega rojstva (rodil se je 5. marca 1900 očetu organistu Leopoldu in materi Ani, rojeni Jerman, v Stari Loki pri Škofji

Loki; ko je bil star osem let, pa se je s starši preselil na Homec, kjer je oče znoval – prvič od leta 1889 do 1898 – dobil službo organista). Slednjih praznovanj je bila cela vrsta, tako da bi leto 2000 na Homcu lahko razglasili kar za Gostičevo leto. Osrednji dogodki v njem so bili maša zadušnica v župnijski in romarski cerkvi Marijinega rojstva na Homcu, ki jo je 5. marca 2000 dopoldne daroval ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode, predstavitev dvojne zgoščenke Josip Gostič tenor po njej, na kateri so posnete operne arije, ki jih je pel veliki pevec, popoldanski slavnostni koncert opernih arij, ki so jih peli solisti Opere Hrvaškega narodnega gledališča (HNK) iz Zagreba in Opere Slovenskega narodnega gledališča (SNG) iz Ljubljane, ter izid lepe, kakovostne in obsežne monografije o pevcu v mesecu aprilu z več predstavitimi v Zagrebu in po Sloveniji.

Vse te in druge slovesnosti, prireditve in dogodki, s katerimi so Gostičevi občudovalci s Homca, Slovenci in Hrvati dali dolžno čast in slavo velikemu opernemu umetniku in človeku, koreninijo v obisku članov Opere HNK iz Zagreba z njenim ravnateljem in dirigentom Vladimirjem Kranjevičem na čelu, urednico za operno glasbo pri Hrvaškem radiu Marijo Barbieri, ki je za monografijo o Gostiču prispevala njegovo najplodovitejše in najkakovostnejše obdobje opernih nastopov v Zagrebu (od 1930 do 1937 kot gost, od 1937 do 1960 kot stalni član, od 1960 do 1963 pa kot stalni gost Opere HNK), prav tako pa tudi njegove glasbene začetke, izpopolnjevanje in prve operne nastope

v Sloveniji (njegovo umetniško delovanje na deskah ljubljanske Opere od 1929 do 1937 je opisala urednica za operno glasbo na Radiu Slovenija Marjana Mrak), in delom članic ter članov Opere HNK na pevcem grobu tik ob južni steni svetišča na homškem osamelcu. Tja jih je Vladimir Kranjevič, posebej mlade med njimi, avgusta 1998 popeljal, da bi jim pokazal, kje počiva njihov veliki vzornik, o katerem so toliko slišali od svojih starejših kolegov in kolegic, ki so mu pravili kar »naš Joža«, in o njegovih pevskih zmogljivostih še danes na vajah menijo: »Joža bi to lepše, bolje zapel!«

Po obisku in poklonu na Gostičevem grobu so se oglasili v homškem župnišču. Župnik Alojzij Golob jih je prijazno sprejel in, ko je beseda dala besedo, predlagal, da bi se Jožeta Gostiča še v letu 1998, ko se spominjajo 35. obletnice njegove smrti, prav posebej pa leta 2000, ko bo minilo sto let od njegovega rojstva, spomnili tako, kot si tega zasluži. Ravnatelj Kranjevič in vsi ostali navzoči so bili takoj za to. Tako je prišlo najprej do dogovora za mašo zadušnico 19. decembra 1998 v župnijski cerkvi na Homcu, ki jo je daroval župnik Golob sam, pri njej pa so izbrane skladbe svetovnih mojstrov glasbene umetnosti peli članice in člani Opere HNK iz Zagreba, pred mašo pa položili venec na Gostičev grob, nato pa tudi, vsaj okvirno, za velika dejanja opernemu solistu Jožetu Gostiču, o katerem je dirigent Karl Bihm nekoč dejal, da »takšnih pevcev danes ni več« (s tako širokim repertoarjem in energijo), v čast in spomin v letu 2000. To si je veliki Homčan kot »operni pevec najvišjih umetniških kvalitete« tudi zaslužil; kulturno društvo s Homca, ki nosi njegovo ime, pa se je izkazalo kot organizator ali soorganizator prireditev.

Res, da je imel Jože Gostič »vse naravne darove, potrebne za razvoj v vrhunskega umetnika: lep glas posebnega obsega in volumna, vrhunsko glasbeno nadarjenost, suvereno vokalno tehniko, široko stilno kulturo, izvrstno glasbeno izobrazbo, razvit občutek za glasbeno in scensko interpretacijo in lep scenski videz«; da je imel »izredno širok repertoar 115 opernih in operetnih vlog v razponu od Mozartovega Ferranda in Rossinijevega Almavive do Verdijevega Othella, samo v zagrebški Operi 970 nastopov v 26 letih delovanja, v Dunajski državni operi, katere član je bil prav tako, še 260 nastopov«; da je »po osmih letih solističnega angažmaja v ljubljanski Operi leta 1937 prišel v zagrebško Opero in se tu razvil do najvišjih dometov, odšel v svet, ne da bi prekinil stalni angažma v Zagrebu in postal absolutni ljubljenelec občinstva in vodilna osebnost ansambla«; Jože Gostič je bil ne samo »vrhunski profesionallec«, marveč tudi »dober kolega in sodelavec ter vzor in voditelj mladih« (vsi navedki so od Marije Barbieri v monografiji).

To je bil lahko tudi zaradi svoje vernosti, ki se je ni sramoval javno pokazati. Na to njegovo človeško in krščansko pokončnost prav posebej opozarja zapis

tedanjega homškega župnika Karla Babnika, s katerim je Gostič večkrat prepeval, z njim pa je bil tudi sicer prijateljsko povezan, po pevčevem pogrebu in pokopu v Kroniki župnije Homec, ki ga je pri maši 19. decembra 1998 na Homcu prebral župnik Alojzij Golob. V kroniki dobesedno piše: »+ Gostič Jože – slavni tenorist in prvak zagrebške opere – je bil stalni član homškega cerkvenega zbora. Če je bil še tako daleč zunaj Jugoslavije, za velike praznike je prihitel domov, da je prepeval v čast homški Mariji. Mogočno je bilo petje na koru – bili so pravi umetniški koncerti, saj je bil 45-članski pevski zbor odlično pripravljen.

Pa je posegla vmes roka Vsemogočnega in g. Jože Gostič je moral v bolnico, bil operiran, prišel domov in se spet vrnil v bolnico. Imel je raka na dvajstniku. Na sveti večer 24. 12. 1963 sem mu kot homški župnik (Karl Babnik) nesel v bolnico Sv. popotnico in Sina božjega s homške gore. Kako je bil vesel, kako se mi je zahvaljeval. Sestra Angela mu je rekla: »Jože, ali hočeš z nama domov?« (na Homcu si je zgradil krasen dom). »Kako naj grem, ko sem takle. Počakajte, da se malo pozdravim!« – zadnji stisk roke in nisem ga več videl živega. Drugi dan – 25. 12. 1963 – na najlepši praznik Rojstva Gospodovega, se je tudi on rodil za nebesa in odšel k Bogu. Ko so se v Ljubljani v operni avli poslovili od velikega pevca, so ga pripeljali na Homec, kjer je bil pogreb 28. 12. 1963 ob 3h popoldne ob mogočni udeležbi. Pokopaval ga je sam nadškof Jože Pogačnik ob asistenci kanonikov prof. Jakoba Šolarja in škof. kanclerja Venčeslava Snoja. Bil je navzoč tudi dr. Vilko Fajdiga, 14 duhovnikov in 8 bogoslovcev. Pogrebno peto mašo je opravil g. Venčeslav Snoj, na koru mu je za slovo pel njegove najbolj priljubljene pesmi operni tenorist g. Rudolf Francelj in homško-radomeljski cerkveni zbor. Na grobu mu je govoril škof Jože Pogačnik, župnik Karl Babnik, zastopniki opernih hiš in mladine iz Zagreba. – Jože! Kako Te bomo pogrešali!!!«

Gostičeve neustrašnosti, kadar je šlo za javno izpričanje vere, se je pri maši 5. marca 2000 na Homcu spomnil tudi častni pokrovitelj jubilejnega slovesnega spomina na velikega Homčana ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode. V pridigi je poudaril, da je Jože Gostič »v letih, ko so mnogi skrivali svojo vero, šel na kor in, ne meneč se za pritiske, zapel Bogu v slavo«. Zato nam je lahko zgled ne le kot velik glasbeni umetnik, marveč tudi kot »neustrašen, pogumen vernik, ki je do konca svojega življenja živel vero v vsej globini, prepričano, brez strahu pred svetom«.

Zborovodja dr. Mirko Cuderman, ki je prvič slišal Gostiča peti leta 1956 v Dunajski državni operi, ko je študiral glasbo na Dunaju, tudi ve povedati, da se veliki pevec »kljub takratnim strupenim in sovražnim razmeram ni bal nastopati v cerkvah« ter da se je »vedno zavedal korenin, iz katerih je izšel«. Te so bile, jasno, krščanske, saj drugačne ob očetovi cerkveni službi, ki je v njem

vzbudila zanimanje za glasbo, ga vodila najprej na Orglarsko šolo v Ljubljano, potem pa na glasbeno izpopolnjevanje na Državni konservatorij v Ljubljani, v operni zbor, kjer je leta 1929 postal solist, leta 1930 pa prvič v Zagreb ..., ter materi, cerkveni pevki z zelo lepim glasom, skoraj niso mogle biti.

Zato tudi ni naključje, da je Jože Gostič za sveto noč kar devetintridesetkrat prihitel, od koder koli, pet na homški kor pesem Sveta noč, da je rad pel po drugi svetovni vojni pri šmarničnih pobožnostih v ljubljanski stolnici, pa tudi v trnovski župnijski cerkvi, da se ni branil polepšati cerkvenih slovesnosti s svojim tenorjem na korih v Kamniku in v Stranjah, posebej pa pri Sv. Ani v Tunjicah, kamor ga je še kot otroka na božjo pot peljala mama Ana.

Sopranistka in prvakinja ljubljanske Opere Vilma Bukovec se spominja, kako je Jože Gostič pred predstavo Wagnerjevega Lohengrina za odrom vedno molil, baritonist Janez Majcenovič iz Kamnika pa, kako so septembra 1963, ko so Gostiča že operirali, na Brezjah zanj in njegovo pevsko družbo posebej odprli cerkev, nato pa so na Gostičevo željo pevci celo uro na koru prepevali.

Takšen je bil veliki operni pevec Jože Gostič, katerega so med drugimi naslovi okitili tudi z naslovom prvaka zagrebške operne hiše. Politični vrh v Zagrebu mu zaradi njegovega pogumnega izpovedovanja vere ni delal težav, v Ljubljani pa ga oblasti zaradi njegovega petja po cerkvah niso nič kaj rade videle. Gostič se ni dosti oziral na to, saj so se mu vsepovsod po svetu na stežaj odpirala vrata oper in človeških src, ki so znala ceniti »srčno dobrega, prijaznega in neskončno preprostega« (dr. Mirko Cuderman) človeka, pravega umetnika. Nazadnje so se mu na široko odprla tudi vrata domače, homške cerkve, ko so ga iz nje nesli na blagoslovljeno Gospodovo njivo, kjer čaka vstajenja dan.

Ni naključje, da je umrl ravno na božič, da je bilo takšno pričevanje za Boga posebej nagrajeno, ko pa je tolikokrat zapel hvalnico božjemu Novo-rojencu. Ni naključje, da so se ob jubilejnih slovesnostih na Homec zlivale reke ljubiteljev lepega petja in tistih ljudi, ki Gostiča ne morejo pozabiti kot človeka in kot umetnika. Ni naključje, da so si v letih 1998 in 2000 prav ob skupnem spominu na svojega »Joža« (krščen je bil na ime Jožef, v dokumentih pa piše tudi Josip) še posebej trdno stisnili roke in pomagali pri organizaciji spominskih slovesnosti na Jožeta Gostiča Slovenci in Hrvati, da njegovo ime nosi kulturno društvo na Homcu pod predsedstvom prizadevnega Boruta Jenka, ki je znalo razumeti veličino rojaka in pomen zgodovinskega trenutka. Ni naključje, da je homški župnik Alojzij Golob 4. marca 2000 daroval mašo zadušnico za Jožeta Gostiča v cerkvi sv. Marka v Zagrebu, kamor je Gostič v svojih zagrebških letih rad hodil k maši pa tudi pet, ter blagoslovil spominsko ploščo na hiši v Vitezovičevi 6, kjer je Gostič stanoval ...

Za vsem tem se skriva božja modrost, ki meri z drugačnimi vatli kot svetna gosposka, in nagraduje tiste, ki so nagrade res vredni. Kako prav je bil imel nekdanji homški župnik Karl Babnik, ko je o Jožetu Gostiču na koncu zapisal v župnijsko kroniko: »Jože! Kako Te bomo pogrešali!!!« Lahko pa bi še pripisal: »Jože! Kako zelo smo Ti hvaležni!!!« Slovesnosti in prireditve v letih 1998 in 2000 v Sloveniji in na Hrvaškem so tudi to pokazale.

Jože Pavlič

PLEČNIKOVO SPOROČILO

K mojemu članku: *Sedem desetletij s Plečnikom*
v Mohorjevem koledarju 1972.

Ko sem pisal bolan ta članek – zares sem slutil bližnjo smrt – sem docela pozabil na tu objavljeno njegovo razglednico, ki sem jo imel nekje založeno. Pozneje, v mirnem urejevanju gore papirja, sem se zavedel, kaj imam. Plečnik je nadvse ljubil slovaško ljudsko življenje in umetnost, posebno lesene nagrobnike, ki ga je tudi meni svetoval za župnika Bašo v Bogojini: Dobite mi lep, zdrav hrast, pa bomo nekaj naredili – toda drugi so nasprotovali in je ostalo pri njegovi prvi izjavi: Saj je njegov najlepši nagrobnik – cerkev ... Vendar je nagrobnik zamislila njegova učenka Majda Nerima, prof. Janez Valentinčič pa ga je »obtesal«, kot mi je dejal, ker je želela v ogromni gmoti izraziti Baševo veliko, močno postavo in delo.

Iz slovaškega življenja je tale razglednica, ki prikazuje moškega Deltana »Chlap v širici«, kot piše na njej, iz Detve (Zvolenska župa).

S Plečnikom sva se tedaj še bolj površno poznala, čeprav sem že v osmi šoli zjutraj navsezgodaj pil pri njem prvič orehov liker, ko sem privedel k njemu bogojanskega zvonárja Jánoša, ki je prinesel iz Bogojine trs šmarnice z velikim listjem, da mu ga je na vrtu zasadil. Zato me je imenoval jurista in ker ni vedel, ali smo se po ujčevi smrti že preselili iz Bogojine v Beltince, je napisal v naslovu oba kraja. Vsebina razglednice je nekaj posebnega za poznavalce Plečnika, njegovega značaja. Meni je ljubo že to, da me je nagovoril: Mon chere Vilko! (franc. Moj dragi V.) Kot odmev iz njegovih pisem župniku Baši je prvi stavek, ki izraža mojstrovo ljubezen do Prekmurja, ki smo jo tedaj imenovali tudi s starim imenom: Slovenska Krajina. Profesor je bral v Slovenčevi božični prilogi moj članek: Božič v Slovenski Krajini 24. XII. 1931, ki je v moji bibliografiji (Stopinje 1999), ni pa v njej mojega članka *Sedem desetletij s Plečnikom* v MK 1972.

Plečnikova gosto popisana razglednica priča o njegovem zanimanju za

ljudsko izročilo. Kaj vse je poznal s tega področja, ne vemo, mnogo pa je pričakoval od odkritij v Prekmurju, ki ga je imel za zelo starosvetno deželo. Kakor ga je brat Andrej poučil o tamkajšnji umetnosti in ga vzpodbujal k delu ter za ohranitev starih ostankov cerkvá, tako sta z bratom Janezom zdravnikom mnogo govorila o jezikovnih vprašanjih. Janez je pisal zelo izvirne članke o anatomiji v Finžgarjevo Mladiko in on ga je moral tudi seznaniti s Pleteršnikovim slovarjem, v katerem je Oroslav (Jurij) Caf, župnik v Framu, objavil v Prekmurju nabrane besede, kar je ob njih označeno s C. Saj je imel pri sebi nekaj časa več mož iz porabskih vasi in jih izpraševal o njihovem jeziku. Dvomim, da bi vsi mlajši slavisti znali razložiti Plečnikov stavek o Cafovi »neumrjčnosti«.

Plečnik končuje pisanje z vnetimi pozivi, kar štirimi: »z vso vehemenco na delo – nič čakati« in ko se je ob božičnem datumu že podpisal, je še izrabil prostorček ob obeh straneh glavnega besedila, kjer nadaljuje z docela neplečnikovskimi pozivi: »Če treba: s komolci pot delati!«; česar on sam nikoli ni delal ... In da kar ni mogel končati s temi pozivi »sapremenskim Prekmurcem«, za katerih zastopnike si je izbral mene; ni pa pozneje nikoli, kolikor pomnim, načentjal teh vprašanj in ne vem, koliko je sledil našemu delu – dokazuje zadnji stavek ob drugem robu: »Vedno rečite in kličite: mi smo tudi na svet!« To je gotovo pod vplivom češkega tako pogostega klica: My smé tak tady, ki ga je v Pragi pogosto slišal.

Vilko Novak

SONCE V NOVEMBRU

Ko vinotok napolni nam sode,
ko usta nam z grozdi vseh barv in sort posladká,
ko sadja bogastvo napolni nam shrambe,
poplača vročino poletno; ko drevje žari v čudežnih barvah,
da se od nas poslovi in zadremlje v zimskem pokoju –
tedaj zadnjič zavriska človeško srce: kakó lepó je živeti! ...

In tedaj se priplazi, pridivjá z vetrovi
listopad žalni, smrti in konca življenja znanilec ...
Ko spomin in molitev s cvetjem zgrme
na božjo nas njivo, da strese spomin nas na prednike naše
hvaležne in zagrozi nam konec naš lastni in naših otrók –
listje z drevja odpada, znanilec nam

konca in žitka, ljubezni, ki nas veže na dom in družino –
drug se k drugemu stiskamo v strahu, ko zagrozi miserere –
Srce zaželi: o, pridi božič nam sveti, prinesi veselje!

Ko v temačne dni novembra sonce kdaj zasije,
ko temne ure listopada večerna zarja pozlati in tolaži nam srcé
in upanje Adventa tu in večnega ponovno zažari - -
Tedaj svete naše matere,
ki legle so o pustu v posteljo zakonsko,
težkó že nosijo posvečeni plod, da pomnožijo slovenski rod –
O, svetnice naše brezimne,
ki iz stoletja v stoletje spočenjate v sli ljubezni,
nosite v trpljenju in rodite v veselju –
hvalo naj vam poje narod nehvaležni,
ki Vé ustvarjate življenje naše,
naš usihajoči poldrugi milijon,
ko darujete petéro, šestéro, desetéro,
da ne usahne ta preljubi milijon –
saj iz vaših gnezd so misleci, preroki,
pesniki in znanstveniki,
delavci vseh vrst –
Hvala vam, slovenske matere z očeti,
ki ob strani vam stojé ...

Takó je šmartinski zadnji rod,
ko se ata so rešili Galicije krvave,
pričakoval prvi sladki jok ...
Ata listali so koledarje: Kaj déš, mati,
če bo fant, naj Janez bo al Jože - -
Saj bo punčka, čutim, mama so Možinova dejali ...
Bridko Ata so se podržali,
ker želeli sina so prvorojenca, ki prevzel bo
hišo, njive, gozd ... in nadaljeval bo Možinov rod ...

Tu piše Cilka, hm, in Katarina, Katrcia bi šlo,
so mama svojo djali – a pri sebi so sanjali:
naše nótranjsko ime je Lucija – ti ljuba moja Lučka,
so pri sebi v zadnjih urah jo klicáli ...
Kdaj bo pa godovála? – so v koledar zatekli se –

glej ga, če bo konec mesca privekála – in tako se vse mi zdi –
grudna trinajstega Lucija – saj bo kar ime s seboj prinesla ...
Skrivnost v srcu tiho je hranila ...

In ko so ure njene se iztekle
in pričakovanja dni se bližal konec ...
ko Otrok je prvi potrkal na življenja dver,
Mati Možinova so legli in poslali so po »ženo«
in privekála je punčka v trpljenju sladkem
materi v naročje in Mama so dahnila s prvim ji poljubom:
ti moja Lučka ...

In ko očetu naznanili Lučko so,
jim novembrsko je sonce posijálo: saj bo drugič fant –
Ata nič niso slutili, da dekleta bodo štiri še tékale po gruntu,
preden pride novi gospodar iz starega rodu –

PET Možinovih deklet, vse močne Žené,
ki ogle tri držijo, dobile dobre so možé,
rodile dobre in poštene so potomce,
ki Možinovo imé slavé v poklicih vseh
po vsej slovenski zemlji ...

Lučka, ki si menjala ime –
TI Žena Zvesta, Trpeča in Močna,
Ki te slike in pesmi časté –
živi še dolgo, zdrava in srečna,
v družbi otrok, vnukov, pravnukov,
naj te tvoja njiva ob Gradaščici veseli in krepi,
sprehodi na Rožnik, potovanja po svetu in branje
množice knjig, prijateljic, prijateljev beseda pogumna –
od katerih ti eden vošči, želi:
da s Teboj on Koncu zazremo
Zarjo onstranske Večnosti, na večnem MOŽINOVEM Domu ...

TVOJ PRVI BOŽIČ

Imela nežne prve štiri tedne si in dan še čez,
ko šmartinske smreke so podsmreške
sklanjale se pod mehkega snegá odejo
nad dom Možinov –
ko sijal je prvi sveti večer Mami, Atu,
ko sta sklanjala se nad zibko TVOJO,
v mali čudež, ki sta ga dobila
v ljubezni mladi in Ti šepetala:
Angel váruh, váruj Jo, Lucija sveta,
Tvoja zavetnica – o Marija, njena druga Mati bodi,
Jezušček preblagi, vodi ji stopínje ...

Svečke žarele ob Tvoji so zibki,
venček advéntni ob Tebi žarel –
Tvoj pa obrazek obema smehljál se
in kot angelci neslišni so pele
sestríce in bratca, ki še pridejo k tebi,
da zarájate v hiši, v veži, pred domom Možinovim –
čredica mala in ljubka, staršem v veselje ...
Ročíce si dvigala, poljub se je mamin sklónil
nad njé, atova solza ganotja Ti padla na čelo –
O, blágoslov sveti, ki sprémljal Tvoje bo dni ...

Ko zvon zadónel je iz cerkve, vabil k polnóčki,
Ata zavil se je v plašč, z možmí je zavil tja do cerkve –
Mama ostala pri Tebi, šepetala ljubezen in srečo
je svojo v besedah in željah molčečih
Tvojim očescem, ličecem nežnim, doživljala
skrivnóstno je rast pod srcem plašnim
telesca prenežnega ... Iz njene premlade krvi
zacvetéla Tvoja prenežna je polt, zažarel Tvoj nasmeh ...

Takó se je mama sklánjala nádte
neštete ure, trenutke, dokler ni
sestrica prva prišla že na svet
in bliže prišla njeni skrbi, ljubezni.
Vendar bedela nad tabo je z atom,

skrbno čuječ, kako pojó ti oči,
kak dihajo grudi, rastó ti oblíne ...
In prišlî so božiči, vsi svéti na vasi,
otrokom pričarali raj so na zemlji ...
Za njimi božiči, ko nemir je budil
dekliške že srca,
hrepnenje v neznano ...

Ko našla v možu si izpolnitev svojih željá,
ko spočenjala življenja si nova,
ki rasla iz tvoje krvi so, mesá,
božiča ti prvega sij se razlil je
na novo družino, ki ji bíla si MATI –
Dokler nista mrak in tema zagrnila ti
strašno življenja in borila si boj
za svoj božič in božič otrok –

Ostala si trdna, zvesta Rovtarjev ródu,
Možinovi hiši in prve luči božične
in vseh zvezd, ki so sijále nad vami ...
Tvoje plačilo je MOČ, ki ti v srcu gori,
tiha radóst, ki nad njo angeli bdijo,
ki vre iz tebe v tvoje otroke in vnuke
in vnukov otroke ... Vse trpljenje tvojih mladih let
zgodilo se je v Ljubezem, ki prežarja ves rod Tvoj
in blaží samoto srcem osamelim na sveti božični dan!

Iz zbirke »Zbogom, življenje«

Vilko Novak

KAJETAN GANTAR

Kar težko je verjeti, da je med letošnjimi jubilanti – sedemdesetletniki – tudi profesor klasične filologije dr. Kajetan Gantar. Njegov mladostni videz, živahen temperament, živ in za vse odprt in zainteresiran pogovor ob vsakem srečanju tega gotovo ne dajo slutiti! Res se je že upokojil in odložil nekaj funkcij, vendar je še vedno dejavno prisoten ne samo na svojem poklicnem področju, ampak v celotnem slovenskem kulturnem življenju. Širši slovenski javnosti je znan kot najvidnejši predstavnik naše klasične filologije, izjemen ugled pa uživa tudi v mednarodnih strokovnih krogih.

Življenjska pot Kajetana Gantarja se je začela 11. 10. 1930 v Ljubljani. Osnovno šolo je obiskoval v Celju, gimnazijo pa v Ljubljani. Po maturi leta 1950 se je vpisal na klasično filologijo in leta 1954 diplomiral pri profesorjih Milanu Grošlju in Antonu Sovretu. Prof. Grošelj je nadarjenega študenta uvažal v znanstveno delo, prof. Sovre pa je kmalu opazil njegove sposobnosti za prevajanje iz antičnih literatur in ga je še posebej vzgajal za svojega naslednika. Leta 1958 je Gantar dosegel doktorat z disertacijo *Oblikovanje prostora in časa v Homerjevih epih*. Nato se je še izpopolnjeval v Parizu (1960), Heidelbergu (1965/66), Ženevi (1966) in na Dunaju (1970).

Svoje prve pedagoške izkušnje je nabiral na gimnaziji na Ptujju, kjer je некоč poučeval njegov vzornik prof. Sovre. Leta 1962 je prišel kot asistent na Oddelek za klasično filologijo Filozofske fakultete, leta 1967 je postal docent, leta 1972 izredni in leta 1978 redni profesor. V letih 1983–85 je bil prodekan filozofske fakultete za študijske zadeve. Ves čas je predaval grško in rimsko književnost in iz njegove šole je izšla vrsta odličnih filologov, saj jim je zgradil solidne temelje strokovnega znanja. Njegovi študenti znajo to ceniti.

Odlik njegovega pedagoškega dela so bili deležni tudi študenti klasične filologije na univerzi v Gradcu. Tam je kot gostujoči profesor nekaj semestrov predaval s polno ali delno obveznostjo, pri tem pa je izpolnjeval vse pedagoške obveznosti tudi na ljubljanski fakulteti. Že to, da je zmogel to dvojno obremenitev, veliko pove o njegovih strokovnih in pedagoških sposobnostih, o vestnem in predanem delu s študenti.

Znanstveno delo prof. Gantarja je izredno obsežno in raznoliko v temah in problemih, ki jih raziskuje, vse pa odlikuje dosledna znanstvena natančnost, prodornost v iskanju argumentov in paralel, prepričljivost v izpeljavi in rešit-

vah. S svojo široko razgledanostjo z lahkoto posega tudi na sorodna področja in jih vključuje v svoje raziskave.

Na tem mestu je nemogoče podrobneje predstaviti Gantarjev znanstveni opus, saj je število njegovih knjig, filoloških razprav in pomembnejših člankov preseгло število 100. Lahko samo navedemo nekatere teme, ki jim je posvečal posebno pozornost in h katerim se je večkrat vračal in jih razvijal. Tu najprej omenimo njegove študije o grškem filozofskem pojmu *philautia*, to je prava ljubezen do samega sebe, s katero hoče človek narediti sebe čim boljšega v

moralnem oziru, ne pa bogatejšega z materialnimi dobrinami. Gantar je raziskoval pojav in zgodovino te ideje od predsokratskih mislecev dalje skozi vso grško antiko, zlasti pri Aristotelu. Njegovo odkritje je bilo, da se ta pojem pojavlja tudi pri največjem rimskem pesniku Horaciju v izrazu »amicus sibi«. Horacija je Gantar v svojih razpravah tudi sicer pogosto obravnaval, ko je raziskoval pesnikova filozofska iskanja, pa tudi probleme kompozicije v njegovih pesmih. Posebno skupino predstavljajo študije o Horacijevih odmevih v slovenski književnosti in kulturi, zlasti pri Prešernu. Izbor teh študij, ki so bile večinoma objavljene v tujih strokovnih časopisih in so vzbudile veliko zanimanje in odmevnost, je za slovenski krog bralcev izdal v posebni knjigi.

Gantar se je v vrsti študij ukvarjal s problemi antične poetike in z njenimi vplivi v poznejših obdobjih in okoljih. Tudi s tega področja je nekaj razprav združil v posebni publikaciji Literarnega leksikona. Zelo dragocene za našo kulturno zgodovino so nadalje številne Gantarjeve raziskave o odmevih antike pri slovenskih literarnih ustvarjalcih in o vrsti znanih in manj znanih Slovencev, ki so nam na ta ali oni način posredovali vrednote antičnega izročila.

Težišče Gantarjevega znanstvenega dela je na literarno-zgodovinskem področju, ob tem pa seveda s temeljitim poznavanjem proučuje antične kulturne razmere v celoti. Tako je v posebnem zvezku Literarnega leksikona izšla njegova študija o helenizmu, večkrat se je vrnil k obravnavi latinsko-grške dvojezičnosti v starem Rimu in še mnogo drugega. Posebno vrednost predstavljajo tudi izčrpane spremne besede in uvodi k njegovim prevodom, ki poleg osnovnih informacij o prevedenem avtorju in njegovem delu prinašajo bralcu tudi prikaz današnjega stanja vedenja o njem in še o njegovi odmevnosti v modernih literaturah.

Gantarjevo znanstveno delo je visoko cenjeno doma in v tujini. Slovenska akademija znanosti in umetnosti ga je leta 1993 imenovala za izrednega člana,

od leta 1997 je njen redni član in sedaj tudi njen podpredsednik. Med svoje člane so ga uvrstile tudi ugledne tuje ustanove in združenja: Academia Latinitati fovendae v Rimu (leta 1984), kjer so zbrani najpomembnejši latinisti sveta, Accademia Propeziana v Assisiju (leta 1985). Dolg je seznam univerz, kamor je bil povabljen predavat o svojih novih dognanjih, dolga je tudi vrsta znanstvenih srečanj, na katerih je sodeloval z referati. Znanstvena revija Živa antika, v kateri objavlja svoje prispevke že od njene ustanovitve in pri kateri je sourednik od leta 1969, je Gantarja ob njegovi petinšestdesetletnici počastila s posebnim zbornikom v znak priznanja in spoštovanja.

Poleg pedagoškega in znanstvenega dela je Gantar izredno plodovit še na enem področju: to je njegova prevodna dejavnost. Slovencem je s tem približal številne avtorje iz obeh antičnih literatur, pesnike, pisatelje, dramatike, z nekaterimi je segel tudi v srednji vek. Naj naštejem vsaj imena glavnih avtorjev, ki jih je prevajal: Homer, Heziod, Ajshil, Sofokles, Aristotel, Sapfo, Pindar, Teokrit, Herondas, Plavt, Terencij, Horacij, Ovidij, Katul, Propercij, Propkopij iz Cezareje, Pavel Diakon. Posebej velja omeniti izbor sijajnih prevodov iz rimske lirike. Iz zapuščine prof. Sovreta je pripravil tudi izbor iz grške lirike, za ponovno izdajo pa je priredil Sovretove prevode Avguštinovih Izpovedi in Dnevnika cesarja Marka Avrelija.

Ko je nastajal nov slovenski prevod Sv. pisma, se je tudi Gantar vključil v ekipo prevajalcev. Sam je prevedel štiri knjige (Apostolska dela, grška Estera, Judita, Tobit) in jih opremil z uvodi in opombami, s svojimi bogatimi prevajalskimi izkušnjami pa je sodeloval tudi pri prevajanju drugih knjig.

Gantarjevi prevodi so dognani v vseh pogledih. Ob vsebinski zanesljivosti jih odlikujejo pretanjen jezikovni čut, eleganca v izrazu in izbrušena poetičnost. Slovenska javnost ga ceni kot vrhunskega strokovnjaka na področju prevajanja, zato je leta 1969 prejel Sovretovo nagrado, leta 1972 pa nagrado Prešernovega sklada.

Kajetan Gantar ima velike zasluge za približevanje antičnih literatur našemu občinstvu tudi z uspelimi uprizoritvami dramskih tekstov v raznih slovenskih gledališčih in s skrbno pripravljenimi, strokovno poglobljenimi literarnimi oddajami v radiu, med drugim s ciklusom 9 oddaj o antični dramatik in v letih 1981 in 1982.

Omeniti je treba še eno zelo pomembno Gantarjevo prizadevanje: to je nenehna skrb za ohranitev in oživitvev pouka latinščine vsaj v skromnem obsegu, da bi tako vsaj nekaj naših izobražencev lahko neposredno spoznavalo dragoceno dediščino antike in s tem temelje naše kulture. V desetletjih, ko je vladajoča ideologija skušala izriniti latinščino iz naših šol, se je s tem prizadevanjem izpostavljal nesmiselnim, nevarnim in žaljivim odklonitvam. S svojo

uporno vztrajnostjo pa je le dosegel, da latinščina v naših šolah ni čisto izumrla in da je danes možno graditi na tistih skromnih temeljih.

Pri vseh teh raznovrstnih in zahtevnih dejavnostih je osupljiva tudi Gantarjeva velika angažiranost v družbenem življenju. V danem okviru seveda ni mogoče naštetih vseh njegovih funkcij na fakulteti in izven nje, v raznih komisijah, odborih in uredništvih. Vendarle pa naj tukaj omenim njegovo dolgoletno članstvo v upravnem odboru Mohorjeve družbe. Veliko truda in osebne zavzetosti je gotovo vložil v delo dveh društev, kjer ves čas opravlja pomembne funkcije: Društvo slovenskih književnih prevajalcev in Društvo za antične in humanistične študije. Pri drugem je bil njegov soustanovitelj in prvi predsednik. Naše slovensko društvo je bilo včlanjeno v Zvezo društev za antične študije Jugoslavije in tako je bil Gantar dejaven tudi na tem nivoju, najbolj v letih 1980–1983, ko je bil predsednik te zveze. V zadnjih letih, ko je njegova beseda lahko bolj sproščena, se tudi večkrat oglašča s svojimi pogledi in predlogi ob današnjih problemih naše družbe.

Vse to in še mnogo drugega dolgujemo prof. Gantarju. Vemo in upamo, da se njegova vsega občudovanja vredna delavnost ne bo ustavila ob sedanjem jubileju in da nas bo lahko še dolgo bogatil s svojimi mojstrovinami, s svojo tehtno besedo in zanesljivo presojo.

Želimo mu še veliko ustvarjalne volje v naslednjih letih in veliko zadovoljstva ob doseženih uspehih.

Erika Mihevc Gabrovec

DR. STANE GABROVEC – OSEMDESETLETNIK

Ko me je urednik Mohorjeve družbe zaprosil, da bi v mohorskem koledarju počastil osemdesetletnico dr. Staneta Gabrovca, sem rad obljubil. Obenem sem se zavedal, da bom moral sicer pisati o znanem slovenskem arheologu, a obenem o človeku, s katerim že petdeset let prijateljujem, si z njim že petdeset let dopisujem, z njim že petdeset let razpravljam o stvareh, ki so najina skupna in trpinčena ljubezen – antika in kultura, slovenstvo in krščanstvo ... Če sem do konca iskren: z največjim prijateljem, kar mi jih je naklonilo življenje.

Bom znal iti preko te prijateljske pogojenosti? Bo portret slavljenca izrisan iz primerne distance?

Morda bo najobjektivnejše začeti z biografijo, s podatkom, da je dr. Gabrovec Gorenjec, rojen v delavski družini treh otrok v Kamniku. Klasično gimnazijo je doštudiral – odličen študent in nogometaš – v škofijskem Šentvidu, učenc legendarnega Breznika in velikega Šolarja. Profesor Šolar, ta zlahtni kristjan in

Evropejec, je s svojo duhovno odprtostjo neizbrisno zaznamoval Gabrovčevo duhovno obzorje. Kot študent je naš slavljenelec leta 1940 uredil zbornik kamniških študentov »Bistrica, izpoved mlade volje«, v katerega mu je uspelo pritegniti – poleg V. Bernota, E. Cevca, J. Tominca in M. Matjašiča – tudi mladega genialnega someščana Franceta Balantiča: veliki poet je prvič zapel v tistem zborniku. Po maturi se je Gabrovec odločil za aristokratski študij, ki ni bil v trendu našega tehnološkega veka, za klasično jezikoslovje. Kot član akademskega kluba Zarja (bil je tudi njen zadnji predsednik) je simpatiziral z OF in končal v konfinaciji v Gonarsu. To je bilo simpatiziranje z idejo svobode, ne s Komunistično partijo, sicer bi se bil na dopustu odločil za hribe, pa se ni. Iz konfinacije v Novari je ob kapitulaciji Italije pobegnil v Švico in svoj pregnanski čas izkoristil za nadaljevanje študija klasične filologije, tokrat pri latinistu profesorju Willyju in grecistu profesorju Theilerju na univerzi v Bernu. Tudi v Švici je sodeloval z odporniško organizacijo. Srb, organizator partizanstva, mu je ob odhodu iz Švice ob koncu vojne izročil ovojnico: »S tem doma prideš, kamor hočeš!«

Foto M. Paternoster

Ko je bil v prvem povojnem letu prefekt v Marijanišču, je nekega dne (takrat so aretirali dr. Pogačnika) v njegovo sobo vdrla OZNA: »Preiskava!« Oznovc je prišel tudi do švicarske ovojnice, jo odprl in prebral, potem pa se oprostil, salutiral: »Oprostite, a imamo mnogo sovražnikov!« in odšel.

A klasik Stane Gabrovec je tako malo mislil na karieristično izrabo tistega dokumenta, da je med evforijo prve petletke hodil k maši z misalom. Pozneje, kot kustos arheološkega oddelka v Narodnem muzeju, pa si je privoščil to, kar si je komaj kakšen slovenski uslužbenec, če si je sploh kateri: na noben božični dan v socializmu ni šel v službo.

Njegov krščanski socializem se torej ni kril z dvoumno akceptacijo, ki jo je ta beseda dobila pri odpadnikih, s svojim nadihom upornosti proti Cerkvi in kapitulacije pred partijo.

Po diplomu bi bil rad profesor klasičnih jezikov, najraje na Primorskem, od koder je bila doma njegova mama. Toda Kardeljevo kulturno barbarstvo je vrglo humanistično izobrazbo čez krov. Tako si je, diplomirani klasik, poiskal streho v sorodni stroki, v arheologiji. Stroka, ki je bila res sorodna, a v kateri le ne bi bral z dijaki Platona in Vergilija, pač pa izkopaval, študiral keramične in kovinske ostanke mrtvih dob, tehtal datume in vplive. Vendar je arheologi-

jo vzljubil. Navsezadnje je bil kot arheolog manj izpostavljen duhovni mori režima. Vzljubil jo je in se z njo tudi proslavil, a ne brez zdrave ironične distance, ki je značilna za njegovo gorenjskost. Z drugo besedo: ljubezen ni postala kult, kaj šele zagrajena strokovnost. Ob arheologiji je naprej bral literaturo in teologijo. Znanstvena konstelacija tistih let ga je usmerila v prazgodovino, v prvi dve tisočletji pred Kristusom. Nekaj semestrov v Tübingenu je evropsko dopolnilo njegovo razgledanost. Vodil je vrsto izkopavanj od Bleda do Stične (njeno grobišče je njegov največji arheološki podvig) in se zapisal kot naš vodilni prazgodovinar. Ob 60-letnici je njemu na čast izšel poseben zbornik, sam pa je sodeloval v različnih strokovnih publikacijah v raznih jezikih. To mu je prineslo dragocena in visoka tuja prijateljstva (na primer posebej z vodilnima nemškima arheologoma Müller-Karpejem ter Kossackom), na akademski ravni pa članstvo v SAZU ter v Bayerische Akademie der Wissenschaften. Njen predsednik H. Nöll ga je ob 80-letnici počastil z zanosnim pismom, ki ob slavljenčevem znanstvenem formatu daje priznanje tudi njegovi človeški kvaliteti, še posebej pa njegovi »duhovni neodvisnosti«.

Toda prej kot arheolog je bil naš slavljenec klasik, zaljubljen v duhovni sijaj antike. Med klasiki si je izbral tudi svojo življenjsko družico dr. Eriko Mihevc. Etos in logos antike z njunima uvidoma v večno človeško sta se mu naravno spajala v etos in logos krščanstva, to pa mu ni bilo samo nazor, ampak tudi zvestoba Cerkvi, molitev in zakrament.

Antika je združila najine poti. Najin prvi pomenek na podestu pred filozofsko predavalnico v Plečnikovi Univerzitetni knjižnici se je vrtel o Nietzschejevem pojmovanju grštva.

S tem se je začel najin življenjski pogovor. V seminarju ob pogledu na zelenelo maso Krima v dalji, na večernih poteh v Ljudsko kuhinjo, na pohodih po slovenski zemlji, ko pa sem jaz šel v Trst, v nikoli pretrgani petdesetletni korespondenci.

Za kaj vse se moram zahvaliti svojemu življenjskemu Rafaelu, kakor sem z nadihom šaljivosti označil prijatelja v osebni čestitki za jubilej – za odkritje Kamniških in Julijskih Alp, za spoznanje lepote Dolenjske, za vrsto naših božjih poti od Brezij do Ptujске gore in Čateža, za poznanstvo s profesorjem Šolarjem, za spoznanje duhovne, predvsem predvojnne Slovenije ...

Pa najine debate na skupnih turah in romanjih: o Kocbeku na poti proti kamniškim Škarjam, o Preglju skozi gozd proti Čatežu, o Dragi na poti na Razbor, o antiki na poti iz Krke proti Zdenski vasi, o revoluciji na poti iz Žužemberka proti Dobrniču ...

In vse kartice, ki sem jih dobil z njegovih poti, če je le šel iz Ljubljane, vse do zadnje pred dnevi s Križne gore ...

Vmes je petdeset let čez jugoslovansko-italijansko mejo tekla pisemska konverzacija, ki je hranila moje manjšinsko izgnanstvo in v kateri ni manjkalo ne kulturne ne religiozne problematike, a ki se zmeraj izteka v skupno fundamentalno spoznanje: da so nam bistvo stvari odkrili Grki, rešitev pa nam je prinesel Jezus Kristus.

Dr. Gabrovec – tukaj je akademska oznaka na mestu – zna s superiornostjo gesto iti preko vseh miselnih manevrov, s katerimi sta moderna in postmoderna skušala zamegliti bistvo grškega in krščanskega uvida o realni poziciji človeka v stvarstvu.

Začel sem z misljo na distanco, potem pa začel govoriti osebno kot učenec o učitelju. A tako bom morda še bolj izrazil duhovno žlahtnost človeka, o katerem pišem: intelektualca, najširše odprtega kulturi in etiki, evangeljskega kristjana, v slovensko zemljo zaljubljenega Slovenca.

Alojz Rebula

ZORKO SIMČIČ – OSEMDESETLETNIK

Usoda našega naroda ali pa le usoda posameznika je polje, kakršnega slovenski umetnik doslej ni poznal.

Zorko Simčič

Misel o pisateljski usodi, kakršne slovenski umetnik do sredi 20. stoletja ni poznal, je v daljni Argentini, morda pod steno gore Tronador (3554 m), morda zazrt v neskončno pampo ali čez brezmejnost oceana, zapisal štiriinštiridesetletni Zorko Simčič, ko je razmišljal o položaju lastnega naroda, tako strašno razbitega, razseljenega, tlaččenega, izpostavljenega, ko je razmišljal o položaju slovenskega ustvarjalca, ki se je na zgodovinski prelomnici po drugi svetovni vojni znašel bodisi na domačih, duhovno opustošenih ravninah.

Brez dvoma je neizpodbitna ugotovitev v največji meri veljala prav zanj, ki je zastavljal vse svoje sile v to, da bi premagoval zagatno otožje: »Ali je res vsa žalost v nas samo zaradi tega, ker naposled prej ali slej pristanemo na to, da nas bo nekoč konec, da pa se upiramo misli, da bi lahko umrl tudi narod, iz katerega smo?« In ki je razdajal svoje moči, da bi ustvaril literaturo, ki bi preživela tisto mukotrpno in v neskončnost raztegnjeno razseljensko meddobje. Lahko da je živel v tistem negotovem času tudi kakšno globoko skrito upanje v srečno rešitev, brezupa je bilo gotovo veliko in preveč, toda če ga je kdo znal in zmozel premagovati, je bil to pisatelj, publicist in urednik Zorko Simčič, eden izmed stebrov naše zdomske kulturne elite.

Življenjska in pisateljska pot Zorka Simčiča je v mnogočem nenavadna, kar težko primerljiva s potmi, ki so jih hodili drugi pomembni slovenski ustvarjalci. Temeljne prelome je v njegovem življenju opravil čas obeh svetovnih vojn in vsesplošnega svetovnega spopadanja, v kakšni potezi Simčičevega živopisnega križarjenja po svetu pa je mogoče zaznati tudi kanček pustolovske narave, za katero bi mogli izreči domnevo, da ga je v najtežjih trenutkih reševala nevarnega malodušja in mu iskala izhodov za naprej.

In kako je odhodel svoje stopinje, kako jih je hodil, ta neutrudljivi in živahni svetovni popotnik?

Rodil se je v Mariboru staršem, ki so bili po prvi svetovni vojni begunci iz Goriških Brd. V štajerski prestolnici je obiskoval najprej klasično gimnazijo, se prepisal na učiteljske, ob nemškem napadu je kot prostovoljec stopil v jugoslovansko armado, v Zagrebu dočakal zlom Jugoslavije, se zatekel kot begunec v Ljubljano, kjer pa so ga leta 1942 med racijo zajeli italijanski vojaki in odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars. Bolan se je vrnil v Ljubljano in maturiral na učiteljski, potem se intenzivno posvečal pisateljstvu, sodeloval pri Zimski pomoči Narteja Velikonje in služboval na banovinski upravi.

Med vojno je v Ljubljani izdal roman *Prebujenje* in zanj dobil Prešernovo nagrado mesta Ljubljane, natisnil zbirko satir in humoresk *Tragedija stoletja* ter napisal libreto za opero *Krst pri Savici*, ki jo je komponiral skladatelj Matija Tomc, objavljal je v *Dom in svetu*, prav tako pa se je spoprijel z dramatiko in njegovo dramo *Zadnji akord* so spomladi 1945 že pripravljali za uprizoritev v ljubljanski Drami.

Maja 1945 se je umaknil na Koroško – dva njegova brata sta bila domobranca, eden ubit že med vojno, drugi po nasilni vrnitvi s Koroške – krajši čas je bil tolmač pri VI. britanski diviziji, potem pa odšel v Rim in se tam sprva preživljal kot liftboj v nekem ameriškem hotelu, pozneje kot tolmač na rimskem letališču, dokler ga jeseni 1946 prof. Jože Peterlin ni povabil v Trst. Tu je preživel dve leti intenzivnega kulturnega življenja, delal največ pri slovenskem radiu in hkrati objavljal prozo v reviji *Mlada setev*.

Zaradi vsesplošnih neugodnih razmer, v katerih so živeli mnogi naši begunci v Trstu, se je odločil za odhod v Argentino. V kratkem času je dobil spodbudno zaposlitev pri severnoameriški firmi RCA Victor (Radio Corporation of America), kar mu je omogočilo številna, včasih tudi tvegana potovanja po Južni Ameriki. Po desetih letih je zaradi osebnih razlogov opustil službo in se odločil za nevezano, svobodno življenje, kar je gotovo ena tistih njegovih potez, ki jih je težko racionalno razumeti, a so se zgodile. Poslej se je preživljal tako, da je izdeloval spominke za turiste, med poletno sezono odhajal v Bariloče in jih tam prodajal, sicer pa je živel v Buenos Airesu in bil dejavno vključen v kulturniško

skupino, ki je postopoma uspela organizirati ne le slovensko kulturno in izobraževalno življenje naših beguncev v Argentini, ampak je pritegnila v svoj krog celotno slovensko politično emigracijo z vsega sveta. V ta namen je osnovala Slovensko kulturno akcijo, izdajala revijo Meddobje in štirinajstdnevnik Glas Slovenske kulturne akcije. Simčič je postal eden najdejavnejših mož, največ bržčas kot sourednik Meddobja, kajti na tem položaju je dejansko vodil vse operativno delo in vzdrževal stike s številnimi sotrudniki Meddobja po vsem svetu, še posebej pa je treba omeniti vzdrževanje zelo zapletenih dopisovanj s pisateljem dr. Stankom Majcnom v domovini, kjer ga je komunistični režim literarno povsem izoliral in na različne načine materialno onemogočal.

V zlatih letih svojega urednikovanja je Simčič opravil nekaj evropskih turnej, obiskoval vse pomembnejše sodelavce, hkrati pa iskal znanstev z evropskimi intelektualci, se leta 1970 dlje časa zadrževal na Danskem, obiskal znance predvsem v Trstu, Rimu in Parizu, vmes pa napisal še na stotine pisem in nujnih sporočil, da ne omenjam dragocenih dnevniških zapisov.

Simčičevo argentinsko obdobje je še zlasti zaznamovano z izjemno književno dejavnostjo. Njegova literarna bera zajema pesmi, novelistiko, romane, drame in esejistiko. Veliko je objavljajal revialno, manj tiskal, saj so v štiridesetih letih argentinskega ustvarjanja izšle samo naslednje knjige: *Krst pri Savici* (igra v petih dejanjih, 1953), *Človek na obeh straneh stene* (roman, 1957), *Zgodaj dopolnjena mladost* (drama, 1967), *Korenine večnosti* (pesniška zbirka, 1974), *Čarovnik začarane doline* in *Družina Zebedej* (mladinski zgodbi, 1979), *Trije muzikantje ali povratek lepe Vide* (mladinska pripoved, 1989), *Prepad kliče prepad: Zgodaj dopolnjena mladost* in *Tako dolgi mesec avgust* (drami, 1992).

Osrednje književno delo je vsekakor roman *Človek na obeh straneh stene*, ob izidu leta 1957 zagotovo najmodernejše slovensko pripovedno besedilo. Napisan je v tehniki moderne svetovne proze, v enakem smislu so oblikovane glavne osebe, ki so povsem zunaj tradicionalnih slovenskih modelov, medtem ko je snov izjemno aktualna glede na naše nerešene medsebojne nazorske odnose, kakor tudi na vsa druga nerešena vprašanja, povezana s slovensko politično emigracijo.

Problematiko, ki je preplavaljala marsikaterega našega zdomskega človeka, ki je na poseben način dosegel bogastvo (emigracija kot sodobno desetniš-

Foto A. Veber

tvo), je nadaljeval v obsežnem romanu *Poslednji deseti bratje*, o katerem upamo, da bo v bližnjem času natisnjen v domovini.

Izmed Simčičevih dramskih del, ki naj po starem shakespearškem določilu kažejo ogledalo družbi, močno izstopa drama *Zgodaj dopolnjena mladost*. V njej je zajeto eno najbolj tragičnih obdobij preteklega stoletja v naši zgodovini, to je bratomorni spopad med drugo svetovno vojno, ko so v imenu najkrutejših in najbolj brezobzirnih ideologij padala nedolžna življenja, tudi najmlajših generacij, torej tistih mladih ljudi, ki še niso mogli prav pogledati v življenje, pa so morali pasti pod udarci ali streli lastnih ljudi.

Čeprav je Simčič domala pol stoletja preživel na tujem, je njegova literatura zasidrana v slovenskem človeku, tako matičnem kot zdomskem. Bolj izjemoma se je kdaj lotil upodabljanja čisto argentinskega človeka, še redkeje pa bi našli kakšne zapise v španščini, v jezikučasne krušne domovine. V španščini je napisal libreto za otroško opero *El mago del Valle encantado* (*Čarovnik Začarane doline*), v španščini je bilo napisano tudi eno njegovih zadnjih dramskih del, to je drama *Agosto, el mes más largo* (1977), a jo je pozneje prevedel v slovenščino z naslovom *Tako dolgi mesec avgust* in prevedeno tudi natisnil (1992).

Pomemben delež, ki v bistvenem dopolnjuje Simčičevo pisateljsko podobo, je njegova obsežna esejistika, s katero je ves čas spremljal kulturno in posebej literarno življenje v našem zdomstvu. Kot urednik Meddobja je skušal s preudarno besedo in z izjemno razgledanostjo usmerjati v sodobne svetovne tokove, denimo v eseju *Nekaj misli o sodobni literaturi* (1955), pogumno in pronicljivo se je dotaknil zagatnih literarnih razmer v daljni domovini, o tem eseju *Ždanovščina – made in Slovenia* (1955), daleč najboljše in vsebinsko najbogatejši so *Pripisi k dnevom*, ki so nabiti s prodornostjo misli in presoj o življenjskem utripu v vseslovenskem prostoru in v svetu (1958, 1964).

Simčičeva življenjska odisejada se je na srečo končala, kot se je najbolj srečno lahko: maja 1994 se je z družino vrnil v domovino in se naselil v Ljubljani. Tu ga zdaj srečujemo, še vsega mladostnega in duhovno živahnega. Nesebično se razdaja na vse konce in kraje, odtrga si čas za številna predavanja in pogovore, pa naj govori na Evropskem mesecu kulture (Ljubljana, 1997) ali na Študijskih dnevih v Dragi (Trst, 1998) ali pa zgolj na prijateljskih sestankih z mladimi izobraženci po raznih koncih Slovenije. S prijatelji in znanci rad posedi v kavarni Slon in ob kapučinu poseže po močno popisanem notesu, v katerem vsakdo najde sogovornikovo ime s pripravljenimi vprašanji. Tudi sam mu veliko dolgujem za mnoge prijetne ure klepetov in literarnih debat vsa ta leta, kar se srečujeva.

Ko ob Simčičevem visokem jubileju skušam najti kakšno strnjeno misel, ki bi mogla zaobjeti smoter in globino njegove bogate literarne poti, se končno

ustavim ob stavkih, ki jih je leta 1970 zapisal v pismu dr. Stanku Majcnu: »Naj je z mojo literaturo tako ali drugače in naj bo odslej morda moje življenje tudi brez nje, hvaležen sem ji. Marsičemu se brez nje ne bi mogel približati, kakor sem se. In tudi marsikomu ne.«

Mi pa vsi vemo, kako Zorko Simčič še vedno nadvse zavzeto in polno živi s svojo literaturo, predvsem pa niti zdaj, odkar je spet med nami, ne skopari z novostmi. Da bi še dolgo ostalo tako!

France Pibernik

STANKO JANEŽIČ – OSEMDESETLETNIK

Ob osemdesetletnici je prav, da se v Mohorjevem koledarju spomnimo tudi Stanka Janežiča, pesnika vinorodnih Slovenskih goric, pisatelja, teologa in urednika, saj v vsakoletnem Mohorjevem koledarju že vrsto let objavlja ekumenske prispevke.

Janežičev rojstni kraj Pavlovski vrh (sedaj se imenuje Veliki Brebrovnik) spada v župnijo Sveti Miklavž pri Ormožu, kjer je bil doma tudi peti mariborski škof Ivan Jožef Tomažič (1933–1949), ko se je Stanko Janežič odločil za lavantinsko malo semenišče in teološki študij. Na svet je prišel 4. avgusta 1920 v kmečki družini. Njegov oče je bil ugleden mož, saj so ga izbrali za cerkvenega ključarja, in pri njem so se radi ustavljali številni duhovniki. Očetov brat Rudolf je bil stolni kanonik, spiritual in ravnatelj bogoslovja v Mariboru. Stanko je najbrž imel v mislih svojo mater Ano, ko je v svojem nagovoru za materinski dan po tržaškem radiu izrekel pohvalo slovenskim materam: »Bile so tihe, skrite, delavne, potrpljive, pomirjujoče, vse osrečujoče. Bile so rodovitne ... Bile so svete. Svetost, to se pravi, vso svojo junaško popolnost, pa so dosegale in ohranjale, ker so bile verne. Ne le tako na videz, včasih samo zunanje, temveč iz svojih najbolj pristnih notranjih globin. Blagoslov je spremljal njihove misli, besede in dejanja, ker so znale moliti.« Janežičeva starša sta sprejela 14 otrok, ki so se odločili za zelo različne poklice. Brat Gustek je bil daleč naokoli znan odlični vinogradnik, brat Franc univerzitetni profesor in znanstvenik – fitopatolog v Ljubljani, en brat pravnik, ena sestra učiteljica in najstarejša sestra mariborska šolska sestra, ki pa je zelo mlada umrla. Stanko je bil štirinajsti, najmlajši Janežičev otrok.

Ob dobrih in globoko vernih starših je bila Stankova otroška duša rodovitna zemlja za seme božjega klica v duhovništvo. Ljudsko šolo je obiskoval v domači vasi: vsak dan z nahrbtnikom na rami eno uro peš v eno smer. Ob nedeljah je tisto pot pogosto prehodil dvakrat: zjutraj je šel k maši, popoldne pa še k

večericam. Od duhovnikov, ki so prihajali k njim na obisk, je imel na fantka največji vpliv Franc Štuhec, znani župnik pri Sv. Juriju ob Ščavnici, ki je bil tudi njegov birmanski boter. Po končani osnovni šoli je Stanko napravil prvi razred meščanske šole v Ormožu, potem pa šel v Maribor na klasično gimnazijo. Stanoval je v dijaškem semenišču, v katerem je bilo takrat okrog sto dvajset fantov in mnogi od njih so postali duhovniki. Stanko Janežič je junija leta 1940 maturiral, jeseni tega leta pa je vstopil v mariborsko bogoslovje. Tam je ostal le dobrega pol leta. »Na cvetno nedeljo (6. aprila) 1941 smo doživeli začetek druge svetovne vojne. Bil sem doma na počitnicah. Študenti smo bili takoj pripravljene kot prostovoljci iti branit domovino. Iz tega seveda ni bilo nič, ker je takratna vojska takoj razpadla.« Tako pripoveduje sam o tistem času. Štajersko so zasedli Nemci. Stanko Janežič je z nekaterimi prijatelji pobegnil čez mejo v Ljubljano, kjer so z blažjo roko vladali italijanski okupatorji. Tam so mariborski bogoslovci dobili zatočišče pri jezuitih ob cerkvi sv. Jožefa. Življenje je bilo razgibano, toda vse prej kot lahko. Janežič se je maja leta 1945 »pod vtisom okolja in zaradi krutega ravnanja komunistov« z nekaterimi bogoslovci in duhovniki umaknil na Koroško, od tam pa je šel v Italijo, kjer je bil 17. junija 1945 posvečen v duhovnika. Primicije (nove maše), ki je v Slovenskih goricah in Prlekiji tako lep praznik, ni mogel obhajati med svojimi doma.

Prvi čas duhovništva je Janežič preživel in deloval med primorskimi Slovenci na Tržaškem. Prav to posebno obdobje življenja si je Janežič zapisoval, čas od oktobra 1944 do maja 1946, in svoje zapiske objavil pod naslovom *Moj prvi dnevnik* (Maribor 1998). Najprej je bil kaplan v župniji Prosek in Kontovel, kjer se je predvsem posvečal otrokom. Leta 1950 je postal upravitelj župnije Osp (v coni A Svobodnega tržaškega ozemlja). Leta 1954 je šel na študij v Rim. Študiral je na papeški univerzi Gregoriana in na Vzhodnem inštitutu, kjer je leta 1960 doktoriral iz vzhodnega bogoslovja z disertacijo *Posnemanje Kristusa pri Tihonu Zadonskem*, ki je izšla leta 1962 v italijanščini in leta 2000 v slovenščini. V rimskih letih je veliko potoval po Zahodni Evropi, večkrat se je za dalj časa ustavil v Parizu, kjer je širil svoje znanstveno in kulturno obzorje na slavnem zavodu Institut Catholique. Po vrnitvi v Trst je deloval v župniji Mačkoblje (1960–1969); pri Sv. Ivanu v Trstu je vodil Ekumenski center in bil kaplan pri Sv. Vincencu. Ves ta čas je bil tudi pridigar pri radijski maši za Slovence, ki jo ob nedeljah prenašajo iz župnijske cerkve v Rojanu. Njegove pridige, ki so bile ognjevite in pogosto kar pesniško vznesene, so izšle v knjigi *Radost življenja* (Gorica 1966). Bil je tudi duhovni asistent slovenskih skavtov ter slovenskih krščanskih izobražencev (Silvo Čuk).

Jeseni leta 1969 se je preselil v Maribor, kjer je postal profesor za osnovno in ekumensko bogoslovje na tamkajšnji enoti ljubljanske Teološke fakultete.

Predaval je tudi še po svoji upokojitvi (1985) in še danes vodi Ekumensko skupino (seminar). Ob tem je bil nekaj let spiritual Slomškovega dijaškega semenišča, študijski prefekt in ravnatelj v mariborskem bogoslovju in duhovni asistent za študente v Mariboru. Papež Janez Pavel II. ga je odlikoval s častnim naslovom papeškega prelata. Svojo jesen preživlja še vedno zelo delovno v mariborskem bogoslovju.

Janežičevo bibliografijo lahko razdelimo v dva sklopa: teologijo in lepovslovje (pesmi, pesmi v prozi in proza).

Na teološkem področju je Janežič ostal zvest svoji ekumenski specializaciji na Vzhodnem inštitutu v Rimu, ki jo je še izpopolnjeval na Institut Supérieur d'Etudes Oecuméniques v Parizu (1973) in v Rusiji, kjer je bil gost Ruske pravoslavne Cerkve. Najbolj zrel sad Janežičeve ekumenske misli je njegov *Ekumenski leksikon* (Mohorjeva družba, Celje 1986), po katerem je znan tudi na Hrvaškem. S samostojno knjigo *Ekumenizem ruske Cerkve* (Maribor 1994) je po vrnitvi iz študijskega bivanja v Rusiji predstavil utrip ekumenizma v Ruski pravoslavni Cerkvi. Že prej je izdal ekumenske publikacije: *Vzhodni bratje* (Trst 1961), *Edinost med brati* (Ljubljana 1969), *Eno v Kristusu* (Celje 1975). Leta 1998 je v Mariboru izšla njegova knjiga o sodobnem teološkem dialogu *Poti cerkvene edinosti*. Znanstvenih, strokovnih člankov in razprav tu ni mogoče posamično navajati, nujno pa je podčrtati, da je Janežič bil urednik eku-

mensko usmerjenega zbornika *Kraljestvo božje*, ko je živel še v Rimu in Trstu (1957–1968), in da je še urednik ter dejaven sodelavec Ekumenskega zbornika *V edinosti* (1970–2000), ki prinaša domačo in svetovno ekumensko problematiko v katoliški in drugih Cerkvah. Sodeloval je pri organizaciji prvega ekumenskega simpozija teoloških fakultet v Jugoslaviji (Maribor 1974) in s predavanji na drugih ekumenskih simpozijih v nekdanji Jugoslaviji. Svoje znanstvene in strokovne sestavke je objavljial zlasti v *Bogoslovnem vestniku*, *Znamenju*, *Cerkvi v sedanjem svetu* in *Domu in svetu*, ki ga je urejal (1988–1997). Vodil je letne mladinske Ekumenske pogovore v Prekmurju (1975–2000). Tudi Janežičeve šmarnice *Slomšek in naš čas* (Maribor 1992, 1997) so prepletene s Slomškovi ekumenskim gledanjem.

Pesmi je začel pisati v zgodnjih dijaških letih in jih objavljial najprej v rokopisnih listih, potem, v višji gimnaziji, že tudi v tiskanih revijah. Izdal je dvanajst pesniških zbirk: *Romar s kitaro* (Trst 1951), *Tihe stopinje* (Trst 1968), *Ravnovesje* (Maribor 1977), *Gorice* (Maribor 1980), *Sončni šotori* (Celje 1985), *Puntarji* (Celovec 1988), *Slovenske žalostinke in hvalnice* (Maribor 1989), *Božja obzorja* (Maribor 1990), *Morje* (Trst – Ljubljana 1992), *Izbrane pesmi* (Maribor 1993), *Večerno žarenje* (Maribor 1995) in *Nove zarje* (Maribor 2000). Denis Poniž je dokaj podrobno predstavil liriko Stanka Janežiča in jo umestil v Janežičev čas in prostor. »Kot po nepisanem pravilu je pokrajina, v kateri je rojen tudi Stanko Janežič, rojevala literate, ki so dosledno mislili s svojo glavo in dajali prednost resnici in morali pred ugodnostjo in dobičkom. In hkrati je vse družila globoka, skoraj mistična ljubezen do vinorodnih, otožnih, veselih, pa spet žalostnih in blatnih Goric, Goric materinske ljubezni, starševskega garanja, očetovske modrosti in preudarnosti, sestrskosti in bratske ljubezni. To je prva stalnica Janežičeve poetike, morda najpomembnejša, saj ga v različnih oblikah spremlja skozi vse pesniške zbirke. Druga, nič manj pomembna, je povezava z njegovo življenjsko odločitvijo in poklicnim izborom. Duhovnik, teolog, profesor, znanstvenik, pedagog: sami poklici, »nevarni« ideološkemu enoumju ... Refleksivnost njegove lirike, njen miselni naboj, njena človeška razprtost za besedo in misel drugega, naravnost na bolečino ali stisko bližnjega, a tudi na odmev lastne misli in besede, namreč ne pušča odprtih, neodgovorjenih vprašanj. Nasprotno, resnoba, s katero odpira temeljna vprašanja o esenci in eksistenci, je s svojo stalnostjo povzročala dodatno nerazumevanje tudi pri tistih, ki so zavezani zgolj rečem lepim umetnosti ... Pesniški jezik Stanka Janežiča je kljub navidezni lapidarnosti bogat in tudi takrat, kadar se pesnik predaja samo primarnemu lirizmu, dovolj izviren in bogat, da je večina pesmi v zbirkah uravnotežena in prepričljiva« (Denis Poniž).

Janežič je pisal tudi pesmi v prozi in jih izdal v štirih knjigah: *Moja podoba* (Trst 1962), *Iz oči v oči* (Celje 1974), *Praznik življenja* (Maribor 1997) in *Sveta dežela* (Maribor 1999), ki sicer ne odpira novih vprašanj, »a v starodavnih vprašanjih skuša odkriti in izpostaviti tisto bistvo, brez katerega bi kot posamezniki in narodovo občestvo že zdavnaj izginili z obličja Zemlje« (Denis Poniž). Janežičeve pesmi v prozi so osebno izpovedne. Iz njih diha sproščenost in življenjski optimizem.

Janežič se je izpovedoval tudi v prozi, saj je objavil kar deset knjig v prozi: *Mlin ob potoku* (Celovec 1952), *Tržaški obrazi* (Gorica 1968), *Zemljaki* (Gorica 1980), *Zemlja in ljudje* (Celovec 1981), *Na razpotju* (Koper 1992), *Med domom in svetom* (Koper 1994), *Samoizpovedi* (Ljubljana – Trst 1994), *Zublji vojne* (Maribor 1995), *Moj prvi dnevnik* (Maribor – Trst 1998) in *Krogi navzven* (Maribor 2000). Čeprav je Janežičeva proza ob slikanju raznovrstnih človeških portretov v precejšnji meri tudi osebno izpovedna, se zdi, da je Moj prvi dnevnik tista izpoved, ki posrečeno povezuje osebna doživljanja ob najtežjih trenutkih slovenske zgodovine in je zato lahko zanimiv kamenček k mozaiku slovenkega zgodovinopisja v letih 1944–1946.

Stanko Janežič je napisal tudi veliko kulturnih člankov in esejev. V letih 1971–1972 je bil urednik obnovljene revije Mohorjeve družbe v Celju *Nova mladika*. Od leta 1993 je urednik Slomškove založbe v Mariboru.

Kljub grozljivemu času, ki ga je Janežič doživljal v svojem dolgem življenju, ostaja optimist in vsestransko pozitivno naravnani, čeprav se ne izogiba resnici, četudi je boleča. Pogumne ekumenske stopinje je delal tako na teoretični kot na praktični ravni. V mnogih krajih je obhajal Božjo liturgijo v bizantinsko-slovenskem obredu. Že vrsto let je predsednik Slovenskega ekumenskega sveta. Predvsem pa je Janežič pesnik Slovenskih goric, ki jim je zapel na različne načine Sončno pesem in Hvalnico stvarstva. Za Stanka Janežiča lahko rečemo, da je človek dialoga in ekumenizma, da spoštuje vsakega človeka in da je z eno besedo dober človek.

Vinko Škafar

MILKO MATIČETOV

Osemdeset let s pravljicami in povedkami

Letos mineva petinpetdeset let, kar je usoda, pa naj ji rečemo vojna ali nevarnost pred potujčenjem ali preprosto ljubezen do slovenske besede, pripeljala v Ljubljano našega lanskega jubilaranta akademika dr. Milka Matičetovega, upokojenega znanstvenega svetnika Inštituta za slovensko narodopisje ZRC

SAZU. Osem desetletij, osem mejnikov, osem počivališč že stoji ob njegovi, z nemirnim raziskovalnim duhom zaznamovani življenjski poti, in vendar ne počiva; pogumno hodi naprej in nas znova in znova preseneti s kakim nenadejanim prispevkom k slovenski etimologiji, ki ga zadnja leta čedalje bolj vznemirja in mu ne da miru. Za eno samo drobno rožico najde desetine ljudskih imen, en sam pogled v nebo ga vznemiri, da začne odkrivati imena zvezd in ozvezdij, o nekem, po njegovem napačno zapisanem imenu za sredozemsko žuželko (*škržad*) je nastalo ne le nekaj humoristično-polemičnih pesmic, temveč tudi cela razprava z utemeljitvijo, zakaj po njegovem ni pravilno pisanje *škržat*. Dosledno namreč vztraja, naj se izvirne besede ne umetničijo in se ne spravljajo v včasih okorne slovnične kalupe.

Ko sem v davnem letu 1963 v Novem mestu po naključju poslušala predavanja štirih narodopiscev, ki so novomeškim učiteljiščnikom želeli približati nekaj glavnih področij slovenske ljudske kulture in jih navdušiti za to stroko, si niti v sanjah nisem mislila, da bom nekoč z njimi sedela v istem inštitutu, da bodo postali moji učitelji, predstojniki in, – upam, da ne rečem preveč, – strokovni prijatelji, od katerih se bom lahko veliko naučila. Med njimi je bil tudi dr. Milko Matičetov, raziskovalec ljudskega slovstva, izreden poznavalec nam takrat še neznan zamejske dežele Rezije. In prav zaradi nje sem si predavanje Matičetovega o ljudskem pripovednem izročilu Rezijanov še posebej zapomnila. Kakor da bi imel slabo vest, da je kaj prezrl, pozabil, je moj gimnazijski profesor zgodovine ob koncu predavanja čutil dolžnost, da tudi sam pove nekaj besed in nam na zemljevidu pokaže, kje sploh leži ta Rezija, kjer pod »goro to Čanyawo« skoraj pozabljena od matične dežele živi svoje težko, a kulturno tako bogato in z neokrnjenim izročilom prežeto življenje slovenska narodna skupnost. Matičetov se je že zgodaj priučil njihovega narečja, počasi odkrival njihovo pripovedno in pesemsko bogastvo ter s tem postavil temelje in odprl pot za raziskovanje tudi drugim strokovnim kolegom, tako slovenskim kakor tudi italijanskim.

Strokovno življenje Milka Matičetovega je odprta knjiga, njegova bogata bibliografija* kaži pot za tistega, ki ga zanimajo posamezna področja ljudske kulture, njegovo osebno življenje pa prej ko slej ostaja samo njegovo: o sebi ne govori, na vsiljiva vprašanja odgovarja kratko, skoraj odrezavo. Oba svetova zna spretno ločiti in zato del njega ostaja uganka. In čeprav bo v tem pisanju njegova podoba zato okrnjena, sem na njegovi strani. Nekaj mozaičnih kamenčkov pa mi je vendarle uspelo pobrati iz sicer redkih intervjujev.

Na svet je privekal 10. septembra 1919 v kraški vasi Kopriva in že dvetelen začutil svojo prvo stisko: »Kje bom poslej spal, ko moram vrniti sosedom zibko, ki sem jo prerasel.« Tako grenak je njegov prvi spomin na otroška leta. Druga stiska je verjetno bila, ko malih slovenskih prvošolčkov italijanska učite-

ljica ni nič razumela. Slovenski duhovniki pa so ostali zvesti materinščini in so poučevali verouk v slovenščini, seveda v cerkvi, ne v šoli. To bi bilo za desetletnega fantiča, ki je odhajal na sprejemni izpit za »latinsko šolo« v Kopru, lahko usodno, kajti moliti Očenaš v italijanščini pa že mora znati vsak. Vas Kopriva je tedaj spadala pod tržaško škofijo, zato je šele po posredovanju gospoda Virgila Ščeka naslednje leto smel gimnazijo nadaljevati v Gorici, kjer je »dihal domač zrak, se družil z rojaki in po mili volji govoril v maternem jeziku«, kjer je bila slovenščina redni učni predmet. Res se je z leti tudi tam marsikaj spremenilo, vendar so bile korenine slovenske zavesti že tako vraščene, da so zdržale tudi administrativno prepoved govoriti v narečju.

Čeprav enajstletni fantič še ne razmišlja o svojem poklicu, pa je seme drobne zbirke pregovorov, rekov in vraž, ki jo je kot *Starodavno narodno blago nabrano na Gornjem Krasu* v Koledarju goriške Mohorjeve družbe objavil gospod iz Avberja Virgil Šček (pod psevdonimom Ivan Jožetov), padlo »na rodovitna tla, hitro vzkliklo in se razraslo«. Ne da bi se tega prav zavedal, so to bili že prvi zarodki, ki so nakazovali smer njegove raziskovalne poti. Dijaki so se takrat redno zbirali pri avberskem duhovniku Virgilu Ščeku, saj jim je bila njegova hiša kakor drugi dom in njegova knjižnica vir znanja. Prav na Ščekovo pobudo so ustanovili »Kraški krožek«, katerega posebna naloga je bilo zbiranje »narodnega blaga«. Matičetovemu pa avberski gospod niso bili samo mentor in podpornik, temveč predvsem vzornik. Po njegovem zgledu je v šoli znal navdušiti in pridobiti sošolce, da so mu začeli prinašati gradivo z vseh vetrov Primorske, od Kanalske doline do Istre, in poslej mu strast za zbiranje in raziskovanje folklornega gradiva nikoli več ni dala miru, sam pa je že vedel, da bo študiral književnost – še več, na univerzi v Padovi (tam je bila tedaj najbližja popolna univerza) si je dodatno izbiral še tiste predmete, za katere je vedel, da mu bodo koristili pri vsestranskem delu na področju folkloristike: srbohrvaško ljudsko pesništvo, splošno lingvistiko, italijanske beneške dialekte, predmete iz romanistike, kjer so ga najbolj mikala predavanja o povezavah med romansko balkansko folkloro in srednjeveškim slovstvom. Leta 1947 mu je brez težav uspelo padovansko diplomu nostrificirati na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze in leta 1955 pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti obraniti tezo svoje doktorske študije *Sežgani in prerojeni človek*, v kateri je primerjalno raziskal motiv ljudske pesmi *Sveti Andrej dvakrat rojen* in s katero je dokazal veliko in poglobljeno poznanje obsežnega pripovednega gradiva, predstavil je razširjenost in življenje ljudskega izročila, ki nam ohranja stara verovanja, pripovedne motive, navade. S primerjalno metodo pa je pospremil njegovo pot skozi prostor in čas.

Najtežje od vsega si predstavljam Matičetovega kot vojaka. Človek, ki so mu že v otroških letih privzgojili, da je ubiti martinčka smrtni greh (tako se v

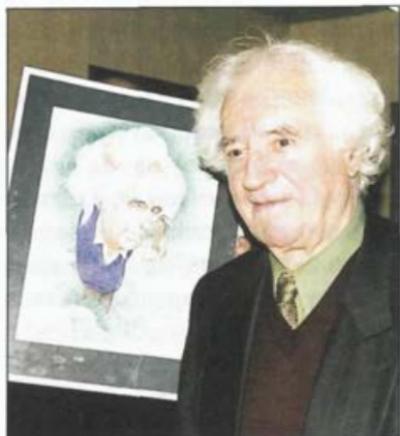

Foto J. Fikfak

enska narečja in se pri tem zadrževal tudi v Reziji. Potem so ga poslali v Rim na tečaj za tolmača srbohrvaščine, zlom Italije je dočakal v Dubrovniku, svojo vojaško kariero pa končal kot tankist v prvi prekomorski partizanski brigadi. Pri tem se sam nasmehne, saj je »... v tank prvič in zadnjič zlezal iz radovednosti 25 let po vojni ...«

Čeprav je Matičetov svoje folkloristične spise (povedke, pregovore, ljudske pesmi) objavljal že v tridesetih letih in sam (tedaj še pod imenom Milko Ukmar) za svoje prvo resno strokovno pisanje šteje dva prispevka v Domu in svetu 1940 (*Koledovanje v Tomajski župniji na Krasu in v Trebčah, Nove smeri v raziskovanju slovenskih ljudskih izročil in Lepa Vida*), pa je uradno nastopil prvo delovno mesto kustosa v Etnografskem muzeju v Ljubljani jeseni 1945. Tu je ostal skoraj sedem, nikakor ne »suhih« let. Poleg dragocenega gradiva, ki ga je zbral na terenu ne le po zahodni, temveč po vsej Sloveniji, je v teh letih nastalo kar 30 prispevkov, objavljenih v domačih in tujih glasilih. Posebno je treba omeniti razpravo *O etnologiji in folklori zapadnih Slovencev*. Skupaj z ravnateljem Etnografskega muzeja Borisom Orlom sta uredila 15 letnikov Slovenskega etnografa, v uredniškem odboru pa je potem sodeloval še 5 let. Leta 1952 je svoj »sedež raziskovanja in znanstvenega dela« preselil v Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU in tu ostal do svoje upokojitve leta 1985. Bil je vodja sekcije za ljudsko slovstvo, pozneje upravnik inštituta, eden od pobudnikov in soustanoviteljev mednarodne delovne skupnosti Alpes Orientales ter soustanovitelj in urednik inštitutskega zbornika Traditiones. Leta 1995 ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti izvolila za svojega izrednega člana, s tem pa je prevzel tudi odgovorno mesto predsednika znan-

enem svojih zadnjih spisov spominja svoje spovedi), nikakor ne more biti mož orožja. Pa se je izkazalo, da jo je kar dobro odnesel: 1941 je bil vpoklican v vojsko in se sicer »namučil« na oficirskem tečaju, nato pa so ga kot pehotnega podporočnika poslali v enoto mejne straže ob nekdanji italijansko-francoski meji: razstavljanje in sestavljanje orožja je jemal kot »spretnostno igro«, se poleti sončil, pozimi pa smučal, ves čas pa pridno prebiral in izpisoval rezijanske zapise Jana Baudouina de Courtenaya, poljskega jezikoslovca, ki je 1872. raziskoval zahodna sloven-

stvenega sveta Inštituta za slovensko narodopisje.

Milko Matičetov je napisal nad 300 znanstvenih in strokovnih razprav, esejev, člankov, poročil in ocen (prav te so pogosto tako temeljite, da ob njih nastane že nova razprava) v slovenskem, italijanskem, nemškem in srbohrvaškem jeziku. Njegovo raziskovalno in znanstveno delo presega meje same folkloristike, vendar je prav to kot posebno panogo etnologije s svojim ustvarjalnim prispevkom bistveno obogatil in slovenski delež povzdignil na evropsko raven. Pri nas je vpeljal načelo moderne folkloristike, po katerem tista pravljica in povedka, ki jo je povedal posebno nadarjen pripovedovalec, zasluži, da jo posredujemo nespremenjeno, pristno, brez okrajšav ali literarnih primesi, ali kakor pravi sam, » ... v vsej njeni divji lepoti in neposrednosti...«, da jo obravnavamo kot neponovljivo umetnino. Pripovedovalca je povzdignil v avtorja, vrednega, da se navede njegovo ime. Teh načel se sam strogo drži in si je tako tudi v mednarodnih krogih pridobil sloves izrednega strokovnjaka. S predavanji se je udeleževal domačih in mednarodnih etnoloških, slavističnih in drugih posvetovanj ter svoje izkušnje in dognanja posredoval širšemu krogu strokovnjakov. Korenine njegovega dela pa so vedno bile terenske raziskave. V prvih letih si je vse zapisoval, pozneje pa pripovedi snemal na magnetofonski trak. Prva skrb mu je bila zahodna Slovenija, Istra, Kras, Goriško, obhodil je vsa sloveska obrobja, od Koroške, Beneške Slovenije in Rezije do Prekmurja in Porabja, ni zanemaril Dolenjske, kjer je sodeloval v raziskovalnih ekipah Slovenskega etnografskega muzeja, pa tudi ne Tuhinjske in Zgornjesavske doline. Tako je že zgodaj zbral toliko gradiva, da je lahko nastalo morda njegovo najobsežnejše delo *Kralj Matjaž v luči novega slovenskega gradiva in novih raziskovanj* (Razprave SAZU 1958). Od tedaj je v številnih razpravah podajal in utemeljeval svoje poglede in dognanja, npr. (če naštejemo samo glavne) *Pregovori in uganke*, *Ljudska proza v Zgodovini slovenskega slovstva* 1956, ali *O pravljicarjih* v uvodu zbirke Slovenske ljudske pravljice Alojzija Bolharja, *Pri treh Boganjčarjih, ki znajo lagati*, *Pregled ustnega slovstva v Reziji – Italija*.

Naše pripovedništvo je predstavil svetu tako v Enzyklopädie des Märchens kakor tudi v številnih zbornikih z mednarodnih kongresov. Veliko raziskovalnega časa je namenil tudi posameznim prvinam v slovenskih ljudskih šegah in verovanjih (od božičnega čoka pri Furlanah do zagovarjanja in metanja gorečih kolesc). Po vsem slovenskem etničnem ozemlju je iskal izročilo o prekopavanju mrličev (*Umita in v prt zavita lobanja pri Slovencih*), polemično je pisal o božičnem kruhu – poprtniku (iz te polemike z J. Malom je nastala obsežna razprava), vznemirjalo ga je t. im. pitanje vetra pri Slovencih in zagovarjanje oblakov, kar je primerjal s švicarskim gradivom, in zvezdno ime Škopnjekovo gnezdo ter ne nazadnje duhovin – otrok, ki se rodi v kačji podobi in izgine.

Kot največji strokovnjak za ljudsko pripovedništvo v Vzhodnih Alpah in najboljši poznavalec tega izročila, narečja in kulture sploh je nad 70 razprav seveda posvetil Reziji, kjer je zapisal ali na magnetofonski trak posnel več kot 3000 besedil, pravo odkritje pa so bili tu pravljjičarji in pravljjičarke. Z rezijanskim izročilom in s svojimi dognanji o njem ni presenečal samo slovenskih bralcev, temveč ga je v italijanščini posredoval tudi svojim italijanskim kolegom. *Scritti resiani, Il furio del fuoco a Resia, in Sardegna e nel mito pro meiteico, La leggenda di »Giosafat e Barlaam« a Resia, tipico esempio di tradizione discendente, Mala rezijanska antologija, Ob zibki ljudske lirične pesmi v Reziji, »Veče – večuwat«.* *Tracce di diritto consuetudinario sloveno a Resia, Resia. Bibliografia ragionata* itd. Zgodbe o Atili, Prometeju, Amoru in Psychi, Orfeju, Barlaamu in Jozafatu itd. so dobile znanstveni okvir. Mehko dušo Kraševca pa je vznemirila tudi rezijanska lirika. Odbral in v slovenski vrt je presadil »Rožice (z)iz Rezije«, antologijo, v kateri je objavljenih 60 pesmic v rezijanščini in v »knjižni« priredbi (ali kakor pravi sam – »presaditvi«) z uvodom, opombami in italijanskim povzetkom. Ta šopek rožic, ki zdaj ne bodo nikoli ovenele, je posvetil Janu Baudouinu de Courtenayu, ki je natanko 100 let pred tem (1872) zapisoval rezijansko narečje.

Posebno pozornost pa so doživele številne živalske pravljice: Matičetov jih je »udomačil« in izdal kot *Zverinice iz Rezije* (1973). Poleg teh je še mnogo drobnih knjig pravljič, iz katerih so nastale tudi lutkovne predstave, npr. *Tri botre lisičice*, ki so mikavno ilustrirane (Ančka Gošnik-Godec) izšle v rezijanščini in knjižni slovenščini, prevedene pa so v hrvaščino, italijanščino, nemščino, lužiško srbščino, slovaščino in v srbščino. Na koncu omenimo še nekaj televizijskih oddaj *Pri naših pravljjičarjih*, ki jih je televizija pred mnogimi leti prehitro nehala snemati in tudi že posnetih, žal, danes ne ponavlja. Vse to je le delček bogastva, ki nam ga je v svojih delih predstavil naš »Matiček«, kakor mu pravimo, kadar nas ne sliši. Pa ima v svojih predalih še marsikaj in upamo, da nas bo še veselo presenetil. Kar nam je ponudil v branje, je prijetno, živahno, mikavno. Ni pa se spuščal v globokoumne teoretične in metodološke razprave, čeprav se iz njegovih besedil razbira tudi to razmišljanje. Morda pa pozna tisti, na tujem ukradeni izrek: *Teorija niso korenine, temveč cvetovi prakse.*

Morda Matičetovemu kdo očita, da se je preveč posvetil prav Reziji in se z avtorico, ki je v *Traditiones* 18/1989 sicer lepo ovrednotila njegovo življenjsko delo, sprašuje: » ... ali je pravično pustiti vse druge otroke v nemar in se posvetiti le čudežnemu...« Ta »čudežni otrok« je ostal čudežni, ker je živel pozabljen in odmaknjen od družine, in vsaka dobra mati in oče, ki začitata njegovo nebolgljenost, hkrati pa odkrijeta njegovo skrito nadarjenost, mu bosta bolj pomagala, da bo dobil stik s svetom in mu tako lahko ponudil svoje bogastvo. En sam

človek se ne more enako posvetiti vsej raznolikosti slovenske dežele. Ali hodi okrog in ostane na površju ali pa se poglubi in je temeljit v enem predelu. Matičetov je Reziji odprl vrata v svet in svetu v Rezijo. Globoko v sebi pa čutim, da bi danes potrebovali vsaj enega Matičetovega, ki bi se s svinčnikom in zvezkom v torbi ter z magnetofonom podal na Dolenjsko, v Suho krajino, na Bloško planoto in še kam in tam po njegovem zgledu in v *potu svojega obraza* še skušal rešiti kaj, kar morda pozabljenost životari in umira.

In ker v tem zapisu o znanstveniku dr. Milku Matičetovemu še marsikaj ni povedano, naj ga dopolnijo priznanja, ki jih je dobil za svoji stroki in narodu

vdano delo: dvakrat italijanska nagrada Premio internazionale di folklore Giuseppe Pitre, literarna nagrada »Laštra landarske banke«, Premio Internazionale di Etnografia Michelangelo Mariani, imenovanje za člana furlanske skupine Deputazione di Storia patria, častni član Avstrijskega narodopisnega društva na Dunaju in častni občan Rezije; doma pa je dobil Levstikovo nagrado in Murkovo nagrado, ki mu jo je za življenjsko delo podelilo Slovensko etnološko društvo.

Helena Ložar Podlogar

* Etnološka bibliografija Milka Matičetovega je objavljena v njemu posvečenem jubilejnim zborniku Inštituta za slovensko narodopisje TRADITIONES 28/1, 1999.

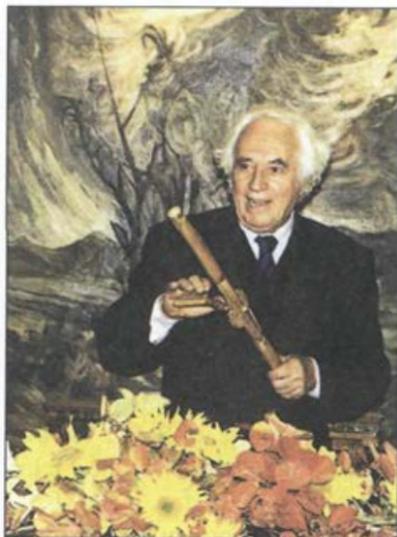

Foto J. Fikfak

NADŠKOF DR. ALOJZIJ ŠUŠTAR – OSEMDESETLETNIK

Upokojeni ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar se je rodil 14. novembra 1920 v vasi Grmada nad Trebnjim očetu Alojziju in materi Mariji, rojeni Kukenberger, kot prvi izmed desetih otrok. V tistem času je njegova rojstna vas še spadala pod župnijo Dobrnič, zato je bil nadškof krščen v Dobrniču v isti cerkvi kakor 123 let pred njim naš svetniški kandidat Friderik Baraga. Ko je nadškof

Šuštar v Trebnjem končal pet razredov ljudske šole, so ga starši zaradi izredne nadarjenosti in pridnosti poslali v Škofove zavode v Šentvid nad Ljubljano. Škofovi zavodi so tako pomembno zaznamovali njegovo življenjsko pot, saj je tu prebil osem let in 1940 maturiral z odliko. Ko je bil kot ljubljanski nadškof pred tremi leti upokojen in je na njegovo mesto prišel sedanji nadškof dr. Franc Rode, se je preselil v Zavod sv. Stanislava. Svoje spomine na gimnazijska leta je v zavodskem zborniku takole opisal: »V Škofovih zavodih sem bil od leta 1932 do 1940 ... Na zavod in gimnazijo imam najlepše spomine, posebno tudi na maturo. Včasih je bilo vse drugače kakor danes, razen tega, da smo imeli tudi takrat izvrstne profesorje, ki so bili vsi duhovniki, z dvema izjemama. (...) Hvalen sem Bogu, da je prišlo do ponovne oživitve gimnazije, ker je bila velika nevarnost, da bi Zavoda sv. Stanislava ne dobili nazaj.«

Po maturi je dr. Šuštar vstopil v ljubljansko Bogoslovno semenišče in na Teološki fakulteti končal prvi letnik filozofskega študija. Jeseni leta 1941 ga je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman poslal v Rim v znani zavod Germanik, kjer je na Gregorijani končal filozofske in teološke študije. 27. oktobra 1946 je bil v Rimu posvečen v duhovnika in na praznik Vseh svetih tam tudi daroval novo mašo. Ko je leta 1949 dokončal študij v Rimu – dosegel je licenciat iz filozofije in doktorat iz teologije – je zaradi tuberkuloze po posredovanju prijateljev in dobrotnikov odšel na zdravljenje v Švico. Škof v starodavnem Churu ga je sprejel v službo in ga najprej nastavil za kaplana v znanem letoviškem kraju St. Moritz (1949–1951). Nato je dobil mesto profesorja filozofije in verouka na liceju Maria Hilf v Schwyzu (1951–1963). Potem so ga povabili v Chur, kjer je jeseni 1963 začel bogoslovcem predavati moralno teologijo. Leta 1968 je postal rektor nove Visoke bogoslovne šole v Churu. Istega leta ga je škof Johannes Vonderach imenoval za škofovega vikarja.

V času svojega bivanja v Švici je nadškof Šuštar sprejemal vedno bolj odgovorne službe. Predaval je na bogoslovni šoli, veliko pa je predaval tudi na različnih tečajih za laike v Zürichu in Baslu in tudi po drugih državah: Nemčiji, Avstriji, Italiji in Franciji. Poleg tega pa je opravljal še mnoge druge službe. Bil je referent za tisk pri švicarski škofovski konferenci, predsednik Duhovniškega sveta za škofijo Chur, predsednik uredniškega odbora tednika Kirchenzeitung. Bil je duša sinode v Churu, nato pa še skupne švicarske sinode leta 1972. Od leta 1971 do 1976 je opravljal pomembno službo stalnega tajnika Sveta evropskih škofovskih konferenc (CCEE).

Leta 1977 se je vrnil v domovino in bil v začetku leta 1980 imenovan za ljubljanskega nadškofa in metropolita, 13. aprila 1980 pa prejel škofovsko posvečenje.

»Božjo voljo spolnjevati« je njegovo škofovsko geslo. Na dan škofovske-

ga posvečenja pred 20 leti je v zahvali po maši nadškof Šuštar z izbranimi besedami povedal, kaj mu pomeni škofovsko posvečenje in hkrati nakazal svoj program. Med drugim je rekel: »Škofovsko posvečenje je vidno zakramentalno znamenje in potrditev za služenje Bogu in ljudem, za oznanjevanje evangelija in za življenjsko pričevanje. Božjo voljo spolnjevati mi bo geslo in edino veljavno merilo za vse moje vodstveno in pastoralno služenje v Cerkvi, za vse prizadevanje in delo za človeka ter za vse odnose do družbe in sveta. To pomeni zame odločenost in pripravljenost, da iskreno in skupaj z vsemi, ki so dobre volje in hočejo pomagati človeku, iščem božjo voljo, tako iz evangelija in nauka Cerkve kakor iz znamenj časa in potreb ljudi ... Spolnjevati božjo voljo mi torej pomeni, da si bom z vsemi močmi prizadeval za resnico, pravičnost, mir in ljubezen, svobodo in srečo, kakor nas uči naš Gospod Jezus Kristus v svoji velikonočni skrivnosti križa, vstajenja in novega življenja.«

Kako je svoj program izpolnjeval in ga še izpolnjuje nadškof Šuštar, naj ocenjuje zgodovina. Eno pa je gotovo: v 17 letih škofovske službe se je na njegovo pobudo in prizadevanje marsikaj spremenilo tako v Cerkvi na Slovenskem kot v naši družbi. Razmere v Sloveniji so bile v vseh letih njegove škofovske službe zares zahtevne: začel je v času totalitarnega sistema in spremljal počasen prehod v demokracijo. Stalno si je prizadeval, da bi bila Cerkev bolj navzoča v javnem življenju.

Znani so njegovi napor, da bi bil božič dela prost dan; prav tako, da bi po domovih za starejše in v bolnišnicah ter v zaporih imeli možnost za duhovno oskrbo. Pri tem je oral ledino, saj je sam šel na prvi obisk, imel prvo mašo.

Iz bogatih izkušenj, ki si jih je pridobil v tujini, je dajal smernice za pastoralno delo v Cerkvi na Slovenskem in še posebej v ljubljanski nadškofiji. Med drugim je dal pobudo za pastoralni občni zbor ljubljanske nadškofije, čemur sta s svojimi zbori sledili tudi mariborska in kopraska škofija; to je bila priprava na vseslovensko sinodo.

Ob birmah in drugih slovesnostih je obiskal vse župnije v svoji škofiji. V času njegove škofovske službe smo doživeli prvi obisk papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji. Na njegovo pobudo je bila v okviru Jugoslovanske škofovske konference ustanovljena Slovenska pokrajinska škofovska konferenca, ki je potem nadaljevala delo v samostojni Slovenski škofovski konferenci. Bil je član – večkrat tudi v vodstvu – raznih mednarodnih komisij, svetov in odborov.

Znana so njegova prizadevanja pri osamosvajanju Slovenije, k čemur so veliko prispevale njegove zveze s tujino, povezave, ki so se stkale, ko je bil še v Švici in ko je deloval kot tajnik Sveta evropskih škofovskih konferenc. Obdobje, ko sem bil nadškofov tajnik (1990–1994), je bilo zelo razgibano, saj se je v tem času zgodil plebiscit, razglašena je bila samostojna država Slove-

nija, desetdnevna vojna, priznanje samostojnosti itd. Nadškof se je ves čas na mnoge načine zavzemal in vključeval v to dogajanje, še posebej v vojni za Slovenijo, saj je bilo v tistem času poslanih zelo veliko sporočil (faksov) v tujino, sprejemal je različne tuje delegacije, uporabil vsa osebna (mednarodna) poznanstva, da bi tako pripomogel k čimprejšnjemu končanju vojne. Ta nadškofova državotvorna dejanja so še do danes premalo ovrednotena gotovo tudi zaradi prepočasnega procesa demokratizacije v Sloveniji takrat in tudi danes.

V samostojni »demokratični« Sloveniji je marsikaj potekalo veliko drugače, kot je bilo pričakovati. Neuresničevanje zakonov (denacionalizacija), brezplodni pogovori v Krovni komisiji, problem šolstva, žalosten konec alternativnega dnevnika Slovenec itd.; vse to je dokazovalo, da smo še daleč od prave demokracije in da se velika večina politične elite noče sprijazniti s tem, da je tudi Cerkev subjekt te naše družbene stvarnosti. Nadškof je bil kot človek, ki je toliko časa živel v urejeni moderni demokraciji, vedno človek dialoga, veliko je dal na dano besedo, zato je bilo zanj še veliko težje, da so se predvsem vprašanja o odnosu Cerkev – država tako počasi in s tako malo volje in pripravljenosti tudi dejansko reševala.

Nadškof je veliko storil za promocijo Slovenije tudi kot predavatelj in ko se je udeleževal raznih mednarodnih srečanj. In še bi lahko naštevali. Pri vsej tej dejavnosti pa je tudi veliko objavljal tako v domačem kot tudi tujem tisku in izdal več knjig. Naštejmo tukaj samo nekaj pomembnejših naslovov iz njegove izredno obširne bibliografije: *De caritate apud Joannem apostolum* – doktorska disertacija (Rim 1951), *Gewissensfreiheit – Theologische Meditationem* (Einsiedeln – Zurich-Wien 1967), *Friede als Auftrag* (Luzern 1968), *Prenova v Cerkvi* (1980), *Pismo slovenski mladini* (1985), *Na razpotjih časa* (1986), *Kako prav živeti* (1988), *Vest* (1991), *Katoličani na Slovenskem na prehodu v tretje tisočletje* (1992), *Sem komu odgovoren* (1995), *Prehrojena pot – razgovori z Jelko Žmuc-Kušar* (1990), *Pogovor v vinogradu – Alojz Rebula se pogovarja z nadškofom Alojzijem Šuštarjem ob njegovi petinsedemdesetletnici* (1995).

Tisti, ki ga поблиže poznamo, ga doživljamo kot globoko duhovnega človeka, moža močne vere in zaupanja. Velik je v vdanem prenašanju trpljenja. Je izredno delaven, discipliniran in natančen. Zaveda se, da je samo s pogovorom mogoče reševati stvari. Pri tem je jasen in odločen. Širina in odprtost za vse dobro je značilnost njegovega značaja, ki mu pomaga navezovati stike in graditi mostove med različnimi ljudmi in skupinami. Večkrat poudarja, da je optimistični realist.

Je preprost in potrpežljiv, hvaležen za vsako pozornost. Zase je zelo skromen, do drugih pa velikodušen in darežljiv, saj od njega nihče ne odide praznih rok, kdor potrebuje pomoč, pa naj bo to duhovnik ali berač. Občudovanja vred-

na so: spoštovanje in pozornost do vsakega človeka, dobrohotnost in razumevanje ter strpnost. Posebno čuteč je do bolnikov in invalidov ter starejših ljudi in do vseh kakor koli trpečih.

Po upokojitvi pred tremi leti se je naselil v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano. Od takrat naprej se veliko posveča molitvi. Precej tudi bere. Do lanske jeseni, ko je zbolel, je še birmoval in vodil druge slo-

vesnosti po župnijah. V naši hiši ga doživljamo kot velik blagoslov. Priljubljen je pri dijakih in uslužbencih. Živi z zavodom in se rad udeleži raznih prireditiv.

»Bog nas ima rad, ker nam ga je dal in ga obdaril s tolikimi talenti,« je ob škofovskem posvečenju zapisal pokojni škof Lenič. Zato smo Bogu hvaležni za vse, kar nam je z njim in po njem podaril. Ko se ob njegovi 80-letnici in 20-letnici škofovskega posvečenja z njim veselimo in mu čestitamo, prosimo Vsemogočnega, naj nam ga še naprej ohranja in blagoslavlja njegovo življenje.

Anton Jamnik

SKICA ZA PORTRET LITERARNEGA DELAVCA MARIJANA BRECLJA

Primorska, ta edinstvena slovenska pokrajina, ki gre od morja do najvišjih slovenskih gora, je še ječala pod italijansko fašistično oblastjo, ko se je tej deželi in njenim umetniškimi, literarnimi ter splošno kulturnimi zanimivostim, primorskim ljudem in ustvarjalcem zapisal Marijan Breclj. Ko bi človek pogledal v Primorski slovenski biografski leksikon, bi o njem našel oznako, da je pesnik, bibliograf, prevajalec, publicist, urednik.

P. Hieronim Žveglič in dr. Alojzij Šuštar ob 140-letnici MD

Foto M. Paternoster

Po študiju slavistike je dolga leta delal v Študijski, sedanji Goriški knjižnici, nato pa še v Goriškem muzeju, nakar se v zadnjem desetletju posveča predvsem prevajalstvu in leksikografiji. V prvem obdobju je objavljajl poezijo (prve objave v *Mladi vesni* in *Mladi setvi* (1946–1947), kasneje *Borih*, *Koledarju GMD* in *Koledarju MD*, *Jadranskem koledarju*, tržaški in celjski Mladiki, do objave pesniške zbirke *V času odmaknjena sidrišča* (Trst 1968) in še kakšno desetletje potem. Vedno očitneje pa se je kazalo njegovo zanimanje za literarno zgodovino (poleg slovenske je svoje zanimanje posvetil deloma tudi poljski in slovaški) in – bibliografijo.

Na tem področju, ki se je kasneje izkazalo kot eno treh njegovih najbolj plodovitih, pomeni prvi vidnejši dosežek *Bevkova bibliografija* (Koper 1960), nekatere druge v samostojnih izdajah (*Gradnikova bibliografija*, *Bibliografija prevodov iz slovenskega leposlovja [sodelavec France Dobrovoljc]*), medtem ko je bila pretežna večina tiskana v sklopu del posameznih avtorjev (tako npr. *Bibliografija Bogomira Magajne*, *Bibliografija partizanskega tiska na Primorskem*, pa *Gregorčičeva*, *Marija Kogoja*, *Cirila Kosmača*, *Ljubke Šorlijeve*, *Ludvika Zorzuta*, *Danila Lokarja*, *Cirila Drekonje*, prevodov *Ivana Vazova v slovenščino*, *Bibliografija izdaj GMD 1924–1974* (1979) *Bibliografija slovenskih primorskih koledarjev*, dr. *Joža Vilfana*, dr. *Iva Juvančiča*, *Beneško-slovenska in rezijanska*, *Goriška bibliografija*, *Bibliografija Jožeta Abrama*, *Petra Butkoviča domna* in *Župančičeve poezije v italijanščini*, *Katalog rokopisov Goriške knjižnice Franceta Bevka: Ms 35 – Ms 36*, *Lovrenčičeva bibliografija*. Tri podobne bibliografije so izšle v italijanščini in v tujih revijah *Bibliografia delle traduzioni slovene di opere italiane dal 1945 al 1961* (v *Studi Goriziani* 1962; pred objavo tudi za leta 1550 do 2000), *Opere italiane tradotte da Alojz Gradnik* (prav tam 1963), *Bibliografia dantesca slovena* (*Studi Goriziani* 1965), ko je že prej v slovenščini bibliografsko prikazal sprejem Danteja pri Slovencih in tudi pri Jugoslovanih. Gornjim pa bi bilo treba prišteti še nekaj takih pregledov, npr. popis vseh knjig slovenskega šmarničnega branja (objavljen v *Ognjišču*), razne bibliografske prispevke v slikarskih katalogih, ki jih je uredil. Skupaj torej blizu 35 bibliografij, od katerih je še kakšna ostala v rokopisu.

Bibliografskemu področju najbližje in z njim tesno povezano je področje leksikografije. Tudi na tem ima Breclj kaj pokazati. Predvsem pri treh večjih enciklopedičnih podjetjih, kakor so to *Slovenski biografski leksikon*, *Primorski slovenski biografski leksikon* in *Enciklopedija Slovenije*. Pri prvem je sodeloval od III. knjige (11. zvezka, leta 1971) dalje, se pravi od gesla *Šorli Ljubka* do zadnjega zvezka. V primorskega, ki ga je zasnoval in mu uredil šest snopičev, je prispeval blizu 330 gesel, pri *Enciklopediji Slovenije* sodeluje od samega

začetka (doslej 13 zvezkov, 14. v tisku, ostali v pripravi, gesla že oddana). Od tujih leksikografskih del naj navedemo le dve: *Leksikon pisaca Jugoslavije* in *Dizionario biografico friulano*.

Z gornjima dvema področjema pa je literarnozgodovinsko področje najtesneje naravno povezano. Tudi v tem okviru je Brecljev prispevek zajeten. Najprej se ta povezuje z njegovim uredniškim delom, ki vključuje pripravo in ureditev kar nekaj pesniških zbirk, tako *Izbranih pesmi Ljubke Šorlijeve*, zbornika *Valentin Stanič*, antologijski izbor slovenske humoristične proze *Govoreči bankovec*, Zorzutove zbirke *Ptička briegarca*, *Pesmi Mirka Mazore*, črtice Alojzija Resa *Ob Soči* (1993), antologijo

Marijan Breclj leta 1960

Gradnikovih pesmi *Na Brda gledam* in sodelovanje pri pripravi vrste *Goriških letnikov* ter nekaj serij biografskih prikazov, tako je pod naslovom *Vredni spomina* v glasilu *Ajdovski tekstilec* prinašal like vipavskih kulturnih delavcev, v anhovskem *Našem listu* pa podobno serijo o posoških kulturnih ustvarjalcih in v goriškem *Pastirčku* prilogo (izhajala dva letnika) *Album primorskih ustvarjalcev*. V *Srečanjih* je obdelal vrsto likovnih opremljevalcev primorske knjige, napisal je spremno besedo v Bevkove *Mline življenja* in podobno v katero od knjig Jožka Kraglja.

Med knjigami, pri katerih je imel Breclj odločilno uredniško vlogo, naj omenimo publikaciji, ki ju je pripravil za Celjsko MD, se pravi *Ivan Trinko: Beneška Slovenija – Hajdimo v Rezijo* (1980) in *Slovenci ob Soči, med Brdi in Jadranom* (1983).

Svojevrstna posebnost so tudi Brecljeve objave vrste korespondenc znanih književnikov in vidnejših kulturnih mož, tako A. Resa (v tržaškem Zalivu), Marija Kogoja, Z. Kvedrove, F. Bevka, Andreja Budala, F. S. Finžgarja, Jožeta Pogačnika, Marice Bartolove, Ivana Trinko, Vinka Vodopivca, Josipa Stritarja, Joža Lovrenčiča, Ferda Kleinmayrja, Milka Bambiča in še koga.

Eno izmed Brecljevih obsežnejših polj delovanja je prevajalsko področje. V njem so zastopane različne literature, tako italijanska (M. Praga: *Vzorna žena*; C. Puglisi: *Zadnja ura*; L. Candoni: *Eva se bo rodila jutri*; G. Moro: *Frančišek in njegovi prijatelji*; C. Pavese: *Obala*, dalje posamezne črtice ali

pesmi naslednjih avtorjev: C. Alvaro, R. Bacchelli, G. Gozzano, V. Locchi, Fausto Maria Martini; E. L. Morselli, I. Nieri, F. Perri, S. Quasimodo, N. Salvaneschi, G. Segantini, F. Tomizza; izmed lirikov je prevedel posamezne pesmi naslednjih: G. Camerana, G. Pascoli, A. Negri, A. Fogazzaro, G. Ungaretti in druge); slovaška (L. Zúbek: *Skriti vir*; isti: *Pomlad Adele Ostroluške*; R. Moric: *Srnjaček Uhaček*, črtice L. Mnačka, M. Ferka in drugih; češka (Fr. Jungbauer: *V vrabčjem domu za dimnikom*, črtice K. Čapka, J. Wolkerja); španska (V. Blasco Ibanez: *Močvirje smrti* (izv. naslov *Canas y barro*); portugalska (Ribeiro Couto); nizozemska (M. Albrand: *Dolga noč čakanja*), hrvaška (S. Bulajič: *Izvidniki ob Vidrinem jezeru*; V. Nazor: *Legenda o sv. Krištofu*). Prevajal je nadalje V. Parunovo, I. G. Kovačiča in še koga.

Nekaj krajših prevodov je prispeval tudi iz tujega jezika v italijanščino, tako npr. drobno prozo M. Jančove *Anselmo Costagliola* (v *Iniziativa Isontina*).

Brecelj je tudi pobudil posebno zbirko drobnih knjižic, serijo *Primorski sakralni spomeniki*, ki jo tudi vsa leta ureja, lektorira in pri posameznih zvezkih je tudi soavtor. napisal je zanjo dva zvezka: *Frančiškanski samostan Kostanjevica nad Novo Gorico* ter *Števerjan*. Zbirka je začela izhajati leta 1983 in izhaja še danes. Doslej je v njej izšlo blizu 25 naslovov, nekateri tudi v več izdajah.

V zadnjih letih pa se Brecelj ukvarja s furlansko leksikografijo. Že leta 1995 je v Vidmu izdal, skupaj s Giannijem Nazzinijem sestavljen, italijansko – furlansko – slovenski – nemško – angleški praktični slovar *Lingue d'Europa* (627 str.), ki je bil leta 1998 ponatisnjen. V tisku pa ima obširen (nad 900 str.) *Furlansko-slovenski slovar* in še kaj v rokopisu, med drugim obsežen pregled furlanske književnosti.

Njegovo drugo večje leksikografsko delo v nastajanju je *Slovenski bogoslovni leksikon*, ki ga pripravlja s sodelavci.

Za svoje poklicno in strokovno delo je postal častni bibliotekarski svetovalec, prejel je najvišje priznanje v stroki Čopovo diplomu, novogoriška občina pa mu je pred leti podelila Bevkovo nagrado.

Ta prikaz delovanja izpričuje vsestranska zanimanja ajdovskega rojaka Marijana Breclja in tudi ta nepopoln pregled njegovih objav kaže, da skoraj ni časopisa, revije, zbornika ali drugačne publikacije v domovini in v zamejstvu v Italiji, pri katerem Brecelj ni sodeloval oz. ne sodeluje. Zaustavili smo se le pri nekaterih knjigah in drugih pomembnejših mejnikih in izhodiščih njegove ustvarjalnosti, ki – kot je razvidno iz osebnosti in tematskih usmeritev, ki jih obravnava – so skoraj v celoti in ne glede na mejo posvečeni Primorski in njenim ljudem.

Marko Tavčar in Marija Češčut

AKADEMIK DR. JOŽE MAČEK – SEDEMDESETLETNIK

Akademik in zaslužni profesor dr. Jože Maček je 28. oktobra 1999 dopolnil 70 let bogatega življenja. Bogastvo njegovega življenja pa ne izvira od bogatih staršev, saj se je rodil v preprosti kmečki družini, ampak iz njegovih del, ki so številna in mnogovrstna. Toliko jih je, da bi jih težko v celoti popisali in ocenili v koledarskem spominskem članku. Tudi jaz sam bi jih težko, čeprav sem bil v nekem smislu njegov sopotnik od srednje šole naprej. Leta 1951 sva skupaj maturirala na Srednji kmetijski šoli v Mariboru – on na ekonomskem, jaz na vrtnarskem oddelku. Tudi na Univerzi, na Fakulteti za agronomijo, gozdarstvu in veterinarstvo v Ljubljani sva z razliko nekaj let vsak na svojem oddelku doštudirala in končala univerzitetne študije. Najini poti sta se ločili šele potem, ko se je Jože Maček odločil za pedagoško in znanstveno delo na univerzi, sam pa sem se podal na pot študijskega in operativnega vrtnarstva ter vrtnarke arhitekture. Ko pa so se nanjine nadaljne študijske in življenjske razmere ustalile, sva se spet srečevala na mnogih delovnih področjih – vse do danes, ko lahko z radostjo v srcu nekaj od tega zapišem.

Najprej naj bo predstavljena jubilatova pot, po kateri je došel do tako bogate žetve. Potem ko je leta 1959 diplomiral, je takoj postal asistent na oddelku za varstvo rastlin. Po nekaj letih je bil izvoljen za docenta, nato za izrednega profesorja. Leta 1975 pa je postal že redni profesor na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, na oddelku za fitopatologijo in fitofarmacijo. Pred in med tem časom se je dodatno študijsko izpopolnjeval na različnih mestih. Dobri dve leti je prebil v Bonnu, kjer le leta 1964 doktoriral iz agronomskih znanosti. Leta 1976 je na beograjski univerzi doktoriral iz ekonomskih znanosti. Na ljubljanski univerzi pa je leta 1990 dosegel še doktorat iz zgodovinskih ved. Obakrat je v disertaciji zajemal iz agrarne zgodovine. Vsako izmed navedenih področij je velik svet zase, a se vsa stekajo tudi v širok in poglobljen pogled na probleme kmetijstva in gozdarstva skozi čas. V tem so zajete in obdelane zgodovinske, ekonomske, lastniško pravne in socialne razmere v na-

šem prostoru, ki je bil do nedavnega pretežno kmetijski.

Iz tega celostnega pogleda na družbene in življenjske razmere, na čas in na kmetijski prostor, so nastajale številne študije, napisane v našem in v tujih jezikih. Hkrati so v okvirih znanstvenega sodelovanja med narodi in državami nastala tudi številna predavanja. Z njimi se je jubilent uveljavil doma in na tujem. Bil je ustrezno nagrajen. Leta 1989 je postal izredni in leta 1995 redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Med svoje dopisne člane ga je sprejela tudi Hrvaška akademija znanosti in umetnosti. Prav tako sta ga med dopisne oziroma redne člane sprejeli še Fitomedicinska služba v Bonnu in Mediteranska fitopatološka unija v Rimu oziroma Atenah. Sodelovanje v teh ustanovah je tisto najvišje, kar človek na svojem področju lahko doseže. To je trikratnemu doktorju g. Mačku v polnosti uspelo.

Opisano znanstveno delovanje na omenjenih področjih pa je le del vsega, kar zajema delo g. Mačka. Ves čas je bil na univerzi polno dejaven pedagog, raziskovalec, publicist in upravni sodelavec. Sodeloval je pri mnogih pomembnih odločitvah v okviru svoje matične fakultete in celotne univerze. Nad 25 let je bil urednik Zbornika Biotehniške fakultete. Napisal je več učbenikov in več poljudno strokovnih knjig s področja varstva rastlin. Tisoče člankov je objavil v raznih revijah in knjigah. Prav tako je imel številna poljudna in strokovna predavanja širom po Sloveniji. Še marsikaj bi lahko našteali.

S posebnim veseljem omenjam tiste Mačkove dejavnosti, ki so bile povezane z mojo lastno. Najprej na področju vrtnarstva, začenši pri reviji Naš vrt, ki je izhajala v letih 1967 do 1976. Ves čas njenega izhajanja je bil član uredniškega odbora in v vsaki številki je bilo objavljenega kaj njegovega. Skupaj smo prevajali poljudne in strokovne vrtnarske knjige. Sledilo je sodelovanje še na mnogih drugih področjih, predvsem pri Mohorjevi družbi. Prav rad je pisal in še piše članke za Mohorjev koledar. Nadvse pomembna je njegova razprava v zborniku »Bomo preživeli«, ki je izšel v okviru Znanstvene knjižnice pri MD leta 1982. Pomembna je zato, ker je bilo takrat malo univerzitetnih profesorjev oziroma kvalificiranih ljudi v javnih službah, ki so si upali pisati v publikacije Mohorjeve družbe. Pa tudi zaradi vsebine. V razpravi je ovrgetl teorije in namigovanja, da je na zemlji preveč ljudi in da zaradi tega kmalu ne bomo imeli več dovolj hrane. Nazorno je razložil, in svoja izvajanja podkrepil z dejstvi, da je naš planet z vsemi svojimi bogastvi v zemlji in vodah ob modrem gospodarjenju in pravični porazdelitvi dobrin sposoben prehraniti če veliko večje število ljudi.

Naj omenim še nadaljnjo plemenito držo akademika Mačka, ki je povezana z Mohorjevo družbo. Sam sem pri MD kot odbornik in pozneje kot urednik znanstvene knjižnice deloval že od leta 1969. Prav pogosto sem se z njim

pogovarjal o problemih, ki so MD stalno pestili. Za vse stvari je imel posluh, razumevanje in plemenite pobude. Ko je bil povabljen za člana nadzornega odbora, je to delo sprejel in ga kot dolgoletni predsednik tega odbora še sedaj opravlja v obče zadovoljstvo. Bil je tudi pobudnik za marsikatero gospodarsko preureditev, posebej glede denacionalizacije in nepremičnin v Celju. Tu je Mohorjeva tudi ob njegovem aktivnem sodelovanju zopet pridobila svoje nacionalizirane stavbe.

Osební prijatelji in sodelavci, širša strokovna in kulturna javnost, člani Mohorjeve družbe – vsi smo sodelavcu, članu, akademiku dr. Mačku hvaležni za tako plodovito in obsežno sodelovanje na vseh področjih. Hkrati mu želimo, da bi bil med nami dolgo še naprej ustvarjal, da bi skupaj postorili še kaj dobrega in potrebnega za kmetijske panoge v najširšem pomenu besede, pa za splošno kulturo in napredek naše mlade države Slovenije.

Jože Strgar

S M R T – P O R A Ž E N K A

IGRALKA IN PESNICA MILA KAČIČ (1912–2000)

Rodila se je očetu, ki se je je sramoval, in materi, ki jo je zapustila. Tako je svoje otroštvo preživela pri kmečki družini v Sneberjah pri Ljubljani.

V nji je vseskozi naraščal občutek odrinjenosti, osamljenosti, oškodovanosti, ob tem pa seveda želja po šolanju, po lepšem, po gosposkem, po uveljavljanju – da bi bila vendarle opažena. V odškodnino za vse hudo pa ji je bil podarjen stik z zemljo in naravo, s stvarnostjo, s čarom ljudskega odra v Prosvetnem domu, z blagim kmečkim krščanstvom, z bogato vsebino ljudske modrosti, z ljudskim sočutjem do vsega, kar živi in trpi.

Usoda ji je dvajsetletni ponudila bližnjo Ljubljano, kjer se je na Državnem konservatoriju učila solopetja in igrilstva in že kmalu vneto nastopala na vseh številnih ljubljanskih ljubiteljskih odrih in pri radijskih igrah v režiji prof. Franceta Koblarja. Postala je članica opernega zbora in nastopala v manjših pevskih vlogah. Vse to pred vojno in med njo.

Od 1945 do upokojitve 1970 je bila članica Drame Slovenskega narodnega gledališča, ki je »mačehovsko ravnala z njo, bila je do nje skopa s podeljevanjem vlog« (igralca Polde Bibič v spominskem govoru v Drami 10. 03. 2000).

Preigrala je vrsto malih vlog, ki jih v gledališču igralci imenujejo 'pse': sobarica, strežnica, služkinja, hišna dekla, ženska iz ljudstva, debela ženska, kmetica, krčmarica, trgovka, prisklednica, zvodnica, prva starka, četrta perica ... Toda »tudi v majhnih vlogah je bila velika.« pove Bibič, ko opisuje njeno »nezatno nemo vlogo snažilke z vedrom in cunjo« (v igri Prva stran v sez. 1953/54), ko je »tako prepričljivo odigrala nesrečno ubogo paro, da je še danes živa v mojem spominu, medtem ko so mi njeni soigralci z igro vred že zdavnaj utonili v pozabo«.

Toda ustvarila je tudi velike vloge: Dorino (Moliere), Evo (Krlježa), Dojko (Shakespeare), gospodično Gilchrist (Behan) in neponovljivo deklo Tono v Finžgarjevi Razvalini ...

Bibič po pravici trdi, da so jo popolnoma narobe ocenili, »ko so jo kot igralko porinili v predal komičarke, ko si je sama želela resnih vlog«.

Veliko je igrala na televiziji in v sedemnajstih domačih filmih. Bila je ena redkih igralk, ki je govorila preprosto, naravno, res po slovensko brez zgedovanja po tujih – francoskih in angleških – 'načinih'.

Noro rada je imela slovenščino in se na vajah ostro oglašala v obrambo njene lepote in bogate izraznosti.

Po svoji igralski in človeški usodi sodi k največjim našega odra: k Nablocki in Lipahu. S svojimi, tudi 'obrobnimi' liki je stopila ne le v naš gledališki spomin, ampak – kar je pomembnejše – tudi v našo nravno zavest.

Že zgodaj je začela pesniti – že 1951 izda prvo zbirko Neodposlana pisma, zatem pa še štiri: Letni časi (1960), Spomin (1974), Okus po grenkem (1987) in Minevanja (1997). Njen mlajši igralski kolega in tudi pesnik Kristijan Muck jo imenuje »pesnico z notranjim nemirom, močno bolečino, a tudi z modrostjo in z jasnimi videnji sveta, v katerem se združujeta trpkost in lepota«. Njeni kolegi so bili presenečeni, ko so zvedeli, da je pesnica, tako skromno je skrivala svoje darove. Njen igralski kolega Branko Miklavc pravi, da je v prvih povojnih letih svoje pesmi brala »samo Jakobu Savinšku, kiparju, svojemu možu – najlepše je napisala njemu in svojemu sinu Davidu. Tiho je sedela med nami v svoji kuhinji in poslušala naše ostre debate. Sploh nismo slutili, koliko poezije in lepote je skrito v njenem srcu«. »Nam je razdajala vedrino,« izpove P. Bibič, »svojo bolečino pa je v osamelosti dolgih noči prelila v verze do kraja iskrenih, pretresljivih, čutnih izpovedi.«

Krutost in umazanost vojne je pomenila eno najglobljih zresnitev njene človeške in umetniške vere, povojni čas, ko je že vstopila v poklicno gleda-

lišče, pa ji je spričo enosmernosti novega reda in zatrtja osebne in skupne prostosti zadal surove udarce v sredo njene svobodnjaške zavesti.

Veliko je trpela kot žena in mati – zgubila je oba, moža in sina. Posebno še ob sinovih mukah je globlje doživela smisel trpljenja, ki je »poezija krščanstva« – tako arh. Jože Plečnik, ki dodaja, »da kdor množi umetnost, razmnožuje bolečino«, »saj bi nemara brez bolečine, brez trpljenja ne bilo niti potrebe po iskanju lepote«. Krščanstvo je bilo odslej še silovitejši navdih njenega umetništva.

Občinstvo je njeno življenje in delo nagradilo z ljubeznijo: »Mila ni zašla v pozabljeno osamitev, kar naprej so jo vabili na pogovore in srečanja po vsej Sloveniji, kjer so ji iz iskrenega srca izražali naklonjenost« (Polde Bibič).

Mirko Mahnič

MISIJONAR P. JOŽE CUKALE – BOŽJI DAR

Naj bo ta zapis zelo osebna pripoved, izraz osebne hvaležnosti, da sem smel biti prijatelj misijonarja p. Jožeta Cukaleta, ki je zemeljsko življenje zamenjal z večnim 21. oktobra 1999 v indijskem vele mestu Kalkuti.

BENGALSKI MISIJON

Odhod p. Cukaleta je končal znamenito dobo slovensko-hrvaškega misijona v 24. Parganasu, to je na področju južno od Kalkute, v širokem pasu, kjer se v ocean izliva sveta reka Ganges. Več kot 30 jezuitov in redovnic je oralo apostolske brazde Bengalskega misijona in če so leta 1925 začeli v popolnoma nekrščanskem področju, so ob koncu stoletja zapustili za seboj urejeno domačo Cerkev z indijskimi škofi, duhovniki, redovnicami in dejavnimi laiki v šolah in socialnih ustanovah. Tako so izvršili svoje apostolsko poslanstvo: zasadili so Cerkev v Gangesovi delti in zdaj drugi žanjejo, kjer so sejali naši apostoli.

Z globokim spoštovanjem sem ob dveh obiskih Bengalskega misijona v Kalkuti molil na grobovih jezuitov Vizjaka, Sedeja, Podržaja, Ehrlicha, Schmidta, Drobniča, Vidmarja, v Maria Polliju na Gabričevem grobu. Udovič je pokopan v Dardžilingu, Ribaš v Hazaribaghu, Magdalena Kajnč (znamenita domača zdravnica) v Asansolu, Demšar v Ljubljani.

Jožeta Cukaleta so pokopali ob redovni hiši v Dhyan Ashramu, kjer je bival med mladimi indijskimi redovniki in jih vzgajal bolj z zgledom kot z besedami.

Rabindranath Tagore je zapisal:

OB PRIHODU STE ZA SPOMIN

PUSTILI

ODTIS BOŽJIH STOPINJ.

ŠE VEDNO SVETIJO.

NJEGOVA POT

Jože Cukale je bil rojen na Vrhniki 27. aprila 1915 kot najstarejši od sedmih otrok. Ker je bil posvečen za duhovnika 7. julija 1940, je svoje duhovniško delo začel sredi vojne in revolucije. Dva brata sta bila ubita v Kočevskem Rogu po vojni. Jože se je umaknil v Italijo, tam stopil k jezuitom in 1950 odpotoval v Indijo, v Bengalski misijon. Tam je sodeloval z vsemi našimi misijonarji, tudi s p. Antejem Gabričem, znamenitim hrvaškim jezuitom, ki je umrl v sluhu svetosti, in z materjo Terezijo. Od 1965–1990 je vodil župnijo Keurapukur blizu Kalkute. Nekaj časa je bil v Armeniji kot duhovni voditelj sester matere Terezije. Misijonaril je tudi v Bangladešu. Zadnja leta je preživel v noviciatski hiši v Dhyan Ashramu.

Pisal je pesmi, slikal, vodil obširno dopisovanje. Njegove pesmi je izdala Mohorjeva družba leta 1994 pod naslovom Naj se te s pesmijo dotikam. Zbral in uredil jih je Ciril Bergles.

MOLILEC IN APOSTOL

Srečen sem, da sem lahko maševal z njim in se duhovno krepil v njegovi bližini. Oltar je bila majhna mizica, visoka 50 cm, ob njej pa blazina, na katero se je vsedel. Tudi verniki so sedeli na tleh. Pater se je ob vhodu v cerkev sezul, z verniki prepeval (najraje Tagorejeve duhovne pesmi), spoštljivo sklonjen je premišljeval in vidno ganjen daroval sveto daritev.

Že zgodaj zjutraj je vsak dan molil v svoji sobici, prepeval duhovne pesmi in se tako pripravljaj na naporen apostolski dan.

Skupaj sva potovala do oddaljenih misijonskih postaj. Občudoval sem dela slovenskih misijonarjev in misijonark. Poglajljali so vodne poti za lažji pre-

voz s čolni, delali ce-
ste, kopali vodnjake,
globoke tudi do 300
metrov, da so prišli do
pitne vode, urejali rib-
nike za ribogojstvo,
gradili šole in zdrav-
stvena središča, pri
tem pa seveda obliko-
vali verska občestva,
skrbeli za duhovne po-
klice, vzgajali v šolah,
pri bogoslužju, v oseb-
nih pogovorih.

Evharistija na daljnem vzhodu

P. Cukale je razvil
misijon v Keurapukur-

ju blizu Kalkute. Občudoval sem izredno lepo cerkev, dela brata Vidmarja, šo-
lo in redovno skupnost domačink. P. Jože mi je razkazal dom za zasvojenca,
ki mu je bil tako pri srcu. Ozrl sem se na napise na zidovih. Prebral sem: Ta
center te ne bo obvaroval pred peklom in tudi ne daje vozovnice za nebesa,
pomagal pa ti bo k razsodnosti, da se boš mogel sam odločiti, katero pot boš
izbral.

V AŠRAMU

Pet dni sva se pogovarjala o njegovi življenjski poti. Umaknila sva se v
ašram, v dom duhovnosti, da naju nihče ni motil v pogovoru. Odkrival sem
globine njegovega duhovnega življenja, čuteče, človekoljubno srce, blag
odnos do vseh ljudi, ljubezen do rodne Vrhniko, do Slovenije, do Indije in
njenega duhovnega bogastva. Ko prebiram njegove pesmi, opažam, da je vse
to izrazil tudi v pesniški obliki. Seveda: česar je polno srce, o tem usta govore.

Spoštljivo se spominja svoje matere:

Zdaj spi. Ona spi, saj v naročju Boga je,
a misel je moja pri mami.

Naj gosli ustavim, da iz sladkega sna je
moja struna ne vzdrami.

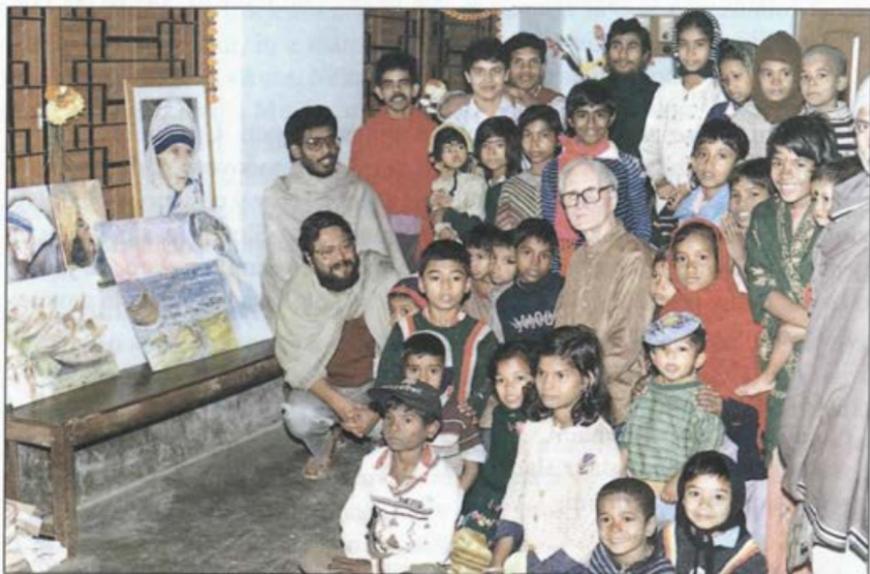
Slovenijo ima tako rad, da se je »s pesmijo dotika«. – »Kakor staro vino
si, domovina. Čprav se ne vrnem, vedi, da se vedno vračam.«

O Indijski govori:

»Uboga si, zdrobljena od verig
si tisočletja. Teptana kot v strnišču
suha kepa. In vendar, ko sediš
s spuščnimi lasmi, ne veš, kako si lepa.«

V misli na svojo smrt je nežno izrazil svojo ljubezen do Marije:

»Ko bom umrl, naj izmed vas mi kdo
dlan položi na mojo srčno stran
in tiho naj mi šepne na uho: Marija!
In če iz ust mi pesmi ne privro
in če prek njih nasmeh se ne izvije,
potem me več nazaj ne bo.
Prišel bom iz dežele sanj
in stopil v vrt preblazene Trojice.
Kako žari pred njo preblazena Devica!

Med bratci in sestricami

SLOVO

Tri mesece pred smrtjo je p. Cukale napisal pismo sobratom v Slovenijo. V njem omenja, da so ga povabili k pričevanju o svetosti Matere Terezije. In dodaja: »Mati Terezija je zadnja leta zelo trpela. Sprejela je tisto brezmejno trpljenje kot Jezusov dar. Tudi jaz sem na vrsti. Endoskopija je odkrila zlatenico, pustila neješčnost in odkrila neke vrste tumor. A še nikoli v življenju nisem občutil take Jezusove bližine in roko Marijino. Hvalite z menoj Gospoda! Računam na vas. Na zdravje? Ne! Da bi z veseljem sprejemal dan, kot dar.«

Hvalimo Gospoda!

Za dar, ki smo ga prejeli – za misijonarja p. Jožeta Cukaleta.

P. Jože Kokalj DJ

MIR

Mir,
to ni tišina,
da si sam, nikjer nikogar.

To ni praznina,
ni dan brez besed, nasmeha...

To so studenci.
To je pesem mirna.
To so livade polne cvetja
in skalnate strmine,
šumenje morja
in pesem gozda.

To je stisk ljubeče roke,
utrip srca,
lesket večerne zvezde.

Mir,
to so tihe sanje...

Tina Rot

Foto A. Veber

RAZPOTJE GORSKEGA VETRA

Stojim na grebenu,
visoko nad prepadi,
na razpotju gorskega vetra.

S silno močjo nosi s seboj
meglice,
ki se drzno zaletavajo v stene,
se razdrobijo
in že so preko previsa na poti v
dolino.

Nebo je blizu.
Sonce se trudi pogreti hladno
zemljo
in posušiti rosne kaplje.

Stojim na razpotju.
Kam?
Vzpetine so pretežke zame.
Z vetrom ne morem.
Neba ne dosežem.
Sonce je tako daleč.

Toda poglej!

Moje razpotje je posuto s cvetjem.
Vse naokrog me obdajajo očnice,
encijan, drobne rožnate dušice.

Na razpotju gorskega vrha
iščem odgovor
za jutrišnji dan.

Tina Rot

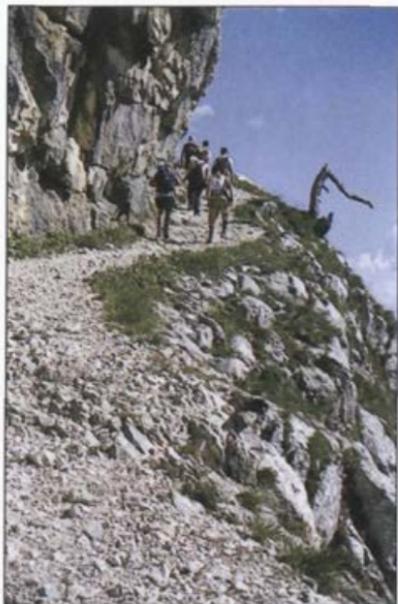

Foto A. Veber

Foto M. Remše

ZGODBE, KI NAS UČIJO ŽIVETI

O PATRU FRANČIŠKANU, O PATRU JEZUITU IN O SAMEM VRAGU

Zgodba je stara, znana, toda moderni dodatek druge tudi že znane stare zgodbe je nenadoma vso štorijo spremenil v – legendo. Bilo je pa tako-le:

Nekoč je živel pater frančiškan, ki je bil sila pobožen, ki je pa bil tudi sila strasten kadilec, »verižni kadilec«, kakor temu pravijo strokovnjaki. In ta je lepega dne vprašal gospoda Boga, če sme med molitvijo kaditi. »Za božjo sveto voljo! To se vendar ne spodobi!« se je razhudil Bog. »Med molitvijo pa kaditi!!«

Ko je frančiškan omenil ta pogovor prijatelju jezuitu, povedal mu je tudi, kaj mu je Bog odvrnil, se je ta samo nasmehnil. Tudi on je namreč strastno kadil. Je pa dan potem on šel in vprašal Boga, toda ne, če se sme med molitvijo kaditi, ampak ... če se sme – med kajenjem moliti. »Ja, seveda,« mu je odvrnil Bog, »zakaj pa ne, sinko moj dragi!«

Jezuit se je v sebi zvito nasmehnil, potem pa samo hudomušno pogledal frančiškana in mu pomežiknil ...

Ampak, kakor je pripovedoval pokojni biljanski nunc Pepe Kožlinov, štorija se tukaj ni končala. Obema pogovoroma z Bogom je namreč na skrivaj prisluškoval hudič in ta je kmalu za tem pristopil k Bogu (tako oče frančiškan kakor oče jezuit sta mu namreč že dolgo hodila na živce ...) Bogu ni nič omenil, kako ga je jezuit z molitvijo med kajenjem premodril (»z jezuiti kaže ostati v dobrih odnosih«, je večkrat pravil svojim mlajšim tovarišem v peklu), je pa v svoji zvitosti skoval poseben načrt.

»Veš, kaj,« je dejal Bogu, »takrat pri Jobu mi je spodletelo, ampak kaj, ko bi še enkrat poskušal. Zakaj mi ne daš ta dva za nekaj časa v roke? Stavim, kar hočeš, da se po tednu dni oba ta tvoja 'svetnika' začneta jeziti nad teboj, da ne rečem kaj hujšega.«

No, pa je gospod Bog privolil, hudič pa – z vsemi žavbami namazan – je navdihnil oba redovnika, da sta se lepega dne oba hkrati zaobljubila: nikoli več v življenju ne bosta kadila. No, saj nista bila prva na svetu, ki bi sklenila kaj podobnega. Poleg tega – kakor je večkrat pravil frančiškanski prior, ki je tudi sam kadil – nehati s kajenjem sploh ni problem. On da je že dvajsetkrat nehal ... No, pa da se vrnemo k redovnikoma: zaobljubila sta se torej, da ne bosta več kadila. Če ... če bi pa (morda, recimo, slučajno, po naključju, ipd.) obljubo le prelomila, se zaobljubita, da gresta peš – štiri dolge ure hoda – na Sveto goro pri Gorici. In da bo pokora še večja (tako gromozansko – bi dejal stari – tako gromozansko sta bila prepričana, da se bosta do konca dni odpovedala zlati travici!), si bosta, preden gresta na pot, dala v čevelj vsak po pet fižolov. Tako da bo pokora ja še večja.

Ni treba ravno biti kadilec, da veš, da sta oba obljubo prelomila. Frančiškan že po dveh dneh, jezuit – pač jezuitska stroga vzgoja – pa en dan pozneje. No, in tako sta potem naslednjo soboto – zaobljuba je pač zaobljuba – za pokoro odromala proti Sveti gori. Dan je bil lep, sončen, kmalu kar malce preveč sončen, pripekalo je, da je bilo joj – pa vendar je v začetku še kar šlo in hudič, ki se je naskrivaj plazil za njima, je že začel obupavati. No ... potem se je pa zlodeju lice le začelo širiti v nasmeh: jezuit je namreč začel jamrati. Podplati so ga začeli boleti, vsak korak vedno večja muka. Fižolova zrna so se mu kakor ostrí kamni zajedala v meso. Kar gorelo mu je po podplatih! Frančiškan – sicer nekako zatopljen vase – pa kar mirno naprej, čeprav je tudi on vedno počasneje vlekel noge za seboj. Jezuit je vedno močneje stiskal zobe od bolečin in od samega premagovanja, da ne bi začel godrnjati – si je grizel jezik, tako da je bil ta naposled že čisto otekel in modrikast.

Po štirih urah sta vsa prepotena dospela do praga cerkve na Sveti gori. Pater frančiškan kljub dolgi poti kar dobre volje. Veselo se je oddahnil, pa s sočustvovanjem gledal jezuita, ki se je komaj še živ priplazil za njim in se na-

posled kar sesedel na kamniti prag.

»Poslušaj ... « je hropel jezuit, »poslušaj ... pa kako je to, da ti tako vzdržiš?« Čez hip je na pol zamižal, strogo gledal frančiškana v oči in dodal nezaupljivo: »Ti ... ampak ... a si si ti ... dal fižole v čevlje?«

»Dal, dal, kako da ne!« je dejal frančiškan. »Dal. Pet sem jih dal. Kakor sem se zaobljubil.« Potem pa je nehal kimati. »Samo ... da sem jih prej ... skuhal ...« Pri tem je pa zdaj on pomežiknil jezuitu. Pomežiknil je pa tudi hudiču, ki se je od jeze tako divje zakadil izza grma, za katerim se je skrival, da je zasmrdelo po žveplu vse dol do Gorice: prav do samostana na Kostanjevici, kjer imajo očetje frančiškani še danes to zgodbo verodostojno napisano na starem pergamentu in shranjeno v posebni, s tremi črnimi ključi zaklenjeni omarici.

Legenda ne pove, če ni pater frančiškan, potem ko je pomežiknil jezuitu, pomežiknil (morda malce boječe in odpuščanje proseče – frančiškani to znajo! – ...) tudi samemu Bogu ...

p. Bonifacij OFM

HOMER, SHAKESPEARE IN SALOMON

Da takoj v začetku povem: zgodbica ni moja. Prepisujem jo iz zvezka, na katerega prvi strani je napisano: »Iz spominov Simona Preprostega«. Zvezek je dobro ohranjen, le zadnji listi so zmečkani in tudi črnilo je razmazano. Morda je zvezek kdaj obležal na tleh v kopalnici, ali pa bil pozabljen na vrtu in ga je ujel dež – kdo bi vedel, vsekakor so pa prav strani s to zgodbo neverjetno dobro ohranjene.

Na teh listih pa je napisano tako:

»Kakšnih enajst let je moral imeti Simon, ko je stopil – kakor so takrat pravili – v latinske šole in ni minil dan, da ne bi zvedel kaj novega. Včasih pa – in takrat so se mu ušesa še posebej napela – se mu je odkrilo kaj še prav posebno zanimivega. In tako je, recimo, že po nekaj mesecih slišal od enega gospodov profesorjev to-le:

»Gospodje,« (op. p.: takrat so že celo prvošolce nazivali z »gospodi« in jih vikali) »naj vam danes, živimo namreč v časih, ko je treba biti nadvse kritičen, spregovorim o Homerju. Homer bržkone nikoli ni živel. Verjetno gre za več oseb, več pesnikov, in je njihove pesnitve zbral kak neznan kompilator. Zbral in povezal. Poleg tega pa je treba povedati še to, treba je namreč biti kri-

tičen, da je bil vpliv tistega, čemur pravimo »Homer«, nekako precenjen. Ne pozabite, da velja celo za Iliado in Odisejo, kar je dejal pesnik Horac, da namreč »quandoque bonus dormitat Homerus«, da celo dobri Homer kdaj zakinka ... Sicer pa kot rečeno: Homer najbrž sploh nikoli ni živel.«

Nekoč drugič je iz ust drugega kritičnega profesorja prišlo naslednje:

»Gospodje, moderni kritični angleški literarni zgodovinarji se sprašujejo, če je Shakespeare sploh živel in ali ni dela, ki jih poznamo, napisal – pod psevdonimom – kak velik filozof. Še najbolj verjetno je, da je to bil Francis Bacon, znan kot Verulamski, ki je živel med letoma 1561 in 1626.« Tu je profesor odprl debelo knjigo, potegnil iz nje časopisni izrezek in bral: »Dejstvo je, da nimamo od Shakespeara nobenega rokopisa. In tako je mogoče, da slavnih dram sploh ni pisal Shakespeare, marveč kdo drugi. Da bi se zadeva morebiti pojasnila, so letos sklenili odpreti grob pesnika Edmunda Spencerja, ki so ga leta 1599 pokopali v westminstrski opatiji. Zapisi iz 17. stoletja namreč govorijo, da so ob smrti tega pesnika takrat živeči pesniki dajali v grob skupaj s krsto tudi kakšno svojo poezijo v poklon umrlemu slovečemu možu. Če se jim danes v grobu res posreči najti kakšen Shakespearov rokopis, bi bilo s tem dokazano, da je vsa slavna Shakespearova dela res napisal mož tega imena.«

Na majskem izletu smo ta Shakespearov primer omenili razredniku. Brez ozira na to, ali je Homer bil eden, ali pa jih je bilo več, se je bradati mož homersko široko zakrohotal. Potem pa je nenadoma resno dejal: »Fantje, da smo si na jasnem.« Z napetimi obrazi smo se zastrmeli vanj. Izpod nagubanega čela in iz važnosti tega, kar bo povedal napovedujočih ust je prišlo: »Hamleta, Romea in Julijo, Julija, Cezarja et cetera, et cetera ni napisal Shakespeare, ampak« – tu je profesor visoko dvignil obrvi in kazalec – »neki Anglež istega imena.«

Pa skoči spomin kakšnih šestdeset let naprej. Simon Preprost prebira učnost nekega modernega nemškega teologa, napisano zato, »da krščanstvo v sodobnem svetu kritično pregleda bistvene komponente svoje religioznosti in se poglubi.«

Simon torej prebira knjigo in od strani do strani se mu odpirajo nova odkritja. In tako med drugim zve, da »Salomonovih pregovorov ni napisal Salomon, ampak – kakor danes odkrivajo kritični biblicisti – najbrž neki drugi učen Jud.« Potem zve, da je danes že povsem jasno, da evangelija, »kjer so s skoraj sodobno kritičnostjo opisane slabe lastnosti apostola Petra, ni napisal kak evangelist, saj bi to nujno razbilo mlado Cerkev«. Na naslednjih listih je bralcu zaupano, da so moderni kritični biblicisti mnenja, da se Kristus ni rodil v Betlehemu, ampak da so viri to dodali pozneje, to pa zato »da bi realnost sopadala s prerokbami. Glej: Matej, 2. poglavje, vrsta 5: '... kakor je pisano po

preroku: In ti, Betlehem, zemlja Judova, iz tebe bo izšel vojvoda ...'« – Tudi tisto o »rojstvu device« je treba vzeti bolj kot zgolj adaptacijo Izaije. (Izaija, 7. poglavje, 14. vrsta): »Glej, devica bo spočela in rodila sina ...«, ker je taka formulacija brez dvoma »prvotni krščanski občini dajala neko potrebno prepričljivost«. – Pa tudi tisto, da ... itn., itn.

Škoda, si je dejal Simon, da nimam pri roki avtorjevega naslova. Sporočil bi mu, da je nekje slišal, da kraj Betlehem sploh ni obstajal in da šele sedaj v Judeji gradijo vasico, ki jo bodo imenovali Betlehem: to pa zato, da bodo evangeliji v prihodnje bolj prepričljivi. Bi pa brez dvoma gospodu biblicistu prišlo prav zvedeti naslednje, pa čeprav gre le za drobno odkritje:

»Po nekaj desetletij trajajočem in mukapolnem raziskovanju se je kritičnemu znanstveniku Simonu Preprostu posrečilo odkriti, da Salomonove Visoke pesmi ni napisal Salomon, ampak – nek star Jud istega imena.«

Zorko Simčič

VERUJ V ENEGA BOGA

»V imenu Očeta in Sina in svetega Duha amen. Verujem v Boga Očeta vsemogočnega ...«

Oče se je po večerji dvignil od lesene mevtрге v Bogkovem kotu in potegnil stol bolj na sredino hiše. Snel je veliki rožni venec na steni, se ga oklenil z žuljavimi rokami in zdrsnil ob stolu na tla na kolena ter začel moliti.

Mama, ki je že prej pobrala žlice v skledo in pobrisala mizo, se mu je pridružila. Istočasno smo storili otroci. Poklekali smo k posameznim stolom ali pa h klopi okoli peči in odgovarjali s svojimi barvitimi glasovi z večjo ali manjšo zbranostjo. Vsi smo verovali v vsemogočnega Boga Očeta, ki nas je ustvaril, v Sina, ki nas je odrešil in v svetega Duha, ki nas je vsak dan znova posvečeval. Kako ne bi! Oče in mati, utrujena od celodnevne dela, gotovo ne bi šla pred Njim na kolena, če ne bi verovala Vanj.

Tudi čez dan sta se neprestano obračala Nanj. Ko smo otroci ob jutrih še vsi krmežljavi pricapljali v kuhinjo, je mama pri priči odložila delo, obrisala roke v predpasnik in se pokrižala. Z nami je odmolila jutranjo molitev. To je pomenilo, da smo se takoj na začetku dneva obrnili Nanj. Zahvalili smo se mu, da je bil z nami čez noč in smo ga ponižno povabili, naj nas spremlja in vodi pri vseh naših prizadevanjih čez dan. Ničesar nismo delali sami. Neprestano je gledal na nas in nas blagoslavljal.

Ko so se na mizi kadili žganci in mleko, je prišel iz hleva ali od kakega drugega dela oče in posedli smo okoli mize k zajtrku. Oče, ki se je od jutra do večera trudil za vsakdanji kruh, nam je spet dal vedeti, kdo je tisti, ki daje rast, da imamo kaj jesti: pobožno se je pokrižal in z njim vsa družina ter odmolil zahvalno molitev pred jedjo in po jedi. Preden je zaoral v prvo brazdo ali prvi-krat udaril z motiko na njivi ali v vinogradu, preden je v jutranjem svitu potegn-til z brusom po kosi, je na zemlji zaznamoval križ in dejal:

»Pa začnimo v Božjem imenu!« In kadar smo delo končali, sta se oče in mati spet obrnila Nanj:

»Hvala Bogu! Mi smo svoje opravili. Zdaj naj pa še On da svoj blago-slov!«

Opoldne, ko je teža dneva dosegla vrhunec, ko je sonce žgalo upognjene hrbte, se je oglasil farni zvon. Po zamolklih hribih, med njivami ali pa nekoli-ko zakrite z drevjem, so se belile še druge cerkvice. Vsaka je priložila svoj sla-vospev Mariji, ki je privolila v Božji načrt, da nas odreši. Ubrana pesem zvo-nov je zravnila upognjene hrbte. Odvzela je težnost zemlje in dela. Misel in češččenje sta se mešala med zvonjenje ter se dvigala v vsemirje, vsa umirjena in lahka, in od tam je v nevidnih curkih prihajala nova moč. Čutili so jo razog-lavi moški s prepotenimi klobuki v rokah, žanjice z nazaj zavezanimi rutami, ki si v predpasnike otirajo pot, in otroci, ki so vsepovsod vmes kakor živo pri-čevanje Božje dobrote.

Seveda verujemo v enega Boga, saj je vsepovsod navzoč. Pred poukom se je učitelj vstopil na vzvišenem odru ob katedru. Počakal je, da smo se umirili, nato pa se je pokrižal in z nami zmolil Očenaš in Zdravamarijo. Gledali smo učiteljeve sklenjene roke in jih skušali sami prav tako lepo držati. Njegov zbrani obraz je tudi nas nagovarjal k zbranosti. In potem smo videli Križanega na steni za učiteljem. Bil je nekoliko više, da ga nobena človeška postava ni mogla zakriti. Vedeli smo, kdo je najvišji in najbolj pomemben, kdo nas je ob-daril s talenti in h komu se lahko vsak trenutek zatečemo. O Njem se je govoril-o pri pouku. Navzoč je bil s svojim zveličavnim in večnim naukom v šolskih berilih. Posebej pa nas je poučeval o Njem še katehet pri pouku in v pridigah pri nedeljskih mašah. Vsi smo se ob nedeljah zgrinjali v cerkev, otroci in starši in učitelji in sorodniki in znanci. Vsi smo verovali Vanj.

Dobro smo ga poznali. Rasli smo ob Njem in smo ga ljubili.

Vedeli smo, kako je bilo z Njim ob rojstvu: vsako leto, ko sta spet mraz in sneg zajela hiše in se je temnilo že sredi popoldneva, smo ponovno podoživ-ljali vse to. V adventu smo še pred svitom vstajali v mrzla zimska jutra. V slut-nji veličastne svetlobe, ki je imela priti, smo stopali po zmrzali za očetom proti cerkvi na hribu. Oče je visoko držal plamenico, ki nam je razsvetljevala pot.

Molčali smo. Ob šestih zjutraj se je začelo sveto opravilo. Nekoliko nas je zeblo, a ni nam bilo mar. Saj je Njega tudi. Niso ga sprejeli v hišo. Rodil se je v hlevu v bornih jaslih; še bolj revno kot mi. Pa je bil Bog. Kako naj bi se potem mi pritoževali nad mrazom?

Ko smo se vračali od zornic, je na vzhodu žarela jutranja zora, mrzla in veličastna, ki je napovedovala tisto nedopovedljivo lepoto. Vedeli smo, da mora priti in dočakali smo jo.

Betlehemska zvezda je obstala nad hlevčkom, na slami je bilo Dete z Marijo in Jožefom in notranja svetloba, ki je ne premore ta svet, je objemala vso družino. Dosegla je pastirje in njihove črede na pašnikih in se dvignila v samo nebo, da so angeli v trumah prihajali na zemljo, kjer so prepevali Detetu slavo in delili mir. Tega miru ni mogoče popisati, prišel je iz samih nebes. Izlivala ga je na nas svetla mesečina in zvezde, da bi ga vsi ljudje imeli v izobilju. Vso noč je bilo v ta namen nebo odprto. Mir je blestel v snežnih kristalih, ki so kakor čarobna preproga pregnili zemljo. Ždel je v smrečju pred pragom, kamor smo brisali čevlje. Dehtel je iz sveže poribanih podnic v hiši, iz belega kruha in božičnih potic pod prtom. Spremljal je očeta v vonju sena, ko se je vračal iz hleva, ko si je skrbno brisal čevlje pred pragom in ko je nosil v rokah žegnano vodo, da bomo blagoslovili naš dom. Sveti mir je počival na materinem obrazu, ki je pripravljala večerjo in med nami otroki je bil na peči, ki smo kakor pastirci zavzeto gledali jaslice v kotu.

Samo tisti, ki so čistega srca, bodo Boga gledali.

To je bilo najbolj pomembno: vsi smo si pred tako velikim praznikom še posebno skrbno oprali srca v zakramentu sprave.

Kako ne bi verovali v Boga, ki nam je delil take radosti!

Spomladi, ko se je zemlja začela odpirati svetlobi in toploti blagodejnega sonca, ko smo travnike čistili preperelega listja sadnih dreves, smo se notranje očiščevali s štiridesetdnevni postom. Veliki petek je mineval v tihem, svetem spoštovanju Jezusovega trpljenja, s katerim nas je odrešil. Mati nas je vse otroke, tudi najmlajše, popoldne odpeljala k Božjemu grobu. Vedeli smo, zakaj Odrešenik leži tam med gorečimi svečami in zakaj ga krasijo najlepše primule v cvetličnih lončkih. Poljubljali smo Njegove svete rane, ko je na križ pribit slonel na oltarni stopnici. In nismo bili lačni, čeprav smo tisti dan zelo skromno jedli. Ne bi se spodobilo, da bi mislili na svoje telesne potrebe, ko so Njega surovo pretepali, ga kronali s trnjem in mu naložili težki križ, na katerega so ga potem pribili z ostrimi žebli, da je umrl.

Za nas je umrl.

V spomin na to Njegovo popolno žrtvovanje smo naslednje jutro barvali pirhe, ki pomenijo kaplje Kristusove krvi. Mati je položila v jerbas hren, ki je

pomenil žeblje, s katerimi so ga pribili na križ. Spekla je kolač, ki je pomenil Njegovo krono. Na veliko soboto je mati zakurila peč z blagoslovljenim ognjem, ki nam ga je že navsezgodaj prinesel cerkovnik. Popoldne smo nesli k žegnu. Jerbasi s pripravljenimi dobrotami so bili pogrnjeni s čipkasto obrobjenimi prti, ki so imeli na sredini izvezeno velikonočno Jagnje. Ta prt je ostal na jerbasu vse do nedeljskega jutra, ko smo se vrnili od vstajenjske procesije.

Vsako leto sem v velikonočnem nedeljskem jutru tako resnično doživela Kristusovo vstajenje ob duhovnikovem petju ob Božjem grobu v jutranjem somraku, pri slovesni maši in petju aleluje ter pri procesiji, ki se je vila z banderi mimo kapelic, prebujajočega se travnika in gozdiča in sveže preorane njive – tako resnično, kakor nekoč Marija Magdalena, ki ga je srečala v nedeljskem jutru pri odprtem grobu.

Kako ne bi verovala Vanj!

Moje srce je tako do vrha napolnil z dobrotami, da tega ni mogel zbrisati noben kasnejši dogodek.

Marta Kmet

ČETRTI

Bila sem doma še tri tedne potem, ko naj bi že rodila. Kolegice in znanci in sorodniki so spraševali: »Ja kaj še ni?« Ne še, sem nemočno odgovarjala, kot da sem sama kriva za to, da se ONO – karkoli je že bilo – ni hotelo pojaviti takrat, kot smo predvidevali. Skoraj tako, kot da sem jih prevarala. Pričakovali so senzacijo, pa je ni bilo.

Ta porod je bil resnično nekaj nenavadnega. Vzdignil je vsaj toliko prahu kot v prejšnjih, manj »naprednih« časih, kako nezakonsko rojstvo. Bilo mi je že štirideset let in imela sem že tri otroke. »Saj se boste odločili za splav, kaj ne,« mi je zdravnica predlagala že na prvem pregledu. Verjetno sem se ji zdela za kaj takega »dovolj pametna in moderna« in povrh še v letih, ko je že skrajni čas, da z obema nogama zagaziš v kariero, ne da bi te pri tem kaj oviralo.

»Ne, ne bom splavila,« sem ji odgovorila. »Tudi ta ima pravico živeti, če se je že odločil za to.« Nad novico sem bila sicer nekoliko zaprepadena, toda hkrati je v meni nekaj zapelo kakor pozabljena mladost. V parku sem potem sedla na klopi in se skušala zbrati. Morala bi pomisliti na revolucijo, ki jo bo tole novo bitje prineslo v družino, ki je zdaj že devet let živela ustaljeno, brez otroškega joka in plenice. Morala bi pomisliti na zmedo v službi zaradi rodniškega dopusta in na tisoč malenkosti, ki se bodo zdaj obrnile na glavo. Pa sem hkrati mislila na drobceno, puhasto glavico, ki mi bo slonela na prsih, in

na nebogljenost telesce, ki ga bom smela negovati in stisniti k sebi. Ali si lahko privoščim to razkošje?

In potem: bodoči oče novice najbrž ne bo preveč vesel. Kam ga bomo pa dali, je imel navado reči, če sem omenila, da bi mogoče imeli še kakšnega. To je hkrati pomenilo: saj smo glede števila otrok že nad slovenskim povprečjem in končno je vendar čas, da si privoščimo bolj lagodno življenje.

Torej bom uživala radost pričakovanja v glavnem sama in zato bo tudi moje veselje samo polovično.

Vseeno.

Pomislila sem, da bom v sedanjih razmerah otroka lahko sama negovala. Imamo kopalnico in pralni stroj in toplo stanovanje. Vsega tega tedaj, ko so se rodili prvi trije otroci, nismo imeli. Vodo smo nosili z dvorišča v prvo nadstropje in plenice sem prala v potoku. Poleg tega so bili trije majhni otroci, zdaj pa bo samo eden. S starejšimi tremi ni več toliko dela.

Z optimizmom sem torej prenašala svojo skrivnost. Razen domačim nisem nikomur povedala, dokler niso sami ugotovili. Iz službe grede sem postajala ob izložbah in obiskovala trgovine za dojenčke. Zdaj sem kupila to, zdaj ono. Že zdavnaj pred rokom sem znosila skupaj vse potrebno. Dekleta so ogledovala zložene plenice in majcene garniture in se veselila z menoj. Bodoči oče pa se ni tako kmalu ogrel. Za »cunjice« tako nikoli ni imel smisla, otroka je moral pa videti, da ga je lahko imel rad. Ni si ga nikakor predstavljal. In včasih me je skrbelo: kaj če se ne bo posrečilo?

Kaj če se bo rodil duševno zaostal ali telesno iznakažen? Sama se ga veselila, sama ga bom morala sprejeti tudi takega, kakršen pač bo. In rada ga bom morala imeti še bolj, ker bo ljubezni še bolj potreben.

Odganjala sem neprijetne misli, pa so se mi vrstile ponoči. Nekoč sem sanjala, da sem rodila otroka, ki je imel jetra zunaj telesa. Od groze sem se takrat zbudila in potem tega še dolgo nisem mogla pozabiti. Begale so me vesti o težkih porodih in poškodbah otrok in želela sem si samo še, da bi se zgodilo kmalu, da bom rešena negotovosti. Porod bo pa tako in tako hud po tolikih letih in pri tej starosti.

Dan, ki si ga je izbral za prihod na svet, sem občutila samo nagonsko. Nobenih telesnih znakov ni bilo in tudi datum se ni ujemal s tistim, ki sva ga določili z zdravnico. Pa sem vendar že od zjutraj ravnala tako, kot da se odpravljam od doma. Vse sem lepo pripravila in pospravila in na večer sem bila pošteno utrujena in prepotena. Privoščila sem si kopel, nato sem si še umila in navila lase. Kar v postelji sem jih sušila s sušilcem. Še preden so bili lasje suhi, me je zmanjkalo. Zaspala sem, trdno zaspala.

Nekaj pred polnočjo se zbudim, vsa čila in spočita. Odšla sem v kopalni-

co. Čutila sem, da se začenja. Otrok je bil čisto nizko, komaj sem hodila. Po-
brala sem si navijače z las in se uredila, nato sem se počasi začela oblačiti. Ni
me bolelo. Bila sem spočita in sproščena, le otrok je z vso silo težil k tlom.
Čeprav sem delala tiho, se je mož prebudil:

»Kaj je?«

»Kar mirno še spi,« sem ga pomirila. »Saj bo še dolgo trajalo.«

Hotela sem se pripraviti za vsak primer, ne pa še oditi. Enkrat popoldne
bo čisto dovolj zgodaj, če grem, sem sklenila. Nisem se veselila tistega dolge-
ga čakanja v porodnišnici. Laže prebiješ, če se med popadki sprehajaš in se s
čimerkoli zamotiš.

Toda mož je bil takoj popolnoma buden in se je začel oblačiti še on: »Če
misliš, da se je začelo, te bom raje takoj odpeljal.« Bil je bolj nestrpen kot jaz.
Tako me je ob eni zjutraj že oddal dežurni sestri v porodnišnici. Ta mi je poma-
gala po stopnicah. Nato so se za menoj zaprla vrata in ...

Bilo je nekaj po tretji uri zjutraj. V porodno sobo se je skozi velika okna
že kradel somrak zgodnjega poletnega dne in se tepel s svetlobo golih žarnic
na neprespanih obrazih nočnih sester. Zdravnica je z jasnim glasom dajala
navodila pri nekem porodu z zadnjično lego. Mlada mamica, ki je prvič rodi-
la, jo je disciplinirano ubogala, ne da bi enkrat samkrat zavpila. Za otroka gre,
dajte, da ne bo predolgo brez kisika! In otrok je zavekal. Babica je z urnimi
koraki merila sobo in opravljala vse potrebno. Vendar so bile še tri porodnice
pred mano, ki naj bi vsak trenutek rodile. Sestre so tekale od ene do druge in
imela sem vtis, da bodo v zadregi, če bo treba vsem trem naenkrat pomagati,
ker jih je bilo premalo. V tem mi pravi babica:

»Vi boste tudi vsak čas rodili. Pokličite, ko bo pritisk stalen!«

»Pomagajte!« sem skoraj takoj nato zavpila in nehote prehitela ostale tri,
ki so trpele že petkrat dlje kot jaz. Babica in sestre so me obstopile. V bolečini,
ko se kolješ na dvoje in ki ne odneha, nisem slišala, kaj so mi govorile. Babica
je morala ponoviti glasneje. Pomagajte otroku – seveda, otroku! In mati zbere
prvobitne moči svoje narave in ne vem kakšnih rezerv in pomaga otroku in
sebi, da se reši, čeprav jo bolečina kolje, da otopi za vse drugo.

Potem bolečina nenadoma popusti in zaslišiš jok in si nenadoma najsreč-
nejši človek pod soncem: ŽIVI! Pa vendarle strahoma vprašam:

»Je normalno?«

»Vse je, kot mora biti,« zatrdi babica, ki se motovili z rdeče vijolično kepo
v rokah okrog vode in tehtnice in srečna dahnem:

»Nemogoče!«

Babica me bežno pogleda, pa takoj nadaljuje z delom. V tej sobi je goto-
vo slišala že veliko nenavadnih besed pa tudi mnogo dela ima. Zdaj zdaj bodo

rodile druga za drugo še preostale tri. Sestre so tako zaposlene, da jim je zgini-
la z obrazov zadnja sled neprespance noči in delajo s polnim zagonom. Pa ven-
darle si babica vzame čas in me spet obgovori:

»Fantek je!«

»Nemogoče!« spet zinem isto besedo iz resničnega začudenja. To vest
sem sprejela kot presvetli dar poletnega jutra in moja sreča se je stopnjevala.
Potem mi ga babica prinese pokazat; za kratek hip. Pa vendar sem si njegov
obrazek zapomnila. »Da mi ga ne boste zamenjali,« bleknem, ko mu natikajo
na ročico obroček z imenom.

»Štiri kilograme petnajst,« mi spet poroča babica. »Kakšen korenjak! Pa
niti prerezali vas nismo. Le po vrhu boste dobili tri neznatne šive.«

»Nemogoče,« sem še enkrat vzkliknila, ker si nisem pripravila nobene za-
loge drugačnih besed za tolikera presenečenja. Sanjala sem vendar o iznaka-
ženem otroku! Da niso tole vse skupaj samo sanje? Saj sploh nisem izčrpana,
kot sem bila vedno po prejšnjih porodih. Vse je tako hitro minilo – pa v teh le-
tih, ko sem pričakovala vrsto zapletov! Rodila sem zdravega, normalnega
otroka, in še fanta povrh! Res nisem bila nikoli žalostna, da smo imeli sama
dekleta, ampak oče bo gotovo nad fantom zelo navdušen! Res so se mi zgodile
nemogoče stvari!

Ležala sem v porodni sobi in čakala na tiste tri šive in poslušala dogaja-
nja ob ostalih treh porodih. Poletni dan se je popolnoma ugnezdil med bele po-
stelje in svet je postal tako svetel in lep, da bi najraje vstala s tistega visokega
ležišča in stopila k vsakemu posebej in ga objela. Počutila sem se lahka kot
peresce in prav nič utrujena.

»Poglejte, ali so tu vse vaše stvari,« mi je dejala strežnica, ki me je odpel-
jala v drugo sobo. Nisem pogledala. »Vseeno mi je, ali se kaj zgubi,« sem ji
dahnila. »Da imam le sina!«

Marta Kmet

NA VERNIH DUŠ DAN

V prvem razredu pri verouku:

»Hvaljen Jezus!« smo pozdravili in vstali.

»Na veke!!« je odvrnil gospod dekan, ko je vstopil v razred.

Kozjanski župnik Viktor Lunder, ki je bil tudi dekan, je bil takrat star
kakšnih petdeset let. Bil je visok človek z inteligentnim obrazom, visokim če-
lom in nekoliko skodranimi belimi lasmi, ki so me spominjali na Jakoba Alja-

ža. Imel je lep bariton in njegov »Itae missa est« se je ob koncu maše lepo razlil po vsej kozjanski cerkvi.

Gospod Lunder je bil doma iz Velikih Poljan na Dolenjskem. V tridesetih letih je prišel v Kozje in že leta 1935 postal kozjanski dekan.

Med preprostimi, iskrenimi, vernimi in gostoljubnimi kmeti, delavnimi hribovci ter umnimi vinogradniki, se je dobro počutil. Večkrat sem že omenil, da se je leta 1954 na hitro upokojil in se vrnil na domačo Dolenjsko, vendar se tam ni več znašel. Razočaran nad neljubeznivostjo rojakov in neprijaznostjo nekdanjih znancev, ki so hlepeli predvsem po materialnih dobrinah, je kmalu pribežal nazaj v Kozje, kjer je preživel svoja najlepša in tudi najhujša leta, če vzamemo, da so ga Nemci ob prihodu izgnali, mu zaplenili farovž sredi trga, po svobodi pa mu je ljudska oblast odvzela še vse tisto, kar je ostalo od pogorišča in vso zemljo.

Prva tri leta po vojni so na šoli še smeli učiti verouk. Duhovnik je imel na razpolago zadnjo šolsko uro, ko so bili otroci že primerno utrujeni. Starši so morali ob začetku šolskega leta podpisati posebna dovoljenja, da njihov otrok sme ostajati pri verouku. V našem razredu so vsi učenci ostali še pri verouku, razen Ladkota, ki je bil iz napredne družine in je smel iti domov.

Verouk se je začel tako, da je duhovnik spomnil, kako je treba ob nedeljah in praznikih prihajati v cerkev. Vsi smo morali ponoviti.

Takrat sem dvignil roko: »Gospod dekan! Gospod dekan!« sem rekel glasno. »Jaz bom odslej redno hodil k sveti maši, ker bom ministrant!«

Moja nenadna prijava ga je presenetila in kot da ni slišal, je začel govoriti o tem, kako ministranti opravljajo angelsko službo božjo in kako so lahko ti angelčki samo zelo pridni otroci, taki malo starejši, ki se ne tepejo in ne govorijo grdo in ki znajo odgovarjati tudi v latinskem jeziku.

»No, pa pridi v nedeljo zjutraj v zakristijo, bomo videli!« je dejal, ko si je ob koncu verouka dal klobuk na glavo in odšel.

Potem sem ministriral vseh osem let.

Ko bom velik, bom mašnik, sem sklenil. Nosil bom mašni plašč in bral iz debelih knjig, pil vino iz keliha in govoril po latinsko. Do takrat pa bom imel mašo kar doma.

Res sem si v kotu otroške sobe naredil majhen oltarček. V kotu je že visel kovinski križ, ki si ga lahko postavil tudi na mizo. Tja sem postavil majhno mizico s predali, za kelih sem vzel pecljasti kozarec, ki je še edini ostal od maminega poročnega vinskega servisa, za pokrivalo sem vzel drobno, kvadratasto knjižico zelene barve, na kateri je pisalo »Kikihec«, za mašno knjigo pa star molitvenik, na katerem je pisalo »Življenja srečen pot«. Manjkale so samo še hostije.

Te je naredila mama, kadar je pekla kruh in sicer tako, da je kanček testa kanila na rob zidanega štedilnika in spekla ne preveč okroglo, a debelo hostijo. Postavil sem jo na sredino Kikihca in kelih potem prekril z majhnim kuhinjskim prtom, ki ga je izvezla mama, ko je še pasla krave.

Za albo sem oblekel staro mamino spodnje čipkasto krilo, ki se je zavezalo v pasu s trakci, a ker je bilo preveliko, sem si ga zavezal kar okoli vratu in v njem naredil luknji za roki. Za štolo sem vzel pas mamine rožnate obleke, za manipel, ki je moral bingljati na levi roki, pa sem izrezal mapo herbarija in jo s trakci privezal na rokav. Mašni plašč sem si izrezal iz pak papirja in robove pobarval rumeno, ki je bila najbolj podobna zlati barvi.

Manjkal je samo še ministrant, ki bi pozvanjal in mi nalil vino v kelih. Najprimernejši zato bi bil naš Peci, ki je bil dve leti starejši in dovolj resen za to pomembno delo, saj je v prostem času igral šah sam s seboj.

»Peci, če boš priden, te bom vzel za ministranta. Velja?« sem ga vprašal v prepričanju, da bo angelsko službo rad sprejel.

»Jaz bi bil raje mašnik,« je odvrnil diplomatsko, ko je videl, da se grem mašo s pravim vinom in da mi mama peče prave, lepo zapečene hostije. To seveda ni šlo.

»Saj za obhajilo mi pusti, da bom mašnik,« me je prepričeval brat, ko sem se pritožil mami, češ da mi brat noče ministrirati in da bi od cele maše imel samo obhajilo. Zadeva z ministriranjem se je končala tako, da sem potem izbral brata Kajča, ki je bil štiri leta mlajši in še dovolj pohleven.

Kmalu se je po kraju razvedelo, da mašujem in marsikdo je prišel pogledat, kako izgleda zasebna maša na domu. Nekateri so bili celo zbegani in niso vedeli, če moja maša šteje za nedeljsko mašo ali pa morajo kljub temu v cerkev. Nekoč sta prišli dve verni duši.

»Dober dan! Ali smeva k maši?« sta pozdravili Lisjakova Pepca in Kuharjeva Anica, ko sta slišali, da v otroški sobi zvoni kot v cerkvi. Takoj sem na Kikihca položil več dragocenih kruhkov, če bosta morda pristopili tudi k obhajilu. Res sta ženski pokleknili in odprli usta.

»Gospod, jaz nisem vreden, da greš pod mojo streho ...« sem začel, a Kuharjeva Anica, ki ni imela neba in je ženjala, je nadaljevala:

»... apak heci he s behedo in ozdhavjena bo hoja huša.«

Takrat nisem vedel, da je bila to njena popotnica v nebesa. Anica je bila še mlada in noseča. Čakal jo je prevzem kmetije pri Kuharjevem pesku. Toda naslednji dan so pri njih podirali smreke, deblo je zgrešilo smer, ji padlo na glavo in jo ubilo.

Čez čas sem v mašo spet skušal vključiti starejšega brata.

»Na vernih duš dan boš lahko ti imel mašo in ti bom jaz ministriral,« sem

mu predlagal v upanju, da mi bo potem Peci ministriranje vrnil. A ni šlo vse po načrtu. Brat Peci je bil posebne vrste »verna duša«.

Res je prišel, tudi oblekel se je in pretirano mahal z roko, kjer je visel manipel, a od vseh mašnih delov je imel samo obhajilo. Pojedel je tisti kolešček kruha in si dal v kelih naliti dosti več vina, kot pa sem ga jaz porabil ves teden. Potem je zapel »Itae missa est« in mašo zaključil.

Čez nekaj trenutkov je že sedel na verandi in šahiral sam s seboj.

Še ena prijetna zgodba je povezana z bratom Pecijem.

Za vse svete zvečer smo imeli boljšo večerjo: pečeno kuro, krompirjevo solato, bel kruh, kostanj in vinski mošt. Ker je bil to večer pred »vernimi dušami«, smo po starem običaju postavili na pogrnjeno mizo kozarec in ga do roba napolnili z vinom.

»Vino je za rajne duše, da bi pile, če bodo žejne,« je dejala mama, ko je odšla iz kuhinje in nas spravila spat. Oče pa je dodal, da če bo zjutraj pod kupico mokro, bo naslednje leto dosti vina.

Drugo jutro je v kozarcu manjkalo vina za en prst, mokro pa ni bilo. Vsi smo se čudili, kaj bi to bilo.

»Pravzaprav je vse v redu,« je dejala mama. »Verne duše so se odzvale našemu vabilu in so pile.«

»Saj zato smo ga tudi nastavili,« sem dodal v pojasnilo. »Mar ne?«

Tudi naslednje leto so verne duše pile vino. A tokrat je manjkalo vina že za dva prsta in pod kupico spet ni bilo mokro. Mama je spet našla primerno obrazložitev in povedala, da so verne duše, kot siničke s kljunčki, sedejo na rob kozarca in pijejo vino tako skrbno, da se nič ne polije. Seveda je poln kozarec vina za njih veliko preveč.

A naslednje leto je bil kozarec že čisto prazen.

Skozi kuhinjska vrata sem slišal, kako je mama trdo prijela Pecija, ki je priznal, da je on hodil vsa leta pit tisto vino in da je on tista verna duša in da ne bo to delal nikoli več.

Vina od takrat nismo več nastavljali, Pecija pa se je prijel vzdevek »verna duša«.

Marjan Marinšek

KRONIKA MD CELJE

od septembra 1999 do septembra 2000

Preteklo leto je delovanje najstarejše slovenske založbe – Mohorjeve družbe Celje – zaznamovalo kar nekaj velikih in zahtevnih knjižnih projektov, ki so odmevali v slovenskem kulturnem prostoru. Za svoje zveste bralce je Mohorjeva družba izdala širok izbor knjig, tako za manj zahtevne kot za zahtevne.

September 1999: V prostorih Svetovnega slovenskega kongresa je Jože Strgar, nekdanji predsednik skupščine mesta Ljubljane, predstavil svoje avtobiografsko delo OD VRTNARJA DO ŽUPANA, v katerem podaja življenjepis, ki se začne z rojstvom in sega prav v sedanost, do njegove županske dejavnosti. Podrobno opisuje začetke naše samostojnosti s plati, ki je drugi avtorji spominov niso popisovali in je tako v veliki meri ostala neznan. Na predstavitvi je s svojim uvodom sodeloval tudi dr. France Bučar, ki je predstavil politično obdobje med županovanjem krščanskega demokrata Jožeta Strgarja po prvih demokratičnih volitvah.

Na svoji evropski turneji se je konec septembra v Sloveniji ustavil Joseph Cornell, svetovno znani predavatelj naravoslovne vzgoje in celostnega odnosa do narave. V enodnevni delavnici KAKO PRIBLIŽAMO NARAVO OTROKOM je praktično predstavil svojo metodo naravne pedagogike. Delavnice, ki jih vodi Cornell, so namenjene vzgojiteljem, katehetom, pedagogom, voditeljem birmanskih, skavtskih in drugih mladinskih skupin, svetovalnim strokovnjakom, vsem tistim pač, ki želijo tudi v lepoti stvarstva zaobsežene vrednote posredovati mlademu rodu.

November 1999: Na god Viktorina Ptujškega, škofa in mučenca, smo v prostorih Frančiškanskega atrija v Ljubljani javnosti predstavili 9. knjigo zbirke Cerkvini očetje, in sicer v prevodu ter s spremno besedo in opombami p. Mirana Špeliča. Viktorin Ptujski je izročilo grško pišočih patrističnih avtorjev (Origena, Ciprijana idr.), prvi prenašal in razvijal v latinskem svetu in velja za najstarejšega znanega pisca z današnjega slovenskega ozemlja.

V prostorih Društva slovenskih pisateljev smo pripravili prijeten večer z naslovom Desetnica spet doma – srečanje z Mileno Šoukal, prvo damo slovenskega izseljenskega pesništva, ob izidu obsežnega izbora njenih pesmi v knjigi PTICE NA POLETU (4. zvezek zbirke Žerjavi). Ne le v izseljenstvu, temveč v okviru celotne slovenske sodobne književnosti je glas Milene Šoukal

Škof pokrovitelj dr. Franc Kramberger nagovori zbrane na občnem zboru MD 18. 12. 1999

Foto J. Jeromen

prepoznaven in dragocen, žal pa je bil doslej za širšo slovensko javnost neslišen, saj njene pesmi v domovini do leta 1990 niso mogle izhajati. Knjigo sta predstavila urednik zbirke prof. France Pibernik in avtorica spremne besede dr. Helga Glušič.

Na predstavitvi knjige Karola Wojtile, sedanjega papeža Janeza Pavla II., poljskega pesnika in dramatika, BRAT NAŠEGA BOGA (drama o umetniku, razpetem med slikarskim ustvarjanjem in delom za reveže) v galeriji Družina, je poleg prevajalca Klemena Piska in urednika Jožeta Faganela sodelovala skupina slovenskih bogoslovcev, ki so ob uprizoritvi te drame na poseben način spoznavali socialni nauk Cerkve, sami razpeti med strokovno vednostjo in izkušnjo študenta teologije ter osebno duhovniško poklicanostjo v slovenski, socialno čedalje bolj razplasteni družbi.

Zadnje nedeljo v mesecu novembru smo v prostorih Zavoda sv. Stanislava podelili denarne in knjižne nagrade najboljšim prispevkom, ki so prispeli na II. literarni natečaj MOJ ČOPIČ JE BESEDA, ki smo ga razpisali skupaj z radiem Ognjišče. Na natečajni naslov je prišlo 133 del. Nagrajena besedila ter

odlomki drugih zanimivih zapisov so izšli v posebnem zborniku.

Konec novembra smo sodelovali tudi na 15. slovenskem knjižnem sejmu. V okviru spremljevalnih prireditev knjižnega sejma smo se posebej predstavili z nekaterimi markantnimi knjigami iz našega programa. Predstavili smo knjige P. Mlakarja, PLES KOT UMETNOST IN GLEDALIŠČE; J. Lenzenwegerja, M. Benedika idr., ZGODOVINA KATOLIŠKE CERKVE; LETO SVETNIKOV, I. del; B. Sajovica, SMUK SKOZI SLOVENSKO ZGODOVINO in J. Felca, SOVA V KROŠNJI.

V Galeriji Družina smo predstavili redno zbirko 1999, ki je tudi tokrat prinesla pet knjig, bogato ilustrirane in vse trdo vezane, več kot 1000 strani in več kot 200 barvnih in črno-belih ilustracij.

December 1999: V začetku meseca smo v prostorih Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja v Ljubljani slovenski javnosti predstavili knjigo Pina Mlakarja PLES KOT UMETNOST IN GLEDALIŠČE. Knjiga je posvečena 90-letnici Pie Mlakar, v njej pa starosta slovenskih baletnih plesalcev obravnava zgodovino baletne umetnosti ter udeležnost baletnega para Mlakarjevih v njej

Oblikovalka zbirke Žerjavi Zalka Arenšek in avtorica knjige Ptice na poletu Milena Šoukal

P. Miran Špelič, prevajalec knjige Viktorin Ptujski: Razlaga razodetja in drugi spisi

Nagrajenci II. literarnega natečaja Moj čopič je beseda na podelitvi priznanj

Prof. Jožef Faganel, urednik knjige Karola Wojtile Brat našega Boga

Na 15. slovenskem knjižnem sejmu smo se predstavili z nekaterimi markantnimi knjigami

*Pino Mlakar s prihodnjim rodom
baletnikov*

*Na predstavitvi romana Sova v krošnji dr.
Jožeta Felca v Psihiatrični bolnišnici Idrija*

S kulturnim večerom smo gostovali tudi v dvorani Celjskega doma

Na predstavitvi redne zbirke 1999 v Galeriji Družina

*Na predstavitvi knjige Frana
Jakliča Vaška pravda v
Vidmu-Dobrepoljah*

(v slovenskih in evropskih okvirih). Po vsebinski plati pomembno širi in dopolnjuje problematiko del M. Vogelnik *Sodobni ples na Slovenskem* in H. Neubauerja *Razvoj plesne umetnosti na Slovenskem*, hkrati pa je nekakšno Mlakarjevo osebno pričevanje in umetniška oporoka, saj se pisec ne ozira samo v preteklost, temveč zavzeto izpoveduje svoja stališča o splošnih vprašanih plesne umetnosti, njenih vrednotah in današnjem iskanju. Gre za reprezentativno, dokumentarno podprto in likovno izredno bogato opremljeno izdajo.

V dvorani Celjskega doma v Celju pa smo priredili kulturni večer, ki je bil povezan s predstavitevno redne zbirke 1999.

Svoja vrata nam je prijazno odprla tudi Psihiatrična bolnišnica Idrija, kjer smo na »literarnem Miklavževanju« predstavili nov roman pisatelja in psihiatra dr. Jožeta Felca SOVA V KROŠNJI. Pisatelj Felc v svojem novem delu ponuja slogovno in tematsko prepričljiv vpogled v čas tukajšnjih petdesetih let, ko je vsepovsod in vse nadzorovala, varovala in ujčkala nova socialistična oblast.

Sodelovali pa smo ponovno tudi v Vidmu-Dobropolje, kjer smo predstavili knjigo Frana Jakliča VAŠKA PRAVDA.

Občni zbor Mohorjeve družbe je bil v Celju pri Sv. Jožefu »na gričku« v prostorih novega lazaristovskega pastoralnega centra 8. decembra 1999. Zbrani so razrešili prejšnji odbor in izvolili novega, ki je postavil tudi novo vodstvo. Za predsednika so izvolili Jožeta Planinška.

Februar 2000: Ob slovenskem kulturnem prazniku smo v prostorih Kulturnoinformacijskega centra MML predstavili knjigo Alojza Rebule JUTRANJICE ZA SLOVENIJO, nagrajenega romana z natečaja, ki smo ga razpisali ob 10. obletnici slovenske državne osamosvojitve. Knjiga pomeni estetsko vreden prikaz tistih strani novejšje slovenske zgodovine, ki jih naši pripovedniki še niso dovolj izrazito opisali, predvsem pa še niso ustvarili zadosti kritične razdalje do njih.

Vzporedno smo predstavili tudi tretjo izdajo Pascalovih MISLI. Pascalove drobtinice o temeljnih bivanjskih vprašanih, zlasti o človekovem odnosu do Boga.

April 2000: V knjigarni Konzorcij smo ponovno predstavili knjigo Pina Mlakarja PLES KOT UMETNOST IN GLEDALIŠČE, ki je naletela na številne dobre kritike.

Maj 2000: V začetku meseca smo v Frančiškanskem atriju v Ljubljani predstavili roman novogrškega pisatelja Nikosa Kazantzakisa BOŽJI UBOŽEC. Knjigo smo izdali skupaj z založbo Brat Frančišek. Roman o svetem Frančišku Asiškem je polnokrvna in razgibana predstavitev znamenitega svetnika zahodnega krščanstva, kakor ga dojema razgledan, nazorski in ustvarjalni domišljiji odprt pravoslavac 20. stoletja.

Prof. Alojz Rebula pri podpisovanju knjige Jutranjice za Slovenijo

Na podelitvi nagrade Vstajenja v Peterlinovi dvorani v Trstu

Foto M. Maver

Letno srečanje treh Mohorjevih družb na Reki pri Št. Jakobu – rojstna hiša Miklove Zale

Na predstavitvi knjige Tima Guénarda Močnejši od sovražstva v Galeriji Družina

Predstavitve knjige Ljubim te in trpim v Galeriji Družina

Predstavili smo tudi zgoščenko PRIDI, LUČ – *Taizéjski spevi*. Razširjenost taizéjskih spevov po vsem svetu kaže, da je ta preprosta in poglobljena molitev sodobnemu človeku, ujetemu v anonimni utrip časa, še posebej blizu. Tudi Slovenci so te speve lepo sprejeli, zato se je porodila želja, da bi jih posneli v slovenskem jeziku. Zgoščenka PRIDI, LUČ prinaša devetnajst tazéjskih spevov, ki vsebinsko sledijo liturgičnemu letu, je nastala v tesnem sodelovanju s taizéjsko skupnostjo, pri snemanju pa so se zbrali pevci in instrumentalisti iz vse Slovenije.

V Trstu – Peterlinova dvorana – smo se udeležili podelitve nagrade Vstajenje, ki jo je prejela pesnica Milena Šoukal.

Udeležili pa smo se tudi letnega srečanja treh Mohorjevih družb, ki je bilo tokrat na Reki pri Št. Jakobu.

Junij 2000: Sredin junija smo v Galeriji Družina predstavili knjigo LJUBIM TE IN TRPIM – *Pogledi na Cerkev v sedanjem svetu*. Knjiga prinaša razmišljanja kar dvajsetih katoliških razumnikov: petih slovenskih in petnajstih tujih. V svojih prispevkih razmišljajo o odnosu med Cerkvijo in njenimi verniki, ki si želijo in prizadevajo, da bi bila njihova Cerkev čim popolnejša duhovna in telesna navzočnost Kristusovega odrešenja v tem svetu.

Avgust 2000: Sredi meseca je izšla šesta pesniška zbirka Franceta Pibernika SVETLOBA TIMIJANA

September 2000: V Galeriji Družina smo predstavili knjigo Tima Guénarda MOČNEJŠI OD SOVRAŠTVA, avtobiografijo gosta 19. vseslovenskega srečanja mladih v Stični. Knjiga pričuje o odpuščanju, ki je najzahtevnejše človekovo dejanje.

Pripravila Alenka Veber

Fotografije Alenka Veber in arhiv MD Celje

POROČILO CELOVŠKE MOHORJEVE DRUŽBE ZA LETO 2000

Po uspešni obnovitvi Mohorjevega študentskega doma Korotan na Dunaju smo se v preteklem letu lotili še obnove hiše (doma) Knafljeve ustanove na Seilerstätte v samem središču Dunaja. Dom bo služil tudi kot bivališče študentom in profesorjem iz Slovenije (45 postelj) ter bo sedež na novo ustanovljenega Slovenskega znanstvenega inštituta, ki naj bi postal središče znanstvene izmenjave med Avstrijo in Slovenijo. Tisti del hiše, ki bo na voljo študentom

in profesorjem, bomo predvidoma obnovili do februarja 2001, prenovno celotne hiše pa bomo končali do konca leta 2001. Nato pa bo Knafljeva ustanova spet služila prvotnemu namenu: podpirati slovenske študente in na akademski ravni ohranjati pomembno vez med Slovenijo in Avstrijo.

Študentski dom Korotan že nekaj let uspešno deluje bodisi kot študentski dom, bodisi kot slovenski kulturni center v avstrijski prestolnici. Letos je dom razširil svoje delovanje še na hišo Koper v sosednji Bennogasse, kjer ima za študente in študentke v najemu eno nadstropje.

Leta 1999 je bila Mohorjeva prisiljena prodati Modestov dom (glej poročilo v Mohorjevem Koledarju za leto 2000, str. 144, in DiD šte. 1, 1999, str. 4–5). Po številnih sejah odbora smo sklenili, da spet poživimo domovsko dejavnost v Slomškovem domu. Takrat še nismo bili prepričani, ali bomo s poživitvijo uspeli, toda že po prvem letu delovanja Slomškovega doma je jasno, da je bila odločitev pravilna. V domu je 35 slovensko govorečih dijakinj in dijakov, ki obiskujejo izključno Slovensko gimnazijo in Slovensko trgovsko akademijo. Dom je sodobno opremljen in vsaka soba ima svoj internetni priključek. Slomškov dom je seveda prevzel tradicijo jezikovnih počitnic za dijake iz Slovenije, ki so bile letos prvič v Slomškovem domu.

Praznovali smo tudi 10. obletnico Mohorjeve ljudske šole, ki v celovški in širši javnosti uživa visok ugled kot kakovostna dvojezična šola. Na nedavni uvrstitvi najboljših ljudskih šol na Koroškem, ki jo je objavila revija News, je naša šola zasedla 2. mesto. Razveseljivo je tudi dejstvo, da imamo letos po nekaj letih spet dva prva razreda.

Prav tako je naraslo število dijakov in šolarjev v našem zavetišču. Ker je bilo kar 50 prijav, smo ustanovili še dodatno skupino, tako da imamo v zavetišču zdaj tri skupine dijakov, ki so v popoldanski oskrbi v Mohorjevi hiši.

Več kot pol leta smo v sodelovanju z reklamno agencijo Dolinšek pripravljali novo marketinško podobo za Mohorjevo. V skladu z Domenigovim spomenikom pred našo hišo je nastal nov razpoznavni znak (logotip). Poenotili pa smo tudi vse zunanje napise na naši hiši, vse štampiljke, pisemski papir in druge oznake. Tako se bodo zdaj vsi oddelki Mohorjeve predstavljali v enotnem designu.

Sodobni čas prinaša s seboj vedno bolj prefinjeno računalniško tehnologijo, ki je za delovanje naše družbe velikega pomena. Zato v Mohorjevi hiši že dobro leto zelo uspešno deluje računalniško omrežje. V vsaki pisarni in na vsakem delovnem mestu je zdaj možen dostop do interneta; komunikacija med različnimi oddelki, kulturnimi organizacijami in drugimi ustanovami je s pomočjo omrežja hitra in lahka. V naslednjih mesecih pa bo Mohorjeva uredila tudi novo domačo stran na internetu, na kateri bomo predstavili vse oddelke in dejavnosti (naslov: www.mohorjeva.at). Na internetu pa že lahko obiščete do-

mačo stran Mohorjeve založbe (www.mohorjeva.at) ter Mohorjeve ljudske šole (www.mohorjeva.at/sola).

Radio Korotan, ki je oddajal slovenski program že dobri dve leti, bo moral prenehati delovati kot privatno radio, ker so bile ukinjene vse državne subvencije v ta namen. Obeta pa se sodelovanje z avstrijsko radiotelevizijo ORF in s tem naj bi bil tudi v prihodnje zagotovljen celodnevni slovenski radijski spored.

Na velik odmev je naletela prireditev Klasika pri Mohorjevi. Trije vrhunski klasični koncerti v prvem tednu letošnjega avgusta so privabili številno poslušalstvo. Uspeh te prireditve in veliko zanimanje za tovrstne koncerte sta najboljšo zagotovilo, da bomo v naslednjem letu nadaljevali s klasičnimi koncerti. Ob vsem tem pa se pripravljamo na 150. obletnico Mohorjeve družbe. Osrednja prireditev v Celovcu bo 21. septembra 2001.

Knjiga – kot osrčje delovanja Mohorjeve družbe – ima pred novimi elektronskimi mediji odločilno prednost: je zelo obstojna in enostavna stvar. Edino, kar potrebuje človek za njeno uporabo, sta vid in večšina branja. Knjiga kot kulturna dobrina nas spremlja že 450 let in nič ne kaže, da bi jo mogli zamenjati ekrani in roboti! Mohorjeva založba je letos založila okrog 50 knjig, od tega sta približno dve tretjini v slovenskem in ena tretjina v nemškem oz. drugih jezikih. Med zanimivostmi, ki so izšle pri Mohorjevi v tujih jezikih, najdemo tudi kitajski prevod Prešernovega *Sonetnega venca*. Veliko pozornosti so zbudile te knjige: dnevnik Alojza Rebule, *Ko proti jutru gre*, knjiga *Molitve*, ki jo je kot kreativni vodja sooblikoval znani oblikovalec Benettonovih reklam Oliviero Toscani, ter nemška knjiga Petra Schuberta, *Piave*, ki govori o zadnjem letu prve svetovne vojne na zloglasni fronti ob italijanski reki ter o propadu avstro-ogrske monarhije. Knjigo želimo v naslednjem letu izdati tudi v slovenskem prevodu, saj dokumentira tudi precejšen del slovenske zgodovine. Veliko pozornosti v javnosti obetata zgodovinski knjigi: Andreas Moritsch (izd.), *Koroški Slovenci. Bilanca 20. stoletja* ter *NS-Österreich auf der Anklagebank* avtorjev Alfreda Elsteja, Michaela Koschata in Hanzija Filipiča (to je knjiga o povojnem procesu proti nacionalnemu socialistu Frideriku Rainerju in soobtožencem leta 1947 pred vojaškim sodiščem v Ljubljani).

Tudi na literarnem področju so nastale zanimive knjige: večjezična antologija *Literatura – brez mejá, ohne Grenzen, senza confini* (Joži Strutz, Peter Rustja), *Christine Nöstlinger* (nadaljevanje zbirke Francevih zgodb); omeniti pa je treba še tale imena literarnih ustvarjalcev: Niko Kupper, Dolores Wieser, Ingeborg Bachmann in Johanna König. Zato upamo, da bo izbor knjig na Mohorjevi polici dovolj pester in privlačen v jubilejnem letu 2001 in dober začetek ob vstopu v 21. stoletje.

H. F.

DELOVANJE GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE V LETU 2000

Od konca prve svetovne vojne živi slovenska narodna skupnost v Italiji odrezana od ostalega narodnega telesa in to nas nedvomno šibi. Za rojake v Benečiji je ta zgodba stara vsaj 140 let. Slovenski in hrvaški duhovniki, ki so se s svojimi verniki po koncu prve svetovne vojne znašli v novi državni stvarnosti, so se zavedli, da se bo mogoče upreti raznarodovalnim pritiskom le z organizacijo in nastalo je stanovsko društvo Zbor svečnikov sv. Pavla, ki ni skrbelo le za pastoralna in druga stanovska duhovniška vprašanja, ampak je ustvarilo organizacijo, ki je odigrala pod fašizmom, med drugo svetovno vojno in po njej neprecenljivo in še vedno premalo poznano narodnoobrambno vlogo. Ko so se stopnjevale težave z uvažanjem mohorjevčev s Prevalj, so se na pobudo zborovega tajnika in vsestranskega družbeno-političnega delavca Virgila Ščeka duhovniki odločili, da ustanovijo Goriško Mohorjevo družbo. Temeljita priprava in zavzetost škofov, predvsem msgr. Sedeja, ter duhovnikov po vsej deželi, je omogočila, da je jeseni leta 1924 izšel Koledar za leto 1925 in z njim prve knjige Goriške Mohorjeve družbe (GMD).

Petinsedemdeset let torej skuša Goriška Mohorjeva družba izpolnjevati to poslanstvo v duhu napotkov blaženega škofa Antona Martina Slomška in vseh tistih primorskih duhovnikov, ki so trpeli pod raznimi -izmi, ker so se zavzemali za vrednote, ki so jim bile svete, za zvestobo krščanstvu, slovenstvu in demokratični družbeni ureditvi. Tem vrednotam želimo še vedno služiti.

KNJIŽNE IZDAJE

KNJIŽNA ZBIRKA GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE ZA LETO 2000

Goriška Mohorjeva družba je tudi ob izteku leta 1999 poskrbela za knjižni dar svojim članom. Zbirka za leto 2000 je obsegala 4 knjige: *Koledar 2000*, ki na 250 straneh prinaša članke, ki obravnavajo življenje krajevne Cerkve, zgodovinske, družboslovne, narodopisne in kronološke zapise o življenju in delu slovenskega življa v Italiji. Uredil ga je dr. Jože Markuža, fotografije za koledarski del pa prispeval Zvonko Vidau. Slavko Tuta – *Cena za svobodo*. Ravnatelj programskega oddelka Radia Trst Igot Tuta je zbral biografijo svojega očeta dr. Slavka Tute (1908–1980), primorskega rodoljuba, ki je že v dijaških letih prestajal konfinacijo, se vključil v tigrovske gibanje in bil decembra 1941 pred posebnim fašističnim sodiščem obsojen na 30 let zapora. Naslov sam

združuje vsebino, z besedo cena opozarja za izjemnost razmer na Primorskem v času med obema vojnama, svoboda pa je antipod fašističnemu totalitarizmu. Knjiga predstavlja že 10. publikacijo zbirke Naše korenine. Opremil jo je Pavel Medvešček.

Andrej Čebokli, pesnik in pisatelj iz Kreda. Gre za zbrano delo goriškega pesnika in pisatelja Andreja Čeboklija (1893–1923), ki sodi v generacijo, ki se je znašla sredi grozot prve svetovne vojne. Knjižno izdajo je uredila mag. Rozina Švent, ki je odkrila Čeboklijev dnevnik s soške in ruske fronte v zapuščini dr. Franceta Steleta v Narodni in univerzitetni knjižnici. Spremno študijo je napisala Zora Tavčar, za opremo pa je poskrbela Arsgraphica.

Anamarija Volk Zlobec, *Najlepši letni čas.* Knjiga predstavlja 44 zgodbic za otroke, s katerimi avtorica, po poklicu učiteljica, spremlja življenje svojih malčkov in podoživlja z njimi vse lepe in pomembne trenutke šolskega življenja v prepletanju narave in letnih časov ter važnejših praznovanj, od miklavževanja, božiča in novega leta ter pusta, vse do zaključka šolskega leta in počitnic. Knjigo je opremila in ilustrirala Magda Tavčar.

PREVODI V ITALIJANŠČINO

Zaradi spleta okoliščin, a tudi z jasno načrtanim ciljem, omogočiti večinskemu narodu nekaj več znanja o slovenskem narodu, naši domovini in kulturi, smo v lanskem letu izdali nekaj prevodov. Konec januarja je v sodelovanju z organizacijo SMReKK (Slovenski mladinski rekreativni kulturni klub) izšla dvojezična antologija pesmi Jurija Paljka *Kako je krho (Com' é fragile)*. Predstavili smo jo 28. januarja 2000 v Kulturnem domu v Gorici. Knjigo je uredila in pesmi prevedla Jolka Milič, ilustrirala pa jo je Patrizia Devidé.

V sodelovanju s tražaško založbo LINT je spomladi izšel italijanski prevod knjige Staneta Staniča, *Slovenia*, ki je doživela že več angleških in nemških izdaj, ter zdaj – ob madžarski in hrvaški – še italijansko. Predstavitvi v Gorici in v Trstu sta pokazali, da gre za knjigo, ki dejansko lahko prispeva k boljšemu poznanju in sožitju med narodoma. V postnem času je ob posvetu o ustvarjanju pesnice Ljubke Šorli, ki je bil na gradu Kromberk 17. marca, izšel z naslovom *Via Crucis* italijanski prevod njenega *Križevega pota*. Izvirnik je pri GMD izšel leta 1994 z umetniškimi upodobitvami postaj Odrašenikovega pasijona Franka Žerjala. Globoka razmišljanja pesnice in uvodno študijo Marijana Breclja je v izbrano italijanščino prevedla Marija Kacin.

DRUGE IZDAJE

V zbirki duhovnih spisov je v postnem času izšla knjiga salezijanskega duhovnika, ki je deloval na Opčinah pri Trstu, g. Zvoneta Štrublja – *Ali je Bog*

oče in mati? Knjiga, obogatena z ilustracijami Jasne Merku, vnaša v slovenski prostor nove in zanimive poglede na Božjo naravo in izrazito pozitiven pogled na vero in življenje nasploh.

Ob koncu poletja pa je izšla zanimiva knjiga z naslovom *Sardinci*, avtorice Dorice Makuc. Knjiga je bila kar hitro deležna izrednega uspeha. Avtorica, ki je pri naši založbi že večkrat nastopila z deli, s katerimi je odkrivala življenje primorskega človeka v najbolj izpostavljenih zgodovinskih trenutkih naše polpretekle zgodovine (*In gnojili boste nemško zemljo, Aleksandrinke*), se v tem delu loti usode primorskih fantov in mož, ki jih je fašistična oblast pregnala na otok Sardinijo, odkoder ni bilo povratka vse do konca 2. svetovne vojne.

V svojih programskih načrtih pa se sedaj Goriška Mohorjeva družba pripravlja predvsem na publikacije, ki bodo ob bližajočem se slavlju 1000-letnice prve omembe Gorice v pisnih virih počastile njen izvor, predvsem pa poudarile njeno slovensko prisotnost, ki je zlasti od polovice 19. stoletja naprej poleg gospodarskega razmaha pustila svoj pečat tudi na kulturno-umetniškem področju.

IZDAJE ZA NAJMLAJŠE

Med šolskim letom redno izhaja deset številok otroške revije Pastirček, ki jo ureja katehet Marjan Markežič. Revija je po svoji zasnovi še zlasti namenjena učencem osnovnih šol, ki med drugim tudi radi sodelujejo in Pastirčka bogatijo s svojimi risbami, spisi in pesmicami. Revija Pastirček ima tudi svojo knjižno zbirko Pastirčkovo knjižnico, v kateri vsako leto pridobi nove naslove. V tem letu je izšla knjiga dolgoletne sodelavke Anamarije Volk Zlobec z naslovom *Katarince*. Avtorica, ki je svoj prvi, a že izreden uspeh dosegla z ilustrirano knjigo *Najlepši letni čas*, ki je izšla v mohorjevi knjižni zbirki, je s to izdajo ponovno pokazala, kako je blizu otroški duši in kako njene pravljice, obogatene z ilustracijami slikarke Magde Tavčar, prinašajo nekakšno vedrino otroške sveta tudi v širši slovenski prostor.

TEDNIK NOVI GLAS

V Zadrugi Goriška Mohorjeva, v sklopu katere delujejo vse posamezne založniške dejavnosti, veliko pozornosti namenjamo tudi tedniku *Novi Glas*. Časopis na 16 straneh redno spremlja versko, politično in narodno ter kulturno, prosvetno in športno dogajanje med slovensko manjšino na Tržaškem, Goriškem, v Benečiji in Kanalski dolini, a tudi v Sloveniji in svetu. Uredniki se trudijo, da je tednik kar se da pester in zanimiv tudi na ostalih straneh, ki so posvečene dogajanju v Cerkvi in verskemu poglobljanju ter kulturi v najširšem smislu te besede.

Marko Tavčar

SPREMNA BESEDA H KOLEDARJU NARAVNEGA VRTNARJENJA

Čim naravnejše vrtnarjenje*

Vrt je po vsej verjetnosti najstarejša obdelana površina. Človek je že zelo zgodaj pričel okrog svojega bivališča saditi izbrane rastline za vsakodnevne potrebe. Tako se je rodil vrt.

Da bi iz tega koščka zemlje iztisnili čim več, smo ga v zadnjih desetletjih pretirano posipali z umetnimi gnojili in pesticidi. Tako smo porušili naravno ravnovesje med rastlinami, podlago, na kateri rastejo, in organizmi v tleh. Napravili smo umeten, od kemikalij odvisen in vedno manj živ vrt. Na srečo so se vmešali biologi in ekologi, ki jim ne gre le za ekonomsko učinkovit vrt, ampak predvsem za ohranitev zdrave narave.

Naš življenjski prostor sestavlja nepregledna množica snovi in medsebojno prilagojenih živih bitij, ki jih povezujejo občutljivi fizikalni, kemijski in biološki procesi v ravnovesen naravni sistem. Danes vemo, da zgradbe tega sistema nikakor ne smemo porušiti. Skrb za čim bolj naraven vrt ni torej niti modna muha, pa tudi nostalgična želja po minulem ne. Naraven vrt je potreba.

Temelj naravnega vrtnarjenja je določeno znanje, ki ga ponujajo številni vrtnarski priročniki, enako pomemben pa je tudi koledar naravnega vrtnarjenja, po katerem se ravnamo ne samo pri setvi, ampak pri vseh opravilih na vrtu – od obdelave prsti prek setve in presajanja, zalivanja, obrezovanja, cepljenja, nege rastlin in zatiranja škodljivcev do pobiranja pridelkov – po dogajanju v naravi.

Naši predniki so vedeli iz izkušenj, v novejšem času pa so dokazali tudi znanstveniki, da na rast in razvoj rastlin bistveno vplivata menjavanje letnih časov in vreme, ki sta v veliki meri odvisna od sonca. Pomembni dejavniki pa so tudi mikroklima, kakovost tal, organizmi v tleh, rastline, ki rastejo v sosesčini, in živali.

Prav tako pa je dokazano, da poleg sonca tudi Luna fizikalno vpliva na rast rastlin. Prvi, ki je v novejšem času znanstveno raziskoval ta vpliv, je bil profesor biologije z univerze Yale, dr. Harald Burr. Raziskoval je odnos med rastjo rastlin in njihovim električnim potencialom. Pri svojih poskusih je nehoti odkril zvezo med rastjo in Luninimi fazami, ki so izraz medsebojne lege Zemlje, Sonca in naše Lune v vesoljskem prostoru. Njegovo delo je nadaljevala biologinja dr. Lily Kolisko z univerze v Stuttgartu in ugotovila, da v prvi četrtini Luninega cikla pospešeno rastejo nadzemni deli rastlin, v drugi četrtini pa deli rastlin, ki so v zemlji. V tretji četrtini postane rast počasnejša in v četrti četrtini je najbolj počasna.

Ta rastni cikel je povezovala z dejstvom, da Luna vpliva tudi na nivo talne vode v zemlji, ki je ob polni Luni najvišji, ob mlaju pa najnižji. Ko Luna raste, so zato voda in v njej raztopljene rudninske snovi rastlinam bolj dosegljive in rast navzgor bujnejša. Ko se v drugi polovici Luninega cikla nivo talne vode znižuje, pa intenzivneje rastejo korenine, da tako rastline lažje dobijo vodo in hranilne snovi. Pri večletnem opazovanju je ugotovljala, kdaj so določena vrtna opravila (setev, presajanje, zalivanje, gnojenje, zatiranje škodljivcev) najuspešnejša.

Naslednji korak je napravila Američanka Louise Riotte, znana avtorica številnih knjig o vrtnarstvu (na primer *Korenje ljubi paradižnik*, *Vrtnice ljubi jo česen*, *Spanje s sončnicami*). Dolga leta je preučevala zvezo med rastjo rastlin, Luno in znamenji živalskega kroga, mimo katerih potujejo Sonce, Zemlja in Luna v času enega leta.

Že od zdavnaj so ljudje vesoljski prostor in čas prepoznavali in določali po položaju zvezd na nebu. Zvezde so povezali v ozvezdja, jih poimenovali in po njihovi legi so določali položaj Sonca, Zemlje in Lune ob katerem koli času leta. Če torej pojmujeemo medsebojno lego nekega zodiakalnega znamenja in Lune kot oznako vesoljskega prostora, v katerem smo ob določenem času, bi lahko bilo naravno, da tudi ta dejavnik vpliva na dogajanja na Zemlji, torej tudi na življenjske procese in na rast rastlin. Znanstveno je to sicer nedokazano, vendar logična špekulacija. Zakaj ne bi bilo možno, da tudi naravne zakonitosti vesolja vplivajo na življenjska dogajanja na Zemlji? Večstoletne izkušnje kmetov to potrjujejo.

Pričujoči koledar naravnega vrtnarjenja je zgrajen na osnovi dokazanih vplivov Lune na rast rastlin, upošteva pa tudi možne vplive vesoljskih zakonitosti, opredeljenih z znamenji živalskega kroga, vendar v njem niso le navodila za setev, ampak tudi za vsa pomembna opravila na vrtu! Mnenje, da vpliv vesolja lahko omejujemo z zemeljskimi urami in celo minutami, presega naravoslovno pamet. Med dogajanja v naravi ni ostrih mej. To dokazujejo tudi vse praktične izkušnje na vrtu. Vplivi »odhajajočega« zodiakalnega znamenja počasi pojemajo in vplivi »prihajajočega« počasi naraščajo. To dejstvo sem pri sestavi tega koledarja upoštevala in to je ena njegovih značilnosti.

Druga, morda še pomembnejša značilnost tega koledarja pa je upoštevanje medsebojnega vpliva zodiakalnih znamenj in dokazanih vplivov Luninih faz.

Dokazano je, da je v prvi četrtini (od mlaja do prvega krajca) ugoden čas za setev enoletnic, od katerih želimo predvsem nadzemne dele ali seme (npr. žito, solata, zelje).

V drugi četrtini (od prvega krajca do polne Lune sejemo ali sadimo rastline z mesnatimi plodovi in stročnice. Lahko pa še sejemo tudi rastline, ki jih

nismo uspeli posejati v prvi četrtini.

V tretji četrtini (od polne Lune do zadnjega krajca) sejemo in sadimo dvoletne rastline, trajnice in rastline z gomolji, korenikami in čebulnicami.

V četrti četrtini (od zadnjega krajca do mlaja) ne sejemo in ne sadimo, tudi če vladajo ugodna zodiakalna znamenja. To je čas za obdelavo prsti (rahljanje, pletje, gnojenje, zalivanje) in zatiranje škodljivcev – posebno ko je Luna v neplodnih zodiakalnih znamenjih.

V koledarju se vplivi Lune skladajo z vplivi zodiakalnih znamenj.

Strelec npr. je revno znamenje, neprimerno za setev; pač pa v tem znamenju lahko obrezujemo.

Kozorog je rodovitno znamenje, posebno za koreninaste rastline, primerno tudi za obrezovanje in cepljenje drevja.

Vodnar je reven in suh, primeren za obdelavo prsti in uničevanje plevla – nikakor ne za setev.

Ribe so zelo rodovitno znamenje, najboljši čas za presajanje.

Oven ni primeren za setev in presajanje, primeren pa je za uničevanje škodljivcev in za pobiranje pridelkov.

Bik je mokro in produktivno znamenje, posebno primerno za presajanje in sajenje rastlin, od katerih želimo korenine, korenike in gomolje.

Znamenje **dvojčkov** je suho in revno, predvsem primerno za pobiranje plodov.

Rak je najpomembnejše vodno znamenje in najbolj rodovitno. Sejemo predvsem listne rastline, sadimo fižol, cepimo drevje in vrtnice.

Lev je suho in najbolj neplodno znamenje. Primerno za obdelavo prsti in pobiranje pridelkov.

Devica je sicer mokro, vendar nerodovitno znamenje. Sejemo lahko le rastline, od katerih želimo cvetove.

Tehtnica je srednje rodovitno znamenje, primerno za setev cvetlic.

Škorpion je mokro, drugo najrodovitnejše znamenje. To je primeren čas za setev in presajanje.

Pomembne so tudi kombinacije. Prvi krajec na primer poveča učinke rodovitnih in zmanjša učinke nerodovitnih znamenj, zadnji krajec pa učinkuje obratno.

Poleg tega obstajajo tudi izjeme, ki potrjujejo pravila. V strelcu, ki je revno znamenje, lahko sadimo na primer buče in krompir.

To so seveda samo bistveni in še zdaleč ne vsi podatki o vplivih Lune in zodiakalnih znamenj, ki so upoštevani v tem koledarju.

Opozarjamo tudi na to, da so med koledarji, v katerih je označen položaj

Lune v živalskem krogu, lahko tudi razlike. Nastanejo predvsem, če pride Luna iz enega znamenja v drugega okrog poldneva. Takrat se sestavlja več za tisti dan odloči za »odhajajoče« ali pa za »prihajajoče« znamenje. Razlike, ki tako nastanejo, za vrtnarjenje niso pomembne, ker se učinke znamenj prvi ali tretji dan pač prepletajo.

V koledarju je za posamezna opravila vedno označenih več datumov. Zase izberite čas, ki je primeren geografskim prilikam, upoštevajte pa seveda tudi vreme, temperaturo in druge morebitne krajevne posebnosti. Za uspešno vrtnarjenje je potrebna tudi zdrava kmečka pamet.

Pojasnila:

Zalivamo – pomeni, da tisti dan (če je seveda potreba) zalivanje najbolj zaleže.

Spomladi porežemo vse, kar je pozimi odmrlo.

Ribez, maline in češnje obrežemo, ko oberemo plodove.

Fižol, ki ga sadimo junija, porabimo v stročju.

Košnjo zelenic predlagamo med polno luno in mlajem; potem trava počasi raste, košnjo travnikov pa med mlajem in polno luno, potem trava hitreje raste.

Za poletno obrezovanje drevja se navdušuje vedno več sadjarjev; manj gre v izgubo, ker drevje nastavi popke za naslednje leto le na vejah, ki ostanejo.

Pred zimo in zmrzaljo temeljito zalijemo sadno drevje in grozdičje.

Tatjana Angerer

***Opomba uredništva:** V kalendarju (meseci s svetniškimi godovi itd.) letos objavljamo koledar naravnejšega vrtnarjenja z znamenji zodiaka, v katerih je Luna ob dnevih, ki so z njimi označeni. Ta članek pojasnjuje zasnovo koledarja. Ob posameznih dnevih so vpisana dela, ki naj bi jih takrat na vrtu opravljali. Poudarjena so z naslednji barvnimi krogci:

sejemo

presajamo

sadimo

nabiramo, pobiramo

škropimo

obrezujemo

Avtorica je koledar naravnejšega vrtnarjenja sestavila tako, da ga lahko s svojimi izkušnjami in upoštevajoč navodila tudi dopolnjujete in izpopolnjujete.

VELIKA KOMBINACIJSKA KRIŽANKA

										☀	☀	☀	
												☀	
										☀			
					☀	☀							
												☀	
				☀					☀	☀			
				☀						☀	☀		
				☀	☀	☀						☀	☀
Na nebu zvezde se prižigajo ...									☀				
													☀

ENAKOMERNOST – UNTERWALDEN – MASLENKA – KOHORTA – LEAVITT – SEATTLE – STATIST – DORNIK – EROICA – JASTOG – VRTALO – ALTUS – LOKAR – NRAVI – OLTAR – OPICA – STONE – STORŽ – TRSAT – ALEŠ – APRA – HANS – KULT – OMAR – SNOV – UMAG – URNE – AJD – AKT – ALT – IKT – ISO – KAN – KAS – LAN – PSI – ROJ – SED – TAT – AO – AT – KT – LJ – MA – NW – OS – RD – TS

Gornje besede vpišite v lik tako, da se bodo med sabo ujemale. V prvih dveh vodoravnih vrsticah boste dobili ime, priimek in psevdonim slovenskega lirika, v zadnji pa naslov njegove znane pesmi. Letos obhajamo stoletnico njegove smrti.

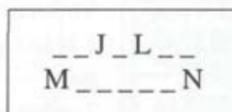
VIZITKA

INŽ. GRAF

Rad vzame v roke knjigo plodnega slovenskega pisatelja in duhovnika. Letos praznujemo 130-letnico njegovega rojstva.

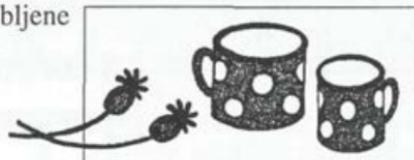
DOPOLNJEVANKA

Na zgornje črtice vpišite štiri prave črke, da dobite naslov znamenite slike Ivana Groharja. Potem dopisane črke razporedite v drugačnem vrstnem redu na spodnje črtice, da dobite naslov še ene njegove slike. V letu 2001 mineva 90 let od Groharjeve smrti.

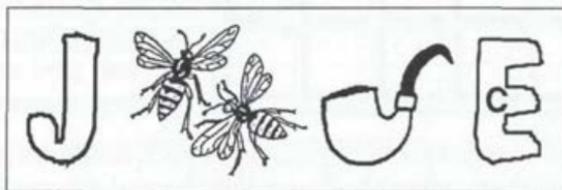
REBUS

Rešitev je lahka: naslov priljubljene knjige pisatelja Finžgarja:

REBUS

Uganite, kaj je na sliki in to po vrsti zapišite na črto:

Združite prvih pet črk skupaj in zadnjih sedem tudi skupaj. Prebrali boste ime in priimek slovenskega skladatelja, ki je umrl pred osemdesetimi leti.

NAPREJ IN NAZAJ

EJ, LEPE ŽIVE ...

Dopolnite gornji stavek tako, da ga boste prebrali naprej in nazaj enako.

MAGIČNI KVADRAT 6 X 6

	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						
4						
5						
6						

Vodoravno in navpično:

1 krajše pripovedno delo, navadno v prozi

2 eden najbolj znanih slovenskih skladateljev, katerega 410-letnico smrti praznujemo v letu 2001

3 soli oljne kisline ali njeni estri

4 splošno ime za kosmato divjad; tudi žuželka, ki živi na sesalcih ter je dlako in prhljaj

5 kraj s topoumnimi prebivalci v zabavnih zgodbah Frana Miličinskega

6 prebivalec starodavne Asirije

IZPOLNJEVANKA

1	•	•		•	•
2	•			•	•
3		•	•		•
4				•	•

Vodoravno:

1 ime pisatelja Kersnika; 2 slovenski pesnik, prevajalec in publicist iz Trsta (Andrej, 1889-1972); iz črk ABDUL; 3 naš književnik, po poklicu duhovnik (Franc Ksaver); 4 slovenski pesnik in prevajalec Peter; tudi prvi urednik Ljubljanskega zvona (Fran)

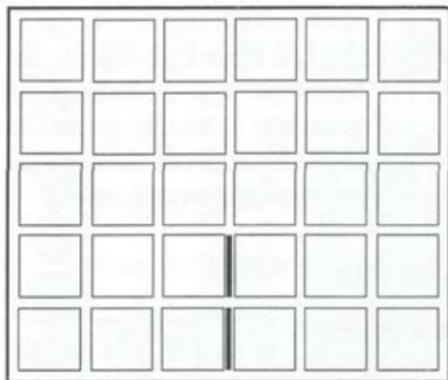
Črke, ki pridejo na polja s pikami po vrsti prepisite. Dobili boste ime in priimek slovenskega ljudskega pripovednika, urednika humorističnega lista Brencelj. V letu 2001 mineva sto let od njegove smrti.

ZA BISTRE OČI

BONBON – LONDON – TAMTAM – BERIBERI – MAMA – HONGKONG – BARBAR

Kateri dve besedi se ločita od ostalih in zakaj?

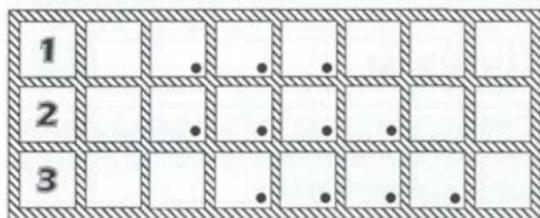
KOMBINACIJSKA KRIŽANKA

VSOTA – VARŠEK – TEK –
ŠVEJK – RATKA – JAK – KNA
– KOCKA – EKLAN – ARA –
ALSER

Gornje besede vpišite v lik tako, da se bodo med seboj ujemale. V dveh vodoravnih vrsticah boste prebrali ime in priimek našega skladatelja. V letu 2001 se spominjamo 60-letnice njegove smrti.

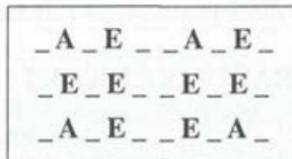
IZPOLNJEVANKA

1 ime več slovenskih krajev (npr. pri Litiji, v Tuhinju);
2 neradodarnost, škrtost; 3 snov, ki nastane med trohnenjem, agronomski izraz za prst z večjimi organskimi delci

Črke, ki pridejo na označena polja, berite po vrsti. Dobili boste ime in priimek slovenskega nabožnega pisca in jezikoslovca, bosonogega avguštinca, katerega 200-letnico praznujemo.

DOPOLNJEVANKA

Soglasnike B J J J J J K L L N N P R R R R T Z vstavite na gornje črtice, tako da boste skupaj s samoglasniki dobili imena in priimke treh slovenskih umetnikov: priljubljenega pisatelja, po poklicu duhovnika, skladatelja in violinista. V letu 2001 praznujemo 110-letnico rojstva prvega in 50-letnico smrti drugega in tretjega.

SKRITI SONET

Je za drugega dekleta
zdaj ljubezen tvoja vneta;
jezik ji lažniv' obeta
jo peljati pred oltar;
Bog te —!

Uganite, katera beseda manjka na koncu prve kitice Prešernove pesmi »Zapuščena« in jo vpišite na črtice. Potem črke te besede premečite tako, da boste dobili začetek znamenitega Prešernovega soneta!

SOSEDNJE ČRKE

Vsaki od črk poiščite njeno prvo sosedo v abecedi in jih zapišite pod njimi. Dobili boste priimek slovenskega pesnika, katerega 80-letnico rojstva praznujemo v letu 2001. Njegova edina pesniška zbirka »V ognju groze plapolam« je izšla leto dni po njegovi smrti leta 1943, ko je 21 let star padel v vojni.

C B M B M Š H C

ANAGRAM

AL' JE ZNANJE ...

... potrebno za pisanje knjig. Pa še kako. Premečite gornje črke in sestavite ime in priimek plodnega slovenskega pripovednika: _ _ _ _ _

SPREMENITE ČRKE

OČI VESTNEGA VODNIKA

Vsaki od gornjih besed spremenite po eno črko, da dobite naslov znanega dela Josipa Jurčiča. V letu 2001 praznujemo 120-letnico njegove smrti.

RAČUN S ČRKAMI

T	R	I	O	+				
+	T	R	I	O	+			
+	T	R	I	O	+			
N	O	N	E	T				

Trio je skupina treh glasbenikov, trije trii pa dajo nonet, skupino devetih glasbenikov. Zamenjajte črke s številkami, tako da se bo račun izšel. Pri tem velja: enake črke morate zamenjati z enakimi številkami.

LAHEK MAGIČNI LIK

	1	2	3	4	5	6	7	8
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								

Vodoravno in navpično:

1 trdnost, odločnost, močnost, polnost življenjskih sil; 2 vsaka od kosti, ki sestavljajo hrbtenico; 3 ladja za vleko in reševanje ladij, vlačilec; 4 obrat pohištvene tovarne, ki izdeluje stole; 5 urejena strmina z vinogradi, tudi tlakovan prostor na delu stavbe ali ob njej – začetnici humorista Paplerja; 6 naslov filma Jožeta Galeta iz leta 1970 (iz črk KRAJNO) – zlog

v imenu MARIJA; 7 literarna predloga za film; 8 zdravljenje bolezni

VIZITKA

SILVAN KREFT

Dobro pozna delo slovenskega književnika, čigar 170-letnico rojstva praznujemo v letu 2001. Premečite vse črke in sestavite njegovo ime in priimek:

NENAVADNA BESEDA

_ U _ _ O _ I _ E _ A

Malo je besed, ki bi vsebovale vseh pet različnih samoglasnikov naše abecede. Na vsako gornjo črtico vpišite po eno črko, tako da boste skupaj z vokali (ki si sledijo v obratnem vrstnem redu kot so v abecedi) prebrali besedo, ki pomeni: nenavadnost, posebnost, znamenitost.

VSTAVLJALNICA

D	A	N	A	I	A	E	L	J
N	A	N	I	J	B	M	M	O
N	E	P	O	K	D	O	M	O
Š	I	P	R	T	I	S	O	R

Črke so iz zgornjega lika popadale dol in se premešale po navpičnih kolonah. Razporedite jih v gornji lik tako, da boste po vodoravnih vrsticah prebrali znan Petanov aforizem. Črtkaste črte ločijo besede aforizma med seboj.

ZDRUŽENKA

1			2				3			
	4		5							

Uganite naslednje besede in jih vpišite v kvadratke:

1 velika želja po zadovoljevanju potreb, poželjenje; 2 ime pisatelja Zupančiča (Veter in cesta, Sedmina); 3 kraj, kjer omejen čas trpijo duše še ne zveličanih, purgatorij; 4 popevka, ki je postala popularna (z desne na levo se skriva v besedi STIH); 5 priprave na zunanji strani oken, narejene iz dolgih, med seboj povezanih deščic ali ploščic

Črke po vrsti prepisite na spodnje črte, kjer boste prebrali zanimivo misel:

KOMBINACIJSKA KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ

AL – AUMONT – AVION – BIKINI – FINSKA – FS – ILOVIK – IVANKA
 – KAJŽAR – KATRAN – LESTVA – LOOK – MASELJ – NOROST –
 NOVICA – OBLICA – OLIO – OSTRIZ – RIBNIK – RODERIK – ROSA
 – SKI – SOKRAT – TAN – TRAKAR – UVEDBA

Besede vpišite v lik tako, da se bodo med seboj ujemale. Po končanem reševanju boste na označenih poljih prebrali priimek pomembnega polihistorja, etnografa, topografa, risarja in bakrorezca, ki se je rodil pred 360 leti.

SPREMINJEVALNICA

B	R	S	T
*			
	*		
			*
		*	
R	O	Ž	A

Kako ugankarsko pridemo od brsta do rože?

Besedi BRST spremenimo eno od črk, da dobimo besedo znanega pomena. Postopek ponovimo še štirikrat, da pridemo do besede ROŽA.

Katero črko moramo vsakič zamenjati, nam pove zvezdica v kvadratu.

KRIŽANKA

	1	2	3	4	5	6
7						
8						
9						
10						
11						
12						

Vodoravno: 7 telovadni skok npr. čez kožo s sočnožno skrčenimi nogami; 8 sol klorove kisline; 9 delo v vinogradu, obrezovanje; 10 Odisejev otok v Egejskem morju; 11 visok prelaz v Himalaji (brano z desne na levo dobite ime kraja ob Soči); 12 okrajšava za arcus (lok v geometriji), tudi levi pritok Isere v Franciji.

Navpično: 1 kamnina, ki se lomi v plasteh (ena od pisav); 2 oskrbnik vin-

skega hrama; 3 naš pisatelj, dramatik in esejist, avtor romanov z eksistencialno in vojno tematiko (Marjan); 4 prebivalka Afrike; 5 eskimski čoln za enega ali dva veslača; 6 vzdevek za očeta.

REŠITVE

VELIKA KOMBINACIJSKA KRIŽANKA: Josip Murn Aleksandrov, statist, apra, tat, Leavitt, kohorta, Eroica, Umag, lj, nw, alt, lan, sed, kas, os, Trsat, altus, Lokar, Dornik, enakomernost, Šentjanžvevo; **VIZITKA:** Finžgar; **DOPOLNJEVANKA:** Sejalec, Macesen; **REBUS:** (dva) maka, (dva) lonca – Makalonca; **REBUS:** J, osi, pipa, v E C – Josip Ipavec; **NAPREJ IN NAZAJ:** ej, lepe žive viže pel je!; **MAGIČNI KVADRAT 6 X 6:** zgodba, Gallus, oleati, dlakar, Butale, Asirec; **IZPOLNJEVANKA:** Janko, Budal, Meško, Levec – Jakob Alešovec; **ZA BISTRE OČI:** London in Hongkong (vse ostale besede so sestavljene iz dveh enakih polovic; **KOMBINACIJSKA KRIŽANKA:** Varšek, Slavko Osterc, tek, jak, ara, kna; **IZPOLNJEVANKA:** Šmartno, skopost, trhlina – Marko Pohlin; **DOPOLNJEVANKA:** Janez Jalen, Peter Jereb, Karel Jeraj; **SKRITI SONET:** ... obvar' – iz te besede sestavimo: O Vrba; **SOSEDNJE ČRKE:** Balantič; **ANAGRAM:** Janez Jalen; **SPREMENITE ČRKE:** Hči mestnega sodnika; **RAČUN S ČRKAMI:** $8746 + 8746 + 8746 = 26238$ (to je ena od rešitev); **LAHEK MAGIČNI LIK:** čvrstost, vretence, remorker, stolarna, terasa – ap, Onkraj, ri, scenarij, terapija; **VIZITKA:** Fran Levstik; **NENAVADNA BESEDA:** kurioziteteta; **VSTAVLJALNICA:** na najboljši poti smo, da nikamor ne pridemo; **ZDRUŽENKA:** sla, Beno., vice, hit, rolete – slabe novice hitro lete; **KOMBINACIJSKA KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ:** ribnik, Aumont, Olio, Valvasor, Sokrat, lestva, avion, Roderik, Finska, oblica, ski, tan, kajžar; **SPREMINJEVALNICA:** brst, krst, kost, kosa, koža, roža; **KRIŽANKA:** skrčeka, klorat, režnja, Itaka, Lanak, Arc. (jp)

SEZNAM NAROČNIKOV MOHORJEVE REDNE LETNE KNJIŽNE ZBIRKE PO ŠKOFIJAH, ARHIDIAKONATIH, NADDEKANATIH IN DEKANIJAH ZA LETO 2000

R SLOVENIJA

LJUBLJANSKA NADŠKOFIJA

I. ARHIDIAKONAT

1. Dekanija Ljubljana- Center – 7 župnij

1. Ljubljana-Bežigrad	33
2. Ljubljana	
- Marijino oznanjenje	-
3. Ljubljana-Sv. Jakob	5
4. Ljubljana-Sv. Nikolaj	15
5. Ljubljana-Sv. Peter	20
6. Ljubljana-Sv. Trojica	21
7. Ljubljana-Trnovo	-
8. Skladišče in prodajalna Mohorjeve družbe	258

Skupaj 352

2. Dekanija Ljubljana-Moste – 15 župnij

1. Dol pri Ljubljani	21
2. Javor	8
3. Ljubljana-Črnuče	20
4. Ljubljana-Fužine	10
5. Ljubljana-Kašelj/Zalog	11
6. Ljubljana-Kodeljevo	7
7. Ljubljana-Moste	18
8. Ljubljana-Polje	35
9. Ljubljana-Sv. Križ	30
10. Ljubljana-Šmartno ob Savi	2
11. Ljubljana-Štepanja vas	19
12. Ljubljana-Zadobrova	20
13. Sostro	30
14. Sv. Helena-Dolsko	8
15. Sv. Jakob ob Savi	30

Skupaj 269

3. Dekanija Ljubljana Šentvid

– 13 župnij

1. Ljubljana-Dravlje	40
2. Ljubljana-Ježica	38
3. Ljubljana-Koseze	26
4. Ljubljana-Podutik	6
5. Ljubljana-Stožice	17
6. Ljubljana-Šentvid	68
7. Ljubljana-Šiška	23
8. Pirniče	14
9. Preska	42
10. Sora	30
11. Sv. Katarina-Topol	7
12. Šmartno pod Šmarno goro	43
13. Vodice	76

Skupaj 430

4. Dekanija Ljubljana- Vič/Rakovnik – 13 župnij

1. Brezovica	16
2. Črni Vrh nad Polhovim Gradcem	14
3. Dobrova	15
4. Goło	-
5. Ig	8
6. Ljubljana-Barje	10
7. Ljubljana-Rakovnik	11
8. Ljubljana-Rudnik	-
9. Ljubljana-Vič	57
10. Notranje Gorice	-
11. Polhov Gradec	14
12. Tomišelj	2
13. Želimlje	7

Skupaj 149

II. ARHIDIAKONAT

5. Dekanija Radovljica – 25 župnij

1. Begunje na Gorenjskem	27
--------------------------	----

2. Bled	29
3. Bohinjska Bela	6
4. Bohinjska Bistrica	30
5. Breznica	36
6. Dobrava	-
7. Dovje	15
8. Gorje	25
9. Jesenice	14
10. Jesenice-Koroška Bela	16
11. Kamna Gorica	5
12. Koprivnik v Bohinju	5
13. Kranjska Gora	10
14. Kropa	5
15. Lesce	30
16. Leše	5
17. Ljubno	10
18. Mošnje	15
Franciškanski samostan Brezje	10
19. Ovsiče	4
20. Radovljica	27
21. Rateče-Planica	8
22. Ribno	6
23. Srednja vas v Bohinju	16
24. Sv. Križ nad Jesenicami	-
25. Zasip	8
Skupaj	362

6. Dekanija Kranj – 11 župnij

1. Besnica	60
2. Kokrica	20
3. Kranj	32
4. Kranj-Drulovka/Breg	34
5. Kranj-Primskovo	42
6. Kranj-Šmartin	61
7. Kranj-Zlato polje	21
8. Mavčiče	25
9. Naklo	40
10. Podbrezje	5
11. Predoslje	21
12. Kranj - F. Kodrič	-

Skupaj 361

7. Dekanija Šenčur – 10 župnij		19. Zali Log	6	18. Zlato Polje	2
1. Cerklje	55	20. Žabnica	10	Skupaj 332	
2. Jezersko	19	21. Železniki	30	12. Dekanija Litija – 14 župnij	
3. Kokra	–	22. Žiri	35	1. Dole pri Litiji	5
4. Preddvor	45	23. Kapucinski samost. Š. L.	9	2. Hotič	5
5. Smednik	16	Skupaj 446		3. Janče	–
6. Šenčur	26	III. ARHIDIJAKONAT		4. Javorje pri Litiji	–
7. Šenturška gora	–	10. Dekanija Kamnik – 17 župnij		5. Kresnice	15
8. Trboje	7	1. Gozd	3	6. Litija	16
9. Velesovo	23	2. Homec	23	7. Polšnik	11
- Voglje/Duhov. urad	17	3. Kamnik	32	- Polšnik - M. Kotar	–
10. Zapoge	–	4. Komenda	90	8. Prežganje	5
- Hrastje Duhovnjaja	17	5. Mekinje	19	9. Primskovo na Dolenjskem	1
- Olševsek	10	6. Motnik	18	10. Sava	2
Skupaj 235		7. Nevlje	13	11. Sveta Gora	–
8. Dekanija Tržič – 8 župnij		8. Sela pri Kamniku	6	12. Šmartno pri Litiji	22
1. Duplje	7	9. Stranje	15	13. Štanga	5
2. Goriče	14	10. Šmarca-Duplica	13	14. Vače	15
3. Kovor	18	11. Šmartno v Tuhinju	4	Skupaj 102	
4. Križe	38	12. Špitalič	12	13. Dekanija Zagorje – 12 župnij	
5. Lom	9	13. Tunjice	5	1. Čemšenik	21
6. Trstenik	2	14. Vranja Peč	4	2. Dobovec	4
7. Tržič	20	15. Zgornji Tuhinj	8	3. Izlake	8
8. Tržič-Bistrica	3	16. Stahovica-Žagar	–	4. Kisovec	5
Skupaj 111		17. Kamnik-Franč. samostan	3	5. Kolovrat	11
9. Dekanija Škofja Loka – 22 župnij		Skupaj 268		6. Radeče	5
1. Bukovščica	20	11. Dekanija Domžale – 16 župnij		7. Sv. Planina	–
2. Davča	–	1. Blagovica	4	8. Svibno	5
3. Dražgoše	15	2. Brdo	18	9. Šentgotard	6
4. Javorje nad Škofjo Loko	18	3. Češnjice	2	10. Šentjurij-Podkum	6
5. Leskovic	14	4. Dob	30	11. Šentlambert	–
6. Lučine	16	5. Domžale	49	12. Zagorje ob Savi	25
7. Nova Oselica	20	6. Ihan	30	Skupaj 96	
8. Poljane nad Škofjo Loko	24	7. Jarše	13	IV. ARHIDIJAKONAT	
9. Reteče	28	8. Krašnja	29	14. Dekanija Vrhnika – 13 župnij	
10. Selca	56	9. Mengeš	52	- Bevke, Duhovnij. urad	7
11. Sorica	9	10. Moravče	41	1. Borovnica	22
12. Stara Loka	32	11. Pastoralni center Vir	20	2. Dolnji Logatec	21
13. Stara Oselica	–	12. Peče	7	3. Gornji Logatec	12
14. Sv. Duh pri Škofji Loki	9	13. Radomlje	11	4. Horjul	12
15. Sv. Lenart	18	14. Rova	8	5. Hotedršica	7
16. Škofja Loka	42	15. Šentožbolt	–		
17. Škofja Loka-Suha	11	16. Trzin	10		
18. Trata-Gorenja vas	24	17. Vrhpolje	6		

6. Podlipa	10	2. Fara pri Kočevju	10	6. Šentjanž	5
7. Preserje	5	3. Hinje	2	7. Šentlovrenc	3
8. Rakitna	4	4. Kočevje	20	8. Šentrupert	19
9. Rovte	16	5. Kočevska Reka	-	9. Trebelno	1
10. Šentjošt nad Horjulom	9	6. Mozelj	-	10. Trebnje	16
11. Vrh - Sv. Trije Kralji	8	7. Osilnica	-	11. Trzišče	5
12. Vrhnika	43	8. Spodnji Log/Nemška Loka	-	12. Veliki Gaber	4
13. Zaplana	4	9. Stara Cerkev	7		
Skupaj	180	Skupaj	39	Skupaj	71
15. Dekanija Cerknica - 11 župnij		V. ARHIDIAKONAT		VI. ARHIDIAKONAT	
1. Babno Polje	-	18. Dekanija Grosuplje - 12 župnij		21. Dekanija Leskovec - 13 župnij	
2. Begunje pri Cerknici	15	1. Grosuplje	12	1. Bučka	5
3. Bloke	18	2. Ivančna Gorica	6	2. Cerklje ob Krki	14
4. Cerknica	20	3. Kopanj	1	3. Čatež ob Savi	7
5. Grahovo	5	4. Lipoglav	5	4. Kostanjevica na Krki	4
6. Planina pri Rakeku	18	5. Polica	5	5. Krško	5
7. Rakek	13	6. Stična	25	6. Leskovec pri Krškem	35
8. Stari trg pri Ložu	30	7. Šentjurij-Podtabor	11	7. Raka	8
9. Sv. Trojica-Šivče	6	8. Šentvid pri Stični	24	8. Studenec	10
10. Sv. Vid nad Cerknico	8	9. Škofljica	20	9. Sv. Duh-Veliki Trn	8
11. Unec	12	10. Šmarje-Sap	10	10. Sv. Križ-Podbočje	9
Skupaj	145	11. Višnja Gora	5	11. Šentjernej	40
16. Dekanija Ribnica - 14 župnij		12. Žalna	17	12. Škocjan pri Novem mestu	7
1. Dobrepolje-Videm	35	Skupaj	141	13. Velika Dolina	8
2. Dolenja vas	2	19. Dekanija Žužemberk - 8 župnij		Skupaj	162
3. Draga	1	1. Ajdovec	6	22. Dekanija Novo mesto - 17 župnij	
4. Gora pri Sodražici	-	2. Ambrus	1	1. Bela Cerkev	7
5. Loški potok	18	3. Dobrnič	7	2. Brusnice	5
6. Ribnica	62	4. Krka	17	3. Črmošnjice	-
7. Rob	8	5. Sela pri Šumberku	-	4. Mirna Peč	15
8. Sodražica	11	6. Šmihel pri Žužemberku	-	5. Novo mesto	
- Nova Štifta/Franč.sam.	11	7. Zagradec	2	- Kapitelj	66
9. Struge	7	8. Žužemberk	11	6. Novo mesto - Sv. Janez	8
10. Sv. Gregor-Ortnek	9	Skupaj	44	7. Novo mesto - Sv. Lenart	25
11. Škocjan pri Turjaku	4	20. Dekanija Trebnje - 12 župnij		8. Novo mesto - Šmihel	36
12. Turjak	-	1. Boštanj	3	9. Podgrad	2
13. Velike Lašče	11	2. Čatež-Zaplaz	5	10. Poljane-Dolenjske Toplice	-
14. Velike Poljane	5	3. Mirna	2	11. Prečna	3
Skupaj	177	4. Mokronog	1	12. Soteska	-
17. Dekanija Kočevje - 9 župnij		5. Sv. Križ-Gabrovka	7	13. Stopiče	9
1. Banja Loka	-			14. Št. Peter-Otočec	14
				15. Šmarjeta	5
				16. Toplice	6

17. Vavta vas 75

Skupaj 276

23. Dekanija Črnomelj – 12 župnij

1. Adlešiči –
2. Črnomelj 24
3. Dragatuš 5
4. Metlika 6
5. Podzemelj 5
6. Preloka –
7. Radovica –
8. Semič 20
9. Sinji Vrh –
10. Stari trg ob Kolpi 5
11. Suhor –
12. Vinica 11

Skupaj 76

**Ljubljanska škofija
vsega 4.835**

MARIBORSKA ŠKOFLJA

I. NADDEKANAT

1. Dekanija Dravograd

1. Črneče 19
2. Dravograd 18
3. Libeliče-Horvat –
4. Ojstrica –

Skupaj 37

2. Dekanija Dravsko polje

1. Cirkovce 13
2. Fram 5
3. Hoče 17
4. Majšperk 16
5. Ptujška Gora 18
6. Rače 7
7. Slivnica pri Mariboru 45
8. Sv. Miklavž ob Dravi –
9. Sv. Lovrenc na Dravskem polju 6
10. Št. Janž na Dravskem polju 4

Skupaj 131

3. Dekanija Jarenina

1. Gornja Sv. Kungota 5
2. Jarenina 6
3. Pesnica 3
4. Spodnja Sv. Kungota 4
5. Svečina 12
6. Sv. Jakob v Slov. goricah 20
7. Sv. Jurij ob Pesnici 4
8. Sv. Marjeta ob Pesnici 2
9. Št. Ilj v Slov. goricah 23

Skupaj 79

4. Dekanija Maribor

1. Kamnica 20
2. Limbuš 10
3. Lovrenc na Pohorju 18
4. Maribor-Brezje 9
5. Maribor-Pobrežje 13
6. Maribor-Radvanje 10
7. Maribor-Sv. Janez Krstnik 40
8. Maribor-Sv. Jožef 8
9. Maribor-Sv. Križ 15
10. Maribor-Sv. Janez Bosko 1
11. Maribor-Sv. Magdalena 9
12. Maribor-Sv. Marija 22
13. Maribor-Sv. Rešnje telo 12
14. Maribor-Tezno 9
15. Ruše 11
16. Selnica ob Dravi 15
17. Sv. Barbara v Slov. goricah 1
18. Sv. Duh na Ostrem Vrh –
19. Sv. Križ nad Mariborom 5
20. Sv. Marija v Puščavi 50
21. Sv. Martin pri Vutberku 12
22. Sv. Peter pri Mariboru 5

Skupaj 295

5. Dekanija Mežiška dolina

1. Črna 20
2. Javorje –
3. Koprivna –
4. Kotleže 1
5. Mežica 33

6. Prevalje 35

7. Ravne na Koroškem 14
8. Strojna –
9. Sv. Danijel nad Prevaljami 23

Skupaj 126

6. Dekanija Radlje

1. Brezno ob Dravi 2
2. Jernej nad Muto –
3. Kapla na Kozjaku 7
4. Muta 3
5. Pernice –
6. Radlje 8
7. Remšnik –
8. Sv. Ožbalt ob Dravi 13

Skupaj 33

7. Dekanija Slovenska Bistrica

1. Črešnjevce 3
2. Gornja Polskava 3
3. Laporje 14
4. Makole 10
5. Poljčane 8
6. Slovenska Bistrica 25
7. Spodnja Polskava 10
8. Studenice –
9. Sv. Martin na Pohorju 2
10. Sv. Venčeslav –
11. Tinje 5

Skupaj 80

8. Dekanija Stari trg

1. Dolič 13
2. Pameče 10
3. Podgorje pri Slov. Gradcu 5
4. Razbor pri Slov. Gradcu 7
5. Sele 3
6. Slovenj Gradec 21
7. Stari trg pri Slov. Gradcu 8
8. Sv. Peter na Kronski gori –
9. Sv. Vid nad Valdekom –
10. Šmartno pri Slovenj Gradcu 10
11. Šmiklavž pri Slovenj Gradcu –

12. Št. Ilj pod Turjakom	29	10. Turnišče	10	- Juršinci	17
13. Št. Janž pri Dravogradu	5	11. Velika Polana	8	10. Sv. Marjeta niže Ptuja	12
Skupaj	111	Skupaj	152	11. Sv. Marko niže Ptuja	6
9. Dekanija Vuzenica		3. Dekanija Ljutomer		12. Sv. Urban	10
1. Ribnica na Pohorju	10	1. Apače	1	- Destrnik	1
2. Sv. Anton na Pohorju	4	2. Cezanjevi	-	Skupaj	98
3. Sv. Primož na Pohorju	-	3. Gornja Radgona	15	6. Dekanija Velika Nedelja	
4. Trbonje	-	4. Kapela pri Radencih	4	1. Kog	3
5. Vuhred	16	5. Križevci pri Ljutomeru	20	2. Miklavž pri Ormožu	6
6. Vuzenica	14	6. Ljutomer	20	3. Ormož	35
Skupaj	44	7. Mala Nedelja	12	4. Podgorci sv. Lenart	3
II. NADDEKANAT		8. Radenci	9	5. Središče ob Dravi	6
1. Dekanija Lenart v Slovenskih goricah		9. Razkrižje	18	6. Sv. Tomaž pri Ormožu	12
1. Marija Snežna	25	10. Sv. Jurij ob Ščavnici	14	7. Svetinje	-
2. Lenart v Slov. Goricah	36	11. Veržej	10	8. Velika Nedelja	-
3. Negova	-	Skupaj	123	Skupaj	65
4. Sv. Ana v Slov. goricah	35	4. Dekanija Murska Sobota		7. Dekanija Zavrč	
5. Sv. Anton v Slov. goricah	5	1. Bakovci	2	1. Cirkulane	6
6. Sv. Benedikt v Slov. goricah	5	2. Cankova	16	2. Sv. Trojica	7
7. Sv. Bolfenk v Slov. goricah	5	3. Dolenci	12	- Podlehnik	7
8. Sv. Jurij v Slov. goricah	19	4. Gornji Petrovci	12	3. Sv. Vid pri Ptuju	10
9. Sv. Rupert v Slov. goricah	3	5. Grad	7	4. Zavrč	10
10. Sv. Trojica v Slov. goricah	15	6. Kančevci	1	5. Zgornji Leskovec	4
Skupaj	148	7. Kuzma	2	Skupaj	37
2. Dekanija Lendava		8. Markovci	2	III. NADDEKANAT	
1. Beltinci	50	9. Martjanci	10	1. Dekanija Braslovče	
2. Bogojina	24	10. Murska Sobota	15	1. Braslovče	22
3. Črenšovci	2	11. Pečarovci	-	2. Gomiško	15
- Bogatec	-	12. Pertoča	3	3. Marija Reka	-
- Horvat	10	13. Sv. Jurij v Prekmurju	5	4. Prebold	5
- Žerdin	9	14. Tišina	16	5. Sv. Andraž nad Polzelo	4
- Krampač	-	Skupaj	103	6. Sv. Jurij ob Taboru	5
- Čurič	7	5. Dekanija Ptuj		7. Šmartno ob Paki	40
4. Dobrovnik	3	1. Dornava	6	8. Vransko	26
5. Dokležovje	4	2. Hajdina	7	Skupaj	117
6. Hotiza	3	- Pucko	3	2. Dekanija Celje	
7. Kobilje	2	3. Kidričevo	-	1. Celje-Sv. Cecilija	5
8. Lendava	10	4. Polenšak	6	2. Celje-Sv. Danijel	15
9. Odranci	10	5. Ptuj-Sv. Jurij	10	3. Celje-Sv. Duh	10
		6. Ptuj-Sv. Ožbalt	12		
		7. Ptuj-Sv. Peter in Pavel	6		
		8. Sv. Andraž v Slov. goricah	2		
		9. Sv. Lovrenc			

4. Celje-Sv. Jožef	-	12. Žiče	5	1. Dol pri Hrastniku	11
5. Svetina (eksp.)	-			2. Hrastnik	4
6. Teharje	-	Skupaj	137	3. Jurklošter	-
7. Sv. Lovrenc nad Štorami	4	6. Dekanija Šaleška dolina		4. Laško	36
- Uprava MD Celje	216			- Laško - Lah F.	2
Skupaj	250	1. Bele Vode	4	5. Loka pri Zidanem Mostu	10
		2. Gornja Ponikva	-	6. Marija Širje	5
3. Dekanija Gornji Grad		3. Velenje-Sv. Marija	9	7. Sv. Jedrt nad Laškimi	3
1. Bočna	-	4. Velenje-Sv. Martin	20	8. Sv. Lenart nad Laškimi	4
2. Gornji Grad	4	5. Šentjanž na Vinski Gori	9	9. Sv. Marjeta	
3. Ljubno ob Savinji	17	6. Šoštanj	52	v Rimskih Toplicah	12
4. Luče ob Savinji	12	7. Št. Ilj pri Velenju	8	10. Sv. Miklavž nad Laškimi	5
5. Mozirje	47	8. Velenje-Sv. Barbara	9	11. Sv. Rupert nad Laškimi	6
6. Nazarje	10	9. Zavodnje	4	12. Trbovlje	24
7. Nova Štifta	6	Skupaj	115	Skupaj	122
8. Radmirje	17	7. Dekanija Žalec			
9. Rečica ob Savinji	20			3. Dekanija Rogatec	
10. Solčava	11	1. Galicija	9	1. Kostrivnica	4
11. Šmartno ob Dreti	18	2. Gotovlje	11	2. Rogaška Slatina	20
12. Šmihel nad Mozirjem	16	3. Griže pri Celju	10	3. Rogatec	20
Skupaj	178	4. Petrovče	11	4. Stoperce	8
		5. Polzela	25	5. Sv. Ema	5
4. Dekanija Nova Cerkev		6. Šempeter v Savinjski dolini	6	6. Sv. Florijan ob Boču	-
1. Črešnjice	10	7. Žalec	11	7. Sv. Peter na Kristan Vrh	-
2. Dobrna	8	Skupaj	83	8. Sv. Rok ob Sotli	-
3. Frankolovo	5	IV. NADDEKANAT		9. Žetale	2
4. Ljubečna	13	1. Dekanija Kozje		Skupaj	59
5. Nova Cerkev	25			4. Dekanija Šmarje pri Jelšah	
6. Sv. Jošt na Kozjaku	4	1. Buče	-	1. Dramlje	14
7. Šmartno v Rožni dolini	5	2. Dobje pri Planini	12	2. Kalobje	3
8. Vitanje	20	3. Kozje	-	3. Ponikva	20
9. Vojnik	15	4. Olimje	2	4. Sladka Gora	9
Skupaj	105	5. Pištajn	4	5. Slivnica pri Celju	-
		6. Planina pri Sevnici	3	6. Sv. Štefan pri Žusmu	4
5. Dekanija Slovenske Konjice		7. Podčetrtek	15	7. Šentjur pri Celju	30
1. Čadram-Oplotnica	-	8. Podsreda	1	8. Šentvid pri Grobelnem	3
2. Kebelj	-	9. Polje ob Sotli	4	9. Šmarje pri Jelšah	10
3. Loče pri Poljčanah	25	10. Prevoje	1	10. Zibika	-
4. Prihova	4	11. Sv. Peter pod Svetimi gorami	7	11. Žusem	-
5. Skomarje	-	12. Sv. Vid na Planini	10	Skupaj	93
6. Slovenske Konjice	80	13. Zagorje	4		
7. Stranice	2	Skupaj	63	5. Dekanija Videm ob Savi	
8. Sv. Jernej pri Ločah	5			1. Artiče	31
9. Sv. Kunigunda na Pohorju	10	2. Dekanija Laško		2. Bizeljsko	31
10. Špitalič	-			3. Brestanica	11
11. Zreče	6				

1. Bilje	10	33. Šlovence	7	4. Idrinja pri Bači	–
2. Branik	10	34. Šmartno	4	5. Lom	–
3. Brje	–	35. Trnovo	4	6. Most na Soči	18
4. Bukovica	5	36. Vedrijan	–	7. Obloke	–
5. Dornberk	30	37. Vipolže	–	8. Pečine	–
6. Gradišče	–			9. Podbrdo	6
7. Miren	47	Skupaj	188	10. Podmelec	–
8. Mirenski Grad	–			11. Ponikve	–
9. Opatje selo	4	9. Dekanija Dekani		12. Roče	–
10. Prvačina	–			13. Rut	–
11. Renče	9	1. Ankaran	10	14. Stržišče	–
12. Šempeter pri Gorici	30	2. Dekani	5	15. Šentviška Gora	6
13. Šmarje	–	3. Gradin	–	16. Tolmin	18
14. Vogrsko	2	4. Kubed	–	17. Volče	6
15. Vrtojba	11	5. Movraž	–		
16. Zalošče	–	6. Osp	–	Skupaj	64
Skupaj	158	7. Plave	–	Koprška škofija vsega	1.102
		8. Podgorje	–	Skupaj SLOVENIJA	9.093
8. Dekanija Nova Gorica		9. Predloka	3		
		10. Pregara	–	RAZNA DRUGA	
1. Avče	0	11. Sočerga	–	POVERJENIŠTVA	
2. Banjšice	2	12. Škofije	8	Ž. U. Roč - Istra	–
3. Bate	–	13. Tinjan	–		
4. Biljana	3	14. Topolovec	–	Skupaj	–
5. Cerovo	3	Skupaj	26		
6. Čepovan	–				
7. Deskle	10	10. Dekanija Idrinja – Cerkno			
8. Fojana	–				
9. Gorenje Polje	10	1. Bukovo	–		
10. Gradno	6	2. Cerkno	10	INOZEMSTVO	
11. Grgar	10	3. Črni vrh	12		
12. Kal nad Kanalom	5	4. Godovič	7	Argentina	7
13. Kanal	13	5. Gore	7	Avstrija	–
14. Kojsko	–	6. Idrinja	15	Avstralija	5
15. Kozana	–	7. Jagršče	2	Belgija	1
16. Kožbana	–	8. Ledine	6	Finska	1
17. Kromberk	5	9. Novaki	5	Francija	–
18. Levpa	6	10. Orehek	–	Italija	–
19. Lokve	–	11. Otalež	3	Kanada	3
20. Lokavec	–	12. Ravne	–	Nemčija	2
21. Marijino Celje-Lig	4	13. Spodnja Idrinja	4	Švedska	–
22. Medana	–	14. Šebrelje	6	ZDA	3
23. Nova Gorica	9	15. Vojsko	7	Nizozemska	–
24. Nova Gorica-Kapela	35	16. Zavratac	14		
25. Osek	7	Skupaj	98	Skupaj	22
26. Plave	4				
27. Podsabotin	–				
28. Ravnica	–	11. Dekanija Tolmin			
29. Ročinj	6			Skupaj vseh naročnikov	
30. Solkan	10	1. Dolenja Trebuša	4	v letu 2000	9.115
31. Sv. Gora	–	2. Gorenja Trebuša	–		
32. Šempas	25	3. Grahovo	6		

Celje, 20. 07. 2000

REDNA ZBIRKA MOHORJEVE DRUŽBE CELJE ZA LETO 2001 VAM BO PRINESLA:

MOHORJEV KOLEDAR 2002

S TEDENSKIM NAMIZNIM KOLEDARJEM

Koledarja objavljata uporabne nasvete in podatke. V namiznem je dovolj prostora za osebne zapiske in opozorila. V knjižnem pa najdemo paletu raznovrstnih krajših in daljših prispevkov, ki opisujejo življenje Cerkve, se spominjajo pomembnih obletnic, komentirajo sodobna dogajanja in opozarjajo na zaslužne Slovence. Krajši prozi in poeziji sledi ugankarski koticček. Koledarja sta bogato barvno in črno-belo ilustrirana.

Slovenske večernice 151

Ivan Sivec

MOJSTER NEBEŠKE LEPOTE

V mohorskih rednih zbirkah so že lepo odmevale Sivčeve mladostne avtobiografske črtice (*Kruh ponoči spi, Vsak klas je zlat*), v prijaznem spominu pa ostaja tudi opis življenja Petra Pavla Glavarja (*In večno bodo cvetele lipe*). Po dogovoru z uredništvom je v več črticah obdelal tudi utrinke iz življenja našega velikega arhitekta, človeka in kristjana Jožeta Plečnika. Ta je povezan z Mohorjevo – spomnimo se opreme Finžgarjeve *Makalonce* in njegove navzočnosti v mohorskih koledarjih. Veseli nas, da ga predstavljamo tudi v živahni in izbrani pripovedi.

Helena Kos

SKRIVNOST SANDRE K.

Skrivnost Sandre K. je ljubezenski roman, ki se dogaja v zapletenem času slovenskega državnega osamosvajanja. Postavljen je v okolje velikih zunanjih dogodkov, ki so pripeljali do osamosvojitve (proces proti Četverici, plebiscit, osamosvojitvena vojna ...). Govori o ljudeh iz mesta, o njihovi miselnosti in čutenju. Razpetost med domoljubjem in materinsko ljubeznijo je ozadje, iz katerega raste spretno zapisan »ženski« pogled na osamosvojitveno problematiko, podan s sodobnimi pripovednimi sredstvi.

Poživlja ga gorenjska pokrajinska obarvanost.

Jean Vernette

SKRIVNOST OKULTNEGA IN NENAVADNEGA

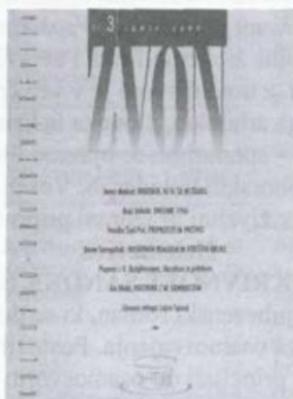
Avtor je strokovnjak za vprašanja sodobnih duhovnih in religijskih gibanj, nove dobe (new age) in vseh drugih pojavov, ki spremljajo verstvo in so se razbohotili v razpršeni religioznosti Zahoda. Piše strokovno in hkrati presvetljeno s krščansko lučjo. Glede na to, da so omenjeni pojavi tudi pri

nas čedalje izrazitejši (horoskop, videnja, razlage sanj, klicanje umrlih ...), je prav, da njegovo razmišljanje lahko v domačem jeziku prebiramo vsi, ki želimo spoznati vse to dogajanje si o njem ustvariti razumno sodbo.

Bogdan Žorž

Z NARAVO DO DUŠEVNEGA IN DUHOVNEGA ZDRAVJA

Knjiga Bogdana Žorža je pravzaprav priročni zbornik mnogih besedil, ki vsa podpirajo spoznanje, da je mogoče v sodelovanju z naravo najti izhod iz sodobnih osebnih in družbenih kriz. Ob življenjskih spoznanjih in odlomkih iz del naših velikih pesnikov in ljubiteljev narave (Aljaža, Vodnika, Prešerna, Gregorčiča, Barage, Slomška in nekaterih sodobnejših) bo v knjigi bogato citirana še ljudska modrost. Vse bo dopolnjeno z izkušnjami iz avtorjevih delavnic, ko se s skupinami otrok in mladostnikov podaja v naravo. Tudi lepa fotografija in risba osvetljujeta sporočilo.

Kulturno-družbena revija *Zvon* se uvršča med slovenske osrednje revije. Po svoji usmerjenosti je neposredna naslednica *Celovškega zvona* (1984–1998), po svojem imenu pa se navezuje na dosti starejše izročilo, tja do Stritarjevega dunajskega *Zvona* (1870). Poleg leposlovja prinaša intervjuje in eseje o umetnostnih, filozofskih, političnih in drugih vprašanjih, knjižne ocene, potopise in dnevniške zapise ter omogoča krščanskemu izobražencu spremljati duhovni utrip sodobnega sveta. Soizdajateljice revije so tri Mohorjeve družbe (celjska, celovška in goriška) ter založba Družina.

Zvon vabi ...

Naročila sprejema uprava, Ljubljana, Poljanska 97, tel. 01 301–097

KAZALO

- Kalendarij 2001 4
Astronomski podatki 28
Mali kalendarij 2002 30
Prazniki v letu 2001 32
Življenje upanja in ljubezni
Cerkev v Sloveniji in po svetu –
Pregled dogodkov od velikega
šmarna 1999 do velikega šmarna
2000 (J. Pavlič) 38
V Sloveniji 39
Po svetu 52
»Pomlad škofov« v Sloveniji – V
jubilejнем letu so bili za škofo
imenovani štirje Slovenci (F.
Petrič) 61
Cerkev na začetku tisočletja –
Edinost v različnosti (S. Janežič)
67
Papežev nagovor mladim v Rimu
19. 8. 2000 70
Rojstvo slovenske cerkve v
Avstraliji (T. Gorjup) 74
Suša v deželi kesud (M. Sreš) 79
Človečnost (dobrota) v osrčju
Nubskih ogra (S. Kerin in I.
Kržič) 82
Svetoletno romanje v Oglej (J.
Pavlič) 87
Dragoceni slovenski kamni v
papeževi kapeli (B. Rustja) 93
Mohorjeva živi že 150 let
Zadnji dnevi Mohorjeve v Celju
leta 1941 (A. Videčnik) 101
Slomškov dar Slovencem –
Družba sv. Mohorja (J. Lampret)
105
O Mohorjanih v Bosni in
Hercegovini v letih 1882–1940
(A. Vovko) 107
Trikratna beseda (M. Remše)
113
Za telo in dušo
Novi kmečki vrt (J. Strgar) 127
Prvenstvo (B. Remše) 131
Politika in občila (L. Marc) 134
Pogled na bolezni skozi čas (J.
Maček) 142
V tujini dom, v srcu bol, v duši up
(J. Pavlič) 150
Zgodovina, učiteljica življenja
Tisoč let prve omembe Gorice in
Goriške (B. Marušič) 155
Tisto let ljubljanske stolnice,
filharmonije, knjižnice (M.
Smolik) 165
Iz popotnih zapiskov Slovenca
Benedikta Kuripečiča po Balkanu
leta 1530 (I. Voje) 167
France Balantič – Ob 80-letnici
rojstva (F. Pibernik) 174
Franc Mihael Paglovec (1679–
1759) (J. Pavlič) 175
Operni pevec Jože Gostič (1900–
1963) (J. Pavlič) 180
Plečnikovo sporočilo – K mojemu
članku *Sedem desetletij s*
Plečnikom v Mohorjevem
koledarju 1972 (V. Novak) 185
Sonce v novembru (V. Novak)
186
Tvoj prvi božič (V. Novak) 189

Delu priznanje

- Kajetan Gantar (E. Mihevc Gabrovec) **191**
Dr. Stane Gabrovec – osemdesetletnik (A. Rebula) **194**
Zorko Simčič – osemdesetletnik (F. Pibernik) **197**
Stanko Janežič – osemdesetletnik (V. Škafar) **201**
Milko Matičetov – osemdeset let s pravljičami in povedkami (H. Ložar Podlogar) **205**
Nadškof dr. Alojzij Šuštar – osemdesetletnik (A. Jamnik) **211**
Skica za portret literarnega delavca Marijana Breclja (M. Tavčar in M. Češčut) **215**
Akademik dr. Jože Maček – sedemdesetletnik (J. Strgar) **219**

Smrt – poraženka

- Igralka in pesnica Mila Kačič (1912–2000) (M. Mahnič) **221**
Misijonar p. Jože Cukale – božji dar (p. J. Kokalj DJ) **223**
Mir (T. Rot) **227**
Razpotje gorskega vetra (T. Rot) **228**

Zgodbe, ki nas učijo živeti

- O patru frančiškani, o patru jezuitu in o samem vragu (p. Bonifacij OFM) **229**
Homer, Shakespeare in Salomon (Z Simčič) **231**
Veruj v enega Boga (M. Kmet) **233**
Četrti (M. Kmet) **236**
Na vernih duš dan (M. Marinšek) **239**

Iz življenja MD

- Kronika MD Celje – od septembra 1999 do septembra 2000 (A. Veber) **243**
Poročilo celovške Mohorjeve družbe za leto 2000 (H. Filipič) **250**
Delovanje goriške Mohorjeve družbe v letu 2000 (M. Tavčar) **253**
Spremna beseda h koledarju naravnega vrtnarjenja (T. Angerer) **256**
Ugankarski kotliček (J. Petelin) **260**
Seznam naročnikov RZ MD 2000 **269**
Napoved RZ MD 2001 **277**

MOHORJEV KOLEDAR 2001

Izdala in založila MD Celje v redni knjižni zbirki za leto 2000
Z uredniškim odborom uredil Matija Remše
Opremila Mihaela Svetek
Za založbo Jože Planinšek
Tisk Delo Tiskarna
Ljubljana 2000
ISSN 1318–5462

Slike na ovitku: Detajli mozaika v papeževi zasebni kapeli
Odrešenikova mati v Vatikanu;
delo p. M. I. Rupnika.